Anul IV, Numărul 1 (10), ianuarie–martie 2021

LEVIATHAN

Revistă culturală

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

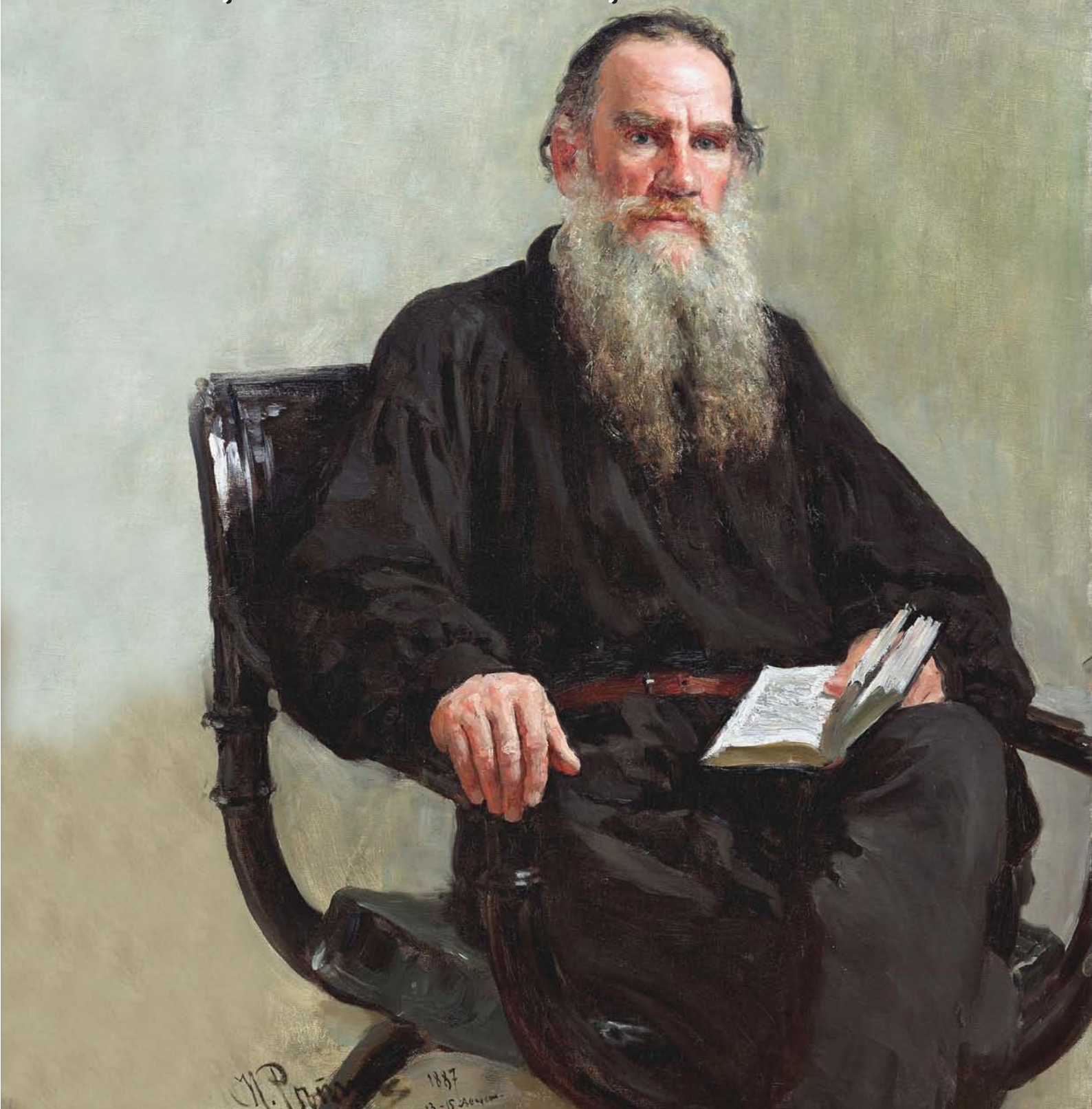

LEVIATHAN

Anul IV, Numărul 1 (10)
ianuarie–martie 2021

PUBLICAȚIE TRIMESTRIALĂ A ASOCIAȚIEI CULTURALE LEVIATHAN

Director fondator
Rudy Roth

Redactor-șef
Costin Tuchilă

Redactor-șef adjunct
Pușa Roth

Colaboratori: **Elina Adam, Mioara Bahna, Pașcu Balaci, Lică Barbu, Cornelia Bartels, Lidia Batali, Mircea Bodnariu, Dan Caragea, Alexandru Cazacu, Rodica Gabriela Chira, Radu Comșa, George Corbu, Cornelia Costin, Camelia Cristescu, Florentina Loredana Dalian, Ana Dobre, Sonia Elvireanu, Cornel Galben, Vasilica Grigoraș, George Grigore, Cătălina Hașotti, Daniel Ioniță, Rodica Lăzărescu, Dori Lederer, Nicolae Lotreanu, Valeria Manta Tăicuțu, Sabina Măduța, Alexandru Mereuță, Victoria Milescu, Gheorghe Miletineanu, Claudiu Neacșu, Răzvan Nicula, Daniel Onaca, Veronica Pavel Lerner, Mihai Păcuraru, Paula Romanescu, Alexadru Sfârlea, Daniela Sitar-Tăut, Urfet Șachir, Christian Tămaș, Marius-Cosmin Vasile, Ioan Vasiu, Niculae Văleanu, Simona Văleanu, Letiția Vladislav, Gina Zaharia**

Concept grafic:
Rudy Roth

Fotografie copertă:
Ilia Efimovici Repin
Portretul lui Lev Nikolaevici Tolstoi
1887
Galeria Tretiakov, Moscova

ISSN 2602-0270
ISSN-L 2602-0262

CUPRINS

Editorial:
Conferim elocvența hârtiei creațiilor de valoare de Rudy Roth 3

Studiu:
Schiller – ispita romantică (2)
de Costin Tuchilă, Pușa Roth 5

Historia:
„Ferdinand I – regele tuturor românilor. O poveste adevărată" de Neculai Moghior 9

Vorbe cu tâlc:
Algoritm și *Amfitrion, dar și sosie*
de Dan Caragea 12

Universalia:
Ancora, fragment de roman de Hanna Minah
Prezentare și traducere din limba arabă
de George Grigore 15
Lumini și iradieri în poezia lui David Zimmerman
Prezentare și traducere din limba suedeză
de Daniel Onaca 18
Virusul oboselii de Louis-Philippe Hébert
Prezentare și traducere din limba franceză
de Christian Tămaș 21

Poem din poemele Europei:
Versuri de Ion Barbu,
Giosuè Carducci, Frédéric Mistral 26

Echo:
Poezii de Mihai Eminescu,
Sonia Elvireanu, Florentina Loredana Dalian,
Rudy Roth, Alina Celia Cumpan,
Adriana Meșter, Daniela Șontică,
Laurențiu-Ciprian Tudor, Victoria Milescu,
Dori Lederer, Cornelia Bartels,
Elina Adam; proză de Pușa Roth
– traduse în limbi străine 28

Jurnal de călătorie:
„Nu am escaladat Everestul, dar l-am atins cu sufletul" de Camelia Cristescu 44
Amintirile, prezentul pandemiei
de Pușa Roth 50

Numerologie:
Simbolistica numerelor în Vechiul și Noul Testament de Niculae Văleanu 60

Traditiones:
Harem, lumea care nu trebuie știută (5)
de Urfet Șachir 66

Epigrame:
Caragiale versus Urmuz de George Corbu 74

Poesis:
Versuri de Alexandru Sfârlea, Cornel Galben,
Ioan Vasiu, Pașcu Balaci, Alexandru Cazacu,
Vasilica Grigoraș, Mihai Păcuraru 76

Document:
Restituiri: „Husserl. O introducere în filozofia fenomenologică" și „Aici se repară ieftin roata norocului" de Camil Petrescu
Articol de Daniela Sitar-Tăut 87

Historia:
„Istorie, genocid, etnocid", o carte împotriva uitării de Ana Dobre 91

Document:
Memoria pământului românesc Sabina Măduța în dialog cu Ioan Ion Diaconu 96

Dialog la antipozi:
Răspuns poetic din Pacific cu privire la „efectele civilizației"
Prezentare și traducere de Daniel Ioniță 99

Studiu:
O capodoperă a literaturii române de inspirație rurală: „Dulce ca pelinul de Ștefan Mitroi
Autor: Mioara Bahna 106

Roman:
Iarnă nebună (fragment)
de Letiția Vladislav 112

Cronică literară:
Amurg, blând amurg de Costin Tuchilă 115
Louis-Philippe Hébert, „Spectacolul morții, calea eliberării?
de Rodica Gabriela Chira 117
Totem în spatele somnului
de Valeria Manta Tăicuțu 119
Un intervievator cu har de la Dumnezeu
de Rodica Lăzărescu 121

Note de lectură
de Veronica Pavel Lerner 124

Interviu:
Limba română este tulburătorul adevăr despre noi
Interviu cu Alexandru Bantoș
realizat de Simona Văleanu 126

Teatru:
Baba Dochia. Trei legende românești
Scenariu radiofonic de Costin Tuchilă 131

Cronicar de teatru:
Cititul de piese
de Gheorghe Miletineanu 144

Proză scurtă:
Atopotatos de Răzvan Nicula 146
Bocancii de Cornelia Bartels 151
Umbre și maree de Rudy Roth 155
Petrecerea familiei Ionescu
de Claudiu Neacșu 157
Decar de Mircea Bodnariu 162
Dalinca de Gina Zaharia 166
Test de afectivitate [2020]
de Radu Comșa 168
Mingea de ping pong
de Cătălina Hașotti 170

Lumea copilăriei:
„A fost odată ca niciodată" și nu știm dacă ar mai fi de Lică Barbu 174
În ținutul Alandala
Poezii în vremuri de norvid (2)
de Lidia Batali 177
Interviul celor zece întrebări. Lică Barbu în dialog cu Mihaela Doinița Stanciu 180
Monumentul arhitectonic „Sfântul Spiridon" din Ulița Hagioaiei, Iași
de Alexandru Mereuță 184

Filosofie politică:
Masele ca actor social
de Nicolae Lotreanu 187

Silogismele culturii:
Despre obiectivele politicilor culturale (1)
de Cornelia Costin 193

Literatură economică:
Scopul și obiectivul proiectului de dezvoltare rurală
de Marius-Cosmin Vasile 196

Editura Leviathan, 2021 200

Editorial LEVIATHAN

CONFERIM ELOCVENȚA HÂRTIEI CREAȚIILOR DE VALOARE

Rudy Roth

Poet, ziarist, grafician,
cercetător român,
doctor în științe politice

Pentru că celelalte arte au „devenit", fără voie, virtuale, în această perioadă măcinată de pandemie, neîncredere, depresie, plictiseală, oboseală etc., ne-am gândit să începem editorialul primului număr din 2021, numărul **10** în ordinea apariției, axându-ne pe cuvântul scris, pe literatură, în general, poate și pentru faptul că rețelele de socializare, în special, promovează poezia, proza, eseul, cronica, însemnarea și alte forme de manifestare literară. Asta nu înseamnă că celelalte arte nu-și au locul lor în paginile revistei **„Leviathan"**. Revenind la literatură, mereu ne-am întrebat cum este perceput, judecat acest termen generos ce acoperă creația celor dăruiți cu har în această direcție. După părerea noastră, literatura este, sau ar trebui să fie, un concept universal cu tot atâtea identități ca și locurile de unde provine. Sigur, literatura scrisă este, în principiu, un concept personal, de aici originalitatea operei, dar acest concept se împletește, se „topește" în tradiția culturală a locului în care s-a zămislit. Plecând de la aceste repere, am încercat să creăm un întreg, să așezăm în paginile **Revistei Culturale Leviathan**, la a zecea sa apariție, scriitori din arii geografice cât mai diverse, pentru a demonstra că indiferent de locul în care se află, autorul contribuie prin opera sa la întregul literar al lumii, asemănându-se ca structură, deosebindu-se ca modalitate de exprimare artistică. Am putea spune că toate elementele care pot fi circumscrise ideii de *„produs cultural marca Leviathan"* au în spatele lor o creștere organică. Atât Asociația, cât și proiectele sale, printre ele portalul cultural **Leviathan.ro** sau revista trimestrială, nu s-au conturat în urma unor importante campanii de recrutare de talente. Totul a pornit de la câteva idei lansate de un mic nucleu editorial (format din oameni de cultură care se cunoșteau între ei), idei care au avut parte de o bună primire în rândul elitelor culturale românești din țară și din diaspora. Ulterior, pe măsură ce grupul editorial s-a mărit, au apărut noi propuneri, noi concepte și s-a conturat o veritabilă rețea culturală a vocilor artistice românești.

Asta, desigur, nu înseamnă că **„Leviathan"** nu a avut o atitudine reactivă. Din contră. Am fost, suntem și vom rămâne extrem de pro-activi. Și, probabil că, din acest motiv, norocul ne-a surâs. Îndrăznim să spunem asta pentru că astăzi, când deja am ajuns la cel de al 10-lea număr consecutiv al revistei trimestriale, multe dintre articolele publicate poartă semnătura unor creatori, cercetători, traducători etc. pe care i-am (re)descoperit.

Cu alte cuvinte, ne-am onorat rostul despre care vă vorbeam mai sus și anume acela de a *conferi elocvența hârtiei acelor creații românești de valoare*.

Vă reamintim că **Revista Culturală Leviathan** a pornit la drum ca o revistă a creatorilor români de pretutindeni, ca un spațiu conceptual în care produsele culturale românești realizate de artiști din țară și din emigrație să fie aduse în atenția publicului. Aparent, această abordare ar fi putut conferi un caracter relativ eterogen conținutului publicistic, dar rezultatele finale – și mă refer aici la edițiile tipărite ale publicației – ne-au demonstrat extraordinara complementaritate dintre viul creator al artiștilor români „de acasă" și cel al artiștilor români din emigrație. Evident, a existat un oarecare risc pentru că, așa cum am mai spus-o deseori, în cazul creatorului situat la intersecția a două lumi, importanța culturii nu derivă din acel rol eliberator pe care i-l atribuie Malraux, ci din faptul că ea, cultura, reprezintă unicul mod prin care emigrantul reușește să nu-și uite propria identitate, propriul eu. Însă, este interesant să observi că, acolo unde există, impactul aclimatizării identitare

a operei de artă a creatorului din diaspora nu intră în coliziuni normative cu valorile și cultura naționale. Din contră, el aduce plusvaloare.

Dată fiind amplitudinea conținutului său, am îndrăzni să clasificăm **„Leviathan"** drept o revistă de cultură, care oferă cititorilor atât creații originale (poezie, dramaturgie, roman, eseu, cronică etc.), dar și cercetări de anvergură, realizate în conformitate cu rigorile academice și de cercetare internaționale.

Dorim să publicăm în fiecare număr al revistei literatura diasporei, făcând astfel legătura cu marile sau micile comunități românești din lume. Spun literatura diasporei, fiindcă, recunoaștem sau nu, este un segment al literaturii române, al culturii, în general, care nu trebuie neglijat. Literatura diasporei creează o legătură, fie ea și indirectă, cu spațiul cultural mondial, mai ales că cei care locuiesc de multă vreme în afara granițelor României vorbesc și citesc în limba țării de adopție, ceea ce reprezintă o legătură subtilă, dar deloc de neglijat, între două culturi.

Este adevărat că literatura (poezie, roman, proză scurtă, proză pentru copii, teatru, eseu, cronici literare etc.) ocupă un loc important, susținută de scriitori consacrați, mulți dintre ei, membri ai Uniunii Scriitorilor din România, dar și de scriitori talentați din țară și din diaspora, care completează această superbă paletă a scrisului românesc. Considerăm că actul cultural nu are granițe, iar creatorul face parte din marea familie a celor care au ceva important de comunicat, acel „ceva" care se constituie ca un pas spre deschiderea altor orizonturi de cunoaștere. Dar înainte de apariția revistei, **Asociația Culturală Leviathan** a inițiat portalul **Leviathan.ro**, o platformă culturală în regim de cotidian, începând cu anul 2016. Prin intermediul publicațiilor **„Leviathan"**, zeci de creatori de produse culturale în limba română – scriitori (prozatori, poeți, dramaturgi, memorialiști), critici literari, muzicali și de teatru, eseiști, ziariști, artiști plastici, traducători – stabiliți în Spania, Suedia, Anglia, Portugalia, Australia, Germania, Canada, SUA, Israel, Belgia, Japonia, Turcia, Franța, Italia, Egipt etc. – și-au făcut cunoscute creațiile în rândul cititorilor din patria-mamă și din diaspora. Acest lucru se realizează prin prezența fizică a revistei trimestriale **„Leviathan"** în principalele biblioteci din România și prin expunerea – via portalul cultural **Leviathan** (**https://leviathan.ro**) – la o piață culturală digitală situată în anul 2020 la nivelul a peste 134.000 de consumatori unici (care au generat 425 de mii de vizualizări și 5 milioane de hituri) și, în prima lună al anului 2021, la peste 13.500 de vizitatori unici (care au generat 40.000 de vizualizări și peste 430.000 de hituri). Aceste statistici exclud distribuțiile prin intermediul rețelelor sociale (Facebook – pagina Revista Culturală Leviathan, grupurile de discuții Diaspora culturală românească, Lumea noastră, Zâmbetul unește, Evenimente românești în diaspora, Diaspora – Twitter, LinkedIn etc.), care – deși extrem de ridicate ca număr – nu au capacitatea de a cuantifica atractivitatea efectivă a unui produs media virtual. Totodată, produsele culturale „Leviathan" au facilitat – în premieră – consolidarea unei rețele de traducători și artiști străini interesați de interacțiunea cu publicul român de pretutindeni. Operele lor literare au fost publicate în română și/sau, respectiv, spaniolă, franceză, engleză, germană, portugheză, arabă, turcă, albaneză, suedeză, persană, georgiană, somali etc. **Portalul Leviathan** poate fi considerat o interfață a revistei, fiind prin specificul său asemănător unei publicații cotidiene și prezentând actualitatea culturală din România și diaspora românească. Atât portalul cât și revista trimestrială se realizează prin voluntariat, deoarece cultura adevărată nu urmărește și nu poate fi profitabilă în plan material. Cultura este și va rămâne, în opinia noastră, starea de spirit a unui popor, calea construită prin idei, de ce nu, o formă subtilă a ADN-ului lumii. În **numărul 10 al Revistei Culturale Leviathan** am mărit spațiul geografic prin draga noastră Basarabie, cu popasuri prin Europa culturală, apoi în Siria, ajungând, pe drumul culturii, spre Everest, dar și în America Latină, via Venezuela și de aici spre lirica Pacificului (Fiji, Vanuatu, Papua Noua Guinee). Prin cultură lumea este și va continua să rămână frumoasă, dacă noi vom ști să o creștem. Doar așa vom păstra harta culturală a lumii. Amintim cititorilor noștri că din luna ianuarie 2021, Asociația a mărit gama produselor culturale cu **Editura Leviathan** (detalii în pag. 200).

Echipa Leviathan vă dorește lectură plăcută și un an bun!

Palma de Mallorca, Spania

„Indiferent de locul în care se află, autorul contribuie prin opera sa la întregul literar al lumii, asemănându-se ca structură, deosebindu-se ca modalitate de exprimare artistică."

Studiu

SCHILLER – ISPITA ROMANTICĂ (2)

Costin Tuchilă, Pușa Roth

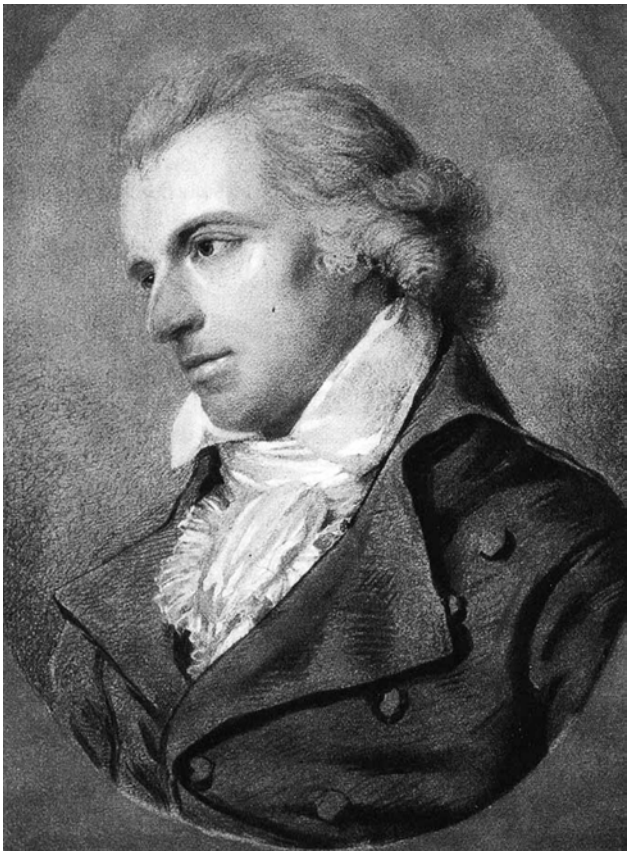

Friedrich Schiller, portret de Ludovike Simanowiz, 1794

Biografiile lui Schiller amintesc că anul 1782, început cu succesul exploziv al spectacolului cu *Hoții* la Mannheim, nu a fost ocolit de momente de criză. Interdicția ducelui de Württemberg, Karl Eugen, care îi respinsese ferm cererea de a scrie altceva decât studii de medicină, era dublată de o criză erotică. Schiller se îndrăgostise de văduva unui căpitan, Luise Vischer, rezultatul literar fiind *Odele pentru Laura*, poezii care anunță, în ciuda relativului lor convenționalism, lirica filosofică de mai târziu. De altfel, el se va dezice în 1803 de aceste creații de tinerețe, „produse sălbatice ale unui diletantism tineresc", mai ales că *Antologia anului 1782*, cu cele 48 de poeme (din 83) ce îi aparțineau, era un răspuns polemic la *Almanahul muzelor șvabe* (*Schwäbischer Musenalmanach Auf das Jahr 1782*, 1781), publicat de Gotthold Friedrich Stäudlin, care îi inclusese doar una dintre poeziile trimise, și aceea trunchiată.

În noaptea de 22 spre 23 septembrie 1782, profitând de banchetul cu focuri de artificii organizat de ducele Karl Eugen în onoarea marelui duce rus Paul, Schiller fuge la Mannheim însoțit de muzicianul Andreas Schneider. Ducea cu sine manuscrisul piesei *Conjurația lui Fiesco la Genova (Die Verschwörung des Fiesco zu Genua)* pe care intenționa să le-o arate lui Wieland, primul traducător al teatrului lui Shakespeare în germană, și lui Goethe înainte de a o încredința tiparului și scenei. Care să fi fost rațiunea pentru care tânărul autor ce provocase o furtună de superlative cu *Hoții* dorea o confruntare cu cei doi scriitori, e mai greu de știut. Probabil notorietatea acestora, buni cunoscători ai tragediei și dramei cu subiect istoric, bazate pe file de cronici. În particular, succesul tragediei lui Goethe, *Götz von Berlichingen* (1773), care îl impusese în lumea teatralui german.

La Mannheim, în 27 septembrie, Schiller citește *Fiesco* unui grup de actori ai teatrului în casa directorului acestuia, Wilhelm Christian Meyer. Reacția a fost însă devastatoare. Până la sfârșitul celui de-al doilea act nu mai rămăseseră să asculte decât... gazda și încă un invitat. Andreas Schneider, care îl însoțea, fu întrebat în acea tristă după-amiază dacă autorul acestei piese grosolane, îngrozitoare e unul și același cu cel al *Hoților*... Textul rămâne însă la Meyer care, citindu-l cu atenție, își schimbă complet părerea, considerând că s-a înșelat amarnic: *Fiesco* e o capodoperă, chiar superioară *Hoților*! Fusese însă complet derutat de accentul puternic șvab [1] al lui Schiller și mai ales de declamația lui mult prea patetică, de tonul la fel de pompos cu care citea replicile, dar și indicații de genul „închide ușa".

[1] **Șvabă** este denumirea generică pentru unul dintre grupurile dialectale ale limbii germane, vorbite în vechea regiune Suabia (Șvabia), situată în centrul și sud-estul landului Baden-Württemberg și în sud-vestul Bavariei. Diferențele față de germana standard apar atât la nivel fonetic, cât și lexical. Suabia (germ. Schwaben) este numele unui teritoriu întins din sud-vestul Germaniei, astăzi fără granițe delimitate cu precizie. Înțelesul uzual este zona cuprinsă între Munții Pădurea Neagră (Schwarzwald), Lacul Constanța (Bodensee), Alpii Allgău (Allgäuer Alpen), râul Lech, râul Wörnitz, regiunea Hohenloher Ebene și zona muntoasă Heuchelberg.

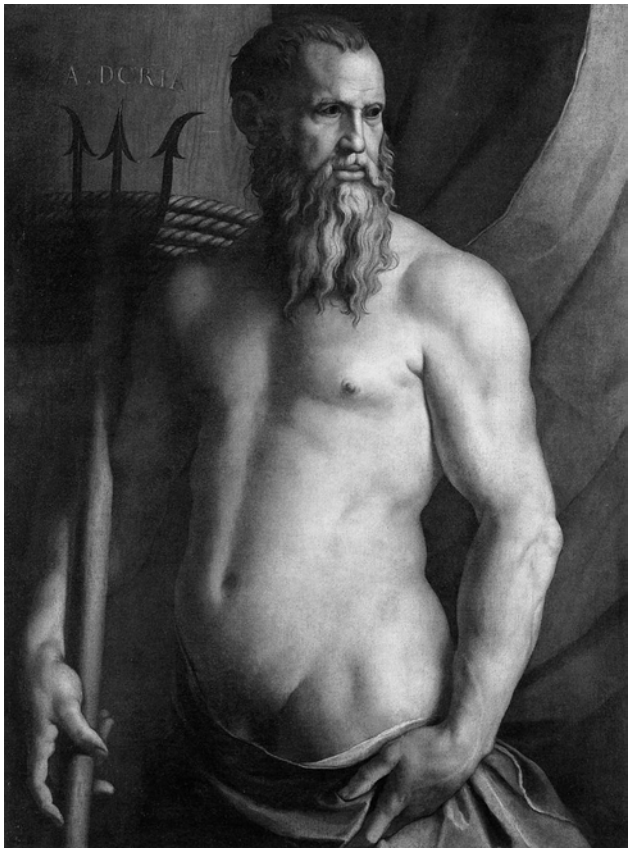

Agnolo Bronzino (Agnolo di Cosimo di Marino, zis Bronzino, 1503–1572), *Portretul lui Andrea Doria ca Neptun*, 1550–1555, Pinacoteca di Brera, Milano

Pentru că Schiller trecea drept un ofițer dezertor și de frica autoritarului duce Karl Eugen, intendentul teatrului din Mannheim, von Dalber, refuză să-i dea un acont pentru *Fiesco*, „tragedia republicană" în cinci acte, cu motto în limba latină din Salustiu (*De coniuratione Catalinae*): „Nam id facinus inprimis ego memorabile existimo sceleris atque periculi novitate" [2]. Găsește înțelegere la editorul Schwan din Mannheim, care îi publică piesa plătindu-i 100 de ducați. Și cum soarta își urmează cursul ei, respinsă inițial, *Fiesco* va fi montată în premieră în același an, 1784 (în 11 ianuarie), cu mult mai populara, pentru noi, cei de astăzi, *Intrigă și iubire* (*Kabale und Liebe*, 15 aprilie) iar „fugarul" medic militar, numit poetul teatrului din Mannheim.

Lipsită de frumusețea și complexitatea limbajului din piesele cu subiect istoric de mai târziu, *Don Carlos* și trilogia *Wallenstein, Conjurația lui Fiesco la Genova* este o interpretare liberă a evenimentului istoric. Efectul teatral și atmosfera epocii, pe care Schiller o desprinde din studierea documentelor istorice, prevalează în fața preciziei istorice, cum notează în post-scriptumul versiunii scenice a tragediei. Istoria genoveză de la mijlocul veacului al XVI-lea, complotul urzit de Giovanni Luigi Fieschi, tânărul conte de Lavagna, împotriva amiralului Andrea Doria, conducătorul Republicii genoveze, derulat fără succes în ziua de 2 ianuarie 1547, e un fundal istoric pentru reliefarea ideilor sociale pe care le exprimase în *Hoții*, e drept, acum cu mai puțină putere de convingere. Și aici se confruntă două lumi: cea a aristocratului amiral, personaj descris de Schiller ca „un bătrân venerabil, în vârstă de 80 de ani" (în realitate, Doria moare la 80 de ani, în 1560, conducând Genova din 1528 până la sfârșitul vieții), „cu trăsăturile unui spirit înalt, în caracterul său împletindu-se demnitatea și rigiditatea în exercitarea puterii", și a contelui Fiesco, „șeful conspirației, un tânăr înalt, frumos, în vârstă de douăzeci și trei de ani; mândru, demn, cu o amabilitate care impune, dar și de o curtoazie amăgitoare". Verrina, republicanul de 60 de ani, este un caracter puternic, grav, auster și inflexibil. Îmbrăcată în negru, Leonora, soția lui Fiesco, este o tânără de 18 ani cu chip marcat de melancolie. Gianettino Doria, nepotul amiralului, care aspiră să fie succesorul lui Andrea Doria și este ucis de complotiști, e un tânăr cu trăsături dezgustătoare, de o mândrie vulgară. Sora lui, contesa imperială Iulia, e o cochetă afectată, cu privire malițioasă. De observat că indicația lui Schiller este aceeași ca pentru Leonora: veșminte negre. Această simplă enumerare a prezentării personajelor este semnificativă pentru intențiile dramaturgului de a fixa caracterologia.

O triplă conspirație se desprinde din versiunea dramatică pe care o conferă Schiller evenimentelor din 2 ianuarie 1547. Gianettino vrea să-l alunge de la putere pe Andrea Doria și să-i distrugă pe republicanii rămași. Conspiratorii se adună în jurul lui Fiesco, suficient de nehotărât la început, pentru a le trezi suspiciuni. Verrina înclină mai degrabă să-l omoare pe Fiesco în eventualitatea unui succes al complotului, pentru a păstra republica. Toate ingredientele, așadar, pentru o piesă romantică, cu o acțiune în care imprevizibilul își face loc pentru a spori tensiunea dramatică. Personajele nu sunt însă, schematic, port-stindard al unor idei politice, generale, ele au și propriile lor scopuri egoiste. Sacco, prezentat ca un conspirator „fără trăsături distinctive de caracter", participă la rebeliune pentru a scăpa de datorii. Bourgognino urmărește să se căsătorească cu Bertha, fiica lui Verrina, „o fată inocentă", pentru a se răzbuna pe Gianettino Doria, care o sedusese. Insinuantul Calcagno râvnește la soția lui Fiesco. Eroul lui Schiller este el însuși privit cu neîncredere: va fi oare loial în raport cu ceilalți conjurați, are ambiții politice sau e doar un hedonist care îi va abandona? Verrina se teme și că, odată ce Fiesco va pune mâna pe putere, îi va părăsi, va fi la rândul lui un conducător autoritar, un tiran. Doge cu puteri depline sau

[2] „De fapt, am meritat să fiu remarcat datorită semnificației unei astfel de crime și pericolului pe care ea l-a generat."

Fiesco, gravură în oțel de Moritz Lämmel după Friedrich Pecht (1814–1903), din *Schiller-Galerie. Charaktere aus Schiller's Werken, gezeichnet von Friedrich Pecht und Arthur von Ramberg*. Funfzig Blätter in Stahlstich mit erläuterndem. Text von Friedrich Pecht, Leipzig, F. A. Brockhaus, 1859

republican, apărător al legilor? Fiesco însuși este măcinat de îndoieli la început: este el, într-adevăr, omul cel mai puternic căruia ceilalți să i se alăture?

Abia când Fiesco le dezvăluie planul său, conspiratorii i se alătură. Sub pretextul de a echipa câteva galere pentru o expediție împotriva turcilor, el adună câteva sute de mercenari care pătrund în oraș. Conspiratorii ocupă portul și principalele piețe ale Genovei. Andrea Doria fuge, cetatea pare a fi în mâna lui Fiesco, dar, cum se întâmplă adesea la rebeliuni, se instalează confuzia. Leonora iese în stradă îmbrăcată în haine bărbătești. Gianettino e mort. Luându-i mantia purpurie, e confundată de Fiesco și ucisă.

Pentru finalul piesei, Schiller avusese două variante. În cea pentru care s-a hotărât, se pare că după multe frământări, Fiesco moare înecat. Gata să fie recunoscut de genovezi ca noul doge, îl întâlnește pe Verrina. Un dialog despre putere și libertate, cu imagini în gustul epocii, anunță deznodământul. Inflexibilul Verrina își duce gândul la îndeplinire. Ajunși lângă o galeră, îi cere lui Fiesco să renunțe la mantia purpurie, însemn al autorității conducătorului, i-o trage de pe umeri și îl împinge în apă. În metafora teatrală a lui Schiller, dacă mantia purpurie cade, dogele trebuie s-o urmeze… Cortina se lasă peste grupul conspiratorilor uimiți când aud că Andrea Doria s-a întors în oraș, că jumătate din Genova i se alătură iar Fiesco a murit înecat.

Victimă a intrigilor, Fiesco este până la un punct un personaj impenetrabil. Pe cât de decis pare în acțiunea sa, pe atât este de plin de îndoieli. „Libertatea este ceea ce îi face pe oameni imprevizibili, atât pentru ei înșiși, cât și pentru ceilalți", scrie Rüdiger Safranski într-o carte [3] publicată în întâmpinarea bicentenarului morții lui Schiller, în care, din perspectivă filosofică, analizează contribuția scriitorului la nașterea idealismului german, o temă de altfel foarte frecventată în comentariile de istorie a culturii și de istorie a literaturii germane.

În jurul „tragediei republicane" *Fiesco* s-au făcut speculații care, în bună parte, extrapolează și exagerează orizontul ideatic al piesei. E adevărat, Fiesco oscilează între idealurile republicane și cele monarhice. Dar impresia că în locul democrației, care s-ar identifica cu „stăpânirea lașului și a prostului", e de preferat domnia unui prinț binevoitor este o exagerare a ideilor din piesă, o „transcriere" politizată a lor. Fiesco este un erou tragic în sensul aristotelic și extinderea unor semnificații pentru a obține mai multe sensuri decât există în derularea dramatică, chiar dacă sunt, eventual, bazate pe pasaje din textul lui Schiller, devine o reinterpretare în altă cheie, improprie artei.

O replică din *Conjurația lui Fiesco* este folosită curent, ca expresie celebră, în diverse împrejurări, cu înțeles metaforic: „Maurul și-a făcut datoria, maurul poate să plece." [4] („Der Mohr hat seine Schuldigkeit getan, der Mohr kann gehen"). Este replica personajului Muley Hassan, „un maur din Tunis, om lăsat în voia sorții, a cărui fizionomie este un amestec original de ticăloșie și umor", din scena 4 a actului al III-lea. După ce îi aduce lui Fiesco informațiile pentru care fusese plătit, iese din scenă rostind această frază.

În istoria teatrului liric, în care numele lui Schiller apare în creații de Verdi (*I Masnadieri – Hoții*, 1847; *Luisa Miller*, 1849; *Don Carlos*, 1867), Rossini (*Guillaume Tell – Wilhelm Tell*, 1829) Donizetti (*Maria Stuarda*, 1835), pentru a le cita pe cele mai cunoscute, tragedia lui *Fiesco* l-a inspirat pe Édouard Lalo (1823–1892) pentru o operă cu destin nefericit. Lucrare în trei acte pe un libret de Charles Beauquier, a fost compusă în perioada 1866–1868 pentru o competiție finanțată de

[3] **Rüdiger Safranski**, *Friedrich Schiller oder Die Erfindung des Deutschen Idealismus (Friedrich Schiller sau Invenția idealismului german)*, München, Hanser, 2004.

[4] Se citează când o persoană și-a îndeplinit o misiune, o sarcină și e cazul să se retragă.

Leonora, gravură în oțel de Moritz Lämmel după Friedrich Pecht

guvernul francez. A fost montată în premieră mondială abia în 2007 la Nationaltheater din Mannheim (data premierei: 16 iunie 2007), în regia lui Jean-Daniel Herzog [5]. Deși compozitorul nu avea practică teatrală, acest *Fiesco*, complet neglijat timp de aproape un veac și jumătate, este o muzică în multe privințe remarcabilă, una dintre regretabilele omisiuni din repertoriile teatrelor muzicale [6]. Premiera versiunii în concert a avut loc în 27 iulie 2006 la Festivalul Radio France și Montpellier, cu Roberto Alagna în rolul titular (înregistrată și pe disc). În 10 martie 2008 a urmat o producție a University College Opera iar în 2018 a apărut o nouă înregistrare pe disc (Centaur Records).

Fiesco de Lalo primise premiul al III-lea la concursul de promovare a scrierii de noi opere. Partitura a născut o polemică și nu a fost aceptată la Paris. Lalo a propus-o Teatrului La Monnaie din Bruxelles, cu care a semnat chiar și un contract. Dar, după schimbarea directorului teatrului, compozitorului i s-au cerut multe modificări. În august 1872 a renunțat la colaborare. Gounod a încercat în 1875 să impună această operă unui teatru, dar fără succes. Fragmente din *Fiesco* au fost interpretate în concerte. În privința posibilității de a o vedea pe scenă, Lalo se resemnase. [7]

*Partea a doua a capitolului din **Clasicii dramaturgiei universale**, vol. II, în pregătire*

[5] **Alfred Huber,** *Gespräch mit Jens-Daniel Herzog über seine Inszenierung der Oper „Fiesque" von Edouard Lalo. Die Ökonomisierung des Todes,* „Mannheimer Morgen", 14 iunie 2006, https://www.publicopera.info/opera200607/fiesque_mannh_makingof.html

[6] **Ulrich Schreiber**, *Ghid pentru cursanții avansați. Istoria teatrului muzical*, 5 vol., Bärenreiter Verlag, Kassel, 1988 – 2006.

[7] **Nicholas Pierchon**, *Création concertante de **Fiesque**, premier opéra de Lalo,* https://web.archive.org/web/20071027053020/http://www.resmusica.com/aff_articles.php3?num_art=2661

„În «Conjurația lui Fiesco la Genova», efectul teatral și atmosfera epocii, pe care Schiller o desprinde din studierea documentelor istorice, prevalează în fața preciziei istorice, cum notează în post-scriptumul versiunii scenice a tragediei. Istoria genoveză de la mijlocul veacului al XVI-lea, complotul urzit de Giovanni Luigi Fieschi, tânărul conte de Lavagna, împotriva amiralului Andrea Doria, conducătorul Republicii genoveze, derulat fără succes în ziua de 2 ianuarie 1547, e un fundal istoric pentru reliefarea ideilor sociale pe care le exprimase în «Hoții», e drept, acum cu mai puțină putere de convingere."

Historia

„FERDINAND I – REGELE TUTUROR ROMÂNILOR. O POVESTE ADEVĂRATĂ" DE NECULAI MOGHIOR

Neculai Moghior

Istoric

20 februarie 1947, Comănești – 6 septembrie 2019, București

În ultima parte a anului trecut, la Editura Favorit din București a apărut volumul ***Ferdinand I – regele tuturor românilor. O poveste adevărată*** [1] al regretatului istoric **Neculai Moghior**, îngrijit de soția sa, Maria Trandafir.

[1] **Neculai Moghior**, *Ferdinand I – regele tuturor românilor. O poveste adevărată*, ediție îngrijiră, rezumate, traduceri și retroversiune de Maria Trandafir. Cuvânt-înainte de col. (r) dr. Constantin Moșincat, București, Editura Favorit, 2020.

Istoric, arheolog, cercetător, membru fondator al Asociației cultural-științifice „Dimitrie Ghika" din Comănești, Neculai Moghior a fost angajat ca muzeograf, mai apoi ca șef secție Documentare la Muzeul Militar Central din București (Muzeul Militar Național „Regele Ferdinand I" de azi) din toamna anului 1972, după absolvirea Facultății de Istorie a Universității București, secția Istorie Veche și Arheologie și până la pensionare, în 2011. Între anii 1978 și 1986, a realizat o serie de studii și cercetări pe mai multe șantiere arheologice din țară, printre care cetatea dacică de la Polovragi (Gorj), fortificațiile romane de la Romula (Olt), Arutela, Copăceni, Rădăcinești și Titești (Vâlcea), Tia Mare (Olt) și a inițiat săpăturile arheologice la cetatea romano-bizantină de la Nufăru-Ilgani (Tulcea), rezultatele fiind publicate în revistele de specialitate. Din 1986, s-a specializat și în domeniul istoriei aeronauticii, fiind proiectant și realizator al secției de Aviație a Muzeului Militar Central din București (1988). A fost membru fondator și secretar general al Asociației Române pentru Propaganda și Istoria Aeronauticii (1990) și expert acreditat de către Ministerul Culturii și Cultelor pentru istorie și tehnică militară. A publicat și îngrijit peste 15 lucrări de cercetare istorică, majoritatea în colaborare, începând cu *Al treilea mareșal al României. Ion Antonescu. Începutul carierei militare (1892–1919)* (1993), *Ferdinand I. Cuvânt pentru întregirea neamului românesc* (1994), *Institutul de Medicină Aeronautică – 75 de ani în slujba aripilor românești* (1996) ș.a.m.d., până la

In memoriam – Regele Ferdinand I (2007), *Ferdinand I, regele întregitor de țară* (2011), *Regele Ferdinand I: cuvânt pentru unirea neamului românesc: o poveste adevărată: Basarabia 1918* (2018) ș. a.

Volumul apărut postum cuprinde principalele evenimente din perioada 27 martie 1918, când Sfatul Țării hotăra înfăptuirea unirii Basarabiei cu Regatul Român, până la moartea regelui Ferdinand I (20 iulie 1927). Așadar „o poveste adevărată", cu accent pe acțiunile politice care i-au avut în prim-plan pe Regele Ferdinand și Regina Maria în anii 1918–1922, din lunile premergătoare Marii Uniri de la 1 Decembrie 1918 pînă la încoronarea de la Alba Iulia, din 15 octombrie 1922. Autorul folosește, citând și comentându-le, documente de arhivă, multe dintre ele inedite, aflate în fondul Muzeului Militar Național, cum sunt *Ferdinand I – Discursuri, scrisori, alocuțiuni,*

cuvântări și ordine de zi, text olograf, documente militare de uz intern (jurnale de operațiuni) ș.a., puțin acesibile chiar și cercetătorilor. Aceste restituiri sunt esențiale pentru a întregi portretul primului rege al tuturor românilor, cartea lui Neculai Moghior devenind astfel una de referință

Începând cu numărul 1 (2), ianuarie–martie 2019, la această rubrică, revista „Leviathan" a publicat, sub titlul *O poveste adevărată*, majoritatea capitolelor din volumul lui Nicolae Moghior, urmând cu strictețe cronologia trimestrială de acum 100 de ani (evenimentele din fiecare dintre trimestrele anilor 1919 și 1920). Am considerat plină de relevanță această punte în timp, după ce primul număr al revistei noastre, apărut în noiembrie 2018, a fost dedicat, așa cum era firesc, Marii Uniri.

Nu numai pentru a reaminti și a atrage atenția cititorilor, specialiști sau nu, asupra acestui volum riguros alcătuit, dar și ca un omagiu adus istoricului dispărut în plină putere creatoare, publicăm mai jos un fragment din capitolul *Ceremonii* (pp. 234 – 237).

„În primăvara anului 1921, cu prilejul împlinirii a o sută de ani de când Tudor Vladimirescu, în fruntea pandurilor săi, inițiase lupta de redeșteptare națională, au fost organizate, atât la București, cât și în mai multe localități din țară, ceremonii impresionante, timp de nouă zile în perioada 14–22 martie 1921.

Sâmbătă, 19 martie 1921, pe lângă manifestările care s-au desfășurat la București, în Piața Victoriei, în Piața Episcopiei și în fața Palatului Poștelor, seara, la ora 21.30 a început la Teatrul Național, o mare serbare, la care au asistat familia regală și reprezentanți din toate provinciile României Mari.

După cum relatează și col. dr. Vasile Bianu, «Majestatea Sa Regele a apărut în loja de regală la ora 10, în aplauzele prelungite ale asistenței și în sunetele *Imnului Regal*. Sala arhiplină și feerică.

După cântecul lui Tudor, executat cu căldură și avânt de tenorul Mihăilescu-Toscani, cetele de jucători, îmbrăcați în costume naționale din regiunile din care erau, au început să execute dansurile naționale caracteristice acelor regiuni: abrudencele și abrudenii, perechi, au jucat *Țarina*, jocul moților, joc potolit de oameni necăjiți. Argeșul, viu și sprinten, în porturi de domnițe, a jucat *Ariciul* și *Trei gâște*. Chiorenii grăniceri din Sătmar au jucat *Codrenescul, Învârtita* și *Hora călușarului*, cu chiuituri și strigăte de joc pline de duh, care au stârnit veselia și admirația unanimă. Porturile de un roșu aprins au fost admirate cu deosebire.

Cei de la Valea Someșului, din Cojocna, au sprintenit *Someșana*. Buzăul, mai vesel și mai vioi în costume pitorești de munte, a învârtit cu foc *Burdinul din Nehoiu* și *Hora lelelor*. Bucovina, în straie strălucitoare, a încins *Hora aprinsă*, după care au urmat *Arcanul* și *Bucovineanca*. Ialomița a înfățoșat în *Fedeleșul și Vidra* un dans original care amintea vâltorile stârnite de vânturile puternice ale Bărăganului.

Dâmboviteni, mai înfipți și mai energici la pas, au încins *Hora Morții* și un *Brâuleț* înfocat, fiind siliți să-l repete de ropotele de aplauze ale sălii. Sibiul, în înfățișarea neîntrecutului port, *Jiana* și *Râureana*. Basarabia a fost viu aclamată după fiecare joc, jucând cu o vioiciune rară *Hora de la Bălți, Nistreanca, Tropăita, Hangul* și *Horodinca*. Mehedințenii s-au produs cu *Tocul* și *Resteiul*. Prahova și Brașovul, împreună, au jucat *Ca la Breaza* și *Brâul*. Oltul ne-a arătat *Sălcioara* și *Boiereasca*.

Banatul a fost însă, într-adevăr, de data asta fruntea cu *Hora Oravițeană, Ca în Banat* și *Brâul Almajului*, care au fost executate cu atâta frumusețe și artă, la care s-au mai adăugat și porturile minunate, cunoscute ale bănățenilor, încât lumea, în frunte cu regele, a cerut să le mai repete. Banatul a avut biruința serbării.

Apoi au urmat Râmnicul Sărat cu *Zuralia, Ceasornicul, Ca la ușa cortului* și *Brâul*; Putna cu *Nătânga* și *Hora Vrancei*; Piatra Neamț cu *Oteteleșanca* și *Rața*; Ardealul cu *Ardeleana* și *Hațegana*; Teleormanul cu *Birul greu* și *Severineanca*; Gorjul cu *Troaca, Resteiul* și *Sârba Gorjului*; societatea Chindia cu *Țigăneasca* și *Iancul*. Serbarea oficială s-a încheiat la miezul nopții în sunetele *Imnului Regal*.» [2]

Desfășurată în prezența regelui Ferdinand I și a celor mai înalte autorități românești, serbarea a fost o vie manifestare a recunoștinței populare pentru realizarea înfăptuirii unității naționale a întregului neam românesc și o rememorare a tradițiilor ancestrale ale acestui neam, prilejuind, pe lângă înfrățirea sufletelor tuturor participanților, și cunoașterea mai îndeaproape a aspectelor caracteristice pentru fiecare zonă istorică și etnografică a țării, permițând, totodată, exprimarea aprecierii deosebite a întregii opinii publice românești față de suveranul care condusese destinele țării în aprigul război de întregire.

În contextul aniversării centenarului mișcării conduse de Tudor Vladimirescu, regele Ferdinand I a adresat o scrisoare președintelui Academiei Române, propunând instituirea unui premiu special:

«Întreaga țară comemorează anul acesta o sută de ani de la moartea lui Tudor Vladimirescu, care s-a ridicat în fruntea pandurilor olteni pentru apărarea poporului greu apăsat de o vitregă ocârmuire seculară.

[2] **Dr. Vasile Bianu**, *Însemnări din Războiul României Mari*, tomul II, Cluj, Institutul de Arte Grafice „Ardealul", 1926, p. 447-448.

Carol Isler (1820–1880), *Oastea lui Tudor trecând Oltul*, 10 martie 1821. Litografie, cca. 1850, Arhivele Olteniei.

Mișcarea lui Tudor a fost o izbucnire a setei de dreptate a poporului român. Această trezire a puterii de viață ascunsă în sufletul obidit al românului s-a îndeplinit în chip elementar și fără înrâuriri străine. Paharul suferinței se umpluse și Tudor a fost omul care a scos strigătul de alarmă, pornind la fapta mântuitoare. Cu Tudor începe o epocă nouă a redeșteptării naționale, *epoca românismului*.

În era cea nouă, însuflețită de năzuințele lui Tudor și ale poporului românesc, s-a îndeplinit renașterea culturii românești și a economiei naționale, unirea celor două Principate, întemeierea Dinastiei, Războiul de Independență și, în sfârșit, războiul pentru unirea întregului neam românesc. Dreptatea sătenilor, care și-au făcut dovada vredniciei, atât prin muncă răbdătoare cât și prin vitejie neînfrântă, s-a consfințit în legile de împroprietărire și în votul obștesc.

Putem dar privi cu încredere în viitor, fiind siguri că munca și cultura românească vor lua un nou și puternic avânt și că sămânța pusă de Tudor a prins bine și va da roade și mai îmbelșugate.

Ca semn de cinstire și din Parte-Mi a acestui erou național, care și-a dat viața pentru neamul său, dăruiesc Academiei Române suma de zece mii de lei spre a servi ca premiu pentru cea mai bună lucrare asupra vieții și faptelor lui Tudor, precum și asupra stării culturale și sociale din timpul său.» [3]

Și de această dată se pot remarca atât profunda cunoaștere a valorilor istoriei noastre naționale cât și meticulozitatea și conștiinciozitatea cu care își redacta regele Ferdinand I discursurile, intervențiile și scrisorile sale, fapt subliniat și de soția sa, regina Maria:

«Întotdeauna sunt uluită cât de bune sunt discursurile lui Nando; el e un vorbitor stângaci în asemenea măsură, încât în viața de fiecare zi comunicarea cu el e o încercare pentru mine, din motiv că nu poate niciodată să spună ceva direct, într-un mod clar, nici chiar cel mai mic și mai neînsemnat lucru. Dar când are timp să pregătească un discurs sau o scrisoare – de exemplu o scrisoare oficială importantă – este întotdeauna bun. L-am auzit, de asemenea, ținând discursuri excelente când a fost obligat să răspundă la interpelări neanunțate, deși uneori făcea pauze care nu sunt plăcute pentru ascultător, te gândești că se va încurca, niciodată însă asta nu s-a întâmplat». [...]." [4]

[3] *Cuvântări de Ferdinand I, regele României, 1889–1922,* București, Fundația Culturală „Principele Carol", 1922, pp. 280–281.

[4] **Maria, regina României**, *Însemnări zilnice (ianuarie 1920–decembrie 1920)*, vol. III, București, Editura Albatros, 2004, p. 117.

Începând cu numărul 1 (2), ianuarie–martie 2019, la această rubrică, revista „Leviathan" a publicat, sub titlul «O poveste adevărată», majoritatea capitolelor din volumul lui Nicolae Moghior, apărut în ultima parte a anului 2020 («Ferdinand I – regele tuturor românilor. O poveste adevărată»), urmând cu strictețe cronologia trimestrială de acum 100 de ani (evenimentele din fiecare dintre trimestrele anilor 1919 și 1920). Am considerat plină de relevanță această punte în timp, după ce primul număr al revistei noastre, apărut în noiembrie 2018, a fost dedicat, așa cum era firesc, Marii Uniri."

Vorbe cu tâlc

ALGORITM

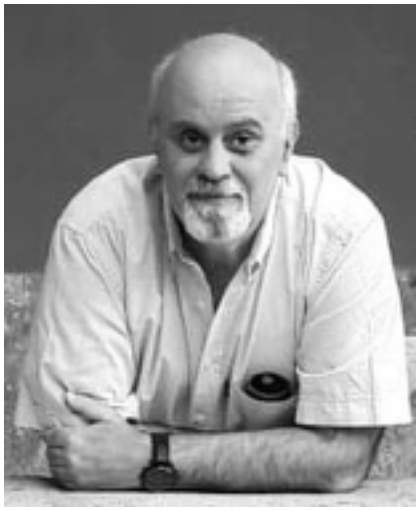

Dan Caragea

Lingvist, eseist, critic de artă, traducător

În junețea mea, *algoritm* era un cuvânt savant, pe care îl auzeai la orele de matematică din liceu. Dicționarul nostru de căpătâi de atunci, *Dicționarul limbii române moderne* (1958), îl omitea, fiind socotit probabil rar și specializat. Abia în 1986, Florin Marcu și Constantin Maneca îl includ în *Dicționarul de neologisme*. A fost preluat apoi de DEX, în1998:

> **ALGORÍTM,** *algoritmi,* s. m. Ansamblu de simboluri folosite în matematică și în logică, permițând găsirea în mod mecanic (prin calcul) a unor rezultate.♦P. gener. Succesiune de operații necesare în rezolvarea unei probleme oarecare. [Pl. și: (n.) *algoritme*] – Din fr. **algorithme.**

Cititorul s-ar putea întreba pe bună dreptate: Oare să fie vorba de un cuvânt recent în limba română? Ar fi de mirare, mai ales că în Occident termenul se născuse în Evul Mediu! Lucrurile au stat, firește, altfel, întrucât deprinderea matematicilor în România deschisă modernității nu se putea face fără instrumentarul lingvistic potrivit.

Prima lucrare care îl înregistrează este *Enciclopedia*... lui Corneliu Diaconovich, din 1898. Ulterior, cu etimologia îndreptată, cuvântul apare, ca termen specializat, în *Dicționarul limbii române* (1913), coordonat de Sextil Pușcariu:

> **algoritm** *s.a.* (Mat.) *„Algorithme".* — Tip de notațiune proprie unui anume fel de calcul. Algoritmul calculului integral. | P. ext. Sistem de notațiune simbolică (în felul celei algebrice) a noțiunilor și raporturilor dintre ele. Algoritmul funcțiunilor judecății.
>
> — N. din fran. (=lat.-med. algorismus, din arab. al-khowarezmi, porecla unui matematic celebru, modificat subt influența grec. ἀριθμός „număr".)

Așa cum am sugerat, în ciuda dezvoltării informaticii, a programării, în a doua jumătate a secolului trecut, cuvântul „a dispărut" pur și simplu din lexicografia noastră academică vreme de șaptezeci de ani!

Fără impact pare să fi trecut și articolul lui Solomon Marcus, „Noțiunea de algoritm și implicațiile ei lingvistice", publicat în *Limba română,* anul X, nr. 3, 1961, p. 12–25, care sugerează amploarea conceptului și ne dă primele exemple de programare lingvistică computațională.

În Evul Mediu, se înțelegea prin *algoritm* regula „cu ajutorul căreia se efectua una din cele patru operații aritmetice în sistemul de numerație zecimală" (cu cifre arabe), reguli „indicate, în secolul al nouălea, de către matematicianul uzbec Horezmi (în arabă – Al Horezmi)", spune S. Marcus în articolul mai sus citat.

Desigur, noțiunea de algoritm se va degaja treptat, în vremurile moderne. De la matematică la cibernetică, psihologie, lingvistică și economie, termenul apare tot mai frecvent în publicațiile de specialitate:

„Există însă multe probleme pentru care nu avem un **algoritm**, și aceasta în două sensuri: fie că nu s-a găsit încă un **algoritm**, fie că s-a demonstrat că un astfel de **algoritm** nu există." (*Gazeta matematică și fizică,* Seria A, vol. XV, 1963, p. 289)

„Strategiile sistematice care sunt vehiculate în procesul de rezolvare a problemelor sau în învățare sunt **algoritmii**." (*Revista de Psihologie,* 1/1972, p. 333)

În presa cotidiană de astăzi avem de-a face cu un adevărat asalt al știrilor despre algoritmi, despre care citim că aduc soluții neașteptate și uluitoare:

„Un nou **algoritm** poate identifica genele asociate cancerului." (*Descoperă.ro,* 18.11.2020)

„Un **algoritm** dezvoltat de MIT a identificat oamenii infectați cu coronavirus prin sunetul tusei." (*Ziarul financiar,* 07.11.2020)

„Un **algoritm** de inteligență artificială tocmai a descoperit 50 de planete noi." (*Playtech,* 30.08.2020)

Exemplele abundă, dar dicționarele noastre, nerevizuite cu regularitatea necesară, par să fi rămas în urmă cu decenii. Cu totul excepțional, NODEX (2002) menționează sintagma *algoritm de traducere,* pentru programele de traducere automată, iar *Dicționarul de argou* (2007) înregistrează un sens specializat, în politică:

> **algoritm,** *algoritmi s. m. (pub.)* sistemul de împărțire a funcțiilor de conducere în cadrul unei coaliții, proporțional cu ponderea fiecărui partid participant.

În limba română, cuvântul *algoritm* a fost preluat din franceză, în secolul al XIX-lea, pe cale savantă. A fost atestat în franceză încă din secolul al XIII-lea (1220-30), în forma *augorisme,* „procedeu de calcul care folosește cifre arabe" (*„Or ai tant fait par **augorisme** que cifre ai fait de moi meisme"*, G. de Coinci, *Miracles narratifs de Notre-Dame,* cit. TLFi). Împrumutat din spaniolă, unde *alguarismo* (cu sensul de „artă de a socoti") este atestat după 1256–72. *Alguarismo* este transcrierea cuvântului arab Al-Ḥuwārizmī, care înseamnă „cel din Horezm" (ținut din Asia Centrală), numele sub care era cunoscut matematicianul Abdallah Muḥammad ibn Mūsa (780?–850?), ale cărui scrieri fuseseră traduse în Europa acelor vremuri. Acesta scrisese un tratat despre folosirea cifrelor arabe la calcule aritmetice. Și astăzi, în spaniolă, „cifră" se spune *guarsmo,* iar în limba portugheză, termenul curent este *algarismo* (aceeași etimologie). Forma *algorithmus*, spun etimologii, se datorează foarte probabil încrucișării formei medievale *algorismus* (conservată în sp. *guarismo,* ptg. *algarismo*) cu gr. ἀριθμός, „număr".

Odată ajunși aici, cred că merită să amintim istoria cuvântului ***algebră,*** intrat la noi din franceză și latina savantă (v. DEX, 2009). În franceză, termenul este atestat în secolul al XIV-lea. Fusese creat în latina medievală, de Gerardo din Cremona, prin „adoptarea" cuvântului arab *al-ǧabr,* „restaurare" (în medicină), „reducere" (în matematică), după *„ilm al-ǧabr wa l-muqābala",* adică „știința reducerilor și comparațiilor", titlul unui tratat de Al-Ḥuwārizmī, apărut în 825. Prin urmare, un alt termen fundamental, *algebră,* își leagă numele de același mare matematician arab.

Ca o curiozitate, semnalăm că primul sens, cel medical, de „restaurare, reparare, restabilire", s-a păstrat în spaniolă și portugheză, unde *álgebra,* învechit, înseamnă, și „arta de îndrepta oasele dislocate sau fracturate" (cf. *RAE, Morais*), cu derivatul său *algebrista,* „ortopedist".

„«Algoritm» – cititorul s-ar putea întreba pe bună dreptate: Oare să fie vorba de un cuvânt recent în limba română? Ar fi de mirare, mai ales că în Occident termenul se născuse în Evul Mediu!"

Jean-Michel Moreau (1741–1814), *Opere* de Molière, *Prologul* la *Amphitryon,* 1773, gravură de Jean Baptiste Blaise Simonet (1742–1817), Biblioteca Națională a Franței

AMFITRION, dar și SOSIE

Fapt unic în istoria literaturii: două dintre personajele comediei lui Plaut, *Amfitrion,* perpetuate prin pana lui Molière, au intrat în vocabularul limbii comune: *amfitrion* și *sosie*.

La origine, avem de-a face cu un mit teban privind nașterea lui Herakles (Hercule). Alcmena, mama sa, era fiica lui Electrion, regele Micenei. După moartea tatălui, care plănuia o campanie militară, Alcmena se căsătorește cu Amfitrion, cu condiția ca acesta să plece la război în locul tatălui ei. Astfel, nupțiul nu se consumă până ce acesta nu se va întoarce victorios. Amfitrion avu succes, dar între timp Zeus se îndrăgosti de Alcmena. Cu o zi înainte ca Amfitrion să se întoarcă, el luă înfățișarea soțului, bucurându-se de favorurile ei. Când adevăratul Amfitrion se întoarse, el fu mirat de lipsa de entuziasm a soției, uimit să afle că ea cunoștea amănunte din cele întâmplate la război. Consultându-l pe Tiresias, află adevărul și decise să o ardă pe rug. Dar Zeus trimise o aversă care stinse focul. Alcmena născu pe Ifikles, fiul lui Amfitrion, din sânge omenesc, și pe Herakles, fiul lui Zeus, din sânge divin, la o zi diferență.

În piesa lui Plaut, Zeus apare însoțit de Mercur, iar Amfitrion are un sclav, pe nume Sosia (inexistent, în mitul grecesc). Poetul latin ne oferă o comedie a moravurilor romane, adaptată publicului din vremea sa.

În lexicografia noastră, termenul a fost tratat convenabil în *Dicționarul limbii române* (1913), coordonat de Sextil Pușcariu:

> **a m f i t r i o n** *s. m. „Amphitryon”.* — Stăpânul unei case la care ia masa cineva; cel care dă o masă, un ospăț. [Pronunțat: *am-fi-tri-ón.*]
>
> — *N.* din fran. (personaj dintr-o comedie a lui Molière — nume împrumutat din lat. **Amphitryo** grec. < Ἀμφιτρύων (numele unui rege teban.)

Sensul de bază din limba franceză, de unde am preluat termenul de „persoană la care sau pe spezele căreia se cinează”, provine din comedia lui Molière, *Amphitryon* (1668), unde, pentru a deosebi pe adevăratul de falsul Amfitrion, aflăm că cel adevărat este *cel la care se ia cina.* În felul acesta, între nume, ideea de gazdă și de ospăț se stabilește o relație definitorie pentru semantismul termenului. Piesa lui Molière a fost tradusă prima dată la noi de Heliade-Rădulescu, la 1835, cunoscând mare succes de scenă, după cum menționează Ion Ghica în amintirile sale.

Iată și câteva atestările mai vechi ale termenului comun:

„La ora mesei, **amfitrionul** nostru aștepta cu mare mulțumire să-i vie amicul, carele nu întârzia d-a veni.” (Petre Ispirescu, „Păpara”, în *Snoave sau povești populare,* nr. 1, 1873–74)

„Dar am fost repede deșteptat din uimirea mea: pe terasă a ieșit să mă întîmpine figura strălucitoare a nobilului meu **amfitrion**.” (Ion Luca Caragiale, „O vizită la castelul Iulia Hasdeu”, în *Epoca* din 27 iunie–1 iulie 1897)

În ceea ce privește cuvântul *sosie,* acesta pare luat în seamă abia de *Dicționarul de neologisme* (1986), singurul care oferă și o explicație etimologică convenabilă:

> **SÓSIE** *s.f.* (*Liv.*) Persoană care seamănă perfect cu alta. [Gen. *-iei./* < fr. *sosie,* cf. *Sosia* – sclav al lui Amfitrion în piesele lui Plaut și Molière].

În franceză, cu acest sens, apare atestat la 1792, cf. TLFi. La noi, nu am reușit să-l atestăm înainte de 1900 (în *Nou dictionariŭ francescu-românu...* al lui G. M. Antonescu, publicat în 1884, *sosie* este tradus prin „om care seamănă perfect cu altul”), dar cercetarea a rămas incompletă.

„Și, dacă mai adăogăm că, de multe ori, tipul în care se zugrăvește un scriitor nu e o fotografie, un portret-tip, cum ar fi: omul-tristeță, omul-poet etc., un fel de alegere a însușirilor esențiale ale scriitorilor, din care el își încheagă **sosiile** din operele lor – atunci este evident că, găsind în operă pe *scriitor,* totuși nu despre *persoana* lui *narratur fabula*.” (Garabet Ibrăileanu, *Opera literară a D-lui Vlahuță,* Iași, Tipografia „Dacia” P. & D. Iliescu, 1912, p. 70)

„Încerc să aflu dacă nu cumva am o **sosie** care a bântuit prin București în absența mea (am stat la Câmpina, la vremea când amicul plasează conversația).” (Stelian Tănase, *Ora oficială de iarnă,* București, Institutul European, 1995, p. 13)

DOOM (2005) recomandă accentul pe *i,* după franceză, nu pe *o,* așa cum se aude și cum apare în *Dicționarul de neologisme* (1986): *sosie*.

Și cu această observație ortoepică, să încheiem și noi articolul de azi, pentru a nu abuza de răbdarea amfitrionului nostru.

Lisabona, Portugalia

„Fapt unic în istoria literaturii: două dintre personajele comediei lui Plaut, «Amfitrion», au intrat în vocabularul limbii comune: amfitrion și sosie.”

Universalia

ANCORA de Hanna Minah
fragment de roman
Prezentare și traducere din limba arabă de George Grigore

George Grigore

Profesor universitar doctor,
Universitatea din Bucureşti,
Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine,
Catedra de Limbi şi Literaturi Orientale,
Secţia Arabă
Scriitor şi traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor din România
Ambasador al Alianţei Civilizaţiilor
(organism ONU) pentru România (din 2008)

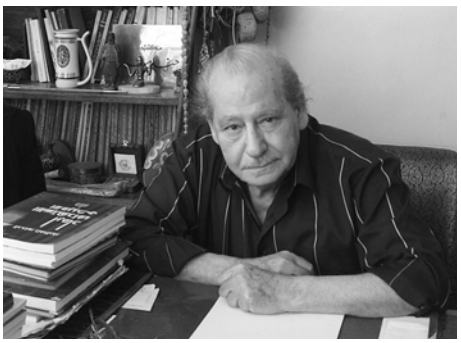

De la primul său roman, *Lămpile albastre*, publicat în 1954, sirianul **Hanna Minah** (9 martie 1924–21 august 2018) a fost considerat de critică drept unul dintre cei mai reprezentativi romancieri ai literaturii arabe. Din vasta sa operă, populată cu personaje înfrăţite cu kazantzakianul Zorba, trecem în revistă câteva titluri, în afară de cel amintit anterior, de mare succes: *Zăpada vine pe fereastră, Vela şi furtuna, Ancora, Frânturi de chipuri, Mlaştina, Soarele într-o zi cu nor* şi încă multe altele.

Din *Ancora*, romanul care „a îndrăznit" să spargă „frumoasele clişee" ale literaturii arabe, am ales, ca ilustrare a operei sale, fragmentul pe care vi-l prezentăm în traducere.

Fiul meu, cel care astăzi l-a omorât pe Hasan al-Jarbidi, nu crede ceea ce spun... Lepădătura! Nu-l crede pe tac-su... Îi zic: „Eu, eu sunt cel ce a prins balena, catârule!" Şi-mi zice: „Tu nu i-ai dat decât ultima lovitură... Era rănită şi tu ai legat-o, şi când era deja moartă, i-ai spintecat burta, mare scofală! Lăudăros neputincios ce eşti, te-a dat gata până şi-un guvid care ţi-a smuls trestia şi a fugit." „Măi, băiatule, maică-ta era o sfântă precum numele-i. Era puternică precum o iapă, dar eu, Zakaria Mursanli, am îngenuncheat-o. Ea era mândră, pe când tu eşti o jigodie, căci tu eşti fiul meu adevărat, din sângele meu tulbure şi din osul pe care n-a izbutit să-l frângă fiul vreunei muieri. Şi acum rânjeşti, crezând că un peştişor mi-a smuls trestia... Nemernicule, tocmai tu, tu cel pe care eu în acea noapte, când am prins balena, te-am aruncat în pântecul mamei tale. În noaptea aia, m-am întors la ea beat, la mijitul zorilor, cu o hodoroagă de căruţă împrumutată de la Zahariadis. Eram murdar ca un bivol ce s-a tăvălit în mocirlă, plin de sânge ca un măcelar ce s-a înfăşurat cu pieile proaspăt jupuite. Când am tras macatul de pe ea, maică-ta a ţipat ca apucata: «Du-te, du-te de te spală! Nu te apropia de mine... nu te apropia, drace!» Dar m-am apropiat! Dacă m-ar fi oprit, aş fi hăcuit-o pe loc... Dimineaţa, avea o ureche roasă de tot, perna era spintecată, gura-mi era plină de fulgi, tot aşternutul pătat, iar tu, secătură, erai în pântecul mamei tale... Te-am semănat fără să ştiu... aşa, într-o nebunie... Beat, eram ca o fiară, dar Dumnezeu a avut grijă de maică-ta, săraca. Cu fierul roşu i-a fost scris pe frunte să se chinuie cu noi, cu noi amândoi.

Am dormit până seara. Horcăiam de parcă tocmai mă înjunghiase cineva, aşa mi-a zis maică-ta, şi mi-a mai zis că am ieşit la fel de împutit, fără o vorbă, şi m-am dus iar la nenorocitul ăla de Zahariadis. Ştii că ei nu-i plac cârciumile, dar ce lume ar mai fi fost şi asta fără cârciumi? Doamne milostive, te rog eu, Zakaria păcătosul, ascultă-mi rugăciunea: Bagă-i pe toţi cârciumarii în rai, iar pe mine aruncă-mă în iad, căci le-am fost atât de credincios, amin!"

Am băut cu Zahariadis. Mi-a zis: „Tu, Mursanli, iubitule, ai bani?” „Eu?!”, l-am întrebat mirat. A tras două lire din sertar şi mi-a zis: „Hei, astea-s ale tale şi pe deasupra bea până te saturi.” „Nu te înţeleg, Zahariadis, şi n-o să mă mai rog pentru sufletul tău. Eu nu mă rog pe bani, ai priceput? Rugăciunea se face pe vin, nu vreau iadul în schimbul banilor, nu încerca să mă fraiereşti.” „Bea, Mursanli, asta-i pentru osteneala ta… Ieri ai trudit… Din balenă am scos o groază de peşti…” Bine, am băut până m-am îmbătat şi atunci ceilalţi pescari mi-au zis: „Eşti nebun, Zakario… I-ai dat lui Zahariadis pe de-a moaca tot ce era în balenă…” „Şi ce era în balenă, măi, tăntălăilor?” „O grămadă de lucruri.” „Ce? Peşte? Icre? Maţe?” „Nu, astea-s fleacuri… Aur şi diamante!” „Aur şi diamante?!” „Inele, brăţări, coliere…” Le-am pus în vedere: „Mă, băgaţi-vă minţile-n cap, nu vă jucaţi cu mine… Să nu mă prostiţi în faţă! De unde era să aibă balena aur, diamnate, inele, coliere?” Unul mai bătrân prinse a zice sfătos: „Măi, Zakaria, balena rătăceşte prin cele oceane, se ţine după vapoare, îi atacă pe cei vii şi-i înfulecă pe cei înecaţi, şi vezi tu cum vine treaba, cei ce hălăduiesc pe vapoare sunt oameni bogaţi, măi… Au buzunare pline de aur, la gât au coliere, mâinile le sunt încărcate de brăţări, iar stomacul balenei nu poate măcina metalul, ci îl pune de-o parte într-o pungă anume. Ei, o pungă ca asta căuta Zahariadis, ai priceput? Nenorocitul te-a înşelat, a râs de tine cum a vrut.” Un altul sări şi el cu gura: „Erau nişte turişti pe puntea unui vapor, aici la noi, pe mare. Unei muieri i-a căzut o brăţară în apă. Eu dam la peşte pe aproape… M-au strigat şi m-am dus, mi-au aruncat o liră de argint… M-am scufundat… Eu găsesc şi un ac pe fundul mării, dar acum ioc, nici urmă de brăţară. După luni de zile, vecinul meu a prins un peşte barosan şi l-a dus acasă. Când l-a spintecat, muierea lui a găsit în el o brăţară. Bărbat-su a povăţuit-o să nu spună la nimeni, că deh, le pusese şi lor Dumnezeu mâna-n cap. Dar ea a pălăvrăgit în toată mahalaua şi aşa am aflat…” Am mârâit: „Inimă de muiere… ptiu… şi după aia?” „Brăţara era de diamant…” „De diamant?!” „Zău, vezi! Dacă un peşte de vreo cinci kile avea în el o brăţară de diamant, apăi, cât să fi fost în balena asta ale cărei măruntaie i le-ai dat cu totul lui Zahariadis pe un nenorocit de butoi de vin. Te-a păcălit, asta-i clar… Du-te la el şi cere-ţi partea, să nu pleci până nu ţi-o dă.” Am zis aşa în gând, pentru mine: „Va să zică mi-a făcut-o, ghiaurul! Bine, fraţilor, staţi c-o să vedeţi acuş’!”

Am luat-o spre el cu toată gaşca în spatele meu. Nu sunt împotriva cârciumarilor şi niciodată nu m-am răfuit cu ei. Dimpotrivă, m-am rugat pentru ei ca să intre în rai… Dar să mă înşele pe mine un cârciumar, fiul unei târâturi, ca Zahariadis? Acuş’ am priceput… Într-adevăr m-a înşelat, şi dacă n-ar fi aşa, atunci de ce mi-a dat două lire şi m-a cinstit cu vin? Ah, Zahariadis, fiul celei ce stătea trântită pe spate din zori şi până-n seară, dă-mi înapoi aurul şi diamantele că de nu, ia-ţi adio de la viaţă! Zahariadis încercă să mă potolească: „Tu, Zakaria, te-ai ţăcănit de tot… Au râs de tine… Vino să vezi… Îţi jur pe Dumnezeu…” „Nu te jura! Vreau dreptul meu, vreau aurul şi diamantele.” „De unde, iubitule, aur şi diamante…

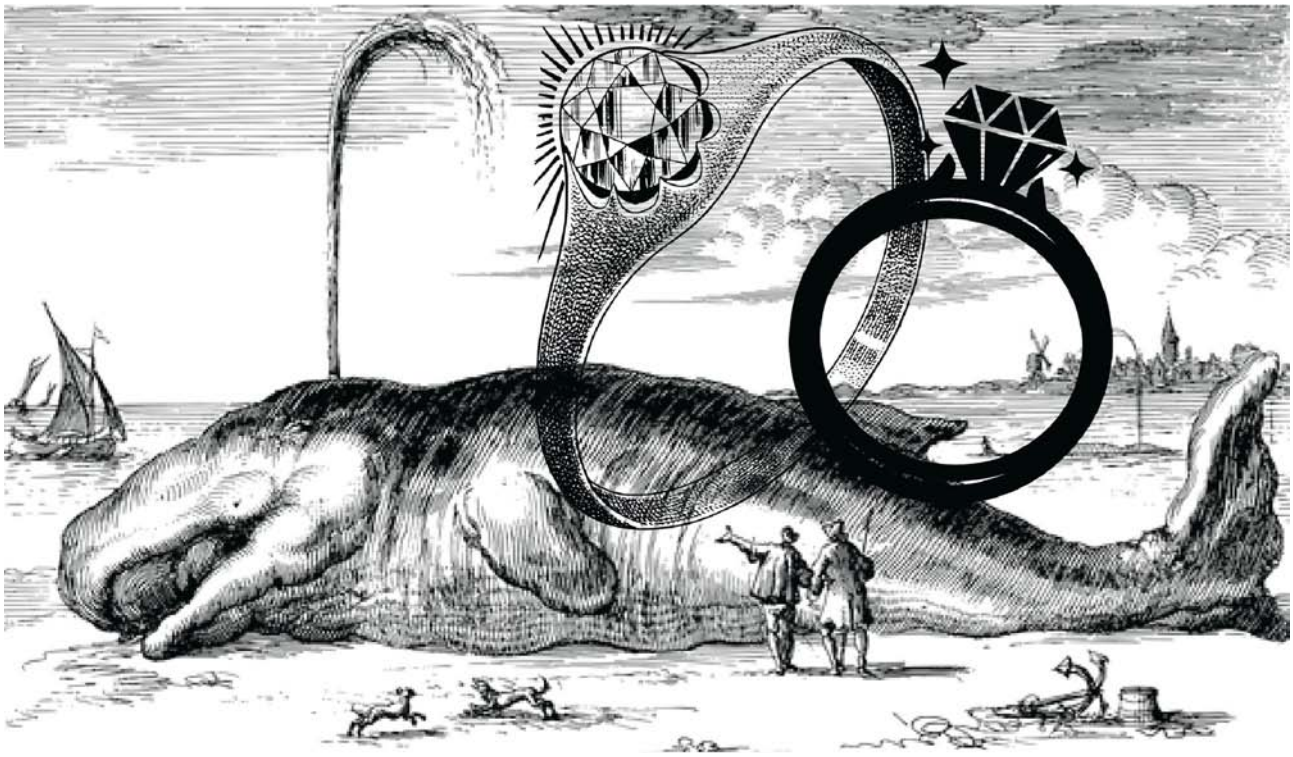

Au râs de tine." „De mine? Nu, Zahariadis, de mine, Zakaria Mursanli, nu râde nimeni. Dă-mi, chiar acum, partea mea. Nu ies din cârciumă fără ea şi nu primesc lire de argint sau de hârtie, ci vreau aurul… Eu nu am avut niciodată o liră de aur, auzi? Niciodată! Şi când mi-a dat balena atâta aur, tu mi-l iei? Nu! Nu se cade, hai, dă-mi partea mea! Unde ai dosit-o?" Unul din spatele meu urlă: „În burtă, Zakario!" Brusc, hambarul cel mare din faţă mi-a părut mai mic decât burta lui Zahariadis. Mi s-a năzărit c-ar fi putut băga toata balena în burdihanul ăla şi dacă l-aş fi spintecat ar fi curs aur, valuri-valuri… Zahariadis fu cuprins de groază ca şi cum ar fi presimţit ce-mi urlă prin cap… Ochii i s-au holbat, s-a dat înapoi şi s-a proptit cu spatele de rafturile cu butelcile de vin, apoi văzând că-mi pironisem ochii pe cuţitul de pastramă s-a năpustit să-l apuce… El mi l-a arătat. Eu nici nu mă gândisem la el până nu mi l-a arătat. În capul meu s-a închegat ceea ce trebuia să fac. O burtă, un cuţit, aur şi diamante! I-am luat-o înainte şi am înşfăcat cuţitul. I-am spintecat burta cu o singură lovitură, una zdravănă, de sus în jos… Sângele a izbucnit, maţele i s-au împrăştiat pe duşumea, mustăţile-i cele mari i s-au pleoştit… Se prăbuşi apoi cu rafturile de care se agăţase… Butelcile s-au spart! Sânge şi vin! Iată ospăţul gata pregătit… Javrele din spatele meu care mă împinseseră la aşa ceva erau gata de ospăţ. Glasurile s-au amestecat, mâinile s-au încâlcit… roiau ca şobolanii peste tot. Nimănui nu-i păsa de mine sau de Zahariadis… Vinul, pastrama, sertarul cu bani deveniseră ţinta tuturor. Era socotit isteţ cel care bea, mânca şi lua cu el cât putea mai mult.

Zahariadis se ghemuise în spatele tejghelei, iar eu eram aşa de aiurit de parcă burta mea fusese spintecată şi nu a lui. Cârciuma cu tot ce era în ea prinse a se învârti în jurul meu: tejgheaua, rafturile, sticlele, cuţitul de pastramă însângerat… Încâierarea tâlharilor ajunsese la culme: vinul gâlgâia din damigenele ridicate în grabă la gură, mânjind părul, feţele şi cămăşile, toţi răcneau şi icneau, îşi smulgeau unii altora ceea ce apucaseră să fure de la Zahariadis… Iar eu în mijlocul acestui iad, călcând pe turbanele căzute pe duşumea, cu gura căscată, nu ştiam încotro s-o apuc.

În sfârşit m-am trezit. L-am apucat pe unul şi l-am aruncat cât colo buşindu-l de tejghea. Am început să car la şuturi şi la pumni în dreapta şi-n stânga până am ieşit la aer curat. Am luat o gură de aer şi am pornit ca din puşcă, alergând pe uliţele desfundate de parcă Zahariadis, tâlharii, jandarmii şi toţi sătenii cu mic cu mare ar fi fost pe urmele mele. Am iuţit pasul până ce m-am pomenit pe ţărm unde, odată ajuns, m-am apucat să alerg de-a lungul lui, năuc, fără să am vreo ţintă… Eram în stare să merg de-a lungul ţărmului ca să-nconjur toată Mediterana. Mă prinse aşa un dor să fac drumul ăsta. Am înjurat satul, balena, pe Zahariadis, pe javrele care m-au asmuţit pe el… Mi s-a părut atunci că viaţa e frumoasă şi aşa fără aur şi diamante, fără un acoperiş, fără muiere, fără copii. Toţi îmi sunt duşmani, numai marea mi-e prietenă. Numai ea mă primeşte, deşi îmi cunoaşte taina. Numai ei îi stă în putere să mă spele de păcat. Obosit de atâta mers, m-am aşezat pe un colţ de stâncă, printre tufişuri. Peştii au venit după mâncare până la picioarele mele. Cât de mult voiam să fi ieşit la suprafaţă, să-mi fi vorbit şi să mă fi luat cu ei. M-am întrebat: „Dacă m-aş arunca în mare şi aş tot înota, unde aş ajunge? Aş ajunge pe uscat, pe ţărmul celălalt şi aş găsi alţi oameni… Oare, ei, oamenii ăia de acolo, vor fi fiind tot aşa, ca noi?"

„Măi, Zakaria,
balena rătăceşte
prin cele oceane,
se ţine după vapoare,
îi atacă pe cei vii
şi-i înfulecă pe cei înecaţi,
şi vezi tu cum vine treaba,
cei ce hălăduiesc
pe vapoare sunt
oameni bogaţi, măi…
Au buzunare pline de aur,
la gât au coliere,
mâinile le sunt încărcate
de brăţări,
iar stomacul balenei
nu poate măcina metalul,
ci îl pune
de-o parte
într-o pungă anume."

Universalia

LUMINI ȘI IRADIERI ÎN POEZIA LUI DAVID ZIMMERMAN
Prezentare și traducere de Daniel Onaca

Daniel Onaca

Poet, dramaturg, traducător, critic literar
Malmö, Suedia

David Zimmerman (n. 1993) publică regulat articole de critică literară în diverse ziare și reviste din Suedia, participă la programe naționale de radio, este editor al revistei de poezie „Lyrikvännen" și a publicat până acum două culegeri de poezii: *Mal* (2017) și *Ljus och strålning* (*Lumini și radiații*, 2019). Stilul poemelor sale ar putea fi asociat atât celui cvasi-ermetic, definitoriu pentru generațiile de poeți moderni, cât și celui bine înrădăcinat în tradiția poeziei suedeze „comprehensibile". Cartea din care sunt extrase poeziile de față are ca motive dominante lumina și moartea. Numirea acestor două elemente dă impresia că autorul abordează în versurile sale tema confruntării atemporale dintre bine și rău. Contextul care le-a generat, însă, este unul cât se poate de concret.

În poemele lui David Zimmerman, lumina cade pe oameni și pe lucruri în moduri diferite, punând în evidență realități aflate mereu în schimbare. Lumina însăși se modifică, prin succesiunea anotimpurilor, trecând de la claritatea de cristal a cerului de aprilie la cea emanată de razele fierbinți ale soarelui din mijlocul verii, apoi la cele „cleioase" care vestesc începutul toamnei; lumină ce continuă să se reverse, chiar și atunci când o persoană dragă se stinge din viață. Este vorba despre părintele supus unui tratament anticancerigen, dar aflat pe moarte. Cronicarul prestigioasei edituri Albert Bonniers, unde a apărut cartea, scrie pe site-ul acesteia: „Volumul *Lumină și radiații* privește desfacerea de lume a unui tată bolnav. Ea se petrece între tată și fiul său, în decursul primăverii și al verii, mai ales."

Această despărțire definitivă, deci, are loc parțial, concomitent cu trezirea naturii la viață. Dar, așa cum se vede, versurile poetului suedez nu sunt centrate pe restabilirea echilibrului sufletesc de DUPĂ clipa morții ființei apropiate. Ele nu devin un fel de tânguire menită să inducă împăcarea insului cu soarta sa pe pământ. Nu despre mângâiere este vorba aici și nici despre transmiterea vreunui adevăr ezoteric legat de transgresiunea sufletească, ci despre expresia constatării lucide că tristul și implacabilul sfârșit, pe cale să se producă, este paralel cu insurgența formelor de existență în care viața continuă să palpite. Apropierea morții accentuează acuitatea observării detaliilor din jur. Realitatea își sporește concretețea iar poetul se minunează, de exemplu, chiar și în fața unui fir de iarbă ce-și afirmă prezența.

Poezia tânărului autor mărturisește nu atât despre moarte, cât despre un anumit fel de raportare la ea. Poetul se concentrează pe lumină și sunete, pe căldură și vânt... toate acestea privite însă nu ca noțiuni abstracte, ci percepute ca fiind componente, extrem de concrete, ale unei realități palpabile. Versurile sale, deloc sentimentale, fac acceptabilă prezența morții. Ele îi poartă pe autor și pe cititor, deopotrivă, de la sentimentul apăsător că moartea ne răpește totul la conștientizarea faptului că, tocmai datorită ei, viața ni se dezvăluie cu și mai mare intensitate. Redarea în cuvinte a acestei realități paradoxale este posibilă și datorită deosebitului simț al limbajului vădit de autor.

David Zimmerman creează, în cuprinsul poeziei sale, spații largi, dar și tăceri adânci (din păcate, dispoziția versurilor din volumul său nu poate fi reprodusă aici) în care, de multe ori, cuvintele se eliberează de constrângeri logice ori gramaticale pentru a se integra în universuri noi și fascinante.

Foto © Emil Malmborg.
Sursa: Editura Albert Bonniers

Poeme de David Zimmerman

*

efter regnen
att ett regn börjar och sedan upphör
och efter allt det
efter timmarna utan skuggor
ja skuggor överallt nu
det kan inte hjälpas
saker gör väl sina skuggor så
efter det

och ute blåser
inte ens vinden nu

*

după ploi
începe ploaia și pe urmă se oprește
și după toate acestea
după orele lipsite de umbre
da acum umbre peste tot
n-ai ce face
așa își aruncă lucrurile umbra
după aceea

iar afară nu suflă
nici măcar vântul acum

*

höga korridorer, gula ljusa
dagen spädd i dagen
jag och min syster står i timmarnas fukt
ingen som vet dagen
vi hör bara andetag låta
vi vet att inte kunna
bära andra
eller ansikten
och ansiktet bär inget heller

jag behöver bara luft, säger jag,
visa något som ännu blommar,
vattnets gröna åkande nej, ta bort det

dagarna lossnar
slam lösgör sig i vattnet

*

nätterna bryter man märker knappt
att vi tätnar i nätterna
öppna ögon och ansikte som
strålas av allt helt samtidigt
handen mot händer mot pannan men nej
bara kemiska växlingar, glas och vatten
dom kommer in, kopplar kärlen, ställer vatten
och ljudet av trädens dunkel
på morgonen på kvällen
ett av rummen är stängt med andras ljud
däri, dag och natt, skri
bara att vänja sig vid sådant skri
dom rullar sina vagnar fram
en syster tätnad i natten
och en öde mänska längst in

och fönstret det står
öppet än, ja ute
det är fortfarande sommar
sommar som en ondska är det

*

coridoare înalte, luminoase galbene
ziua diluată în zi
eu și sora mea stăm în umezeala orelor
nimeni nu știe ziua
auzim doar respirația
știm că nu-i putem
purta pe alții
sau fețele
și nici fața nu poartă nimic

doar de aer am nevoie, spun,
arată-mi ceva care încă înflorește,
verdele apei nu, ia-l de aici

zilele se desprind
nămolul se descompune în apă

*

nopțile se frâng abia se observă
că sigilăm nopțile
ochii deschiși și chipul total
iradiat de toate concomitent
mâna pe mâini pe frunte dar nu
doar modificări chimice, pahar cu apă
intră ele, conectează recipientele, pun apă
iar sunetul penumbrei copacilor
dimineața seara
o încăpere este închisă cu sunetul altora
acolo, țipete zi și noapte
doar ca să te poți obișnui cu țipătul
ele împing cărucioarele înainte
o soră sigilează noaptea
și o ființă pustie în spate de tot

și fereastra încă este
deschisă, da afară
este vară în continuare
vara este aidoma unui rău

*

sänkta i sent ljus, bryts i glasets sprickor
jag hör hjärtan våra främmande hjärtan
som skador i solen

länge hördes regn och vind inte nu
lättare att glömma förväxla saker
som hur halsen slutar, hur torrt allt blir
och föremålen blandas brister kärl
som fylls och töms
plötslig saklighet i ljuset
i de hjärtan som låter mycket lite
och jag i stilla skiftningar, glasets sprickor
vad borde jag göra
händerna är svaga

*

dom kommer med blommor
och nya blommor när de gamla dör
vattnet är inte nog jag vet det
dom säger det
jorden tar och jorden tar
dom säger det
vi vänder oss mot fönstret
sprucket ljus som varma dagar
drar mot nätter
så säger dom, och händerna
och lilla huvudet
det är inte nog

*

mörker jorden
åh samma sånger
det är samma sånger man sjunger om jorden
på dagen och på natten
men sedan blir det mycket tyst
ja tystare än tidigare
glas alldeles krossat
föremålen avvisar nu
och tystnaden kommer
och tystnaden drar djupt in
gula stoftet drivor
intet
djupt in

*

pierdut în lumina târzie, fisurile paharului
aud inima străina noastră inimă
ca rănile din soare

ploaia și vântul auzite îndelung nu acum
mai ușor să uiți să confunzi lucruri
precum gâtlejul, cât de uscat devine totul
iar obiectele se amestecă recipientele
se umplu și se golesc
brusca materialitate în lumină
în inima care abia mai bate
și eu în schimbări line, fisurile paharului
ce-ar trebui să fac
mâinile sunt slabe

*

ei vin cu flori
și flori proaspete când mor bătrânii
nu e destulă apă știu asta
așa spun ei
pământul ia și pământul ia
așa spun ei
ne întoarcem spre fereastră
lumina fisurată care în zilele fierbinți
trage spre noapte
așa spun ei, și mâinile
și capul micșorat
nu e de-ajuns

*

întuneric pământ
oh aceleași melodii
sunt aceleași melodii cântate despre pământ
ziua și noaptea
dar pe urmă se lasă o liniște adâncă
da mai adâncă decât înainte
paharul spart cu totul
acum obiectele resping
iar tăcerea se coboară
iar tăcerea inspiră profund
pale galbene de praf
nimicul
în profunzime

Juan Gris (1887–1927), *Fereastra deschisă*, 1921
Muzeul Național Centrul de Artă „Regina Sofia", Madrid

Universalia

VIRUSUL OBOSELII de Louis-Philippe Hébert

nuvelă – fragment

Prezentare și traducere din limba franceză de Christian Tămaș

Christian Tămaș

Scriitor, orientalist, doctor în filosofie, traducător
Membru al Uniunii Scriitorilor din România
Consilier pentru Științe Umaniste, International Biographical Centre, Cambridge (Marea Britanie)

Scriitorul canadian **Louis-Philippe Hébert** este autor a aproape treizeci de cărți, multe dintre ele fiind traduse în engleză, azeră, spaniolă, română și rusă. În anul 2008 i-a fost decernat Marele Premiu Québecor al Festivalului Internațional de Poezie de la Trois-Rivières (Canada), pentru cartea *Le livre des Plages*, în 2012, Premiul I al Festivalului de Poezie de la Montréal, pentru cartea *Vieillir*, în 2015, Premiul Guvernatorului General al Canadei pentru cartea *Marie Réparatrice* (apărută în același an în ediție bilingvă, franceză-română, în Colecția „Perseide" a Editurii Ars Longa, în traducerea Flaviei Cosma, cu o prefață de Christian Tămaș), iar în 2016, Premiul CALQ-Creator al anului conferit de regiunea Laurentides.

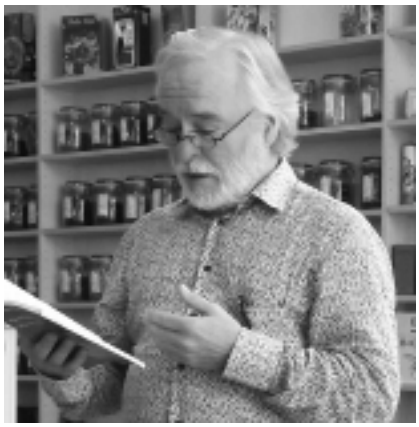

Romanul *Le spectacle de la mort* (2018) a fost publicat în limba română, în traducerea lui Christian Tămaș (*Spectacolul morții*, Iași, Editura Ars Longa, 2020). Un fragment din acest roman a apărut în revista „Leviathan", anul III, nr. 2 (7), aprilie–iunie 2020. Despre roman, la rubrica „Cronică literară", articol de Rodica Gabriela Chira, pag. 117.

Nuvela *Le virus de la fatigue (Virusul oboselii)* a apărut în vol. *Essais cliniques aux laboratoires Donadieu* (Montréal, Lévesque Éditeur, 2020).

Ziua întâi

Virusul oboselii pusese stăpânire pe noi. Mulți păreau afectați. Oamenii adormeau la volan; se prăbușeau la jumătatea scărilor, mai ales a acelora care urcă singure și pe care le numim scări rulante; în piscinele publice, înotătorii trăgeau apa pe nas, sforăind după doar câteva brațe [1]; pietonii se culcau pe jos, în timp ce traversau străzile, în fața automobiliștilor care dădeau buzna în vitrinele arterelor comerciale, fiindcă nici ei nu mai puteau și preferau această soartă delictului de fugă de la locul accidentului cel mai adesea caracterizat în țara noastră prin denumirea sa englezească de *hit and run* [2]; faptul că-și distrugeau mașinile era un rău mai mic: nimeni nu voia să lovească un pieton, nu din omenie, ci pentru că acest lucru ar fi reprezentat un efort de constatare a rănilor, de auzire a gemetelor victimei sau, altă opțiune, dar presupunând un efort și mai mare, de părăsire a locului accidentului. Nimeni nu mai voia să fugă.

La început, se vorbea mai curând de lene. De o lene excesivă. Patronii le făceau morală angajaților, dar adesea se opreau în plin proces de admonestare, nemaiavând curajul de a afirma contrariul a ceea ce gândeau, fiindcă și ei simțeau povara zilei, chiar dacă era încă dimineață.

Alții nu mai aveau putere să mănânce și, slăbiți, presărați pe trotuare, nu mai stăteau nici măcar cu mâna întinsă. Unul dintre aceștia găsise o stratagemă ca să inspire mila trecătorilor: culca într-un pătuț pentru păpuși, unul lângă altul, un câine și un pisoi prea epuizați pentru a se certa. I-ați văzut deja, fără îndoială. Zicea: „Asta-i singura mea familie".

Căci existau și animale care se târau ajungând să nu se mai poată ține pe picioare, aidoma câinilor adormiți din Cuzco, în Perú, la fel de la largul lor pe stradă ca și dumneavoastră în propriile

[1] Unitate de măsură echivalentă cu 1,82 m. *(N. trad.)*

[2] Lovește și fugi (în limba engleză în original). *(N. trad.)*

saloane. Iar dolofanii, care simțeau odinioară un anumit orgoliu când ocupau spațiul, se topeau ca adolescenții subalimentați, fiind prea slăbiți ca să mai ronțăie cipsurile pe care li le puteau arunca prietenii lor cărora le mai rămânea un pic de vigoare.

Deoarece, în mod evident, nu toți erau infectați la fel. Unii nu resimțeau efectele decât prea puțin. În general, cei ieșiți din pușcărie sau din spital. Și profitau de acest lucru. Furau alimente de la băcănie, trecând fără să se ascundă cu brațele doldora, prin fața casierei care nu mai reușea să deschidă ochii, chiar dacă le simțea prezența. Și încă și mai puțin gura, pentru a-i da în vileag. Dată fiind, deja, reputația poporului nostru de a fi prea puțin muncitor, economia se resimțea. PIB-ul scădea rapid. În această lume de larve, unii ieșeau basma curată: își vindeau pe față acțiunile care și-ar fi pierdut valoarea într-o săptămână. Dar economia e alcătuită astfel, încât, foarte repede, efectele oboselii s-au dovedit paralizante. Iar speculanții nu mai aveau nici măcar curajul de a-și încasa câștigurile.

Se pretindea că încetinirea era generalizată, că afecta până și motoarele, aparatele de comunicație, rețelele rutiere sau rețelele virtuale. Un lucru de care mă îndoiesc. Dar, dacă avioanele aveau dificultăți în a decola, dacă aterizările frizau dezastrul, acest lucru nu era decât rezultatul lipsei de întreținere. A unui „las' că merge și așa" universal. Oboseala omenească! Atât de mare, încât comisiile de universitari, înființate în scopul analizării fenomenului, nu reușeau să producă nici măcar o singură pagină.

Timpul se dilatase.

Ziua a 2-a

Când se face dimineață și sună deșteptătorul – și el s-a manifestat cu o întârziere ce nu i se poate atribui numai oboselii aceleia care l-a pus la sunat, ci somnicurilor trase unul după altul, nicidecum descărcării bateriei, așa cum pretinde ea –, o văd încercând să se scoale. Pe Fleurette, soția mea. O voi numi Fleur, în cronica din „La Presse". Fac asta ca să-i protejez identitatea, dar și acasă, fiindcă numele e mai scurt de pronunțat: îl rostești dintr-o suflare. Ar trebui să revin și să o șterg pe Fleurette, dar nu am curajul să mă întorc. Deci, Fleur, de-aici încolo. Am să revin, după ce voi termina.

Fleur, dintr-o suflare. Ca pentru a stinge o lumânare. Fleur poate avea, astfel, impresia că îi vorbesc, chiar și atunci când nu-i zic nimic, rămânând fără aer în piept după ce urc scările de parcă m-aș cățăra pe un munte. Nu-mi fac iluzii. Fără îndoială, numele ei îl voi pronunța odată cu ultima mea suflare.

O văd pe Fleur sculându-se greu. Epuizându-se fie și numai la ideea sculatului. Ca încleiată. Cu un clei transparent. Translucid. Invizibil. Care o încetinește. Nu până acolo, încât să o paralizeze. Îmi spun uneori că, ei! paralizia totală, completă, *statuificarea* ei de vie ar fi de preferat. Un rău mai mic. La ora aceea, nu reușesc să alcătuiesc o frază cu cap.

Mie, cred că mintea mi-e contaminată. Caut un cuvânt. Mă încăpățânez. Străbat încet, cu greu, labirintul care mă locuiește, care se dezvoltă în creierul meu, și nu îl văd. Și, totuși, cuvântul era altădată acolo. La intrarea în labirintul care a devenit mintea mea, scris cu neon pe perete. Acuma neonul s-a stins. Epidemia a ajuns să pună stăpânire pe cuvânt. Toate neoanele se sting în creierul meu, dar nu toate în același timp. Unele pâlpâie, se aprind iar. Clipind ușor. În timp ce eu elaborez o metaforă lentă. Îmi petrec ziua reaprinzându-le. Folosind comutatoarele. Pe câte le-au debranșat? Le-au scos. Atunci, nu se știe niciodată dacă a mea căutare nu este inutilă. *Statuificare*, cuvântul acesta nici măcar nu-l mai găsesc în corectoarele automate. Dar, totuși, îmi aduc aminte: era aici. L-au smuls de pe perete. Au rămas două găuri foarte vizibile și un cep din plastic ale cărei margini înconjoară orificiul. Un fel de anus de culoare. Un cep din plastic ce trebuia să se îndepărteze pentru a primi șurubul. În două locuri. Două cercuri roșii. Cum să elaborezi un limbaj cu două buboaie roșii? Nu-i chip să spui: „Bună, draga mea. Ai dormit bine?"

Fleur se lasă să cadă din pat. Dar și căderea este foarte lentă. Blocată. Amortizată. Fleur ia cearșaful cu ea. Aterizează fără zgomot, lin. De parcă ar fi normal să te scoli astfel. De parcă covorul mițos ar acoperi poarta ducând spre o lume subterană. Se adună greu; bombăne că i se pare că s-a împrăștiat.

În timp ce se îndreaptă agale spre baie, nu mă pot gândi la altceva decât la intersectarea a două fenomene cinematografice. Unul, al filmelor turnate cu o viteză de mii de imagini pe secundă, cum făcea ONF [3]-ul în studiourile sale, în perioada de glorie, pentru efectul estetic produs: un spadasin (de exemplu) a cărui mișcare decupată crea un fel de arabesc cu spada – regizorul lipsit de originalitate reluând acolo încercările primilor oameni interesați de acest gen de descoperire; era și asta, dar erau și gimnaști, și picături de apă spărgându-se, și mingi izbindu-se, cu o intensitate diminuată, de un perete sau de o rachetă de tenis. Bugetele erau nelimitate. Iar trândăvia era, și ea, incomensurabilă.

Cu toate astea, intervenea celălalt fenomen – legat de primele zile ale cinematografiei –, ca pentru a accentua, prin contrast, efectul celui dintâi, și se intersecta cu primul, și totul părea să se întâmple prea repede, cu acceleratorul, arătându-i (tot de exemplu) pe Churchill și pe generalii săi mergând

[3] Office National du Film du Canada. *(N. trad.)*

într-un mod ridicol, făcând mișcări prea bruște, ducând mâna la frunte cu brutalitate pentru a saluta trupele nemișcate. Apoi dispărând de pe ecran cu un mers sacadat.

Fără îndoială, creierul meu, alterat de excesul de somn și, într-un mod la fel de contradictoriu, de lipsa de somn, deoarece amble coexistă în mine ca și în alții din cauza fenomenelor descrise mai sus, nu e atât de rezistent la virus pe cât aș fi vrut să cred și se lasă antrenat de la o iluzie la alta. Incapabil de a-mi găsi un ritm, o viteză, o cale de parcurs în acest univers atât de diametral opus sieși, prins între două imagini speculare, cad din nou cu capul în pernă și plâng în taină soarta lui Fleur. Care mă așteaptă și pe mine.

Când deschid iar ochii, observ că n-a făcut prea multe progrese. O văd încă înaintând greoi spre ușa de la baie – la un moment dat, m-am temut să nu se deșerte pe jos; o s-o facă într-o bună zi, cu siguranță. Înfășurat și eu în propriul meu clei, incapabil de cel mai mic gest, prea paralizat pentru a-i veni în ajutor, nu voi putea decât să o contemplu în decăderea ei, în timp ce o lume iluzorie se va învârti bâzâind în juru-i, aidoma unui zootrop în jurul unui personaj animat.

Ziua a 3-a

Peste câteva zile, va veni în vizită fiica lui Fleur. Și copiii acesteia. Ultima dată când i-am văzut pe Skype, copiii săreau în toate părțile, în arierplan, strigând, mai degrabă urlând, dând drumul pe gură unor sunete ieșite direct din plămâni, ca maimuțele din cuști pe care le putuseră vedea la Zoo. Mama lor voia să se întoarcă spre ei, dar numai capul îi pivota în timp ce le striga, ajunsă la capătul puterilor, că trebuiau să înceteze deoarece, altfel, aveau să o scoată din minți.

Încetineala dă întotdeauna o impresie de ușurință, de naturalețe; nivelează obstacolele, netezește suprafețele neregulate, armonizează confruntările. Doi boxeri însetați de sânge devin doi îndrăgostiți când se mișcă cu încetinitorul, iar pumnii pe care și-i cară unul altuia se transformă în mângâieri. Până și stropii de sânge te duc cu gândul la jerbe de flori roșii ce înfloresc și apoi se ofilesc.

Mă temeam pentru Fleur. Persoanele mai în vârstă erau afectate mai serios decât copiii. Dar asta venea, fără îndoială, din faptul că aceștia din urmă aveau mai multă energie de cheltuit. Erau mai puțin uzați. Cu excepția celor care, pentru a anunța opusul a ceea ce tocmai am enunțat – o specialitate a lui Fleur – se turteau în fața bolii. Nu mai voiau să se scoale și nici să se mai hrănească. La copii, mersul la școală făcea obiectul unui refuz încăpățânat. Nimic nou. Puțina igiena pe care o dobândiseră dispărea. Aveau același tonus muscular ca hainele în care erau îmbrăcați pentru a fi ținuți la cald.

Erau văzuți la masă mâncând cu furculițe ținute ca niște pumnale, de frică, poate, ca pieptul de pui să nu fugă înainte de a fi țintuit de farfurie.

Mă temeam de ce-i mai rău, iar cel mai rău ar fi fost ca Fleur și cu mine să aparținem categoriei resemnaților. Să ne pomenim deplasându-ne cu mișcări ultra-lente, frumoase, da, estetice ai zice, în ciuda eforturilor extraordinare ușor de observat. Dar corpurile noastre erau încordate, iar creierele, în ciuda a orice, la fel de surexcitate ca și creierul unui câine care doarme. Dar, mai ales, constatam că progeniturile noastre, reprezentanți ai celei de-a doua și de-a treia generații, mama, fiica și fiul ei, se încăpățânau în negare. Aparțineau, conform tuturor dovezilor, categoriei surexcitaților. Îi vedeam frenetici ca într-un film cu Charlie Chaplin sau cu Stan și Bran; erau mereu vioi, aproape sportivi. Recunosc, mă îngrozea cantonarea lor în prima categorie, cea a surexcitaților, prin păstrarea unui ritm nebunesc de teamă de a nu se se scufunda în această stare pe care o disprețuiau și pe care noi, bătrânii, o manifestam, într-un mod atât de vădit, în ochii lor.

Numai să nu fi luat, între timp, copiii boala de la școală, transmițând-o mamei lor. Dar această speranță, ideea însăși pe care o vehicula sau, mai precis, pe care trebuia să o formulez eu pentru a o vehicula, mă epuiza fie și numai când mă gândeam la ea.

Ziua a 4-a

Lipsa noastră de febrilitate l-ar face să râdă pe cel care, teleportat din trecut, i-ar putea observa manifestările. Suntem gelatinoși. Enormi și moi. Călătorul în timp n-ar trebui decât să ne împingă pentru a ne face să se rostogolim. Dacă ar fi un obișnuit al plajelor, împrăștierea noastră pe străzi i-ar aminti de meduzele lățite pe nisip după o furtună. Nu există nimic fix, rigid sau rotund: nu aparținem niciunei figuri geometrice. Moliciunea noastră sfidează trigonometria.

Nu ne rostogolim altfel decât pe loc și, mai mult, înaintăm printr-un mecanism care nu ține decât de deplasarea greutății. Demult nu mai există mândrie în mersul nostru. Cu toată viteza, „încetineala" ar trebui să spunem, cu care evoluăm, ne vine greu să trecem prin cadrul unei uși. Din contra, de fiecare dată ne frecăm (de el!), de parcă am vrea să-l escaladăm.

Fleur se mișcă pe un skateboard confiscat de la un adolescent adormit pe trotuarul din fața ușii noastre. Îl folosește ca mecanicii care trebuie să se strecoare pe sub mașini în garajele mici, presărate de-a lungul drumurilor de țară, prea sărace pentru a-și permite un *lift* hidraulic sau un *pit* excavat. Eleganța nu este scopul urmărit de ea. Dar Fleur își atinge întotdeauna obiectivul. Iar călătorul în timp, imaginat mai devreme, trebuie să-și ridice picioarele de teamă să nu se scufunde în masa gelatinoasă și mobilă reprezentată de soția mea.

Găsirea bunicii și a bunicului lor – deși, în acest caz, bunic prin asociere, nu îndrăznesc să spun prin alianță –, lățiți în camera de zi le-ar putea provoca copiilor un șoc. Dezamăgirea vizitatorului nostru temporal nu ar fi nimic în comparație cu aceea care o așteaptă pe mica familie, cum ne place să-i numim. În bucătărie – „Acuma stau să pice! Mișcă-te, n-avem prea mult timp!" –, în percolator, cafeaua nu se mai termină de „percolat". Dar ce contează? Îmi ia și mai mult timp să-mi amintesc unde sunt ceștile, iar cafeaua va avea vreme destulă să umple cafetiera până când le voi fi dibuit. Fleur zice: „O să se răcească cafeaua!", dar eu mă întreb dacă nu cumva tocmai ea a schimbat locul ceștilor, socotind ideea de a întinde brațul după ele de-a dreptul epuizantă, preferând, în schimb, latura practică, aceea de a le lăsa să zacă la îndemâna ei, adică risipite pe podeaua bucătăriei.

Vizitatorul nostru venit din trecut pleacă, de parcă n-aș mai avea curajul să mi-l imaginez. Ceea nu e un lucru imposibil. Căci mi-a apărut fără efort, într-un moment de pană de inspirație, ca o consecință a acesteia și, dimpotrivă, efortul ar fi trebuit să fie acela de a-l împiedica să apară… Sau chiar, odată apărut, de a-l împiedica să dispară…

Ziua a 5-a

E destul de evident faptul că vizitatorul temporal nu ar fi putut vedea masele gelatinoase ce ne înconjoară, căci sunt invizibile; unii spun că nu există, alții că sunt aure materializate în ochii acelora „care știu încă să vadă și mai au încă puterea să o facă". E morală sau fizică forța? Pentru a pune capăt unei dispute pe care nu am avea energia de a o duce la bun sfârșit, voi aminti că noi căutăm, prin toate mijloacele, o cauză externă a răului nostru și, de la bun început, mărturisim că ne înșelăm. Răul este prezent în noi. Suntem purtătorii săi involuntari. Forța nu are nimic de-a face aici, nu mai mult decât slăbiciunea.

Munca ne pute pe la nas. Îmi amintesc de această inscripție de pe peretele de cărămidă brună al UQAM [4]: „Singura diferență dintre libertate și sclavie este că una face în mod voluntar ceea ce este constrânsă să facă cealaltă". Sunt genul de cuvinte ce mi-ar putea fi atribuite. Pe Netflix, *remake*-ul unui film din anii cincizeci: un bărbat singur pe iahtul său traversează un nor de ceață; în momentul acela nu simte nimic. Se întoarce acasă. De-abia dacă îi pomenește soției despre incident. Și începe să se „strâmteze". Revine la dimensiunile unui adolescent. Apoi la cele ale unui copil. Se culcă într-un leagăn ca un bebeluș. Devine pradă pentru mâța casei, deoarece are dimensiunea unui șoarece. Scapă de ea. Continuă să se micșoreze, ajungând să poarte o ultimă luptă împotriva unui paianjen, cu ajutorul unui ac fluturat ca o spadă – asta e partea oribilă! E păros păianjenul. Moare căzând peste el. Omul se ridică, mai mic ca niciodată. Nefericitul, pierdut, acum invizibil pentru ochii tuturor, se aventurează pe peluza din jurul casei, unde e căutat de soția lui. Redus la o stare microscopică, se disipează într-o micime infinită unde materia și energia se confundă. Astăzi, s-ar spune că devine un boson. Sau un quark. Această poveste mi-a marcat copilăria. Se întoarce azi să mă bântuie pe Netflix.

Mi-o aminteam și când mă duceam în pădure unde mediul este atât de dezordonat în comparație cu orașul, iar apa bălțește peste tot. Mă temeam nu atât de soarta acelui om, cât de faptul că nu exista nicio explicație. Fenomenul este incongruent, izolat. Doctorul, căruia îi cer sfatul el și soția lui, e de-a dreptul perplex. Aproape amuzat. Sfârșitul scenariului. *Zoom out* pe peluză. Pe a mea ca și pe a lui.

Povestea asta a sfârșit prin a mă prinde. Cea a unei boli purtate și ea de un nor: cerul este mereu cenușiu, iar, după o scurtă apariție a soarelui, se dezlănțuie aversele. Nu văd

[4] Université du Québec à Montréal. *(N. trad.)*

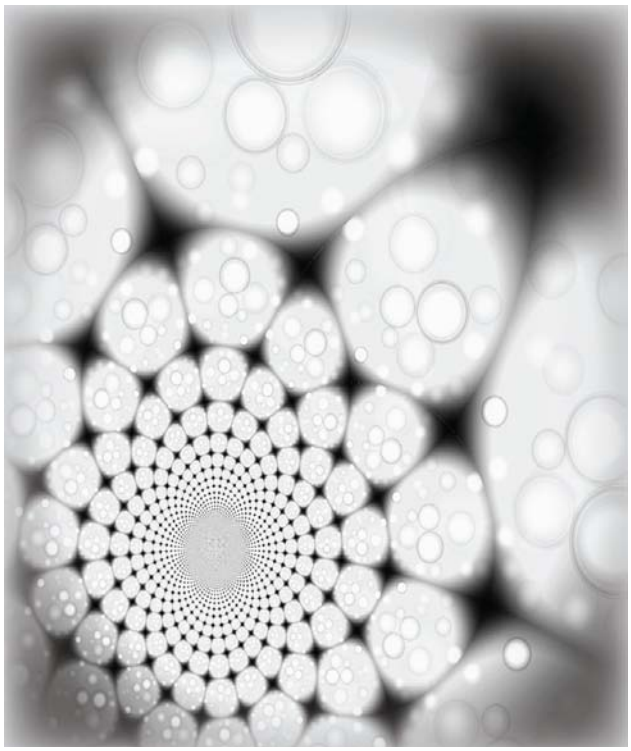

decât apă... Apa care ne contaminează pe toți, care ne-a contaminat alimentele, fructele, legumele, păsările de curte, care, totuși, beau puțin, iar penele le protejează de ploaie, apa care ajunge să străpungă acoperișurile cele mai rezistente, apa care se infiltrează peste tot. În subsoluri. Prin șeminee. O crăpătură și catastrofa-i gata.

Chiar și cei mai indisciplinați copii sunt afectați. Dar, grație acestei energii pe care o au cu toții în perioada de creștere, ei luptă î mpotriva efectelor bolii și devin furioși de parcă ar fi mânați de o demență care nu ar trebui să apară decât mult mai târziu în viață. Se bat. Acesta este unul dintre motivele pentru care mă tem de sosirea micii familii. Dar nu singurul.

În cazurile extreme – există, nu sunt așa de rare, credeți-mă: am făcut un reportaj despre lumea educației și am putut vedea apărând deja primele manifestări – cei care nu sunt afectați caută să smulgă păr, să rupă dinți, să disloce membre și, atunci când nu au victime în raza vizuală, căci trebuie să-i desparți înainte de a se omorî, se atacă pe ei înșiși. Își rup hainele. Își aruncă pantofii în bălți. Scuipă ca niște posedați. Așa și sunt. Diareea și vărsăturile sunt frecvente. Asemenea reacții indică lupta pe care o duc în ei înșiși pentru a se debarasa de senzația de moarte. La sfârșitul adolescenței, această luptă inegală și greșit dirijată se termină pentru mulți dintre ei. Alunecă, atunci, într-o letargie încă și mai persistentă decât cea a părinților lor din timpul unei ședințe cu părinții.

Nuvelă în curs de apariție la Editura Ars Longa

”Virusul oboselii pusese stăpânire pe noi. Mulți păreau afectați. Oamenii adormeau la volan; se prăbușeau la jumătatea scărilor, mai ales a acelora care urcă singure și pe care le numim scări rulante; în piscinele publice, înotătorii trăgeau apa pe nas, sforăind... pietonii se culcau pe jos, în timp ce traversau străzile, în fața automobiliștilor care dădeau buzna în vitrinele arterelor comerciale, fiindcă nici ei nu mai puteau și preferau această soartă delictului de fugă de la locul accidentului...”

Poem din poemele Europei

Această rubrică, aflată acum la a cincea sa ediție, a apărut din dorința legitimă de a vă reaminti că poezia, ca și proza, dramaturgia, dar ca și muzica, teatrul, artele vizuale, zestrea imaterială a lumii, reprezintă liantul care unește oamenii, indiferent pe ce meridian s-ar afla. Creația este suma sentimentelor omenești, este emoție, este, de ce nu, plusvaloarea acestei lumi. Este politica fără legi politice, iar aici aș putea exemplifica prin faptul că e unica formă de politică fără partide, fără moțiuni de cenzură, fără atacuri cu forme fără fond, este pasul pe care îl facem toți în momentul în care deschidem o carte și alegem o altă lume, cea în care mintea omenească este în măsură să creeze. De ce am vorbit de politică în splendida lumea a creației? Dintr-un simplu motiv, acela fiind că această formă de „politică" este creatoare, este benefică, este expresia supremă a calității omenești.

Intenția noastră pleacă de la ideea de unitate de spirit și diversitate ca fond și formă. Nu urmărim o temă anume, fiindcă am ajunge la un studiu complex, ci doar o prezentare, o idee de poem din poeme, care să prezinte diversitatea expresiei creatoare, temele universale, frumusețea stilului marilor condeie, în care spiritul este o „coloană a infinitului".

Încercăm, firește, ca în fiecare număr al revistei să publicăm integral texte sau fragmente din poezia Europei, a fiecărei țări în parte, deși poetul, dar, mai ales, opera lui au identitate europeană, dincolo de cea națională.

Ion Barbu

(n. **Dan Barbilian**, 18 martie 1895, Câmpulung-Muscel–11 august 1961, București)

Ca matematician, este cunoscut sub numele **Dan Barbilian**. A fost unul dintre cei mai importanți poeți români interbelici, reprezentant al modernismului literar românesc. Era fiul judecătorului Constantin Barbilian (care și-a latinizat numele inițial Barbu) și al Smarandei, născută Șoiculescu. Talentul său matematic se manifestă încă din timpul liceului, elevul Barbilian publicând remarcabile contribuții în „Gazeta matematică". Între anii 1914–1921 studiază matematica la Facultatea de Științe din București, studiile fiindu-i întrerupte de perioada în care își satisface serviciul militar în timpul Primului Război Mondial. Între 1921–1924 și-a continuat studiile la Göttingen, Tübingen și Berlin. Își susține teza de doctorat în 1929. În 1942 este numit profesor titular de algebră la Facultatea de Științe din București. Publică diferite articole de specialitate. De deosebită importanță sunt o scurtă lucrare de două pagini apărută în *Casopis Matematiky a Fysiky* (1934–1935), în care definește o procedură de metrizare care va fi numită de Leonard M. Blumenthal „spații Barbilian", și două lucrări în *Jber. Deutsch. Math. Verein* (1940 și 1941), intitulate *Zur Axiomatik der Projectiven ebenen Ringgeometrien* și care au inspirat o direcție de cercetare în geometria inelelor, direcție asociată azi în literatura de specialitate cu numele său, al lui Hjelmslev și al lui Klingenberg.

În 1919, Dan Barbilian începe colaborarea la revista literară „Sburătorul", adoptând ca pseudonim, la sugestia lui Eugen Lovinescu, criticul cenaclului, numele bunicului său, Ion Barbu.

Una dintre cele mai cunoscute poezii ale autorului, *După melci*, apare în 1921 în revista „Viața Românească". Fenomenul artistic barbian s-a născut în punctul de interferență al poeziei cu matematica, de aceea poezia lui este cu mult deosebită de cea a lui Arghezi și Blaga, mai ales din pricina caracterului ei ermetic. Mai exact spus, înțelegerea poetului asupra a ceea ce trebuie să fie poezia e mai aproape de concepția unor poeți moderni și singulari ca Stephane Mallarmé sau Paul Valéry, decât de concepția mai generală, impusă de romantism. Ion Barbu afirma: *„Ca și în geometrie, înțeleg prin poezie o anumită simbolică pentru reprezentarea formelor posibile de existență [...] Pentru mine poezia este o prelungire a geometriei, așa că, rămânând poet, n-am părăsit niciodată domeniul divin al geometriei*". Într-un interviu acordat lui Felix Aderca, în 1927, creația lui Ion Barbu era împărțită de acesta în patru etape: parnasiană, antonpannescă, expresionistă și șaradistă. În studiul, fundamental, din 1935, *Introducere în poezia lui Ion Barbu*, Tudor Vianu reducea etapele la trei: parnasiană, baladică-orientală și ermetică, împărțire devenită clasică.

Volume: *După melci*, ilustrații de M. Teișanu, Editura Luceafărul, 1921; *Joc secund*, Editura Cultura Națională, 1930.

Falduri

Somn mult, din plușuri. Vid în stal.
Vegherea sticlei, drept cortină.
Îndepărtat, ca-ntr-o odihnă
Din membre limpezi, o cristal!

Sub mături, fluturi și urâturi
Mort – chipul meu, pe crengi de gâturi,
Un glas din ceruri cere: – Dacă
Ai face-oglinzile să tacă?

Din somn, din stofă sar deștept,
Smulg fierul scurt, îl duc la piept.
La țărmul apelor de gală
Strig hidra mea, chilocefală:

– Întemnițate William,
Cast hidrofil, te așteptam
Să treci, maree, din oglindă
În luna frunții, să te-aprindă;

Student stufos, Bostonian,
Cețoase Wilson William,
Îți jur, ar face-o bună mină
Spini șase-n pielea ta marină!

(De șase ori, în ape grele
Sting fier aprins, până-n prăsele;
Fulger cedat, just unghi normal,
Cad reflectat, croiesc cristal.)

Piei, chip! Rămâi, cortină spartă,
Pătrată Spanie pe-o hartă,
Răpus, în mâini, pumnalul tras,
În fund ursuz, de zahăr ars:

Valuri frânte, gemene,
Ruptură de cremene,

Ce gând târziu mă suflă-acu?
Să vântur nopții „Bu-hu-hu"
Ca la un cântec, altădată?

Se toarce vorba, închegată,
Cutia-încet se-ncuie-n piept,
În scrisul apei caut drept.

Giosuè Carducci

(27 iulie 1835, Val di Castello, Toscana – 16 februarie 1907, Bologna)

Poet, prozator şi eseist italian, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în anul 1906. Motivaţia juriului Nobel: „nu numai luând în consideraţie adânca lui cunoaştere şi cercetările critice dar, înainte de orice, ca omagiu pentru energia creatoare, prospeţimea stilului şi forţa lirică tipice capodoperelor sale poetice". Studiile şcolare și le face la Florența. După ce și-a luat doctoratul în 1856 la Scuola Normale Superiore din Pisa, Carducci a lucrat ca profesor de gimnaziu la San Miniato al Tedesco, orășel unde și-a publicat în 1857 prima colecție de poezii (*Rime*). Carducci a fost profesor de literatură italiană la Universitatea din Bologna din 1860 până în 1904.

Interesat de viaţa politică a Italiei, se manifestă ca antiregalist şi partizan al înnoirilor pentru ca, spre sfârşitul vieţii, să vadă în monarhie o posibilitate fericită de împlinire a unităţii naţionale. Conflictele din Risorgimento, momentul din secolul al XIX-lea marcat de unitatea politică italiană, este prezent în opere precum *Juvenilia* (1860) şi *Versuri noi* (1887). Volumul său anticlerical şi rebel *Inno a Satana* (*Imn Satanei,* 1865) a stârnit multe controverse. Pentru Carducci, Satana nu reprezenta întruchiparea răului şi a corupţiei, ci era sinonim cu progresul nestăvilit. Printre celelalte opere publicate ale lui Carducci, se numără monografii şi eseuri, precum şi alte lucrări despre literatura italiană. Deşi reputaţia lui se datorează poeziei, opera poetică este cuprinsă în numai patru volume din cele 30 ale *Operelor complete* ale lui Carducci (1939–1941).

„Duh roșu cu foc, formă albă de marmură, aceasta e opera lui Carducci." (Nicolae Iorga, 1907).

Către copaci

Umbreşti culmi repezi, largi singurătăţi,
Dar nu-mi eşti drag, întunecat stejar:
Cu ramuri verzi tu-mpodobeai barbari
Pustiitori de tronuri şi cetăţi.

Tu, laur sterp, şi mai prejos îmi pari:
Tu minţi, oricât de falnic verde-arăţi
Pe câmpul veşted, sau când, alte dăţi,
Luceai pe frunţi pleşuve de chesari.

Mi-eşti dragă, viţă, tu ce creşti bogată
Din lut pietros, ca să-mi îmbii paharul
Uitării înţelepte-n vremuri grele.

Mai scump mi-e bradul: el va-nchide-odată
În patru scânduri, neted, tot amarul
Şi zbuciumul, şi visurile mele.

Traducere de Şt. O. Iosif

Frédéric Mistral

(8 septembrie 1830, Maillane, Bouches-du-Rhône – 25 martie 1914, Maillane)

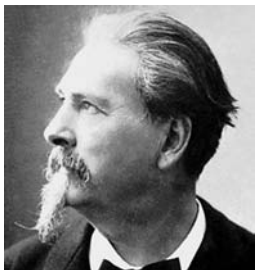

Scriitor francez de limbă provensală (occitană). Autor de poeme ample, povestiri și memorii, a scris, pe lângă numeroasele poezii scurte, și patru versuri românești. A publicat un dicționar provensal. Laureat al Premiului Nobel pentru Literatură în 1904, „ca recunoaștere a originalității proaspete și a inspirației adevărate a producției sale poetice, care reflectă cu credință peisajul natural și spiritul nativ al poporului său și, în plus, munca sa semnificativă ca filolog provensal".

Prima sa încercare poetică este traducerea unui psalm (1846). După ce își trece bacalaureatul la Nîmes (1847), compune într-o primă formă poemul în patru cânturi *Li Meissoun (Secerișul*, 1848*)*, imitație a *Georgicelor* lui Virgiliu. În același an este trimis la Aix-en-Provence spre a-și lua licența în drept și publică singura poezie pe care a scris-o în limba franceză, o *Odă* închinată Republicii. În 1851 (ed. a II-a, 1852), Joseph Roumanille publică la Avignon o antologie a poeziei occitane, *Li Prouvençalo* (*Provensalii*, prefață de Saint-Réné Taillandier), care cuprinde o serie de poeme de Mistral. În 1854, Mistral, împreună cu alți scriitori de limbă provensală (felibri), înființează societatea literară „Le Félibrige". În 1859 scrie poemul în 12 cânturi *Mirèio (Mireille)*.

Charles Maurras, fanatic iubitor al Provenței, scrie în *Sagesse de Mistral*: „Din punct de vedere al existenței noastre naționale (se spunea națiunea provensală sub Ludovic XVI, înainte de pretinsa eliberare din 1789), trebuie să plasăm faptul compunerii și scoaterii la lumină a poemei *Mireille* pe același rang cu bibliile cehe, engleze și germane, prin care Jan Hus, Wiclef, Luther au izbutit să servească, fără să vrea, stimularea conștiinței țării lor. Cu diferența că Mistral știa ce vroia!"

României

Când cruntul măcel a luat sfârșit
îmbuibând lupii codrului și viermii pământului,
Soarele înfocat-mohorâtele neguri le-a risipit
Și iar în locul luptei reînfloriră florile câmpului.

Din a Turcului și Rusului lungă încălcare
Te-am văzut astfel renăscândă nație a lui Traian,
Cum din neagra eclipsă o stea mai lucitoare apare
Cu tinerețea copilelor în al cinsprezecelea an.

Și gințile latine
Recunoscură-n tine

După graiul de argint – sângele divin

Zicându-ți – soră:
Provența romană

Îți trimete, România, o ramură de măslin.

Traducere de Adrian Maniu, „Gândirea", nr. 8-9, 1930
Grupaj realizat de Puşa Roth și Costin Tuchilă

Echo

Mihai Eminescu

Sonete/Sonnets

Afară-i toamnă

Afară-i toamnă, frunza-mprăştiată,
Iar vântul zvârle-n geamuri grele picuri;
Şi tu citeşti scrisori din roase plicuri
Şi într-un ceas gândeşti la viaţa toată.

Pierzându-ţi timpul tău cu dulci nimicuri,
N-ai vrea ca nime-n uşa ta să bată;
Dar şi mai bine-i, când afară-i zloată,
Să stai visând la foc, de somn să picuri.

Şi eu astfel mă uit din jeţ pe gânduri,
Visez la basmul vechi al zânei Dochii;
În juru-mi ceaţa creşte rânduri-rânduri;

Deodat-aud foşnirea unei rochii,
Un moale pas abia atins de scânduri…
Iar mâni subţiri şi reci mi-acoper ochii.

1879

Sunt ani la mijloc

Sunt ani la mijloc şi-ncă mulţi vor trece
Din ceasul sfânt în care ne-ntâlnirăm,
Dar tot mereu gândesc cum ne iubirăm,
Minune cu ochi mari şi mână rece.

O, vino iar! Cuvinte dulci inspiră-mi,
Privirea ta asupra mea se plece,
Sub raza ei mă lasă a petrece
Şi cânturi nouă smulge tu din liră-mi.

Tu nici nu ştii a ta apropiere
Cum inima-mi de-adânc o linişteşte,
Ca răsărirea stelei în tăcere;

Iar când te văd zâmbind copilăreşte,
Se stinge-atunci o viaţă de durere,
Privirea-mi arde, sufletul îmi creşte.

1879

Când însuşi glasul

Când însuşi glasul gândurilor tace,
Mă-ngână cântul unei dulci evlavii –
Atunci te chem; chemarea-mi asculta-vei?
Din neguri reci plutind te vei desface?

Puterea nopţii blând însenina-vei
Cu ochii mari şi purtători de pace?
Răsai din umbra vremilor încoace
Ca să te văd venind – ca-n vis, aşa vii!

Dehors, l'automne

Dehors, l'automne, déluge des feuilles jaunies
Et de froides gouttes le vent frappe aux fenêtres;
Toi, tu relis d'anciennes enveloppes des lettres,
En moins d'une heure, tu revois toute ta vie.

Perdre le temps ainsi, c'est doux peut-être ;
Ta porte tu la voudrais fermée aussi
Mais c'est encore mieux si tombe la pluie,
De rester près du feu, le sommeil – maître.

Car moi aussi, plongé dans mes pensées,
Je reste dans mon fauteuil tout en rêvant
De la fée Dochia – le vieux conte de fées

Quand le brouillard me couvre en grandissant…
Mais soudain moi, je sens un frou-frou familier,
Et, sur mes yeux, des doigts fragiles et froids…

1879

Bien des années passèrent

Bien des années passèrent, il en reste beaucoup mieux
Dès l'heure bénie où l'on se rencontra
Mais notre amour je ne l'oublierai pas,
Merveille à la main froide et aux grands yeux.

Reviens! De tes mots doux enivre-moi,
Que ton regard allume dans mes yeux
Tous les rayons et, pour me rendre heureux,
Fais jaillir de ma lyre nouvelles voix.

Tu ne sais pas combien par ta présence
Mon cśur s'enivre-t-il infiniment
Comme d'une étoile qui brille dans le silence

Et, de te voir sourire comme un enfant,
J'en oublie toute ma vie de souffrance,
Mon âme frémit sous ton regard brûlant.

1879

Quand la voix même

Quand la voix même de mes pensées se tait,
Me berce le chant d'une infinie douceur
Et je t'appelle; me viendras-tu, mon cśur?
De la froide nuit vas-tu t'en délivrer?

Vas-tu en dissiper bien sa noirceur
De tes grands yeux engendrant de la paix?
Arrache-toi de l'ombre du passé
Et reviens-moi en rêve – nouvelle aurore.

Cobori încet… aproape, mai aproape,
Te pleacă iar zâmbind peste-a mea faţă,
A ta iubire c-un suspin arat-o,

Cu geana ta m-atinge pe pleoape
Să simt fiorii strângerii în braţe –
Pe veci pierduto, vecinic adorato!

1879

Trecut-au anii…

Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri
Şi niciodată n-or să vie iară,
Căci nu mă-ncântă azi cum mă mişcară
Poveşti şi doine, ghicitori, eresuri,

Ce fruntea-mi de copil o-nseninară,
Abia-nţelese, pline de-nţelesuri –
Cu-a tale umbre azi în van mă-mpesuri,
O, ceas al tainei, asfinţit de sară.

Să smulg un sunet din trecutul vieţii,
Să fac, o, suflet, ca din nou să tremuri
Cu mâna mea în van pe liră lunec;

Pierdut e totu-n zarea tinereţii
Şi mută-i gura dulce-a altor vremuri,
Iar timpul creşte-n urma mea… mă-ntunec!

1883

Ai noştri tineri…

Ai noștri tineri la Paris învață
La gât cravatei cum se leagă nodul,
Ș-apoi ni vin de fericesc norodul
Cu chipul lor isteț de oaie creață.

La ei își cască ochii săi nerodul,
Că-i vede-n birje răsucind mustață,
Ducând în dinți țigara lungăreață…
Ei toată ziua bat de-a lungul Podul.

Vorbesc pe nas, ca saltimbanci se strâmbă:
Stâlpi de bordel, de crâșme, cafenele
Și viața lor nu și-o muncesc – și-o plimbă.

Și-aceste mărfuri fade, ușurele,
Ce au uitat pân' și a noastră limbă,
Pretind a fi pe cerul țării stele.

1879

Viens plus près de moi, ma toute chère,
Penche-toi sur mon visage en souriant,
Par un soupir l'amour montre-le-moi,

Caresse de tes cils mes paupières,
Fais-moi sentir le frisson de tes bras
Femme à jamais perdue et, douce infiniment!

1879

Passèrent les années…

Passèrent les années comme de longs nuages
Au-dessus des plaines. Et ne reviendront plus.
Où sont-elles aujourdhui les histoires que j'ai lues?
Où les doïnas, les contes et les présages

Qui couronnaient mon front d'enfant perdu
Dans le mystère caché entre les pages
Des livres? Ô, soleil, en vain la cage
De grandes ombres du soir me l'ouvres-tu!

Pour que j'arrache un cri à ma tristesse
Pour te faire, ô, mon âme, trembler doucement,
En vain passé-je sur ma lyre les doigts de la main!

Perdu le temps heureux de ma jeunesse,
Et toute muette la douce voix d'antan,
Je sombre… derrière moi le temps va grandissant.

1883

Nos jeunes gens

Nos jeunes gens à Paris étudient
L'art de faire à la cravate le nśud,
Puis ils nous viennent rendre le peuple heureux
Avec leur tête frisée de sage brebis.

La gent des rues les regarde ahurie
Quand ils passent en voiture, la moustache en queue
D'hirondelle, au coin des lèvres, un cigare en feu,
Car c'est tout ce qu'ils savent faire jour et nuit.

Piliers de bordels, de tavernes, ils nasillent,
Roulent les mots en saltimbanques, leur vie
Ils se la coulent douce sans jamais travailler.

Et ces machins légers, ces pâles zombies,
Qui, la langue des ancêtres l'ont déjà oubliée,
Se prennent pour des étoiles dans le ciel du pays.

1879

Traducere în limba franceză de Paula Romanescu.
Din vol. Mihai Eminescu, *Vreme trece, vreme vine/Passe le temps, vient le temps, 101 poeme/poèmes*.
Selecţie de poeme, note şi versiune franceză/Sélection de poèmes, notes et version française de Paula Romanescu, ediție bilingvă, Curtea de Argeș, Editura Tiparg, col. Biblioteca revistei „Curtea de la Argeș", 2020.

Sonia Elvireanu

Dorul

uneori mi se face dor de poezie,
ca și cum n-aș scrie poezie,

parcă aș fi într-o așteptare a tainei
pe care o poartă în ea,
cu puterea ei de-a te prinde mai adânc în ea,
încât să simți că exiști,

dar în atâtea chipuri,
că mă uimește cuvântul,
imaginea în care mă văd
când mă întâlnesc cu mine, cu lumea,

parcă doar atunci încep să trăiesc,

în acel joc fascinant de cuvinte
în care se rostogolește neîncetat lumea
și eu odată cu ea,
și toate lumile care au fost și vor fi,

ca un cântec venit de foarte departe
ori de foarte aproape,
în care par să mă recunosc ca-n oglindă
ori poate doar mi se pare că aș fi eu,

uneori mi se face dor de poezie,
de parcă n-aș fi scris niciodată un vers,

mă caut prin ea,
cum ai căuta apa miraculoasă
a tămăduirii,

vine spre mine cu fiecare cuvânt
revărsarea unei taine abia percepute
și strania certitudine ca sunt altceva,
eu și cei pe care-i iubesc, aș vrea să le spun:

– Opriți-vă o clipă din ce faceți,
ascultați susurul apei mele,
beți împreună cu mine,

lăsați să se vindece toate rănile voastre
și prindeți ca un brâu curcubeul
ce leagă de cer lutul acesta miraculos,

nu mai osteniți trupul ce simte durerea,
plăcerea, ispitele toate,
doar cunoscându-l veți înțelege,

veți îndrăgi lumina,
veți fi în stare s-o creșteți în voi,

apa tămăduirii curge prin fiecare,
și dorul de-a fi însăși poezia,

uneori mi se face dor de poezie,
ca și cum n-aș scrie poezie,

Envie

parfois j'ai envie de poésie,
comme si je n'écrivais pas de poésie,

j'ai l'impression d'être à l'attente
du mystère qu'elle porte en soi,
avec son pouvoir de te prendre aux tréfonds,
pour te faire sentir la vie,

mais en tant de visages,
s'émerveillant de ses mots,
de ton image en miroir
lorsque tu te rencontres avec toi et le monde,

il te semble que c'est alors que tu vis,

dans ce jeu fascinant de paroles
qui roulent sans cesse le monde
et toi en même temps,
et tous les mondes qui ont existé et existeront,

comme un vieux chant venu de très loin
ou de tout près qu'il te semble
te reconnaître comme dans un miroir
ou peut-être ne serait-ce pas toi,

parfois j'ai envie de poésie,
comme si je n'avais jamais écrit un seul vers,

je me cherche à travers elle,
comme on cherchait
l'eau miraculeuse
de la guérison,

avec chaque mot vient vers moi
le murmure d'un secret à peine perceptible
et l'étrange certitude que je suis autre chose,
et ceux que j'aime, j'aimerais alors leur dire:

– Arrêtez-vous un instant de ce que vous faites,
écoutez le susurement de mon eau,
buvez-en avec moi,

laissez guérir toutes vos blessures
et attachez à vous l'arc-en-ciel comme une ceinture
qui relie au ciel cette argile miraculeuse,

n'épuisez plus votre corps qui sent la douleur,
le plaisir, toutes les tentations,
à le connaître vous pouvez le comprendre,

vous aimerez la lumière,
vous serez à même de l'élever en vous,

l'eau de la guérison coule en chacun,
et l'envie d'être la poésie même,

parfois j'ai envie de poésie,
comme si je n'écrivais pas de poésie,

abia atunci încep să simt viața,
să fiu poemul pe care îl scriu.

1 septembrie 2020

Rostirea tăcerii

îți scriu în septembrie,
cu lumina poleindu-mi frunzișul
în care toate vorbesc
într-o limbă curată,

rostirea e lumină,
curge prin ea infinitul,
lumile care nu se văd,
miracolul din care crești zilnic,
precum frunzele din apă și soare,

în adâncuri
adie tăcerea ta,
argila din albia râului
cu maluri verzi și apă vie,

grădini de tăcere în mine,
șovoaie de ape nerostite străbat
pajiștea pe care-aș vrea s-o ating
cu tălpile de lumină ale iubirii
care-mi rostește tăcerea.

17 septembrie 2020

c'est alors que je commence à sentir la vie,
être le poème que j'écris.

1 septembre 2020

Faire parler le silence

Je t'écris en septembre,
dans la clarté qui caresse mon feuillage
où toutes les choses parlent
dans une langue pure,

parler c'est lumière,
l'infini y coule et s'éclaire,
les mondes que l'on ne voit pas,
le miracle où tu grandis chaque jour
telles les feuilles nourrries d'eau et de soleil,

aux tréfonds
frémit ton silence,
l'argile au lit de la rivière
aux bords verts et à l'eau vive,

des jardins de silence en moi,
des torrents d'eaux prêts à parler
traversent la prairie que j'aimerais
toucher des semelles de l'amour
qui articule mon silence.

17 septembre 2020

Traducerea în limba franceză aparține autoarei.
Poeme din manuscrisul *Însoriri în sâmburele liniștii*
***(Ensoleillements au cœur du silence)*, 2020.**

Florentina Loredana Dalian

Ca-ntr-un balet de Ceaikovski

Sunt zile când viața-i mai tristă
decât o sală de teatru după ce spectatorii au plecat.
Cortina cade greu peste vise,
peste iluzii, peste închipuirile toate.
Luminile se aprind,
dar vezi numai praful
înălțându-se fir cu fir
umplând până la refuz golul
din viețile atâtor muritori,
golul atâtor singurătăți,
golul acesta atât de plin
de nimic și de praf.
Actorii își leapădă personajele
până la următoarea reprezentație
când iar or să facă frumos.
Unii mai rămân machiați –
o prelungire a iluziei
că încă mai sunt aceia care nu sunt,
aceia care n-au fost și nu vor fi niciodată.
Iat-o pe regina-mamă,
și-a dat rochia jos,
fumează, îmbrăcată-n crinolină.
Cineva bate la ușă – niște flori.
Ah, florile!
Țigara a ajuns la filtru,
cade, uitată, în scrumieră,
crinolina cade și ea, căzute sunt toate…
Gata! Înapoi la pereții tăi!
Două ore ai fost regină-mamă,
acum te-așteaptă vasele-n chiuvetă
(poezie curată!), oglinzile mincinoase
și liniștea care-ți perforează timpanul.
Te uiți la ceas, ceasul se uită la tine,
te uiți la timp, el te uită.
Până mai ieri, aveai rolul Ofeliei –
Ofelia cea ingenuă, atât de blondă
și cu ochi atât de nedrept verzi, frumoșii ochi verzi,
cu gene lungi, negre, întoarse, rimelate.
Nu te mai iluziona!
Rolul Ofeliei nu-ți va mai fi atribuit niciodată.
Secundele fac piruete,
Privește-le cât de frumos pleacă
una câte una,
ca-ntr-un balet de Ceaikovski.

Ora stingerii

Mă uit la mine ca la un televizor
alb-negru
văd cum îmi trec oameni prin viață,
cum pleacă din mine fără priviri înapoi.
Așa, dragilor, grăbiți-vă,
cărați-vă până la capătul lumii!
Unde mama zmeilor vă duceți cu toții
și cât de departe de inima-aceasta credeți c-o s-ajungeți?

КАКО ВО БАЛЕТ НА ЧАЈКОВСКИ

Има денови кога животот е потажен
Од театарска сала по заминувањето на гледачите.
Завесата тешко паѓа врз соништата,
Врз илузиите, врз сите замисли.
Светлата се палат,
Меѓутоа ја гледаш само прашината
Како се извишува
Исполнувајќи ја празнината до одбојноста
Од животите на толкуте смртници,
Празнината на толкуте осамености,
Оваа празнина толку исполнета
Со ништо и со прашина.
Глумците се ослободуваат од ликовите
До следната претстава
Кога пак ќе одглумат убаво.
Некои уште малку остануваат нашминкани –
Оддолжување на илузијата
Дека сè уште се тие кои не се,
Тие кои ниту биле и ниту ќе бидат.
Еве ја кралицата-мајка,
Си го соблече фустанот,
Пуши, облечена во кринолина.
Цигарата догорена до филтерот,
Паѓа, заборавена, во пепелникот,
И кринолината паѓа, сè е попаднато…
Погледнуваш во часовникот, тој гледа во тебе,
Погледнуваш во времето, тоа те заборава.
Секундите прават пируети,
Види ги колку убаво заминуваат
Една по друга,
Како во балет на Чајковски…

Traducere în limba macedoneană de Dimo Dimcev (Dina Cuvata). Apărută în revista „PACT" („Rast"), Skopjie, Macedonia, august 2016.

Lights Out

I watch myself like watching TV
black and white
I see people fleeting through my life
leaving me without turning their heads back.
Right so my dear ones, hurry up,
rush to the end of the world!
Where the dickens are you all going
and how far off this heart you think you'll make it?

Aveți grijă să nu vă uitați pălăria,
mănușile, năravurile, umbrela…
și neapărat puneți-vă două fulare la gât!
Înfofoliților!
Înzorzonaților!
Dacă tot plecați, plecați mai repede, mai credibil, mai…
ireversibil!
Rupeți mai hotărât cu cleștele înroșit
ceea ce vi se cuvine,
luați-vă colțul vostru de inimă!
Închideți poarta!
Trântiți-o tare, cu zgomot, cu aplomb.
Dacă tot plecați, faceți-o măcar temeinic și definitiv,
nu-mi lăsați regrete siropoase, doruri, promisiuni
de revedere la sfântu-așteaptă,
luați-vă mărunțișul de viață prin buzunare și duceți-vă
învârtindu-vă!

Ce-aveți? De ce șovăiți?
Hai mai repede, e ora stingerii
sentimentelor second-hand!
Cine are nevoie de jumătățile voastre de iubire,
de jumătățile voastre de trădare?
Valea, când zic!

Eu mai rămân în acest noiembrie incomod
să vă număr pașii apăsați pe inimă.
Să nu-mi scrieți!
Toate cuvintele omenirii nu fac nici cât
o singură plecare…

Make sure you won't forget the hat,
the gloves, the vices, the umbrella…
and without fail wrap two comforters around your neck!
You, the bundled up ones!
You, the tinseled ones!
if you're going away for good, make it happen faster, more credible,
more… irreversible!
Tear off more dashingly with the red hot pincers
everything due to you
take away the corner of your own heart!
Close the gate!
Slam shut it loudly, confidently.
If you're going away for good, make it happen soundly and
irrevocably
don't leave behind corny regrets, longings, promises
of seeing each other again when pigs fly,
take your life small change from the pockets, and good riddance!

What's the matter with you? Why are you faltering?
Hurry up, the lights go out
over second hand feelings.
Who needs your halves of love,
your halves of betrayal?
Beat it, when I say!

I still linger on in this tedious November
to count your heavy footfalls on the heart.
Do not write to me!
All the words of mankind are worth less
than a single departure.

Traducere în limba engleză de Horia Cocoș. Apărută în revista „Shabdakunja" (Bangladesh), noiembrie 2020.

Edgar Degas, *Mica balerină de 14 ani*,
ceară topită în bronz, 1881,
National Gallery of Art, Washington

Rudy Roth

(Palma de Mallorca, Spania)

Aproape

Aproape că doare ecoul absenței tale
Aici, pe portativul tăcerilor mele,
Chiar dacă s-au tot deșirat eternități
De când simfonia iubirii
îmi îndesa pe sub unghii
Așchii de pian și de tine.

Îmi plouă iar, vertical și fără vibrații.
Doar în vechea mansardă,
Un lutier introvertit
Frământă oratorii improvizate
La arcușul unei viori incomplete.

Almost

It is almost hurting the echo of your absence
Here, on the staves of my silences.
Even if eternities kept unravelling
Ever since the love symphony
Jammed under my fingernails
Splints of the piano and of you.

It rains to me again, vertically, without vibrations.
Only in the old attic,
An introverted violin maker
Kneads improvised oratorios
On the bow of an incomplete violin.

**Traducere în limba engleză de Daniel Ioniță,
asistat de Daniel Reynaud, Adriana Paul și Eva Foster.
Din vol. *Romanian Poetry from Its Origins to the Present/
Poezia românească de la origini și până în prezent*, Sydney,
Australian-Romanian Academy Publishing, 2020.**

Cum

Cum să uit văpaia ambrei,
Ce-o purta privirea ta,
Când îmi respirai iubirea
Și te-nveșmântai în ea?

Cum să pot să-mi șterg din minte
Infinitul tău de șoapte,
Ce-n curbura coapsei tale
Mă sădea și zi, și noapte?

Și cum viul tău să-l lepăd
În fărpturile de fum,
Ce se joacă de-a iubirea
Cu bărbații de pe drum?

Timișoara – 29 iunie 2013

Comment

Comment oublier la flamme de l'ambre
Que ton regard avait
Quand mon amour tu respirais
Et tu t'en enveloppais ?

Comment pouvoir effacer de ma tête
Tes murmures infinis,
Qui dans la courbe de ta hanche
Jour et nuit me plantaient ?

Et comment ton vif abandonner
Aux êtres de fumée,
Qui jouent à l'amour
Avec les hommes sur la route?

Timișoara – 29 juin 2013

Prea

Prea sus e cerul tău de lacrimi
Și prea uscat al meu firesc,
Prea-ngustă-i calea ta de patimi
Și pasul meu, prea omenesc.

De asta te-nvelesc în umbre,
Când îmi sădești lumină-n gânduri,
Sau mă despoi în rime sumbre,
Când scrii poeme fără rânduri.

De asta-s puse-n harta sorții
Doar nerăspunsuri între noi,
Iar visul meu fără proporții
Stă prins de umbra altui doi.

Palma de Mallorca – 11 ianuarie 2013

Trop

Trop haut est ton ciel de larmes
Et trop sec mon naturel,
Ta voie de passions trop étroite
Et mon pas trop humain.

Alors en ombres je t'enveloppe
Quand la lumière dans mes pensées tu sèmes
Ou me dépouilles en sombres rimes
Quand tu écris de blancs poèmes.

Mises ainsi dans la harpe de ma destinée
Des non-réponses seules entre nous,
Et mon rêve démesuré
À l'ombre d'un autre deux est suspendu.

Palma de Mallorca – 11 janvier 2013

Traducere în limba franceză de Sonia Elvireanu.

Întâmplător

Întâmplător, visele noastre
Au murit în aceeași duminică,
Lăsând în urma lor
O falsă sincronicitate
Și două hiaturi
În textura infinitului.

Cu toate astea,
Simt că acest necrolog oniric
Ar fi putut vorbi despre noi
Altfel decât despre o neîntâmplare
Dintr-un anotimp al indeciziei.

Palma de Mallorca – 20 noiembrie 2017

Neîncetat

Aș veni către tine, femeie,
Dacă nu mi-ar fi teamă
C-am să-ți găsesc în priviri
Vreo răstălmăcire simplistă
A trecerii mele
Printre înfiorările lumii.

Aș veni către tine, femeie,
Dac-aș ști cum să liniștesc
Acest demon al renunțării,
Ce-mi stă ghemuit în suflet
Și-mi tulbură, neîncetat, nopțile
Cu deliranta lui spaimă
De iubiri neîmpărtășite.

Palma de Mallorca – 24 februarie 2018

Imprevisto

Imprevisto, nossos sonhos
Morreram no mesmo domingo,
Deixando para trás
Uma falsa sincronicidade
E duas lacunas
Na ordem do infinito.

Mesmo assim,
Eu sinto este obituário de sonho
Poderia ter falado sobre nós
Muito mais do que algo
Que nunca aconteceu
Numa temporada de indecisão.

Palma de Mallorca – 20 de novembro de 2017

Sem parar

Eu viria para ti, mulher,
Se não tivesse medo,
Que vou encontrar
No teu olhar
Uma compreenção simplista
Do meu trajeto
Pelos palpitos do mundo.

Eu viria para ti, mulher,
Se soubesse como aliviar
Este demônio da renúncia,
Que agita a minha alma
E sempre perturba minha noite
Com um medo delirante
De amor não compartilhado.

Palma de Mallorca – 24 de fevereiro de 2018

Traducere în limba portugheză de Dori Lederer.

**Poeme din vol. *Geometriile contradictorii ale singurătății*,
Iași, Editura Ars Longa, 2019.**

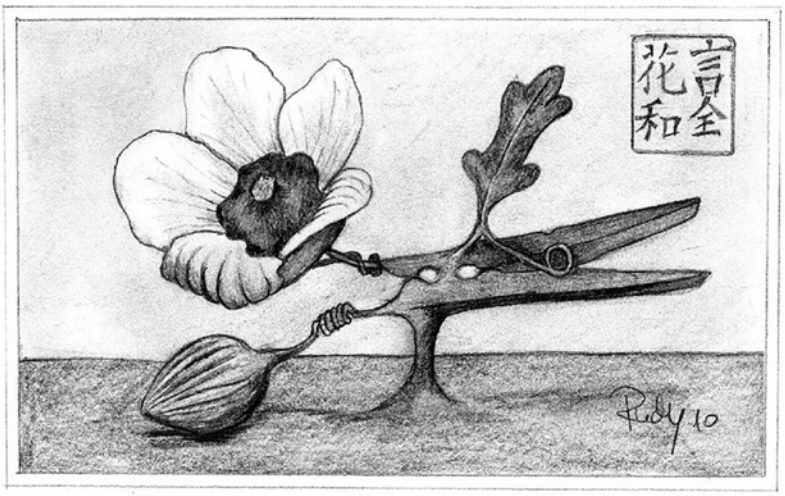

Rudy Roth, *O imposibilă înflorire*, 2010

Alina Celia Cumpan

(Chicago, SUA)

Prizonieră sub gene

Zbor bătând din gene pe aerostrăzi
inaugurate înainte de noi. Alerg să bat gongul
pe-o nicovală de lună.
însetată de pulsația aventurii dintre real și ireal
accelerez de scot radarele din minți,
până le sar penele
prin punctul vamal
al realității.
Zbor...
descălțată de aripi împrumutate,
fâlfâind din gene tot mai alert
spre locul în care
se-nmoaie cerul în pământ.
Acolo, cineva, dar nu oricine,
mi-a luat sub genele lui
prizonieră
o dorință
din penultimul anotimp.

Prisoner under the Eyelashes

I fly batting my eyelashes on airways
inaugurated before our time. I run to hit the gong
on the anvil of the moon.
Thirsty for the pulsating adventure
between what is real and unreal
I accelerate until all the speed cameras go crazy
until the feathers scatter
across all the border points of reality
that jump out.
I fly...
un-shod of borrowed wings,
eyelashes fluttering ever mo re alertly
towards the place where
the sky melts into the earth.
In that place where someone, but not just anyone,
imprisoned under his eyelashes
awish of mine
from the second-last season.

Adriana Meșter

Jurnal iremediabil. 27x3
(ziua independenței)

Azi a venit momentul
în care să-mi proclam independența.
Nu mă întrebați cum o voi face –
Ezit încă între triumf și iluzie,
între efemer și statornic
Știu însă
că voi deschide un îndreptar sufletesc
și voi tăia cu ostentație
umbrele complexate și, mai ales,
toate cuvintele care încep cu o negație,
toate vocalele abuzive care sparg
simfonia firească a universului.
Apoi, voi condamna la uitare
temele obligatorii, zâmbetele încremenite și, mai ales,
trăirile degradate.
Azi îmi voi proclama independența
pentru a aduce pace în războiul cu mine
și voi încerca, pe cât posibil,
să iubesc victimele colaterale.

Irredeemable Diary. 27x3
(Independence Day)

Today the time has come
To proclaim my independence.
Please do not ask how I will do this –
I still hesitate between triumph and illusion,
between the ephemeral and the steadfast.
But I know
that I will open a handbook for the soul
and I will slash from it, ostentatiously,
the shadows with feelings of inadequacy, and especially,
all the words starting with a negation,
all the abusive vocals breaking
the natural symphony of the universe.
And then, I will sentence into oblivion
all compulsory homework, all petrified smiles and, most of all,
alldegraded feelings.
Today I will proclaim my independence
so that I may bring peace in the war with myself
and I will endeavor, as far as possible,
to love the collateral victims.

Traduceri în limba engleză de Daniel Ioniță,
asistat de Daniel Reynaud, Adriana Paul și Eva Foster.
Din vol. *Romanian Poetry from Its Origins to the Present.*

Daniela Șontică

Călătorie

urmează halta de lux
prin venele retezate,
trenul cu femei trase la sorți
plutește în aer până la peron

un accelerat prin venele mele tăiate

de atâta bună cuviință
norocul îți surâde
dincolo de ușa cușetei –
o umilire necesară pentru a supraviețui.

Journey

next is the luxury flag-station
through my severed veins
the train with women from drawn lots
sails through the air up to the platform

an express train through my severed veins

from so much propriety
luck is smiling at you
beyond the sleeping carriage door –
a humiliation necessary for survival.

Laurențiu-Ciprian Tudor

Când iubita e ca un fel de apă

cu brațele puse pe șolduri
ușor îmbufnată pari
mai dulce
amforă de miraculoase licori
de-elixiruri picurate din șinele verii
miruri și-uleiuri
transpirații de flori și de îngeri
goală te tragi ca ciuta la poala pădurii
îmi torni fericire-ntre brațe
ablațiunile-acestea cu apa de gură a florilor dau
fix curcubeie sticloase
peste relieful asimptotic al gândurilor
până și ochilor mei le-au crescut degete
ruptă din soare îngânat de lună
aur viu de-mi curgi prin artere
să nu oprim
să nu oprim
învârteala aceasta a acelor de ceasornic
a acestei ore
îndrăgostită de sine ca un derviș în transă
oră oprită
oră spirală
scoasă din lanț exilată-n plutire
ca o planetă halucinantă

When My Love Is like Some Kind of Water

with your hands on your hips
you seem to be pouting a little
sweeter still
an amphora with marvelous scents
of elixirs dripping from the insides of summer
myrrh and oils
perspiration of flowers and angels
naked you draw like a deer to the edge of the forest
you pour happiness between my arms
these ablations with the mouth-water of
flowers render precisely the glassy rainbows
overthe asymptotic relief of thoughts
until even my eyes had grown fîngers
torn from the sun humming of the
moon living gold you flow through my arteries
let us notstop
let us notstop
this whirling of the hands of the clock
atthis hour
in love with itself like a dervish in trance
the hour stopped
the hour spiraled
out of its chain exiled in its gliding
like a hallucinating planet

**Traduceri în limba engleză de Daniel Ioniță,
asistat de Daniel Reynaud, Adriana Paul și Eva Foster.
Din vol. *Romanian Poetry from Its Origins to the Present*.**

Victoria Milescu

Pasărea singurătății

Pasărea din palma mea
nu se mănâncă, nu se bea
nu poate pleca pe tărâmul celălalt
nu poate emigra
n-o puteți cumpăra
este magnifică și bicisnică
nu se poate schimba pe nimic
n-o atingeți, n-o rupeți și n-o furați

pasărea singurătății plânge mereu
plânsul ei e cântecul meu.

Rândunica-de-ziduri

Dorm adăpostită de păsări
ziduri calde pulsând
apărându-mă de fiarele
ce pândesc afară
în viscol
dorm alungându-mi visele proprii
visez doar visele lor
sub răsuflarea precipitată
rândunica mă visează pe mine
visurile ei au rămas
în țara cu portocali.

Sub steaua câinelui

Tot bântuind din cameră-n cameră
pe scările spiralate
ce duc spre tavane inundate de corpuri cereşti
traversând holuri, săli, coridoare
cu umbre topindu-se în pereţi
încurcându-te în draperii, sonerii, panoplii
agăţându-te de balustradele
cu geamătul lor omenesc
brusc te trezeşti
faţă-n faţă cu însuşi Dumnezeu
el îşi coboară privirea atent
te încurajează cu ochi scăpărători
cere-i orice, acum e momentul
strângi la piept respirând sacadat
magna charta vieţii tale
doar un cuvânt şi
poţi ieşi din anonimat
doar un cuvânt şi
acea faimoasă editură
pe care o cauţi bezmetic prin clădirea sordidă
te-ar face peste noapte celebru
dar Dumnezeu e grăbit
până să te dezmeticeşti a şi zburat pe scări
printre stâlpii hiperboreici
priveşti buimac
în urma norului de pulbere fină
în aerul şampanizat cu mii de steluţe
ce se aprind şi se sparg
împroşcându-te: Ce şansă! Ce şansă!...

Ptica samoće

Ptica s mog dlana
se ne jede ne pije se
ne može da prede na onaj svet
ne može da emigrira
ne može da se kupi
magična je i slabašna
ne može se ničim zameniti
ne dodirujte je
ne lomite je i ne kradite je

ptica samoće stalno plače
njen plač je moja pesma.

Zidna lastavica

Spavam zaštićena pticama
topli zidovi pulsiraju
štiteći me od životinja
što napolje vrebaju
u oluji
spavam goneći sopstvene snove
sanjajući samo snove njihove
ubrzanim disanjem
lastavica mene sanja
njeni snovi su ostali
u zemlji pomorandži.

Pod psećom zvezdom

Sve lutajući iz sobe u sobu
na spiralnim stepenicama
koje vode na tavane poplavljenih od
nebeskih tela
prolazeći holove, sobe hodnike
sa senkama na raskvašenim zidovima
gubeći se u zavesama, zvoncima, ostravama za oružje
kačeći se na stepeništu sa ljudskim vapajima,
naglo se budiš
licem u lice sa Bogom
on spušta pažljivo pogled
ohrabruje te sa vatrenim očima
traži ti bilo šta.
Sada je trenutak da sa sklopljenim rukama
na grudima prigrliš veliku kartu tvog života
i svesna si sa samo jedna reč
može te izvući iz anonimnosti
samo jedna reč
ono famozno tvoje samoizdanje
koje ludo tražiš po zapuštenoj zgradi
učinićete preko noći poznatim.
Ali Bog je u žurbi
i dok ti dodeš sebi, on je proleteo preko
stepenica pored velikih stubova
gledaš zbunjeno
posle finog prašnjavog oblaka
i šampanjskog vazduha sa hiljadama zvezda
kojje se pale i razbijaju
kvaseći te
tvoja šansa! koja šansa!

Traducere în limba sârbă de Anjicka Barbu și Teodor Ramjanc.
Din vol. *Zemlja kao gnezdo*, „Tibiscus", Uzdin, Serbia, 2020.

Dori Lederer

(Portugalia)

Nu te juca

să nu te joci
cu unele lucruri,
cum ar fi cu iertarea
pentru că și ea are un capăt,
cu încrederea
pentru că odată pierdută
n-o vei mai găsi,
cu vorbele să nu te joci,
pentru că ele construiesc
fără să știi,
sau ucid fără să vrei,
să nu te joci
de-a altcineva
pentru că eul tău
se va răzbuna,
dar mai ales să nu te joci
cu bunătatea,
pentru că pe rău,
se mai găsește vreun bun
să-l împace,
dar dacă tu l-ai ucis,
nimic nu va mai sta
în apărarea ta
și nu în ultimul rând
să nu te joci cu iubirea,
pentru că ea naște
și iertarea și încrederea
și bunătatea și pe tine.

2016

Poate chiar exist

mi-au crescut brațele până la nori
să pot îmbrățișa toate șoaptele
dintre cer și pământ,
să depun la picioarele fiecărei stele
câte-un mănunchi de fiori
ascunși în cuvânt,
mi-am lăsat părul să crească,
să-l spăl în valuri
care mușcă din buza țărmului
ca-ntr-un sărut rebel,
să prind în el unghiile vântului,
senzația cailor sălbatici
purtând libertatea în coamă,
fiecare încordare a trupului
o acopăr cu sufletul,
mi-a crescut inima din rădăcinile
rămase neatinse de lavă,
ca un vulcan a dospit,
ca un vulcan a fiert,
din el am renăscut
și m-am aruncat înapoi
și-am venit iar pe pământ
acum, nu știu ce sunt,
poate o părere, poate un gând,
poate chiar exist
dacă mă regăsesc
în oameni, în vânt, în ploi

2016

Não brinques

não brinques com algumas coisas
como o perdão,
porque isso tem limites,
com a confiança não brinques
porque uma vez perdida
nunca mais encontrarás,
não brinques com as palavras,
elas constroem
sem tu mesmo saber
ou matam sem tu querer,
não finja que es outra pessoa
por que a tua personalidade
vai se vingar,
mas especialmente,
não brinques com a bondade,
porque o mal pode ser conciliado
com o bem,
mas se tu mataste,
não haverá nada
para te defender
e, não por último,
mas sim, o mais importante,
não brinques com o amor,
porque o amor faz nascer
o perdão, a confiança,
a bondade e a ti mesmo.

2016

Talvez realmente existo

meus braços cresceram para as nuvens
ser capaz de abraçar todos os sussurros
entre o céu e a terra
e deitar aos pés de cada estrela
um monte de arrepios
escondidos na palavra,
deixei meu cabelo crescer
para lavá-lo nas ondas
que mordem a borda da costa
como um beijo rebelde,
consigo pegar os pregos do vento nele,
com a sensação de cavalos selvagens
vestindo liberdade na juba,
cubro com a minha alma
cada tensão do corpo,
meu coração cresceu desde as raízes,
intocado pela lava,
como um vulcão fermentado,
como um vulcão fervido,
dele eu renasci
e atirei me para trás
foi assim que vim para a terra novamente
mas agora, não sei o que eu sou,
talvez uma crença, talvez um pensamento,
talvez até existo
se posso encontrar me
nas pessoas, no vento, nas chuvas

2016

Traducerea în limba portugheză aparține autoarei.

Cornelia Bartels

(Germania)

Speranța

Speranța, multă, puțină cât am avut,
am dăruit-o altor oameni

Setea, multă, puțină cât am avut,
am stins-o cu alți oameni

Foamea, multă, puțină cât am avut,
am liniștit-o cu alți oameni

Iubirea, multă, puțină cât am avut,
am dăruit-o altor oameni

Acum,
mi-e dor de
Speranță,
Sete,
Foame
Și
Iubire
Gândind
că le voi primi
odată înapoi...

Nu-mi pasă

nu-mi pasă dacă cineva
își ridică mâinile la cer

nu-mi pasă dacă cineva
dăruiește-n rugăciune altora
mâinile sale pline de iubire

nu-mi pasă dacă cineva mâna-și
așază cu liniște pe mine

nu-mi pasă dacă cineva
mâna-mi strânge prietenos

nu-mi pasă dacă cineva
plin de speranță-și ține mâinile pe gratii și așteaptă

nu-mi pasă dacă cineva
dorește să-mi diminueze durerea

îmi pasă dacă cineva
gândește la libertatea mea
într-o veșnică tandră îmbrățișare.

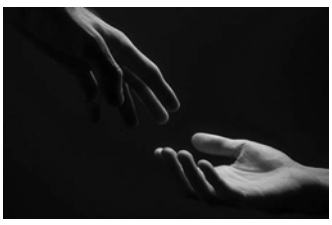

Hoffnung

Hoffnung, so viel so wenig ich hatte,
gab ich anderen Menschen

Durst, so viel so wenig ich hatte,
löschte ich mit anderen Menschen

Hunger, so viel so wenig ich hatte,
stillte ich mit anderen Menschen

Liebe, so viel so wenig ich hatte,
verschenkte ich anderen Menschen

Heute,
sehne ich mich
nach
Hunger
Durst
und
Liebe
in der Gedanken
das Ich es
wieder
bekommen würde...

Nicht einerlei

mir ist
nicht einerlei ob jemand
seine Hände an Himmel hoch hebt

mir ist
nicht einerlei ob jemand
seine Händen volle liebe
anderen im Gebet bietet

mir ist
nicht einerlei ob jemand
seine Hand an mich ruhig legt

es ist mir
nicht einerlei ob jemand
meine Hand freundlich drückt

es ist mir
nicht einerlei ob jemand
seine Hände hofnungsvoll
an Gitter fest hällt und wartet

es ist mir
nicht einerlei ob jemand
mein Schmerz lindern will

es ist mir sehr allerlei ob jemand
an meine Freiheit glaubt
in einer ewige liebevolle Umarmung.

Traducerea în limba germană aparține autoarei.

Elina Adam

cartea din vis

în vis voiam să-ți dăruiesc o carte
cu pagini nenumărate, ascunse-ntre coperte tari,
unele pagini erau acoperite cu scris așezat,
altele aveau ștersături ori cuvinte tăiate
erau și pagini subliniate ori încadrate în culori strălucitoare,
cartea avea și multe pagini goale.
nu voiai nicicum această carte
spuneai că este într-o limbă necunoscută,
n-am făcut nimic s-o primești.
e dimineață,
soarele pătrunde adânc în visul meu...
cu copertele uzate,
citită și răscitită,
cartea aceea sunt eu.

le livre de mon rêve

dans mon rêve, je voulais te donner un livre
qui avait des pages innombrables
cachées entre de grosses couvertures,
certaines couvertes d'une écriture propre, ordonnée,
d'autres aux mots effacés ou tranchés.
il y avait aussi des pages entières
soulignées ou encadrées en couleurs dorées,
et des pages blanches
que tu ne voulais guère,
écrites dans une langue
que tu ne connaissais pas.
je n'ai rien fait pour que tu le reçoives.
au levant, le soleil pénètre jusqu'aux tréfonds
de mon rêve...
ce livre aux couvertures usées,
lu et relu,
c'était moi.

pe vârful lui neprihănit

trupul rece al apei dezgolindu-se pe sine,
talazuri pierdute pe cărarea până la tine
muntele acesta ce răsare din valuri
popasul celor neprihăniți,
câte săgeți voi mai arunca înspre nord,
nordul adevărului?
acolo, pe munte, te simt cum mă chemi
și totuși mă izbesc între două valuri, uitarea amorțind...

sunt scoica în care-mi vorbești,
tăcerea o simt ca pe o pată de sânge
din toamna de dincolo de pietre,
de dincolo de drum,
ce curge și inundă până și apa,
incantații păgâne, un siaj colorat de-ntrebări.

răspunsul e atât de simplu și la-ndemână:
cu ochiul curat pot vedea muntele până când
trupul îmi devine și el o ființă a apei

dincolo de drum frunzele rostesc rugăciuni
sângele meu deja a colorat și copacii și apa
numai muntele stă neclintit

pe vârful lui neprihănit
trupul meu de sânge se va ivi gol,
nici chiar eu nu voi ști asta,
inima scoică ori frunză îmi va legăna talazul până la tine.

sur son sommet immaculé

la chair froide de l'eau qui se dénudait,
des vagues perdues sur le chemin qui mène vers toi
cette montagne qui s'élève de l'eau
arrêt pour les vertueux,
combien de flèches dois-je tirer vers le nord,
le nord de la vérité ?
là-haut sur la montagne je sens que tu m'appelles
et pourtant, je me heurte aux vagues, j'anéantie l'oubli,

je suis la coquille d'où tu me parles
le silence se fait une tache de sang
de l'automne au-delà des cailloux
au-delà du chemin
un silence qui coule et envahit l'eau
des incantations païennes sillonnant en couleurs.

mais la réponse est simple et évidente
les yeux purs je peux voir la montagne jusqu'à ce que
mon corps devienne lui aussi un être de l'eau

au-delà du chemin les feuilles récitent des prières
mon sang a déjà envahi les arbres et l'eau
seule la montagne reste immobile

sur son sommet immaculé
mon corps de sang va arriver tout nu,
moi non plus je ne le saurai,
des cœurs coquille ou des cœurs feuille
vont me bercer la vague jusqu'à toi.

Traducerea în limba franceză aparține autoarei. Din volumul în pregătire *Rana amforei*.

Pușa Roth

Femeia și copacul: Scrisoarea din pervaz

Stătea ca de obicei la fereastră și privea luna, acoperită în felurite forme de norii negri. Pentru o clipă ea, luna, părea o căpșună „gustată" de vreo vietate pofticioasă. Jos, pe stradă, o pisică își făcea rondul, speriindu-se de lătratul mic al unui câine. Vântul își făcea datoria, întorcând frunzele ca într-un vals lent. Departe, se auzea sirena unei ambulanțe. Cineva pleca de acasă spre o nouă șansă. Probabil. Uneori și moartea e ultima șansă care pune capăt suferinței. Privea luna. Se făcuse micuță după dansul norilor pregătiți de o altă ploaie. Felinarul stradal e ca un soldat la datorie. Înregistrează impasibil starea nopții. O sfidează, ca semn al civilizației urbane. Mașinile obosite de traficul infernal stau aliniate și își odihnesc siluetele colorate. Pașii egali ai unei femei întrerup pentru o clipă liniștea nopții. Ea nu se grăbește. Se așază ușor pe banca din fața scării, cotrobăie prin geantă, scoate o țigară, o aprinde și fumează tacticos. Așteaptă. Poți aștepta la oric+e oră, dacă sufletul ți-o cere. Sau poate își pune ordine în gânduri. Cine știe! De la „înălțimea" ferestrei putea să emită orice părere îi trecea prin cap.

În fața ei, în plină noapte, copacul, prietenul și confidentul ei vegetal, părea mirat că nu mai este întrebat, după două decenii de „prietenie". Ea a tresărit, dându-și seama că a trecut dincolo de arealul „prietenului" ei și a realizat că gândurile îi ieșiseră în stradă, că evadaseră din lumea strâmtă, dar neapărat sigură. Îi trece prin cap o idee năstrușnică. Poate s-a simțit captivă în compania lui vegetală sau, și mai rău, o fi terminat subiectele. Nu, nici vorbă. Cum să uite când atâta amar de vreme a ascultat-o. Nu avea cu cine să-l schimbe, fiindcă oamenii au obiceiul de a judeca, de a se plictisi repede, de a fugi de mărturisirile unei femei care a trăit prea mult singură. Între oameni nu există decât foarte rar prietenii de lungă durată, oamenii se plictisesc, evadează, caută alte subiecte, alți oameni, alte emoții. Știa foarte bine lecția, știa că prietenia este, de cele mai multe ori, o figură de stil, un interes mic sau mare, o lecție destul de dură pentru un biet suflet. Mișcare pe strada mică. A apărut vecina de la scara alăturată cu cei doi câini bătrâni, care au ca scop precis stropirea roților mașinilor ce picotează în noapte. Și luna? Luna e tot mai mică. Ce putere au norii ăștia, care par de lână vopsită cam puternic de o gospodină care a uitat-o în vopsea! Luna, biata de ea, muza atâtor poeți, se chinuia să-și ia locul, să se fălească, un fel de a spune!, cu razele ei romantice.

A mulher e a árvore: A carta da janela

Estava, como sempre, à janela e olhou para a lua coberta em várias formas por nuvens negras, que parecia um morango „mordido" por alguma criatura luxuriosa. Na rua, um cão assustou um gato que já andava por aí. O vento girava as folhas numa valsa lenta. Ao longe, ouvia se a sirene de uma ambulância. Talvez alguém saiu de casa para outra chance. Às vezes, a morte é a última chance de acabar com o sofrimento. A mulher continuava olhar para a lua que ficou mais pequena depois que a dança das nuvens preparou outra chuva. O poste de luz estava como um soldado em serviço que registra impassivelmente o estado da noite, um poste de luz, sinal desafiante da civilização urbana. Carros cansados do trânsito infernal enfileiram-se e descansam suas silhuetas coloridas. Os passos iguais de uma mulher interrompem por um momento o silêncio da noite. Ela não tem pressa. Sentou com leveza no banco em frente à escada, procura na bolsa, tira um cigarro, acende e fuma com tato. Está esperando por qué? Uma pessoa pode esperar qualquer coisa a qualquer hora, se a alma exigir isso. Ou talvez, coloque seus pensamentos em ordem. Quem sabe! Da „altura" da janela, a nossa protagonista poderia expressar qualquer opinião que passasse pela cabeça.

Diante dela, no meio da noite, a árvore, amiga e confidente, parecia surpresa por não ser mais convidada na conversa, após duas décadas de „amizade". Estremeceu, percebendo que os pensamentos da sua „amiga" umana haviam saído para a rua, que haviam escapado do mundo estreito, mas tão seguro. Uma ideia maluca passa por sua cabeça de árvore. Talvez se sentisse presa em sua companhia da planta ou, pior, acabou a inspiração. Não, nem pensar. Como esquecer quando ela a ouviu por tanto tempo? A mulher não tinha com quem trocar, porque as pessoas têm o hábito de julgar, de se cansar rapidamente, de fugir das confissões de alguém que viveu muito tempo em solidão. Raramente existem amizades duradouras entre as pessoas, elas ficam aborrecidas, fogem, procuram outros assuntos, outras pessoas, outras emoções. A árvore conhecia muito bem a lição, sabia que a amizade é, na maioria das vezes, uma figura de linguagem, um pequeno ou grande interesse, uma lição bastante dura para uma pobre alma. Olha aí, movimento na pequena rua. A vizinha do lado apareceu com os dois cães velhos, cujo objetivo exato é borrifar as rodas dos carros que deixarem de dormir. E a lua? A lua está ficando cada vez menor. Que força têm essas nuvens, que parecem lã tingida um pouco fortemente por uma

După mulți ani, scrie pe hârtie stând atârnată pe pervaz. Da, nu are nevoie de lumină, scrie cu sufletul și stiloul se supune. Chiar dacă nu va mai înțelege nimic, nu are importanță, fiindcă noaptea i-a dat posibilitatea să se exprime. Femeia care a poposit pe bancă a terminat de fumat, telefonează, se ridică și pleacă spre capătul străzii, cu pași egali, ușor legănat, o femeie frumoasă. O siluetă în noapte. Se teme oare de singurătate? Toți suntem singuri, cel puțin cu gândurile noastre. Miroase a tei și a poezie. Poezia nopții de iunie cu luna ca o căpșună, cu norii de „lână vineție", cu femeia care scrie pe întuneric, atârnând ciudat pe pervazul ferestrei.

11/12 iunie 2019

dona de casa que a esqueceu na tinta! A lua, pobre dela, musa de tantos poetas, lutava para ocupar o lugar dela no céu, para se gabar, como se diz!, com os raios românticos.

Depois de muitos anos, a amiga umana da árvore está escrevendo curvada sobre a janela. Nem precisa de luz, ela escreve com a alma e a caneta obedece. Mesmo que logo não vai perceber mais nada, não importa, porque a noite deu lhe a oportunidade de se expressar. A mulher que estava sentada no banco acabou de fumar, telefonou, levantou-se e saiu para o fim da rua, em passos iguais, ligeiramente cambaleante. Era uma mulher bonita. Uma silhueta à noite. Sera que tem medo da solidão? Estamos sozinhos, pelo menos com nossos pensamentos. O ar tem cheiro de tília e poesia. A poesia da noite de junho com a lua como um morango, com as nuvens de „lã roxa", com a mulher escrevendo no escuro, estranhamente curvada sobre a janela.

11/12 de junho de 2019

Traducere în limba portugheză de Dori Lederer.

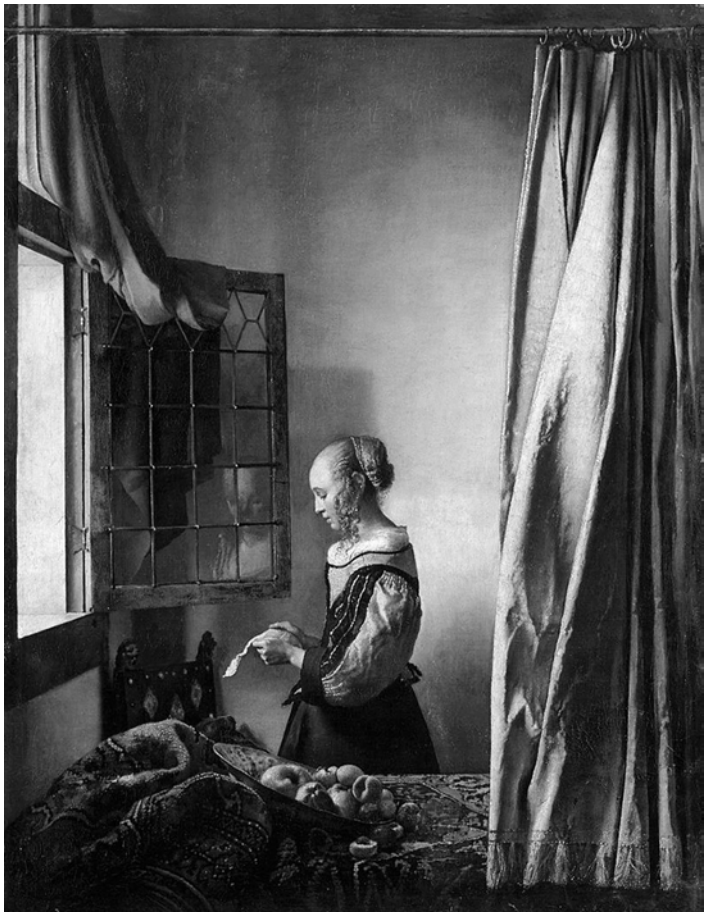

Johannes Vermeer (Jan Vermeer van Delft, 1632–1675),
Tânără citind o scrisoare la fereastră, cca. 1659,
Gemäldegalerie Alte Meister, Dresda

Jurnal de călătorie

„NU AM ESCALADAT EVERESTUL, DAR L-AM ATINS CU SUFLETUL”

Camelia Cristescu

Prozatoare, poetă, medic
Insulele Baleare, Spania

Katmandú

Îmi exersasem gândul, mă inițiasem temeinic aprofundând ghiduri complete de călătorie și alte informații citite aleatoriu prin Internet, mă pregătisem pentru ce avea să urmeze, dar clasica zicală despre realitatea care depășește cu mult imaginarul rămâne o palidă abordare lingvistică a ceea ce urma să trăiesc. Vorbim despre o altă lume, o complet altă lume, atât de diferită de a noastră, încât pare extrasă dintr-un scenariu de film, nu știu ce film, suprarealist, fantastic, de groază, de taină, de călătorie, un film pe cât de ireal, pe atât de real. Zborul spre Katmandú fusese anulat, astfel că am aterizat cu o întârziere de 24 de ore. Aeroportul Internațional Tibhuvan putea fi confundat cu orice altceva, nu avea nici cel mai mic indiciu a ceea ce era de fapt, iar gara din Videle ar părea luxoasă pe lângă Arrival Nepal. Bagajele ajungeau lent, triste și pline de praf pe o bandă care rula aproape imposibil pe un zid de cărămizi netencuite, iar călătorii țopăiau prin noroi și băltoace să-și culeagă geamantanele. Ferestrele erau pline de mizerie ancestrală, mobila veche, pătată, ruptă, de un cenușiu dubios, insecte de tot felul se amestecau cu mirosuri ciudate care alterau chiar și trăsăturile faciale ale vameșilor făcându-le bătrâne, gri, terne. Evident că nu aveam nicio speranță să mă mai aștepte cineva așa cum fusese programat inițial, dar, spre surprinderea mea, după o noapte, o zi și alte 2 ore necesare obținerii vizei de intrare în țară, ieșind din așa-zisul aeroport, văd un bărbat strigând numele meu și gesticuland cu un panou în forma de T, de culoare roz, pe care era scris într-un amestec de alfabet latin și nepalez „Katmandú Guest House”. Îmi apare primul zâmbet în colțul feței șifonate de mulțimea orelor de zbor, dar care se crispează brusc când mă azvârle într-o mașină ce părea să fie orice altceva, un fel de dubă, un amestec de fiare vechi ruginite, prăfuite și cu un puternic miros de coteț care, surprinzător, avea un motor ce mai și funcționa. Plecăm! Plecăm este un cuvânt suav, pentru că nebunia ce a urmat, o sarabandă stradală haotică m-a făcut să-mi rememorez toată viața, așa cum se întâmplă în secundele morții iminente. Teoretic, se circula pe stânga, în realitate se circula pe stânga, pe dreapta, în rotund, în oblic, în perpendicular, în paralel, fără reguli, fără semne de circulație, fără semafoare, printre motociclete, microbuze și hardughii pe 4 roți, printre biciclete, câini, trecători, vaci, găini, munți de gunoaie, pe drumuri cu gropi, cu pietre, cu hăuri, totul într-un vacarm asurzitor de claxoane, trompete, praf, strigăte, voci. Înaintam printre nori gigantici de colb, într-un peisaj dezolant cu blocuri întrerupte în construcție și schele rânjind hidos, clădiri demolate ca după bombardament, din care ieșeau țâfnos împletituri de fiare, mormane de cărămizi, fațete pictate murdar, pereți mâzgăliți, ferestre fără geamuri, case de carton fără acoperiș... Cum nu mă așteptam să ies vie din această încercare în care, în fiecare secundă, riscul să te lovească ceva sau să intri în ceva era enorm și se petrecea în fracțiuni de secundă și de milimetru. În momentul în

Katmandú

Ricșe în Katmandú

care am ajuns în fața hotelului, eram într-o atonie flască, cu pupilele midriatizate de spaimă și uimire, iar în ciuda căldurii, un pârâu rece îmi șiroia, înghețându-mi spatele. Cobor din mașină, intru în hotel și totul, ca prin farmecul unei baghete magice, se schimbă: marmură albă, covoare orientale, mobilier încrustat, mirosuri de lemn de santal și flori parfumate, statui de zeități hinduse, coloane, tablouri, un decor de bun gust amestecat cu stil colonial, într-un vechi palat organizat în jurul unor rafinate grădini interioare, gazon, fântâni șoptite, balansoare albe, cântec de păsărele, arcade și ziduri pline de basoreliefuri, divane de relaxare cu perne multicolore, personal ceremonios. Rămân complet surprinsă că aceste două lumi există și trăiesc în simbioză, despărțite doar de un gard, mai mult decât că scăpasem nevătămată din drumul de la aeroport până la minunea din mijlocul haosului. Da, haos! Pentru că acest Katmandú nu este un oraș, este un labirint ciudat, o mulțime de strigăte, un tumult de străzi, o dezordine nemaiîntâlnită, o mișcare halucinantă de oameni dezorganizați, un vârtej brownian de mașini amestecate cu câini, ricșe, motociclete, animale, biciclete, păsări, iar dacă nu ești suficient de tare să-i reziști, te va trage în colb, tăvălindu-te în incontestabila lui nebunie.

Ajunsesem la ora 7 dimineața, ceea ce mi-a permis întâlnirea cu o cafea și un mic dejun asemenea grădinii de stil englezesc. Apoi îmi fac curaj și ies în labirintul de străzi din vestitul Thamel, locul tuturor întâmplărilor, locul tuturor experiențelor, un nemaiîntâlnit loc în lume. Temple, vânzători ambulanți care parcă ieșeau din pământ și-ți apăreau brusc în față, magazine din metru în metru pline de statui, de zeități sacre, de cașmiruri, de obiecte de cult, de produse himalayene, tibetane, săpunuri, ceaiuri, arome, condimente, bijuterii, personaje asiatice, sanctuare sculptate în poziții erotice, o mulțime necontrolată, un furnicar divers. Și în amalgamul pestriț, plin de lucruri și obiecte greu de înșirat toate, o multitudine de librării, curate, frumos ordonate, pline de albume, de cărți de călătorie, de istorie, de cultură hindusă, de cultură budistă, yoghină, cărți celebre despre oameni faimoși, toată istoria și religia pământului în rafturi pline până la tavan, îngrijite, disciplinate, în contrast total cu haosul de afară: șaluri și eșarfe multicolore, ateliere instantanee de croitorie, carapace de broască țestoasă decorate cu pietre, cuțite, săbii și iatagane, picturi naive sau grotești, măști alungătoare de spirite rele, Buddha în toate pozițiile și culorile, obiecte antice sacre, statui de bronz, de alamă, de argint, de lemn, de piatră, artă tribală, dughene prăfuite cu plante medicinale, cu ierburi tămăduitoare, bijuterii, de la tinichele până la cele mai rare și strălucitoare pietre prețioase. Magazine mici cu intrări înguste, scunde, întunecoase, înțesate de obiecte nepaleze de patrimoniu, o istorie de milenii vândută ieftin sau exportată doar pentru câțiva dolari sau orice altă monedă europeană, fără patriotism, fără resentiment, fără respect față de valori, fără milă. Maghernițe pline cu tot felul de reproduceri colorate viu, volume și obiecte pictate cu semne distinctive ale diferitelor caste și secte, laolaltă cu magazine elegante cu divinități hinduse reprezentate când izolate, adâncite în profunda meditație, când întinse lasciv și erotic.

Durbar Square

Încerc să mă dezmeticesc în dedalul străzilor, dar marasmul se adâncea dublat de oboseală, de hărmălaie, de agresiunea coloristică, de mirosuri, de mulțimea ce forfotea și dădea impresia că tot orașul este un hohot. Pierdută, obnubilată, rătăcită, sastisită, mă urc într-o ricșă multicoloră, decorată înzorzonat și spun: *"Take me in Durbar Square, please!"*, și nebunia începe din nou, o cursă inconștientă, cu opriri și frâne brusc puse la distanțe nemăsurabile, invizibile, de o mașină, de o motocicletă, de un copil, de vreo pasăre, de o capră, de o vacă sfântă, zdruncinându-mă, hurducăindu-mă, trepidând pe străduțele pline de șanțuri, adevărate râpe pline de pietre, de resturi, de gunoaie, claxoane și sunete stridente, de zumzet, de gălăgie, un vacarm ce-mi umplea până la refuz pavilionul auricular. Trecem prin ulicioare întunecate și străduțe atât de înguste încât adesea trăsura nu mai poate înainta, încercând cu efort să-și facă loc prin mulțimea de bazare în care forfotește o lume pestriță de culori și amestec de rase. Oameni bătrâni cu părul alb și pielea zbârcită, fete frumoase bine îmbrăcate și machiate, câini vagabonzi și râioși, pelerini care mișcă mătănii și repetă rugăciuni, asceți cu trupuri uscate, înconjurați de roiuri de muște. Alergăm prin tot acest haos și mă simt ușurată când străduțele încep să se lărgească făcând loc unor temple aurite unde șiruri de credincioși cu ghirlande de flori la gât intră și ies fără încetare, împlinind un ritual misterios cu idolii lor. Pelerinii templelor ating cu frunțile lor coloanele, gem, plâng, se roagă, oferind daruri și ofrande de flori. În final, ricșa intră pe una din străzile principale, înțesată de prăvălioare, barăci, dughene în care se face negoț febril cu grâne, dulciuri, ceaiuri, stofe și mătăsuri cumpărate de nepalezi și de mulțimea turiștilor care merg spre temple. Reușim să nu ne răsturnăm și după 15 minute de galopantă groază ajung în Durbar Square – Patrimoniu al Umanității, un sanctuar central înconjurat de temple trufașe construite de secole, palat imperial, dragoni impozanți, case antice, elefanți de piatră,

Magazin în Katmandú

Templu în Durbar Square

clădiri ce aduc a stil pagodă, statui grotești. Peste tot un labirint de coloane uriașe, camere, galerii, capele consacrate unor divinități lugubre sau luminoase care te umplu de o spaimă sacră. Tavane din pietre enorme sculptate cu tot felul de zei și zeități înconjurate de plante și animale fantastice inspirate de o mitologie care are pretenția să îmbrățișeze întregul univers. Construcții cu acoperișul plin de ciori și terase doldora de porumbei ce păreau un covor viu între care trona lasciv câte o vacă nederanjată, nestingherită de blițul camerelor de fotografiat sau de turiști. Clopotele sună iar sunetul metalic se urcă și atinge urechile zeilor. Se apropia celebrarea unuia din multele festivaluri anuale, de aceea vacile aveau coarnele vopsite în roșu și auriu, câinii purtau ghirlande de flori, iar femeile pregăteau orez să dea de mâncare cerbilor. În tot acest timp, maimuțele de la templul Swayambhunath continuau să alerge și să sară cu fundurile indecente și fețe de un roz inocent în contrast cu privirea întrebătoare, iute, neliniștită, agresivă. Șopârlele escaladau nestingherite tavanul băilor, mici broscuțe țestoase se ascundeau printre rododendroni, culorile fazanilor danphe țipau în tonuri de turqoise și galben, iar templele cu ferestrele încrustate în lemn răsfrângeau violet apusul.

Sagarmatha

Dar unde mă aflam? La poale de Himalaya, cu cei mai îndrăzneți, mai trufași și sângeroși munți din lume. Aveam să mă apropii de semeția vârfurilor lor, aveam să-i ating cu ochiul și cu sufletul a doua zi, odată cu răsăritul într-un zbor pe care îl faci *"once in a life time"*. Nu fusese o decizie ușoară, gândul zborului cu o avionetă în jurul piscurilor Himalayei, atingând cu palmele Everestul, îmi dădea fiori, dar ca întotdeauna în momentele mele de viață, dorința a fost mai puternică decât teama și îndrăzneala mi-a fost răsplătită nu

Everest

numai pe de-a întregul, ci mult peste completitudinea ei. Sunt lucruri pe care le faci o singură dată în viață și îți rămân gravate în memorie într-o afectivitate indestructibilă. Cum aș putea descrie grandoarea, solitudinea și stranietatea acestor munți, cu ce cuvinte, cu ce metafore, cu ce superlative aș construi fantastic, copleșitor? Și, încă o dată, temeritatea șerpașilor și a lui Hillary era de admirat, de surprins, de uimit, o comparație care face ca orice încercare umană să fie o joacă. Poate doar Amundsen, Scott, Nansen ar reuși să egaleze stoicismul, nebunia triumfului, nominalizare restrânsă strict la împărățiile albe. Am folosit de multe ori în poeziile mele cuvintele *„la porțile cerului"*. Mental, am fost de multe ori în clipele de dragoste absolută sau când călătoream făcând naveta între pământ și realitatea abisală, dar cu adevărat fizic am fost acolo în dimineața aceea de iunie, dându-mi întâlnire cu soarele pe vârful Chomolungmei – mama universului, pe Sagarmatha – fruntea cerului.

„La porțile cerului", pe vârful cel mai curajos al lumii, pe înălțimea cea mai albă, pe culmea cea mai maiestuoasă, pe creasta cea mai falnică… La porțile cerului, unde nici măcar norii nu au îndrăznit să-mi tulbure întâlnirea, de ce spun asta?, pentru că ulterior zborurile au fost anulate pe motiv de condiții meteorologice. *"You are lucky"*, mi-a spus pilotul, ceilalți turiști vor privi Everestul doar în fotografie în următoarele zile. Fusesem norocoasă! Se deschisese cerul și mă primise în măreția lui împreună cu soarele martor în răsărit la împreunarea mea cu muntele. Se crăpase bolta și vârtejul mă trăsese spre piscul cel mai semeț. Se despicase aerul și mă invitase pe culmea cea mândră a lumii. Se înseninase văzduhul și atinsesem creasta cea mai strălucitoare, cea mai îngâmfată. Plesnise zarea și îmi arătase muntele cel mai destoinic, creștetul cel mai fastuos, în piscul cel mai acut al străpungerii de piatră într-un arc de cer. Muntele se îmbrăcase de alb, eu mă îmbrăcasem în alb, ca la ceremoniile pe care le trăiești cu adevărat doar o dată în viață. La aterizare mi s-a dat o fotografie cu muntele, din acelea clasice, turistice. În vârful paginii scria: *„Nu am escaladat Everestul, dar l-am atins cu sufletul"*. Aveau dreptate și, deși era ceva pur comercial, am simțit că nu erau cuvinte mai potrivite decât acelea pentru descrierea stării. Fericiți ochii mei de cât de sus priviră!

Yoga Teacher

L-am cunoscut pe Prakash în dimineața în care a venit să mă ia de la hotel. Mă surprinsese tinerețea lui declanșată de zâmbetul larg ce-i dezvelea dantura perfect de albă și care, am realizat ulterior, îl întinerea cu foarte mulți ani. Urma să respirăm, să trăim și să locuim împreună în următoarele săptămâni într-o complicitate energetică de netăgăduit, așa cum îmi spusese încă de la început.

„Am comandat un taxi pentru tine, dar dacă vrei, poți merge cu mine, în spatele meu, pe motocicletă. Trebuie să ne împrietenim până ajungem acasă", mi-a spus zâmbind. M-am retras în primul moment, nu mă urcasem niciodată pe o motocicletă, iar perspectiva de a călători în Katmandú pe un astfel de vehicul era înspăimântătoare. Apoi m-am gândit: *„De ce nu?"* Îmi învinsesem frica în ziua precedentă, zburând cu o avionetă în jurul Everestului, atingând muntele și cerul cu palmele, puteam călători și cu o motocicletă în infernul străzilor din oraș. Și, iată-mă gonind prin labirintul din Thamel, agățată de mijlocul unui bărbat pe care îl cunoscusem cu doar câteva minute înainte, liberă, în vânt, cu părul sălbăticit, într-o fugă paralelă cu verdele pădurii, lăsând în urmă vuietul, aglomerația și praful orașului.

„Cum ți se adresează prietenii, cum te numesc cei care te iubesc?", m-a întrebat când am intrat în casă…

„Camil", i-am răspuns.

„Bine, atunci te voi striga așa, pentru că în zilele acestea și eu te voi iubi. Pregătește-te, Camil! Vom merge împreună departe, învăluiți cu aceeași energie!" Doamne, mi se schimba aspectul pielii, auzeam aceleași cuvinte, peste ani, la mii de kilometri distanță!

O casă albă, cu coloane și etaje, la marginea pădurii, departe de vacarmul orașului, în selva de Nagarjun, din balconul căreia aveam să privesc în fiecare dimineață ieșind de sub abur toată valea Katmandú-ului.

Simțeam că o stare de mister neprecizată, dar, în orice caz, sublimă, îmi dădea târcoale. Uimirea mea inițială, stingherealа începeau să se topească încetul cu încetul pentru a face loc unor senzații mai stranii, imperioase chiar. Întrebările mele, cele pe care le aveam în gând a le pune se prăbușeau una câte una. Tirania gândurilor, îndoielile, neliniștea temerilor

începeau să pară atât de neînsemnate. Toate frământările, anii pierduți, grijile, cu siguranță își vor găsi liniștea pe care o căutau. Deja, din primele momente mă simțisem transfigurată de o seninătate, de nu știu ce fel de iluminare interioară. Începusem să mă lupt cu rațiunea încă de la început, să încerc să deschid încet un drum în adâncurile mele neumblate, un dialog cu mine însămi.

Avea să mă învețe practici de introspecție reală a sinelui, controlul respirației prin energie mistică, iluminarea minții prin autocontrol emoțional, meditație, încercarea de absorbție a simțurilor, experiența liniștii și a tăcerii, relația dintre suflet și divinitate, concentrarea minții într-un gând, tehnici de acupresură și reflexologie, deschiderea porților către lumină și o mulțime de alte taine ale cunoașterii umane și călătoriei mentale. Avea să aibă grijă de mine în toate acele zile.

Cred că avea vocația grijii sublimate, am simțit asta în toate momentele în care eram dominați de aceeași energie și pe care mi-o transmitea clipă de clipă, în toate ceasurile în care mă învăța practici de supraviețuire și de vindecare, în toate secundele în care mă întreba: *„Ești bine?"* În sfârșit, cineva avea grijă de mine, necondiționat, altruist, dăruit, în sfârșit cuiva îi pasă dacă am mâncat, dacă îmi este sete, dacă îmi este somn, dacă mi-e dor să visez. Îmi striga din josul scărilor: *„Camil, ți-am cumpărat morcovi, mango și verdețuri! Camil, ies în grădină să culeg lămâi pentru tine, apoi plec în oraș după legume și fructe proaspete. Am să-ți pregătesc mâncare nepaleză, supă dahl și ceai de ierburi de pe Himalaya".*

Nu mă mai interesa să știu nimic din tot ceea ce mă frământa, o împăcare imensă, o pace îmi cuprinsese ființa, o acalmie nespusă mă învăluia ca și când ar fi făcut parte din aerul pe care îl respiram. Faptele lui erau protectoare, de grijă, de preocupare, de bunătate clară, de un caracter luminos până la descompunerea spectrală a actului cu gesturi limpezi, hotărâte, blânde, netraumatice. Mă lăsam dusă cu atâta plăcere în această tihnă atât de nouă pentru mine încât timpul trecea fără să simt, fără să știu. Îmi transmitea o iubire neposesivă, o iubire fără contraparte, fără așteptarea reciprocității, necarnală. O descoasere spirituală, cu noțiuni primare ale sufletului omenesc. *„Noi suntem spirituali, voi materiali, noi tindem spre dispariție, spre desființarea ființei, voi trăiți în exaltarea de a fi. Aici trebuie să exersăm."*

„Am venit nu numai să învăț tehnici de fericire, am venit aici să mă vindec", i-am spus.

„Nu ești bolnavă, numai că porțile tale sunt blocate de nefericire, ai canalele înfundate de suferință. Ești sănătoasă și foarte frumoasă."

Pentru un timp am trăit o viață absolut pură într-un alt cod moral de existență. Trupul meu se supunea unei păci ambientale, în timp ce lăuntric se instaura un calm nedeslușit.

Templu în Patan

Am învățat că însăși deznădejdea noastră nu este sigură de ea și însăși logica noastră știe că nu este absolută și că există și alte căi. Într-o situație absolut fără ieșire se află o cale către libertate, o eliberare secretă ce duce spre imateriala punte, spre nevăzut, spre neexistent, spre SPIRIT. Am luat învățătura despre lumea aceasta cum că ar fi o iluzie, o vrajă, că există un val, o perdea între *eu* și lumea înconjurătoare. Vechea doctrină hindusă care spune că lumea nu ar fi decât o iluzie începuse încet, încet să mă cuprindă, ajutându-mă să desfac în mine simțul realului. Detașarea de toate cele, de lumea înconjurătoare, de exterior, ne ajută să ne depărtăm de câmpul perceperilor. Astfel, sufletul apare ca o ființă dotată cu o viață proprie, posesoare de seninătate și lumină care reușește în final să copleșească. Tehnicile și religiile orientale încearcă să rupă legăturile senzoriale cu lumea, să estompeze realitatea și să frângă lanțul care ne leagă de timp, iluzoriul timp, definitul timp, de spațiu, materialul spațiu, limitatul spațiu. Ce facem cu *eul* atunci când sau după ce îl scoatem din cotidian? *Eul* nu este purtat în lumea esențelor, ci doar transportat într-un alt sistem de iluzii. Trecem, reușim să trecem, să dezvăluim, să pătrundem în alte lumi, prin alte ieșiri, poate interesante, poate ciudate, poate atractive, dar sunt ele adevărate, absolute? Unde se termina realul și unde începea fantasticul? Am învățat că există un singur fantastic care nu promite, nu

amăgește, nu deziluzionează, este fantasticul credinței, un fabulos care nu neagă realitatea, ci o transcende.

Au trecut multe zile, au trecut și nopțile în care ne trezeam la 4 dimineața pentru a medita și respira în momentele cele mai energetice, au trecut minutele de relaxare totală, orele pline de învățăminte, de polemici, de introspecții, de mister al repetiției, de irealitate imediată. Ore stranii în care deslușeam conștiința unei forțe care mă pătrundea și mă călăuzea spre granițele misterioase ale *eului*. Și cine sunt eu? Puteam să analizez *eul* până în adâncurile cele mai ascunse? *Eul* exista, dar avea o existență transfigurată, iradiantă... din izvorul ființei. Reușeam descătușarea de tutela obișnuită a creierului și a rațiunii și astfel simțeam că pot, dintr-o clipă în alta, să mă găsesc în afara lucrurilor. Așteptam o revelație apropiată și de neînlăturat. O certitudine lăuntrică, venită dintr-o emanație misterioasă care pur și simplu iradia. Neavând harul descrierii, mă chinuiesc să aduc la suprafața memoriei ceva din acea lume neexplorată și care se întinde dincolo de granițele gândurilor. O stare de indiferență sublimă mă invadase și pusese stăpânire pe tot interiorul, dar nu am putut-o păstra, încă nu aveam această putere. Revin în realitate, în acest curios amestec de plăceri și dureri pe care oamenii, oamenii obișnuiți îl numesc viață cotidiană. O forță neînvinsă mă readuce la noțiunea lucrurilor acestei lumi.

Când am plecat, eram mult mai ușoară, învățasem să respir, aveam sufletul bogat în pace, ucisesem memoriile și, ce este mai important, renunțasem la gând, mă lepădasem de dorință. Deși contractul nostru se terminase cu o despărțire ceremonioasă și politicoasă, a doua zi m-a surprins iară, căutându-mă la hotel, decis să-mi arate câteva locuri pe care încă nu le văzusem din Nepal.

Așadar, să pornim iarăși în aventura cunoașterii!

Sus, spre templul maimuțelor din Swayambhunath, în locurile sacre din Bhaktapur, la Bodhnath, în Patan, în Pokhara, în Parcul Național Chitwan îmbăindu-ne cu elefanții, plimbându-ne în canoe pe râul Reu. Să intrăm, dară, în tezaurul ocult al Nepalului, în legendara vale de Mustang. Să dăm ocol Regatului Interzis de Lo, o regiune ce trăiește și își dirijează propriul destin de secole, într-un tărâm arid și esențial asemenea oamenilor legați atât de puternic de credințe și tradiții, aproape imposibil de găsit în alt loc de pe pământ. O vale pierdută, tibetană, cu peisaje mistice, lunare, incredibile platouri de piatră neagră și fosile faimoase, mânăstiri și elemente religioase, simțind realmente că intri într-o altă lume, absolut o altă lume. La finalul zilelor de călătorie, înaintea plecării mele, ne-am despărțit în stradă, frugal, repezit, parcă o despărțire tăiată, pândită de regret.

„Scrie-mi când ajungi în casa ta, vreau să știu că ești bine!"

I-am scris după câteva săptămâni de pelerinaj prin Tibet. Mi-a răspuns imediat, ca și cum era pe recepție, surprinzându-mă iar, fiindcă atunci când am locuit împreună zile întregi nu a deschis calculatorul nici măcar o secundă: *"You gave me very much joy while you heve been în Nepal. I will ever miss you. You know that we will be always în spiritual touch"*.

Namaste, prietene nepalez!
"Oum Tat Sat!"

Fotografiile din Katmandú și Patan aparțin autoarei.

Patan

„Detașarea de toate cele, de lumea înconjurătoare, de exterior, ne ajută să ne depărtăm de câmpul perceperilor. Tehnicile și religiile orientale încearcă să rupă legăturile senzoriale cu lumea, să estompeze realitatea și să frângă lanțul care ne leagă de timp, iluzoriul timp, definitul timp, de spațiu, materialul spațiu, limitatul spațiu."

Jurnal de călătorie

AMINTIRILE, PREZENTUL PANDEMIEI

Pușa Roth

Dramaturg, membră a Uniunii Scriitorilor din România
Ziaristă, membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Nu, nu e un joc de cuvinte, ci doar un adevăr dureros ce a marcat anul 2020. În anul acesta au călătorit oamenii, însă majoritatea și-a găsit un refugiu de teama pandemiei, puțini au fost aceia care au călătorit de plăcere. M-am gândit la călătoriile mele, la bucuria, surpriza, trăirea spirituală, la amintirile pe care le păstrez și m-am oprit la o călătorie mai puțin obișnuită pentru mine, cea în care am ajuns aproape de centrul pământului, pe paralela de 9 grade, în țara primăverii eterne, Venezuela. Puteam să mă opresc undeva, în Europa, dar orice destinație aș fi ales, ar fi avut o altă dimensiune, dacă am socoti numai distanța geografică. Poate că această experiență vă va îndemna să vizitați, când vom putea călători în voie, „Mica Veneție", această țară situată în nordul Americii de Sud, cuprinzând terminațiile nordice ale Munților Anzi, câmpia fluviului Orinoco și Podișul Guyanelor, dispuse în ordine de la nord-vest spre sud-est. Pe un afluent al râului Caroni se află Cascada Angel, cea mai înaltă din lume. Poate că după ce veți descoperi frumusețile acestei țări, veți putea exclama ca și mine: ***Dincolo de curcubeu e lumea****!*

Când vorbești sau scrii despre o lume sau despre o țară, pe care nu mulți au avut privilegiul să o vadă sau să o străbată – ținând cont măcar de uriașa distanță geografică – cuvintele par a fi desprinse dintr-o formulă magică și lipsită de substanță. Cu o lună înaintea sinistrului ce s-a abătut asupra Venezuelei (decembrie 1999), considerată mica Veneție a Americii Latine, am cucerit spațiul printr-un zbor ce a traversat Tropicul Racului, a cochetat cu Triunghiul Bermudelor și s-a încheiat între mare și munte, pe aeroportul internațional din Caracas (noiembrie 1999).

Dacă ar trebui să numărăm scurgerea lunilor și succesiunea anotimpurilor, noiembrie ar fi trebuit să fie, după opinia europeanului obișnuit cu cele patru anotimpuri, sfârșit de toamnă sau început de iarnă. Am ajuns însă în orașul primăverii eterne, în locul unde „nu se întâmplă nimic" din punct de vedere meteorologic, unde iarna este cuprinsă doar într-o imagine cinematografică. Mai târziu, stând de vorbă cu o româncă, profesoară universitară, despre semnificația anotimpurilor acolo, pe paralela de 9 grade, mi-a mărturisit că în primii ani ai șederii sale în această țară visa noaptea zăpadă. Un alt român, care pe 7 noiembrie 1999 împlinea 18 ani ca cetățean al Venezuelei, îmi spunea aproape melancolic că cel mai mult și-ar dori să vadă ghiocei.

După aceste mărturisiri, încerc să vă provoc cu o alta: motivul vizitei mele în Venezuela, aflată la peste 12 000 de km depărtare de România. Am aflat ca din întâmplare – și ce întâmplare fericită! – că în acest colț al Americii Latine a fost ridicată o biserică de lemn în stil maramureșean pentru românii trăitori în țara petrolului și a diamantelor. Vă veți întreba dvs., cititorii acestor rânduri, de ce a fost înălțat acest lăcaș de cult ortodox într-o lume eminamente catolică. Câți români trăiesc aici, pe coasta Caraibelor? Sau există unul pentru toți? Răspunsul trebuie nuanțat. Am fost surprinsă, cum veți fi și dvs., să aflu că în cel mai puternic municipiu al Caracasului (nu e nici o nepotrivire de termeni: capitala Venezuelei e împărțită în patru municipii independente), Chacao, primar este domnul Cornel Popescu. De peste 42 de ani locuiește în marele oraș și, după propria-i afirmație, are o activitate prodigioasă în folosul municipalității.

„Am fost mai mult de 20 de ani prefect, am mai fost primar numit – nu ales – acum vreo zece ani și sunt fericit că la sfârșitul carierei mele am fost numit din nou în această funcție și că am iarăși posibilitatea de a face mai multe lucruri bune pentru acest municipiu care

Biserica românească din Caracas

are faima de a fi cel mai bine situat economic din Venezuela și chiar din întreaga Americă de Sud, după opinia multora."

Și dacă n-aș fi fost ziaristă, tot aș fi avut o mulțime de curiozități și de întrebări. L-am iscodit pe domnul Cornel Popescu, încercând să mă lămuresc asupra comunității românești din Caracas, dar și a intențiilor sale (administrative și economice) legate de oraș și de această comunitate. Domnia-sa m-a informat că există o colonie românească, mică, pentru care, acum două decenii, a fost înființată Casa Română din Venezuela, al cărei președinte este însuși primarul. Se intenționează crearea unei biblioteci cu cărți românești. Gospodarul municipiului Chacao se mândrește, pe bună dreptate, că Primăria are o activitate permanentă în folosul cetățeanului și că va face tot posibilul ca această comunitate să păstreze limba. Cât despre România, părerea domnului primar este că oriunde te-ai afla, trebuie să-ți ajuți țara.

„Noi ne-am gândit întotdeauna la țară. Guvernele trec iar țara rămâne..."

Poartă spre cer

Revin la motivul vizitei mele în compania delegației române conduse de Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române: într-o zi de duminică a lui noiembrie 1999 a fost sfințită prima biserică românească din această parte a lumii. Toți cei prezenți, români din țară și din Caracas, au avut sentimentul că în acea zi cu numărul odihnei, 7, s-a deschis o poartă spre cer. Acolo, pe locul unde a fost înălțată biserica, poate că Domnul și-a aplecat privirea făcând cu putință ca, așa cum spunea părintele paroh Costică Popa, de atunci „în inima Caracasului să bată o inimă românească".

Din bogatul cartier Lagunita Country Club, minunea maramureșeană domină maiestuos lumea latino-americană atât prin înălțimea turlei sale (35 de metri), cât și prin singularitatea ei. Monument unicat, această construcție din lemn, lucrată la Sighetu Marmației, transportată pe apă și asamblată de aceiași meșteri maramureșeni, este singulară și prin faptul că are pictură interioară. Aceasta, pe lângă cele 24 de icoane lucrate în metal, oferite de pictorița Mihaela Profiriu Mateescu. Biserica urmează întocmai tradiția secolului al XVI-lea și „este într-un fel", după cum afirma domnul Popescu, „cadoul făcut de români Venezuelei". Acest român plecat din țară în anul 1957 nu și-a uitat nici patria, nici poporul și nici biserica. A dorit, poate, să arate lumii geniul unui neam, dar și vechimea prin secole a spiritualității creștin-ortodoxe. A fost și va rămâne un gest de noblețe să aduci o fărâmă de Românie într-o lume ale cărei simboluri au alte dimensiuni.

Bijuterie de arhitectură străveche maramureșeană, biserica se va înscrie în patrimoniul cultural al Venezuelei, îmbinându-se armonios cu peisajul fascinant al caselor coloniale și al vilelor pierdute prin vegetația luxuriantă.

Fluturi uriași cu aripile deschise

În Venezuela ziua este sensibil egală cu noaptea, soarele răsare în jurul orei 6.00 și apune imediat după ora 18.00. M-a uimit trecerea bruscă de la zi la noapte și atunci am realizat ce minune este să privești răsăritul și apusul în splendoarea celor patru anotimpuri. În Europa omul este supus tot timpul schimbărilor pe care le impune venirea iernii sau a primăverii. Aici viața este mult mai ușoară, mult mai simplă, venezueleanul obișnuit nefăcându-și prea multe griji pentru ziua de mâine, în opinia majorității doar „astăzi" contează. Am văzut orașul mai ales de la fereastra hotelului sau din mașina municipalității condusă de oameni de ordine. Nu prea am avut privilegiul de a deveni o anonimă în acest oraș dominat de statuia lui Simón Bolívar, Eliberatorul. De ce? Simplu. În

această parte a lumii să fii alb este un avantaj din punctul de vedere al profesiunii, dar și o țintă în orașul furnicar. Rata criminalității este extrem de ridicată. Dacă opui rezistență când ești somat să-ți oferi geanta sau banii din buzunar, devii, fără prea multe parlamentări, victimă.

Majoritatea venezuelenilor trăiesc în celebrele favele, case construite într-o singură noapte pe versanții munților. În aproximativ 12 ore apar construcții fragile din carton, material plastic sau chiar cărămidă, ca într-un joc de cuburi, lipite parcă una de alta de mâini stângace. Pământul aparținând statului, cetățeanul, votantul, este scutit de impozite și de orice alte taxe. Aceasta ar fi explicația aglomerării de case în majoritate fără ferestre, ci doar cu zăbrele în tradiționalul stil colonial. Cei care îndrăznesc să construiască ziua sunt arestați pentru simplul motiv că încalcă legea. Dacă, de pildă, casa este vopsită în exterior, adică i se face fațada, este un semn că proprietarul poate plăti impozite. Favelele, care noaptea arată ca un fluture uriaș cu aripile deschise, scot ziua la iveală sărăcia, blazonul unei populații inocente, fericite, pasionale, trăind cu muzică, dans și petrecere.

Ajungând în America latină în luna noiembrie, am prins un anotimp cu o constantă de 25 de grade Celsius, care nu avea nicio legătură cu ce lăsasem acasă, aproape iarnă. Până și ploaia are aici un program bine stabilit, localnicii știind că va ploua de obicei după ora 16.00. N-am prea văzut umbrele, rost că ploaia este o binecuvântare pentru plămânul venezuelean care în cazul acesta se numește Caracas, orașul dintre munți. Situat la peste 1050 de metri înălțime, orașul se întinde generos pe o vale pe care compatrioții noștri o comparau cu Valea Prahovei. Munții împăduriți până la ultimul vârf se ascund grațios după nori așezați parcă de mâna omului. Culorile predominante sunt verde și roșu. Prozaic spus, parcă ar crește totul pe un minereu de fier. Explicația reală:

Favele la Caracas

În fața mall-ului Zambil

Venezuela este unul dintre exportatorii de minereu de fier ce are o concentrație foarte interesantă de sulf, de unde și această culoare.

Țară bogată sau săracă? Depinde din ce punct de vedere privești. Mica Veneție sud-americană stă așezată cuminte pe o pungă uriașă de petrol, binecuvântată fiind și de zăcăminte de diamant. Și dacă tot are o pungă proprie ce aduce beneficii țării și prosperitate unei anumite categorii de oameni, cetățeanul de rând se mulțumește cu bucuriile cotidiene. Drept pentru care nu mai are timp să muncească. Poate de aceea dolarul se pierde printre cei 625 de bolivari, indicele de paritate. Țară a contrastelor, în Caracas există o rețea de autostrăzi construită de o companie franceză, considerată una dintre cele mai scumpe din lume, după opinia autorităților locale. Tot aici există cel mai mare magazin universal din America Latină, Zambil. Construit pe opt nivele, dintre care patru subterane, magazinul era aprovizionat cu tot ce își poate dori un cumpărător exigent. M-au impresionat vitrinele aranjate pentru sărbătoarea Crăciunului: brazi, zăpadă și haine groase pentru anotimpul rece, mare atracție pentru locuitorii orașului. Lui, orașului, i s-a mai adăugat și singura biserică ortodoxă de pe acest continent.

Altă întrebare se impune. În ce categorie socială se înscriu românii? Majoritatea având studii superioare, păstrând vrednicia strămoșilor lor, sunt oameni realizați în domeniile în care își exercită profesiunea. Nu am aflat de niciun român

care să locuiască în favele. Mare bucurie a sufletului să descoperi verticalitatea fraților tăi risipiți în lume. Profesorul universitar Vasilica Cotofleac-Râmnicelu, decan al Facultății de Filosofie a Universității Santa Rosa din Caracas, era de părere că românii știu să-și păstreze tradiția, limba, oricât de departe s-ar afla de casă.

Inginerul constructor Murat Elian, ajuns în Venezuela acum 40 de ani, poartă în inimă nostalgia țării în care s-a născut și, la fel ca ceilalți români, a încercat să-și formeze mica Românie în Venezuela. Soții Ludmila și Mihai Boroș afirmă că „românii sunt o comunitate mică", dar nu cred că „în lume mai există o comunitate atât de mică cu o biserică atât de frumoasă. Suntem foarte uniți, ne unește biserica, ne unesc obiceiurile și tradițiile." Cei mai mulți dintre cei veniți cu atâta vreme în urmă s-au integrat stilului de viață latino-american. Le-am simțit însă bucuria și emoția când ne-am întâlnit. Deși așezați din punct de vedere social și economic, majoritatea vorbea cu nostalgie de „acasă". Visau să revină în țara cu patru anotimpuri. Mi-a fost dat să aud cât de frumos și curat au păstrat limba română după ani de despărțire. Am mâncat la masa lor atât arepa (mămăligă prăjită, preparată din mălai alb), salată de bambus și trestie de zahăr, tradiționalele umpluturi înfășurate în frunze de bambus legate cu sfoară și fierte, dar și sarmale și mititei. Au știut să păstreze obiceiurile și tradițiile românești, ștergând astfel enorma distanță geografică dintre Venezueala și România.

Visez la România și la Nichita Stănescu

Fiecare zi petrecută în capitala Venezuelei a fost marcată de un eveniment. Pe 8 noiembrie 1999, în Biserica „Sfinții Împărați Constantin și Elena", Prea Fericitul Părinte Teoctist, Prea Sfinția Sa Sofronie, episcopul Bisericii Ortodoxe Române din Gyula (Ungaria), alături de alte înalte fețe bisericești, au unit prin taina căsătoriei religioase familia Maria și Cornel Popescu. Prilej de întâlnire a românilor l-a constituit petrecerea de la restaurantul Tarzilandia, local fondat în 1950. El este considerat cel mai frumos din Caracas, dar se pare că și cel mai scump, așezat în zona rezidențială, pe o stradă pe unde nu circulau decât mașini de lux, cu autorizație specială. Înconjurat de o grădină uriașă, restaurantul se pierdea printre copaci și vegetație luxuriantă. Unii arbori erau plantați chiar în interiorul restaurantului și fugeau parcă spre lumină printre gratiile ferestrelor.

Așezați frumos în colivii pe aleile principale, papagali uriași, în nuanțe de roșu, papagali vorbitori, priveau invitații, așteptând parcă momentul să intre în conversație. În copaci, broaștele-fierăstrău își începuseră concertul și am înțeles că ele prevesteau ploaia, înainte ca muzica să invadeze grădina.

Întâlnire la Venevisión, cel mai important trust de televiziune din Venezuela, înființat în anii '60. Este una dintre cele mai importante televiziuni din America Latină.

M-am întrebat și mă întreb și astăzi dacă ritmurile de salsa făceau parte din concertul orchestrei sau erau răsfrângerile celui al naturii, ca un semnal de protocol oferit oaspeților restaurantului. Pe coperta meniului se regăseau doi papagali uriași, puțin stilizați iar, ca o continuare parcă a penajului lor, un fir gros de lână roșie invita la deliciile culinare. Meniul zilei de 8 noiembrie 1999, propus de bucătarul restaurantului, a fost alcătuit din mâncăruri cu specific venezuelean. Ca antreu, erau propuse crema de țelină și clătitele cu spanac. Urmau felurile principale: medalioane de mero (pește marin, specific Caraibelor, cu carne roșie) cu sos de vin franțuzesc, piept de curcan cu mango iar desert, plăcintă de mere cu înghețată sau piersici cu înghețată. La intrarea în salonul restaurantului, am fost întâmpinați de ospătari cu platouri multicolore de legume și fructe tăiate extrem de fin, care se serveau cu mâna sau cu scobitoarea. Vinurile n-au avut prea mare trecere, însă whisky-ul cu gheață în pahare învelite în șervețele a fost cel mai solicitat. Am rămas surprinsă să-i văd pe invitați că amestecau whisky-ul cu degetul arătător. Am crezut că este un obicei de nuntă pe care nu ar fi trebuit să-l ignor. Întrebându-i pe vecinii mei, mi-au răspuns zâmbind: acesta este un gest tipic venezuelean și, oriunde s-ar afla, se recunosc după el.

O altă manifestare care a impresionat delegația română a fost vernisajul expoziției artistului fotograf Alfredo Padron. Absolvent al Academiei de Teatru și Film „I. L. Caragiale" din București, el a surprins ca într-o istorie ridicarea bisericii maramureșene din Caracas – istoria unui monument – vizualizând și imortalizând fiecare etapă a construcției. Am avut curiozitatea de a-l întreba cum de nu a uitat limba română la un sfert de veac de la plecarea sa din București. Secretul este simplu, mi-a mărturisit Alfredo: „De câte ori am ocazia, traduc în spaniolă poezii de Nichita Stănescu. Pentru mine este un exercițiu de credință."

Scrisoare de dor

Am întâlnit români fericiți? Pot spune doar că am întâlnit români. Cu unii dintre ei am purtat lungi conversații, cu alții am participat la manifestările din capitala Venezuelei. Discuțiile le-am început în tinda bisericii și le-am terminat la aeroport. Oricum, s-a dovedit că timpul a fost mult prea scurt pentru a-i putea cunoaște. Câțiva au mărturisit.

Primul meu interlocutor a fost profesorul universitar Daniel Medvedov:

– Am ajuns aici în 1975, căsătorindu-mă cu o venezueleană ce studia la I.A.T.C.-ul nostru din București. În același an, am avut norocul să particip la un concurs pentru ocuparea unei catedre la Universitatea Centrală. Am câștigat locul respectiv și din acel an sunt profesor universitar de semiotică, semiologie, istoria culturii.

– Domnule profesor, ați trăit perioade aproximativ egale atât în România, cât și în Venezuela. Cât la sută sunteți român și cât venezuelean?

– Fără discuție că mă simt român și întotdeauna m-am simțit ca un român ce se află într-o vizită momentană de 40, 50 sau 70 de ani, chiar dacă a trebuit să devin venezuelean din motive sociale. Dacă nu ești venezuelean, nu poți lucra aici și cred că în orice țară e așa, dar niciodată n-am pierdut sentimentul că sunt român, că sunt din Râmnicu Vâlcea… din zona noastră…

– ...dintr-o gură de rai...

– Pe din dos, pe lângă rai. E o senzație ciudată pentru că venezuelenii sunt foarte asemănători cu noi, lumea de aici având aceeași senzație a timpului, în sensul că se bucură de prezent și nu se gândește prea mult la viitor. Diferența pe care am remarcat-o este că pentru ei trecutul nu are prea mare importanță.

– Domnule Daniel Medvedov, care este părerea dvs. despre ridicarea acestui lăcaș creștin ortodox în mijlocul acestei lumi care trăiește după alte coordonate decât noi, europenii?

– Îmi aduce aminte de legenda Meșterului Manole și de faptul că a ctitori o biserică nu este un gest atât de obișnuit, în primul rând, fiindcă locul trebuie să fie găsit și apoi să fie sfințit. Această biserică este un fel de buric al pământului atât pentru venezueleni, cât și pentru românii care trăiesc aici. În general, când românul iese din țară devine distant, devine „o opinie separată". Tot timpul trăiește cu frica să nu fie contactat de un alt român care să se amestece în viața lui și să afle ce face. Toți ne dăm seama cum e în țară la noi, cum este viața la oraș, dar și la sat. Nici nu știți ce bucurie mi-a provocat această întâlnire, pentru că în cei 25 de ani n-am prea avut ocazia să vorbesc românește, adică să vorbesc zi de

Pe stradă în Caracas

zi, să discut probleme filosofice sau existențiale. Roata morii e puțin ruginită, dar iubesc așa de mult cuvintele noastre, cântecele noastre, că uneori îmi trec zilele cântând frumoasa melodie a fraților Petreuș, *Pe din dos, pe lângă rai*. Cântecul acesta mă face să plâng, dar nu de tristețe, ci cred că de dor. După 25 de ani, am avut ocazia să fiu invitat de Televiziunea Română la emisiunea „Surprize, surprize". Colegii i-au făcut o surpriză fratelui meu Cornel, care lucrează acolo. Vă mulțumesc că mi-ați dat ocazia să vorbesc, ca să pot să-mi potolesc dorința, ca să pot să mai sting dorul pe care îl am pentru toți.

Vis cu ghiocei

Ziua de 7 noiembrie 1999 are o dublă semnificație pentru domnul Tiberiu Grigorescu și pentru familia domniei sale. Odată cu sfințirea bisericii românești, s-au împlinit 18 ani de când domnia sa locuiește în Venezuela. L-am întrebat despre rolul și rostul bisericii, dar și despre faptul că aceasta îi va aduna mai des pe românii aflați în această țară.

– În principiu, va strânge toți românii. Aici nu suntem mulți, 120, 140 de familii maximum, ceea ce cred însă este faptul că biserica va atrage mulți turiști care vor putea admira frumusețile artei maramureșene.

– Sunt români care mi-au mărturisit, domnule Tiberiu Grigorescu, că nu prea au avut ocazia să vorbească limba română.

– În ceea ce mă privește, eu vorbesc românește cu familia, cu prietenii și am venit destul de des la biserică, unde m-am întâlnit cu compatrioții mei. Am mai fost în România de două ori în acești 18 ani… în restul timpului, vorbesc spaniola.

– Comunitatea de aici este destul de mică. Este unită sau...?

– Comunitatea românească din Venezuela este într-un anumit fel singulară în raport cu celelalte comunități românești din lume. Ea s-a format în straturi. Primul grup de

români a venit în perioada 1948–1952. O altă pleiadă, în anii 1975–1982, iar ultimii au sosit după Revoluția din România. Cei care au format comunitatea sunt și primii veniți aici, deși o parte din ei sunt români greci, armeni sau evrei. De aceea spun că este o comunitate particulară, pentru că aceste persoane aparțin atât comunității românești, cât și celor grecești, armenești sau evreiești. Ei ne-au insuflat nouă tradiția comunității și cred că suntem suficient de uniți, comparând cu ceea ce am observat la comunitățile românești din Statele Unite, din Franța etc. Se cam ceartă românii la Paris.

– Am pregătit o întrebare desuetă, dar tot am să v-o adresez: vă este dor de acasă?

– Da, mi-e dor de zăpadă, mi-e dor de prieteni, de școală și de ghiocei. În România mergeam mult pe jos, însă aici nu prea am ocazia. Este orașul primăverii eterne, dar îmi lipsește toată poezia pe care o aduce primăvara în România.

– Ce mesaj aveți pregătit pentru cei din România?

– Vreau să le spun că este foarte important să creadă în ceea ce pot să realizeze cu propriul lor efort. Să încerce să facă față situațiilor dificile apărute după o schimbare de regim, să aibă încredere că totul este temporar și numai cu efort, cu muncă, cu credință în Dumnezeu și în sine pot realiza schimbarea atât de dorită în societatea românească.

Misiune îndeplinită

– Domnule Iulian Fâșie, sunteți un român ce a hotărât să-și continue viața în această țară după terminarea mandatului.

– După încheierea misiunii de consilier economic la Ambasada României din Venezuela, am rămas aici din două motive: în primul rând pentru că Banca Dacia Felix, care urma să deschidă o reprezentanță în Venezuela, m-a numit director al acestei instituții și în al doilea rând, pentru că băieții mei erau în diferite nivele de studii. Dacă ne-am fi întors în România, fiecare pierdea cel puțin un an. Și atunci ne-am hotărât să mai rămânem pentru un moment aici.

– Ce înseamnă un moment în opinia dvs.?

– Un moment, pentru mine, înseamnă până când băieții își termină studiile. Cel mare a absolvit facultatea și este în ultimul semestru la un master în finanțe corporative, la Universitatea Metropolitană, iar cel mic este în ultimul semestru la Universitatea Centrală, Facultatea de Relații Economice Internaționale.

– Odată misiunea diplomatică încheiată, permiteți-mi să vă întreb ce faceți aici?

– Reprezint diferite firme românești și cum prima iubire nu se uită niciodată, încerc să continuu activitatea de promovare a exportului românesc în Venezuela.

Cartier de blocuri în Caracas

– Nu ați devenit venezuelean?

– Încă nu. Am reședință aici, dar n-am renunțat la cetățenia română și nu voi renunța niciodată. Și dacă în România – o spun cu durere și cu speranță – lucrurile vor merge mai bine, voi reveni cu multă plăcere și cu multă bucurie.

– Domnule Fâșie, sunteți un specialist și sunt convinsă că nu spuneți lucruri de complezență numai de dragul conversației. Ce înseamnă mai bine după părerea dvs.?

– Mai bine, după părerea mea... Am să mă refer la un caz concret. Atunci când Uzinele Roman vor învăța să vândă camioane și nu să vândă reprezentanțe, atunci în România va fi mai bine. Iată ce face actuala conducere de la Roman. Acordă reprezentanțe în exclusivitate unei firme și nu poate să vândă camioane altei firme. De curând a fost aici o licitație pentru 120 de camioane și uzina nu a putut participa din acest motiv. Ca să aud acum că Uzinele Roman sunt într-o situație delicată, muncitorii au ieșit în stradă și cer guvernului să-i subvenționeze. Iată ce înseamnă o situație care mie, cel puțin în România, nu-mi place.

– Ați găsit aici un mediu propice pentru afaceri?

– Bineînțeles. Venezuela este o țară democrată de mult mai mulți ani decât România, economia de piață este foarte bine pusă la punct și, evident, rădăcinile comune de latinitate ne fac să ne simțim bine aici. Am găsit și firme interesate să facă afaceri bune cu România.

– Domnule Iulian Fâșie, pentru că sunteți un om de afaceri, un om care cunoaște foarte bine subtilitățile economice, aș vrea să vă pun o întrebare la care nu am primit un răspuns mulțumitor. Când am intrat în această țară, m-a frapat diferența, în primul rând, dintre cele patru municipii care formează capitala acestui stat. Și mă refer strict la diferențele economice și sociale. Din ce motiv există această discrepanță?

– Pentru că, din păcate – și aș vrea să afle și cetățenii români – în Venezuela există o diferență enormă între cei puțini și bogați și cei mulți și săraci. Nu este o rușine și acest lucru îl recunoaște însuși președintele Venezuelei. În

momentul de față există un grad de sărăcie de 80 la sută, majoritatea populației fiind săracă, în ciuda faptului că Venezuela este o mare producătoare și exportatoare de petrol și că primește din exporturi 80 la sută din devizele sale externe. Așa că eu le doresc celor din țară să trăiască și să apucăm vremuri mai bune.

Când cânt, îmi imaginez că sunt în România

Participând la prima slujbă oficiată în biserica românească, am auzit din tinda bisericii o voce ce nu semăna cu a nimănui. În corul care acompania slujba, se afla doamna Irina Niculescu, fostă componentă a Corului „Madrigal". Ne-am întâlnit și nu i-am pus nici o întrebare, însă nici domnia-sa nu aștepta întrebări din partea mea și a început să-mi povestească firesc.

– Sunt muzician, am terminat studiile în România, iar aici sunt profesoară de canto, dar particip la toate slujbele comunității noastre. Suntem puțini, așa că trebuie să colaborăm aproape toți. Pentru noi, inaugurarea bisericii noastre a fost un act deosebit și emoționant. Am înțeles că ați auzit voci care afirmau că nu prea suntem uniți. Într-adevăr, nu toți românii participă la acțiunile bisericii, însă unii chiar au motive. Cei care sunt muzicieni, angajați în cele trei orchestre venezuelene n-au putut, pentru că au repetiții la aceeași oră. N-aș putea spune că nu suntem uniți, ci, mai mult ca sigur, n-am stabilit legături între noi. Sper ca această biserică românească să slujească și la unirea noastră. Sunt de aproape 26 de ani aici și-mi aduc aminte de perioada petrecută alături de colegii din Corul „Madrigal", de maestrul Marin Constantin, de Irina Lungu și de Vera Leca, atâtea colege iubite, ațâți colegi, că nici nu pot să-i numesc pe toți și ar fi nedrept să uit pe cineva. Alături de ei și împreună cu maestrul, am învățat multe lucruri și ceea ce fac acum reprezintă consecința acelor activități de la Conservator și de la cor. Am ajuns toți la un nivel de excelență muzicală pe care încerc să-l păstrez. Mă ajută faptul că aici sunt muzicieni foarte buni, colegi din România. Soțul meu este latino-american, am casa mea, am viața mea, profesiunea mea. Sigur că vin în țară, ultima dată am fost acum doi ani, iar anul viitor merg să-mi văd frații. Românul este foarte lipit de pământul lui. Nu vreau să-mi pierd rădăcinile și am nevoie să mă duc să mă adăp, am nevoie de o reîmprospătare a energiilor. Aici, spre deosebire de mulți, am prilejul să vorbesc în limba română, având prieteni, colegi muzicieni. Și nu știu cum să vă explic, când încep să vorbesc, n-am nici un fel de greutăți în exprimare. Femeie fiind, mi-a fost mai ușor să păstrez tradițiile românești. Fac cozonaci de Paști și de Crăciun, ouă roșii, sarmale, deși sunt singură aici. Pentru că soțul meu a studiat în România, și lui îi plac tradițiile și mâncărurile noastre. Când cânt, de multe ori îmi imaginez că sunt acasă, în România.

Mărturisiri

Venera Turcu del Reies s-a căsătorit în 1976 cu un venezuelean care a studiat fizica în România. A lucrat până de curând la Compania Petroleus din Venezuela în domeniul informaticii, fiind absolventă a Facultății de Matematică, specialitatea informatică.

– Ce pot să spun? Doar că Venezuela e a doua mea țară, deși n-am uitat România unde merg destul de des. Băiatul meu cel mare, în vârstă de 22 de ani, învață în București, iar soțul meu merge mai des decât mine în România pe care a îndrăgit-o iremediabil. Fiica mea se află la studii în Statele Unite ale Americii. Într-adevăr, Caracasul este orașul primăverii eterne și acum, pentru noi românii, este o mare sărbătoare de suflet: sfințirea bisericii, bijuterie maramureșeană combinată cu stilul bizantin, interiorul fiind pictat ca la bisericile zidite. Sunt foarte mulțumită că au venit atâția români din țară să ne vadă, să ne sprijine, să petreacă cu noi și să vadă cum trăiesc românii aici. Ne-am propus de multe ori să venim în România, eventual când vom ajunge la pensie. Nu suntem foarte în vârstă, dar ne gândim la viitor, pe care am dori să-l petrecem împărțind timpul între Venezuela și România. Vreau să vă spun că nu m-am detașat niciodată complet de România și-mi amintesc că, atunci când am ajuns aici, în 1976, visam zăpadă, atât îmi era de cald. Recunosc că și acum îmi este dor, iar ceea ce mă leagă de țară nu o să se șteargă niciodată. Mereu va exista cineva care să păstreze tradiția.

Când ne-am despărțit am fost convinsă că o voi întâlni odată și odată, în România, pe doamna Venera Turcu del Reies…

Doină, doină, cântec dulce…

Un alt interlocutor, o altă surpriză.

– *Domnule Moise Hirbatist, cu ce ocazie ați ajuns în Venezuela?*

– Inițial, am venit doar să lucrez la Universitate, în domeniul juridic – drept comparat, dar de atunci au trecut treizeci de ani. Aici mi-am format o familie devenind cetățean al acestei țări.

– *Vă gândiți să vă întoarceți în România?*

– Nu cred în această posibilitate. Sunt emoționat că vorbesc limba română, pentru că încerc să găsesc cuvintele în lumea amintirilor, neavând ocazia să vorbesc decât foarte rar, o dată pe an când ne întâlnim la Ambasadă, de ziua României. Biserica a deschis, iată, calea dialogului.

– Dacă mai aveți prieteni în România, aveți acum ocazia să le transmiteți un mesaj. Ce doriți să le spuneți?

– „Doină, doină, cântec dulce/ Când te-aud, nu m-aș m-ai duce/ Doină, doină, viers cu foc/ Când te-aud eu stau pe loc."

Am continuat acest dialog printre lacrimi și amintiri, fiind convinsă, pentru a câta oară, că țara în care te-ai născut, rămâne patria.

Venezueleanul moldovean

Domnul Pedro Quintel, ca orice venezuelean care se respectă, după ce a terminat facultatea la Iași, și-a luat nevastă o moldoveancă, să-i fie alături la bine și la rău. Au trecut destui ani de atunci, iar în familia Quintel au apărut trei copii. Pe cei doi soți i-am cunoscut la petrecerea de la Casa României, având locuri rezervate la aceeași masă. La început nu am știut care dintre cei doi este de origine română pentru că domnul Pedro mă tot îmbia să mâncăm sarmale. Observând că ezit, interlocutorul meu mi-a spus, mai în glumă, mai în serios, că, deși a mâncat ieri sarmale, nu va mai sta pe gânduri prea mult și se va „sacrifica" în numele plăcerii gastronomice. Încercând să aflu dacă distinșii mei interlocutori rămân până la sfârșitul petrecerii, domnul mi-a răspuns în dulcele grai moldovenesc că vor mai zăbovi „olecuță". Până la urmă misterul a fost dezlegat, fiindcă în casa lor se vorbește limba română, se gătește mâncare românească. Doamna Quintel, profesoară de franceză, vorbea ușor graseiat graiul moldovenesc, iar soțul, un venezuelean blând se exprima, amestecând cu grație cuvintele spaniole cu cele românești. Mică-i lumea? Mare-i lumea? Cine să mai înțeleagă!

Biserica este un dar

– Domnule Cornel Popescu, credeți că îi veți uni pe români prin această biserică?

– Românii de aici au fost mereu uniți, niciodată nu s-au separat de țară. Noi avem o deviză: „Guvernele trec, țara rămâne". S-au împlinit cincizeci de ani de când suntem în Venezuela, iar dorința noastră cea mai mare a fost să avem un lăcaș de cult care să aparțină coloniei românești. Cred că biserica noastră a devenit deja o prezență și va rămâne mereu. Suntem fericiți că Prea Fericirea Sa Patriarhul României a venit aici și vreau ca românii din țară să afle că avem aceleași sentimente ca ei, că simțim la fel și că suntem dispuși să ne ajutăm țara cu tot ceea ce ne stă în putere.

Noi ne considerăm un fel de ambasadori ai României, chiar dacă, oficial, nu ne putem numi așa. Dar alături de țară totdeauna!

Parcul Central din Caracas

– Astăzi, domnule primar, veți păși alături de soția dvs., doamna Maria Popescu spre a fi uniți prin sfânta taină a cununiei. Hotărârea dvs. a surprins pe foarte mulți.

– După patruzeci de ani de căsătorie civilă, am dorit să fiu primul român care primește taina căsătoriei în această biserică. Pentru mine este cel mai mare cadou pe care mi-l oferă țara.

Am asistat la această căsătorie religioasă, iar mirele la cei optzeci de ani ai săi cu greu și-a putut stăpâni lacrimile. Doamna Maria Popescu, de origine cubaneză, a acceptat să devină ortodoxă, în fața lumii și a lui Dumnezeu. Nași au fost doi tineri venezueleni care ocupau o poziție socială înaltă în guvernul țării.

Simbol al ortodoxiei

La acest eveniment a participat și domnul Gheorghe Alexa, reprezentantul Episcopiei Române din America de Nord. Domnia sa a ținut să sublinieze:

„Momentul pe care l-am sărbătorit cu toții, sfințirea bisericii, monument ce poartă hramul Sfinților împărați Constantin și Elena, a căpătat o deosebită amploare prin prezența Prea Fericirii Sale, părintele patriarh Teoctist, președintele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și simbolul ortodoxiei românești din lumea întreagă. De asemenea, acest moment impresionant din viața comunității românești din Venezuela, a fost făcut posibil și prin jertfelnicia și devotamentul părintelui Costică Popa, parohul acestei biserici. Am participat la aceste festivități în calitate de reprezentant al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din

America și Canada și al Înalt Prea Sfântului Victorin, care, în momentul de față, se află în România. Parohia ortodoxă română „Sfinții împărați Constantin și Elena" se află sub jurisdicția canonică a Episcopiei Române din America și Canada, beneficiind și de această realizare unică de arhitectură religioasă".

Semne românești

Printre oaspeți i-am descoperit și pe meșterii care au ridicat această biserică: Vasile Hodar și Ion Găitan.

– *Sunteți mândri de ce ați reușit să faceți?*

– Biserica a venit pregătită din România, iar noi am venit pentru montarea ei. Am început cu fundația și după o întrerupere de aproape un an am continuat cu finisajele, terminând cu poarta și cu gardul, pentru a ajunge așa cum arată astăzi, ca să poată fi sfințită. Cu toate că avem mult de lucru, ne simțim bine aici, deși este un pic mai cald decât în Maramureș.

– *Să înțeleg că vreți să rămâneți în Venezuela?*

– Definitiv, nu credem, dar o să mai stăm o vreme, pentru că aceasta este țara în care cineva, dacă vrea să muncească, poate găsi ușor de lucru, mai ales în construcții.

Cei doi maramureșeni erau deja vedete în rândul meșterilor, fiind solicitați de mulți oameni bogați, ca să dea forme lemnului. Prin arta lor, ei au așezat în celălalt capăt al lumii, în casele sud-americane, semne românești, simboluri ale geniului popular, păstrate cu sfințenie de cei ce știu să dea viață lemnului.

Poetul meu de suflet

Născut în localitatea Cumana sau cum repede am adăugat eu, Comana, Alfredo Patron a absolvit în anii '70, arta fotografică la I.A.T.C. Asistând la vernisajul expoziției sale, am aflat că este vorba despre înregistrarea prin fotografie a procesului de construcție a bisericii maramureșene.

– *Ați stat niște ani buni în România. Din punctul de vedere al artistului, ați putea face o paralelă între țara dvs. și a noastră?*

– Este foarte ușor pentru că suntem două țări care ne tragem din același neam, aș zice. Limbile noastre sunt de origine latină și circa douăzeci de mii de cuvinte sunt – prin schimbarea unor litere – aceleași. Obiceiurile latinilor sunt apropiate ca mod de manifestare, iar temperamentul ne apropie și mai mult: pasionați de frumos, iubitori etc. Este foarte ușor de comparat.

– *Cum ați suportat cele patru anotimpuri?*

– Iarna mi-a fost foarte greu, dar din punct de vedere al relațiilor interumane m-am simțit ca acasă. Am început facultatea în anul 1977 și am terminat-o în 1982. De atunci am încercat să păstrez în mintea și-n sufletul meu limba română, considerând că este o cucerire culturală. În plus, am prieteni români, colegi care, la rândul lor, au terminat o facultate în România. Trebuie să vă mărturisesc că iubesc mult literatura română și în particular poezia lui Nichita Stănescu. Ca să mă văd obligat să caut în dicționar, să cercetez, am început să traduc din poeziile lui, evident în scop personal. În fiecare seară, înainte de culcare, citesc cel puțin o poezie a lui Nichita pe care îl consider poetul meu de suflet.

– *Membrii comunității românești de aici se comportă diferit față de ceilalți români din țară?*

– Bineînțeles că aici intervin multe necunoscute și în primul rând acomodarea. Eu percep această comunitate ca fiind foarte apropiată de ceea ce suntem noi, venezuelenii, iar dacă cineva nu știe că sunt români, ar putea face, foarte ușor, confuzie.

Nemulțumirea ca formă de creație

– *Înalt Prea Sfințite Sofronie, păstoriți comunitatea românească din Ungaria, însă astăzi, cu voia Domnului, suntem alături de membrii coloniei din Caracas. Prea Sfinția Voastră n-ați scos o vorbă de multă vreme...*

– Am tăcut și am privit această minune și mă tot gândeam acasă, la episcopia mea, la credincioșii mei, rugându-mă din răsputeri bunului Dumnezeu să mă ajute să putem ridica și noi o bisericuță, poate nu așa de frumoasă și de falnică, dar nădăjduim să avem una cât de curând.

– *Vă știu drept un nemulțumit, în sensul bun al cuvântului. Nemulțumirea dvs. îi poate stimula pe credincioși?*

– Depinde. Eu sunt nemulțumit, de fapt, față de o stare de lucruri existentă și cred că nu numai eu ar trebui să fiu nemulțumit, ci fiecare creștin, pentru că este de datoria fiecăruia să fie mereu nemulțumit de el însuși și de orice face, pentru că aceasta este nădejdea să se îndrepte. Nu putem să stăm pe loc în lucrul nostru pentru mântuire și până la sfârșitul vieții se cuvine să fim mereu nemulțumiți de noi înșine. Dacă ajungem mulțumiți, nu cred că mai putem face mare lucru în lumea noastră. Aici, în această țară dintre Ecuator și Tropic, lumea pare mai frumoasă, mai liniștită, mai cuminte, însă acasă la noi, acolo unde ne desparte doar o graniță administrativă, lumea are tot felul de nemulțumiri. Lumea apare mai frumoasă de peste tot, dar și aici sunt probleme, viața nu este chiar așa de roză cum pare la prima vedere și asta pentru că totul depinde de oameni. Noi suntem aceia care ne facem viața mai frumoasă sau mai urâtă, după cum suntem mulțumiți sau nemulțumiți cu ceea ce ne dă Dumnezeu. Deci sunt două momente de luat în seamă: e bine să fim mulțumiți cu ce ne dă Dumnezeu, dar nemulțumiți de

Monumentul Sfintei Fecioare de la Maracaibo, Venezuela

ceea ce facem noi cu ceea ce ne-a dat Dumnezeu. Sper ca granița să se spiritualizeze cât mai mult în sensul unei cât mai strânse colaborări între românii din jurul granițelor și cei de pretutindeni, dar mai ales cei din jurul granițelor să aibă legături cu țara. Asta îmi doresc, pentru asta mă rog, pentru asta conlucrez.

Aventură?

Fără îndoială, o asemenea călătorie poate fi considerată o aventură. Aventura cunoașterii, a atingerii cu sufletul și cu mâna a unui tărâm aproape utopic. La sosire, am pornit de la aeroport pe o autostradă punctată de patru tunele ce străpung muntele, iar sub curcubeu au apărut pe retina ochiului însetat, căsuțele aruncate neglijent pe versanții munților roșii. Aici, curcubeul se poate atinge cu mâna: răsare din pământ și se sprijină pe munte. Am avut sentimentul că mă pot înălța pe crestele roșietice doar ținându-mă de el. Aventură?

Noiembrie 1999

„Poate că experiența mea vă va îndemna să vizitați, când vom putea călători în voie, «Mica Veneție», această țară situată în nordul Americii de Sud, cuprinzând terminațiile nordice ale Munților Anzi, câmpia fluviului Orinoco și Podișul Guyanelor, dispuse în ordine de la nord-vest spre sud-est. Pe un afluent al râului Caroni se află Cascada Angel, cea mai înaltă din lume. Poate că după ce veți descoperi frumusețile acestei țări, veți putea exclama ca și mine: Dincolo de curcubeu e lumea!”

Caracas

Numerologie

SIMBOLISTICA NUMERELOR ÎN VECHIUL ȘI NOUL TESTAMENT

Niculae Văleanu

Inginer
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Citirea aprofundată a **Vechiului Testament** – Tora, Cabala și alte scrieri ebraice sacre presupune cunoașterea modului în care evreii foloseau știința numelor și a numerelor în codul lor de numere-litere. Scopul acestui cod era de a ascunde înțelesurile față de neinițiați și, în același timp, de a destăinui învățăturile interioare inițiaților.

Fiecare literă a alfabetului ebraic are mai multe înțelesuri – de exemplu litera Aleph (A) semnifică „suflu de viață, putere, sursă"; în timp ce litera Beth (B) înseamnă „casă, adăpost" – și așa mai departe cu toate literele. Simbolistica a permis ca învățăturile ascunse să fie evidente celor care știau cum să citească mesajul profund al numelor tuturor persoanelor și locurilor descrise. Învățații pot să pătrundă prin masca alegoriei și să primească sau să ofere o călăuzire divină prin numere și litere.

De exemplu, povestea (pilda) înjunghierii lui Abel de către Cain este despre rivalitate fraternă, iar, simbolistic vorbind, numele de Cain semnifică organism și dorințe materiale umane, în timp ce Abel semnifică suflet și natura umană idealistă. Aceste personaje au fost denumite astfel, ca un avertisment împotriva faptului că materialismul poate să ucidă ideile spirituale; ca urmare, s-a spus că Abel a fost ucis de Cain (Geneza 4:8).

Multe personaje biblice care au atins perioade de creștere și dezvoltare spirituală în viața lor, au primit alte nume prin grația divină. Astfel, Abram devine Abraham (Geneza 17:5) iar Sara devine Sarah (Geneză 17:15). În ambele cazuri, Heh (H) evreiesc, o literă care semnifică „lumină", a fost adăugat la nume pentru a denota atingerea iluminării spirituale.

Scriitorii Noului Testament au schimbat și ei numele pentru a sublinia evoluția spirituală a individului. De exemplu, Saul devine Pavel după convertirea la creștinism (Faptele 9:1-22 și 13:9). Acest lucru simboliza ștergerea literei Shin (S) evreiesc și înlocuirea lui cu evreiescul Peh (P). Shin semnifică „dinte" sau „colț" sau „șarpe". „Peh" semnifică „gură". După această modificare, Saul a devenit Pavel, grăitorul întru Hristos (Faptele 13:9). Conform Proverbelor 22:1, „un nume bun este mai de dorit decât o bogăție mare".

O altă utilizare a numerelor în limbaj biblic implică renumărarea anilor trăiți de o persoană, cât a creat și cum a murit. Aceste numere nu se refereau la vârsta omului în ani, ci, mai degrabă, la evoluția spre iluminare spirituală. De asemenea, ciclurile erau prezentate prin generațiile originii. De exemplu, de la Adam la Noah au fost nouă generații și de la Noah la Abraham au fost tot nouă generații. Asta a făcut ca Noah să fie al nouălea de la Adam iar Abraham să fie al nouălea de la Noe (Noah).

Adam a avut trei băieți – Cain (corp), Abel (suflet) și Seth (înlocuitorul lui Abel în a duce mai departe lumina spirituală). Într-o situație paralelă, Noe a avut și el trei băieți – Shem (spirit), Ham (natura fizică) și Japhet (natura mentală). Aceste nume reprezintă evoluția conștiinței umane după 18 cicluri de schimbare.

Abram însemna „tată" în timp ce Abraham presupune adăugarea credinței în Dumnezeu pe care a conștientizat-o. La vârsta de 99 de ani, Abraham l-a avut pe Isac, al cărui nume semnifică „Fie ca Dumnezeu să zâmbească frumos". Isac l-a procreat pe Iacob al cărui nume semnifică „iluminare prin suflet, dezvăluirea sufletului". Cei 12 fii ai lui Iacob (Geneza 35: 22-27) semnifică 12 tipuri de conștiință reprezentată de 12 tipuri de caracter în semnele zodiacului. Studierea întregii Biblii sub această lumină înseamnă o viață de descoperiri fascinante. Se poate spune că limba ebraică, mai mult decât orice altă limbă, ne oferă oportunitatea de a studia puterea profundă și semnificația numelor.

Jan Sadeler cel Bătrân (gravor flamand, 1550–1600),
Adam și Eva plângând la moartea lui Abel, 1576
(a treia placă din *Povestea lui Cain și Abel*)

Iată o scurtă listă a cuvintelor cheie pentru numerele din timpurile biblice:

0. Sursa înainte de manifestare.

1. Dumnezeu, singura unitate divină constantă.

2. Dualitate – uman, nu divin.

3. Atributele lui 1+2=3 – uniunea calităților umane cu cele divine.

4. Ideea de soliditate - stabilitate.

5. Umanitatea cu cele cinci simțuri dezvoltate ale sale.

6. Echilibru, potrivire, pace.

7. Natura septentrională a umanității, deplinătate ciclică.

8. Acumulare, forță, putere, mărire.

9. Consolidare, conservare, umanitate. (Adevărata misiune a lui 9 este de a fi slujitor al Domnului pe pământ.)

10. Dumnezeu și umanitate, tată – mamă – divinitate, desăvârșire.

Numerologia modernă s-a dezvoltat parțial de la aceste concepte. Numerele și literele reflectă înțelesuri din trecut la care se adaugă multe interpretări spirituale. Semnificațiile numelor noastre sunt astăzi adânci și pot fi descrise literă cu literă și număr cu număr în momentul în care atingem ciclurile de exprimare, de la an la an, în propriile noastre vieți.

0 Geneză: semnifică „prima cauză" și se referă la sursa primordială. Primele câteva versete din Geneză aparțin doar Unicului Dumnezeu, ca creator divin, Cel care creează lumea din nimic sau din nemanifestat.

1 „Să fie lumină" (Geneza 1:3). Prima emanație spirituală a luminii. Dacă sufletul nostru continuă să urmărească lumina, ne vom întoarce la sursă. 1 semnifică un nou început și unitate.

2 „...Și Dumnezeu a despărțit lumina de întuneric" (Geneza 1:4). 2 semnifică dualitate, zi și noapte, cer și pământ, bărbat și femeie și toate perechile opuse. Astfel, dezvoltarea alegerii a început cu bine și rău, adevărat și fals, pozitiv și negativ. Pitagora spune: „2 este condiția imperfectă în care «ființa» cade, când devine detașată de corpul monovalent (monad), Dumnezeu". Manly Hall, în *The Mystical Christ*, declară: „Când ochii dualității sunt deschiși, vederea sufletului este întunecată".

3 Prima Trinitate – Adam și Eva și copil. Astfel, 3 semnifică manifestarea și expansiunea. Alte trinități supraviețuiesc în lumea noastră – corp, suflet, spirit, precum și cele trei diviziuni ale minții – conștient, subconștient și supraconștient.

4 Multe referințe biblice sunt preluate din ciclurile lumii naturale. Simbolistica celor patru sezoane și cele patru vânturi este regăsită în viziunea lui Ezechiel depre cele patru creaturi vii – fața unui om, fața unui leu, fața unui bivol și fața unui vultur (Ezechiel 1:5-14). Acestea patru au legătură cu cele patru semne fixe ale zodiacului. Cele patru elemente apar simbolic sub formă de păsări ale aerului, peștele din mare, focul Domnului și bucatele pământului. Geneza 2:10-14 ne spune: „râul care izvorăște din Paradis și se desparte în patru". Râurile erau numite Pison, Ghihon, Hidechel și Eufrat. Metafizic, aceste nume semnifică spirit (foc), răsuflare (aer), corp (pământ) și sânge (apă). Acestea simbolizează spirit, rațiune, corp și suflet, care sunt cele patru principii care vitalizează corpul material în timpul vieții pe pământ.

5 Metafizic, un „râu" reprezintă forța vitală. Ființele umane sunt rezervorul acestei forțe după cum „grădina" simbolizează corpul. Râul din Geneză 2:10-14, descris sub forma numărului 4, reprezintă un flux de umanitate; el însuși, din pământ care divizează și divizează, până când acoperă întreg pământul. 5 este numărul umanității cu cele cinci simțuri dezvoltate. Cele cinci simțuri sunt introduse în primele capitole ale Genezei pentru a indica faptul că simțurile sunt esențiale în creația umană; ca urmare, 5 este numărul umanității. Cinci joacă un rol important în pilda lui David și Goliat, „David luă o piatră și îl lovi pe filistin (Goliat) în frunte. Piatra se afundă în frunte și filistinul căzu la pământ". Cele cinci pietre reprezintă spiritualizarea simțurilor lui David. David credea în Dumnezeul interior al iubirii și învățase să folosească puterea spirituală din el însuși. Potrivit legendei mistice, când David a atins cele cinci pietre, acestea au devenit ca o singură piatră, combinând astfel toate puterile simțurilor sale. Numele Goliat semnifică puterea materială; astfel pilda dorește să demonstreze existența puterii spirituale peste cea materială.

6 Pregătirile pentru apariția umanității au fost făcute în timpul celor cinci zile ale creației, astfel, în a șasea zi, Dumnezeu l-a făcut pe om. „Dumnezeu l-a făcut pe om după chipul Său, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu; parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut" (Geneza 1:27). Astfel, 6 este asociat cu formarea, instinctul matern, instinctul

patern, viața de familie, munca. Casă, familie și copii sunt în grija lui 6; relațiile umane și dragostea abundă. Moise, primul legiuitor, a modelat cele Zece porunci după exemplul lui Dumnezeu care a creat lumea în șase zile. „Să lucrezi șase zile și să-ți faci lucrul tău" (Exodul 20:9). Astfel 6 se referă la muncă și lucru, așa cum este cel de-al șaselea semn al zodiacului, Fecioara. Prin dragoste va evolua al șaselea simț dacă oamenii își arată evlavia. Cartea lui Ruth este cheia către numărul 6 și dragoste. În Ruth 3:15, Boaz îi dă lui Ruth șase măsuri de orz, ceea ce simbolizează dragoste și protecție.

7 Este numărul principal în Biblie; este folosit de foarte multe ori (unii spun că de peste 360 de ori) atât în Vechiul Testament cât și în Noul Testament. „Dar ziua a șaptea este ziua de odihnă închinată Domnului, Dumnezeului tău; să nu faci nicio lucrare în ea, nici tu, nici fiul tău, nici fiica ta, nici robul tău, nici roaba ta, nici vita ta, nici străinul care este în casa ta." (Exodul 20: 10-11). Unul dintre cele mai profunde exemple de folosire a numărului simbolic 7 este căderea Ierihonului în Cartea lui Iosua 6: 1-20: Domnul i-a zis lui Iosua: „Iată, dau în mâinile tale Ierihonul. […] Înconjurați cetatea, voi toți bărbații de război, dând ocol cetății o dată. Așa să faci șase zile. Șapte preoți să poarte înaintea chivotului șapte trâmbițe de corn de berbec; în ziua a șaptea, să înconjurați cetatea de șapte ori, și preoții să sune din trâmbițe. Când vor suna lung din cornul de berbec, și când veți auzi sunetul trâmbiței, tot poporul să scoată mari strigăte. Atunci zidul cetății se va prăbuși, și poporul să se suie, fiecare drept înainte". Este evident că acea cădere a Ierihonului nu s-a făcut prin foc, ci a fost folosit principiul numărului 7. Victoria a fost obținută prin vibrația pozitivă a sunetului care a născut o putere nemaipomenită.

8 Misterul numărului 8 este acela al mișcării eterne și continue în spirală, care este constantă în univers. Curenții forței vieții trec prin corp sub forma unei figuri 8, urmând sistemele cerebro-spinal și simpatetic, cum ar fi radiațiile de lumină. De aceea în momentele de meditație profundă se poate vedea o lumină reală. 8 orizontal [simbol ∞], semnifică „ca mai sus, la fel și jos". Este un simbol al puterii. În Geneză 17:10 ritul și legământul circumciziei trebuia realizat în a opta zi de viață a unui copil bărbat. Acesta era considerat unul din cele mai importante legăminte între Dumnezeu și umanitate.

9 În final, conținând forțele celorlalte numere, cifra 9 semnifică un ciclu complet al evoluției. Cele nouă generații de la Adam la Noe și de la Noe la Abraham indică nivelurile de evoluție și dezvoltare. Noe era al nouălea de la Adam, iar Abraham al nouălea de la Noe. Când Abram primește legământul de la Dumnezeu și noul nume, Abraham, avea „99 de ani" (Geneza 17:1-5). Simbolic, vârsta sa se reduce la un 9, pentru a indica faptul că a fost o perioadă de timp în care ciclul spiritual s-a încheiat. Adăugarea literei Heh (H) la numele de Abram poartă de asemenea vibrația lui 9.

Sir Robert Strange (gravor scoțian, 1721–1792), *Abraham izgonind-o pe Hagar*, 1767, gravură după Giovanni Francesco Guarnieri, zis Guercino (1591–1666), Muzeul Brukenthal, Sibiu

*

În primele patru cărți ale **Noului Testament**, Matei, Marcu, Luca și Ioan, scriitorii își exprimă învățăturile creștine cel mai mult prin alegorie și parabole. Acestea pot fi interpretate în mai multe moduri: unele se aplică lumii cosmice ca întreg, altele sistemului nostru solar, altele întregii rase umane și anumitor indivizi. De vreme ce o persoană este numită microcosmos în macrocosmos, un individ reprezintă, în miniatură, tot ceea ce este, a fost și va fi.

Ca și în Vechiul Testament, simbolistica este folosită pentru a sublinia înțelesurile ascunse semnificative ale numelor și numerelor. Arta și știința numerologiei este una dintre cele mai evidente metode folosite, deși este nevoie de înțelegerea înțelesurilor de bază ale numerelor pentru dezlegarea totală a înțelesurilor interioare.

Noul Testament descrie calea spre credință. Credința este acceptarea conștientă a înțelepciunii și dragostei. Când credința este puternică, rațiunea are pace iar corpul este lipsit de tensiune. Credința este o convingere mistică privind faptul că Dumnezeu este în acest moment o putere în individ. Instinctul credinței este la fel de puternic ca și instinctul de a supraviețui, impulsionând la căutarea unei filozofii care să susțină speranțele și dorințele călătoriei prin viață. Se spune că oamenii din societățile tradiționale sunt mistici din instinct, iar oamenii din societățile moderne sunt mistici din intuiție.

În învățăturile creștine, Hristos este revelația dragostei și a iertării Domnului Dumnezeu. Predica de pe munte (Matei 5:17) este codul creștinătății mistice, iar predica trebuie înțeleasă cu inima plină de credință. Cei 12 discipoli ai lui Iisus reprezintă o extindere a celor 12 triburi ale Israelului. Ceilalți 72 de discipoli corespund celor șase bătrâni aleși din fiecare dintre cele 12 triburi inițiale.

Poliedrul cu 12 fețe al lui Pitagora (o figură simetrică cu 12 fețe, care poate fi comparat cu cele 12 linii ale Triunghiului divin) reprezintă universul raportat la umanitate. Aceasta indică faptul că individul are în el potențialul celor 12 puteri asociate atributelor inerente ale celor 12 semne zodiacale. Căutarea pentru cunoaștere este motivată de dorința de a înțelege sinele în relația cu Dumnezeu. Scriitorii Noului Testament au aplicat în mod simbolic toate numerele de bază pentru a-și exprima ideile și au făcut mai multe referințe la numerele specifice aferente celor șapte laturi ale corpului uman, potențialului divin al minții și sufletului omenesc, precum și destinului spiritual. S-au scurs mulți ani de la scrierea Vechiului Testament până la scrierea Noului Testament, ceea ce a permis lărgirea conștiinței umane. Ca rezultat, mai multe înțelesuri au fost obținute prin numere. Folosirea simbolismului s-a dezvoltat și acesta a fost folosit ca revelație.

1 Este în sine, independență și unitate: „La început era Cuvântul [...] și Cuvântul era Dumnezeu" (Ioan 1:1). 1 este baza sau cauza unui început; este un început, o idee creatoare de exprimare.

2 Cuprinde toate perechile opușilor – parte bărbătească și parte femeiască, spirit și materie, rai și iad. „Nimeni nu poate sluji la doi stăpâni. [...] Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui Mamona." (Matei 6:24). Există întotdeauna o alegere care poate fi făcută între perechile opușilor; avertismentul este că în dualitate apare pericolul. „[...] casă, dezbinată împotriva ei însăși, nu poate dăinui." (Matei 12:25). Dar, „dacă doi dintre voi se învoiesc pe pământ să ceară un lucru oarecare, le va fi dat de Tatăl Meu care este în ceruri". (Matei 18:19).

3 Simbolizează Trinitatea, triadă și triplu – cele trei dimensiuni. Într-un sens mai larg, 3 reprezintă multiplicarea și creșterea. Trei dintre discipoli au mers cu Iisus în grădina Ghetsimani. Aceștia erau Petru, Ilie și Ioan; aceștia reprezintă lumină, viață și dragoste. „Și Iisus a mers deoparte și s-a rugat de trei ori [...] de fiecare dată când s-a întors i-a găsit dormind". Înțelesul interior este că Iisus a simțit că lumina, viața și dragostea îl părăsesc, așa cum se spune în rugăciune, „Tată, dacă nu se poate să se îndepărteze de Mine paharul acesta, fără să-l beau, facă-se voia Ta!" (Matei 26:37-45; Marcu 14:32-41). Iisus l-a întrebat pe Petru de trei ori: „Mă iubești?" (Ioan 21:15-17). Cele trei întrebări se referă la dragoste pe cele trei planuri ale conștiinței – conștient, subconștient și supraconștient. „Căci acolo unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, Sunt și Eu în mijlocul lor." (Matei 18:20). Aceasta se referă și la cele trei părți ale minții și afirmă că, dacă se ajunge la un consens, puterea lui Hristos va prevala. Pilda lui Iisus este despre numărul 3. Învie după trei zile, iar Petru se leapădă de el de trei ori. Faptul că Iisus a fost crucificat între doi hoți simbolizează sistemul separat al credinței care a „furat" multe înțelesuri adevărate. Hristos a stat la masă cu cei 12, o vibrație mai mare a lui 3. Iuda l-a trădat pentru 13 bucăți de argint, din nou o vibrație a lui 3.

4 Reprezintă legea și ordinea, măsura, împărățiile fizice și materiale, judecata, logica, pătratul și crucea. Oricând un număr este realizat din linii drepte, simbolizează principiul divin; astfel, 4 și 7 sunt numite numere sacre. Simbolurile sunt pătratul și crucea. Crucea este întotdeauna un simbol sacru oriunde ar fi găsită. În mod tradițional, crucea cu brațe egale reprezintă un om. O dată cu venirea lui Hristos, liniile orizontale ale crucii au fost ridicate din centrul ombilical la centrul inimii. Nu este neapărat un simbol creștin; și alți lideri spirituali au murit pe cruce: Krishna al Indiei ș.a. „El a stat patruzeci de zile, fiind ispitit de Satana. Acolo stătea împreună cu fiarele sălbatice și-L slujeau îngerii." (Marcu 1:13). 40 este folosit în Scriptură pentru a indica un ciclu complet al retragerii din lucrurile lumii pentru pregătirea a ceva mai bun care va urma. După patru zile de la moartea sa, dimineața, Lazăr (însemnând lipsă de înțelegere spirituală) stătea în mormânt, legat din cap până în picioare, cu haine de înmormântare în jurul său. În zorile celei de a patra zi înțelesul material ne eliberează de mormântul materialismului și aduce deșteptare către Lumina Unică. „Când se îngâna ziua cu noaptea, Iisus a venit la ei, umblând pe mare" (Matei 14:25). Aceasta se referă metaforic la Epoca Vărsătorului, vârsta comunității.

5 Reprezintă meditația, înțelegerea și judecata. Anticii reprezentau lumea prin numărul 5, explicația fiind aceea că 5 reprezintă cele patru elemente, pământ, apă, foc și aer, plus al cincilea simț, eter sau spirit. Cinci a devenit numărul umanității cu cele cinci simțuri dezvoltate. Cea mai mare lucrare a ființelor umane este de a câștiga control asupra celor șase simțuri, după care, al șaselea simț, intuiția se dezvoltă. Cele cinci răni ale lui Iisus simbolizează suferința îndurată în carne, ceea ce ne întoarce către Dumnezeu. În parabola celor cinci fecioare înțelepte și a celor cinci nechibzuite (Matei 25:3-4), „Cele nechibzuite, când și-au luat candelele, n-au luat cu ele untdelemn, dar cele înțelepte, împreună cu candelele, au luat cu ele și untdelemn în vase". Uleiul se referă la cei miruiți sau la cei care au primit lumină. Ființele umane pot alege lumina sau o pot respinge prin acțiunile lor. Cuvântul ulei este un cânt la puterea 9, ceea ce semnifică un ciclu complet de cunoștințe.

6 Este numărul Balanței, al armoniei, cooperării, căsătoriei, vieții conjugale și frumuseții: „și acolo erau șase vase din piatră" (Ioan 2:6) pentru petrecerea de nuntă. O căsătorie reprezintă dragoste (așa cum face numărul 6) și este cea mai binecuvântată stare în conștiința pământeană. Șase exprimă dragostea universală, pentru că din necazurile pricinuite de

dragostea personală, sufletul se trezește într-o viață mai avansată care duce la iluminare sau adulare. Primul miracol al lui Iisus a fost transformarea celor șase vase de apă în vin.

7 Este numărul odihnei, încetare, dar nu încetarea siguranței, precum și toate măsurile triadei și ale cuaternarului. Una dintre cele mai mari moșteniri ale Scripturilor Creștine este calea în șapte pași a rugăciunii către Domnul „Tatăl nostru". Cel de-al șaptelea vers exprimă triada și cuaternarul (Matei 6:9-13):

1. Tatăl nostru care ești în Ceruri,
2. Sfințească-se Numele Tău,
3. Vie Împărăția Ta, facă-se voia Ta, precum în cer așa și pe pământ.
4. Pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi,
5. Și ne iartă nouă greșelile noastre, precum și noi iertăm greșiților noștri,
6. Și nu ne duce pe noi în ispită,
7. Ci ne izbăvește de cel rău

Ultimul vers („Căci a Ta este Împărăția și puterea și slava în veci. Amin") a fost adăugat mult mai târziu pentru a simboliza reîntoarcerea la starea paradisiacă.

8 Reprezintă involuție si evoluție, pentru ciclurile de flux și reflux, infinitate, ritm, avansare, putere și încredere. 8 nu este un număr primar în Noul Testament. Găsim că 8 este mai degrabă calea cu 8 brațe ale lui Buddha.

9 Se referă la desăvârșire, cunoaștere, împlinire, regenerare și revelație. Multe cuvinte biblice sunt folosite în înțelesurile și învățăturile biblice ascunse mistic. Pâinea și vinul sunt de obicei legate între ele. Pâinea este un cuvânt la puterea a treia iar vinul este un cuvânt la puterea a șasea. Împreună formează un simbol al celei de-a noua puteri a regenerării. Servirea pâinii și a vinului semnifică participarea la procesul regenerativ, în momentul luării parte la comuniune.

În Apocalipsă, există două nume care au generat multe discuții. Aceste două numere, 666 și 144,000 vibrează cu 9. Numărul 144,000 marchează membrii Triburilor din Israel și, ca urmare, se referă la umanitatea evoluată și salvată. Pecetea se referă la „semnul protectiv de pe fruntea lor" (Apocalipsa 9:4). 666, descris ca „numărul bestiei" (Apocalipsa 13:18), se referă la funcționarea umanității la nivel material neregenerat. Astfel, cele două numere mistice, ne duc cu gândul la evoluția umanității, fie prin „pierzanie" (666) sau „salvare" (144,000).

Umanitatea, denumită simbolic „mâna Domnului", demonstrează același principiu. Mâna este un cuvânt la puterea 9 și se referă la umanitate ca unul dintre ajutoarele lui Dumnezeu pentru nașterea Regatului său. A noua poruncă a Predicii de pe munte, care prezintă un ciclu complet, reprezintă esența Noului Testament care ne învață că cea mai mare putere este dragostea. Dragostea este un cuvânt

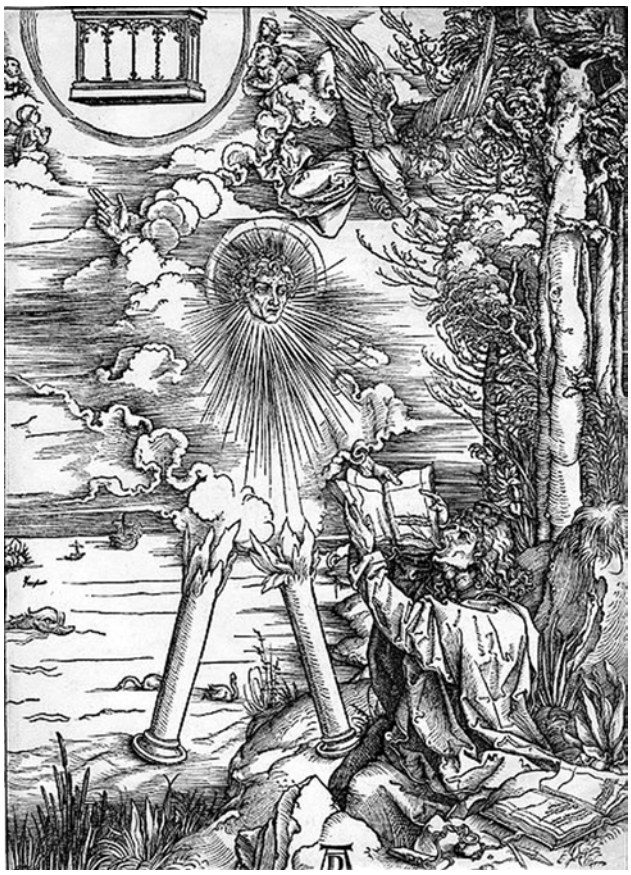

Albrecht Dürer (1471-1528), *Sfântul Ioan mâncând cartea*, a zecea din cele 15 xilogravuri din cartea *Apocalipsis cum figuris*, 1498

la puterea 9. „Cine nu iubește, n-a cunoscut pe Dumnezeu; pentru că Dumnezeu este dragoste" (I Ioan 4:8). „Dumnezeu este iubirea, și cel care trăiește în dragoste, trăiește în Dumnezeu și Dumnezeu în el" (I Ioan 4:16). În a noua oră – ora rugăciunii – Hristos pe cruce a spus: „S-a isprăvit" (Ioan 19:30).

Numerele 12 și 13 au un loc special în Vechiul și Noul Testament.

12 Erau cele douăsprezece triburi ale lui Israel care erau fiii lui Iacob. Când Iacob le-a dat binecuvântarea celor 12 fii ai săi, se referea nu doar la 12 indivizi, ci și la dezvoltarea celor 12 atribute care se trezesc în sufletul uman. Acestea sunt paralele cu cele 12 caracteristici ale celor 12 semne zodiacale (Geneza 49:1-28). Lucrarea celor 12 fii a dominat cea mai mare parte a Vechiului Testament. Fiecare trib exprima calitățile unui semn zodiacal și răspundea unui anumit număr. Niciun trib nu era total rău sau bun. Aceste 12 semne și numerele lor corespunzătoare sunt operative în viața fiecărui individ, pentru că fiecare persoană este cu adevărat un univers în miniatură. Iisus a ales să aibă 12 apostoli. Și aceștia sunt caracterizați de cele 12 semne zodiacale pentru a realiza o adunare completă a tipurilor de oameni în cercul interior al

adepților lui Iisus. Astfel, forța vibrantă a numărului 12 aparține sufletului evoluat care a acumulat o putere interioară neobișnuită prin experiențe multe și variate.

13 Este un număr cu semnificație specială. A se observa că au fost 12 apostoli, dar Iisus Hristos a avut 13 membri la ultima cină. 12 este numărul unor luni solare din an, iar 13 numărul lunilor lunare. În timp ce vibrațiile sunt pozitiv-creative, vibrațiile lunare sunt negativ-receptive. Fiecare, ca reflexie a lui Dumnezeu, este la fel de importantă. 13 semnifică fie moartea prin degenerare sau viața și cunoașterea prin regenerare. Nu există jumătăți de măsură în 13; acesta cere totul sau nimic.

Încarnarea în carne reprezintă îngroparea sufletului în materie, unde pierde puterea pe care a avut-o inițial în tărâmul eteral unde a fost creat pentru a fi un tovarăș al Domnului. Mâncarea din Copacul cunoașterii binelui și răului duce la moartea spirituală, și nu fizică. Când sufletul se întoarce de la Dumnezeu către el însuși, moare figurativ. Cutreierăm pe pământ în carne, ca fii și fiice rătăcitoare, victime ale amneziei spirituale. Fiul rătăcitor, ca tine și ca mine, a plecat din casa tatălui său din proprie dorință; tatăl nu l-a trimis de acasă. Atât Vechiul cât și Noul Testament conțin numeroase instanțe de folosire a simbolurilor numerologice sub formă de parabole și alegorii. Fiecare număr și literă are un înțeles dual, mesajele ascunse sunt vizibile pentru cititorii care înțeleg codurile număr-literă folosite în timpuri biblice. În plus, există trei niveluri ale înțelesului și cunoașterii pe care cititorul le poate obține. Primul nivel vine prin conștiință și se aplică lumii materiale și fizice. Al doilea nivel este absorbit prin subconștient și este obținut prin parabole și simboluri. Al treilea nivel se ocupă de revelațiile pe planul supraconștientului gândului și afirmă că trebuie să redescoperim cine suntem din interior.

Biblia este o poveste a umanității și a generațiilor sale (evoluție și cunoaștere), a degenerării sale (fiul risipitor care a plecat din casa Tatălui său uitând de divinitatea sa) și a regenerării sale prin calea posibilă de întoarcere către conștiința care proclamă „Să fie voia ta".

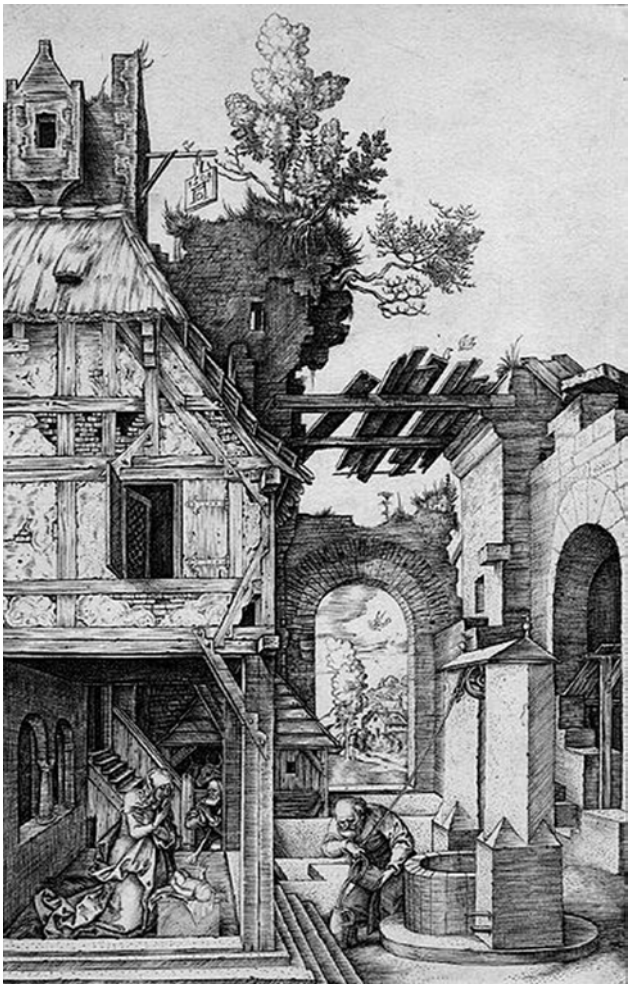

Albrecht Dürer, *Nașterea Domnului*, gravură în cupru, 1504

„Numerologia modernă s-a dezvoltat parțial de la cuvintele cheie pentru numerele din timpurile biblice. Numerele și literele reflectă înțelesuri din trecut la care se adaugă multe interpretări spirituale. Semnificațiile numelor noastre sunt astăzi adânci și pot fi descrise literă cu literă și număr cu număr în momentul în care atingem ciclurile de exprimare, de la an la an, în propriile noastre vieți."

Traditiones

HAREM
Lumea care nu trebuie știută (5)

Urfet Șachir

Scriitoare, profesoară
Președintele Comisiei de Cultură,
Filiala Mangalia a Uniunii Democrate Turce din România

„În a șaptea zi, când inima regelui era veselă de vin, a poruncit lui Mehuman, Biztha, Harbona, Bigtha și Abagtha, Zethar și Carcass, cei șapte eunuci care au slujit în prezența regelui Ahasuerus, să o aducă pe regina Vashti în fața regelui, cu coroana regală, să arate oamenilor și prinților frumusețea ei; căci era frumoasă. Dar regina Vashti a refuzat să vină la porunca regelui transmisă prin eunuci. De aceea, regele era foarte supărat și mânia lui ardea în el. Atunci regele le-a spus înțelepților, care știau vremurile (pentru că era obiceiul regelui să consulte pe cei care știau legea și judecata; iar alături de el erau Carshena, Șethar, Admatha, Tarsis, Meres, Marsena și Memucan, cei șapte prinți ai Persiei și ai Medinei, care au văzut fața regelui și l-au așezat primul în regat): Ce să-i facem reginei Vashti conform legii, pentru că ea nu s-a supus poruncii regelui Ahasuerus trimisă prin eunuci?" (Esther 1:14)

Cartea secretă a eunucilor

Deși utilizarea eunucului pentru a proteja femeile din harem a fost tradițională atât în Orientul Mijlociu, cât și în Orientul Îndepărtat de secole, această instituție nu a fost folosită de către otomani, fiind considerată inutilă, până când nu și-au mutat capitala în Europa și nu au recunoscut tradițiile bizantine și grecești. Până la mijlocul secolului al XV-lea nu au fost folosiți eunucii. Plecând de la Imperiul Roman, în perioadele bizantină, abbasidă și mamelucă, Abisinia a satisfăcut nevoile de sclavi ale unei geografii vaste, din nordul Africii până în peninsula arabă, din Egipt în Iran, iar de acolo au fost aduși stăpânii haremurilor din palate. Șeful eunucilor negri din Palatul Topkapı era aga fetelor ***(kızlar ağası)*** și titlul său oficial era **Darüssaade Ağası**. În vechime, Etiopia de astăzi se numea Abisinia. Abisinia, acum cunoscută pentru scenele sale de foame și sărăcie, a avut în trecut un sens foarte diferit în capitala otomană: Abisinia însemna **eunuci negri castrați.** Eunucii negri, când aveau vârsta de doar 8-10 ani, fie erau răpiți din Abisinia, fie cumpărați și aduși la piața de sclavi de la Cairo. Operațiile de castrare se făceau de obicei în Cairo. Cei cu o inteligență remarcabilă erau separați chiar de către guvernatorul egiptean și trimiși la Istanbul, la palat. Acești copii erau crescuți în palat ca viitori eunuci. Sursele nu furnizează informații detaliate despre metodele de castrare. Cu toate acestea, au fost găsite trei tipuri de castrare în unele surse scrise. Se poate observa, în sursele care au fost găsite până astăzi, că cei care se ocupau de castrare scriau adesea sub pseudonime. Istoria a consemnat existența celor trei tipuri de eunuci, denumiți și *fameni*: eunucii *congenitali*, cei castrați de alți oameni (*castrarea forțată*) și cei care au ales să se castreze pentru a rămâne casti (*castrarea voluntară*). Este imposibil de spus ce proporție de eunuci a fost în fiecare dintre aceste categorii, dar este clar că ultimul tip a devenit mai frecvent, mai târziu, cu deosebire în istoria Chinei. Găsim această clasificare chiar în religie:

„Căci există fameni care s-au născut așa din pântecele mamei lor, există fameni care au fost făcuți fameni de către oameni și există fameni care s-au făcut

Eunucul negru, piticul și eunucul alb

fameni de dragul Împărăției Cerurilor. Cel ce poate să primească cuvântul acesta, să-l primească!" (Matei 19:12)

Noțiunea iudeo-creștină de castitate, la care se adăuga și ideea că femeia era un obstacol în atingerea purității, a încurajat și ea castrarea. Cei mai mulți care au ales castrarea au regretat această decizie. Această practică, devenită tradiție, s-a extins spre răsărit, prin Persia, până în China. Tradiția de castrare s-a păstrat și la bizantini, de la care li s-a transmis turcilor otomani. Istoricul **N. M. Penzer** [1] consemnează, în cartea sa despre harem ***(The Harem***), tipurile de eunuci clar diferențiate, astfel:

Castrati – cei cărora le fuseseră tăiate și îndepărtate complet penisul și testiculele; înlăturarea atât a testiculelor, cât și a penisului era denumită și *„marele sigiliu sacru"*;

Spadones – cei cărora testiculele le fuseseră îndepărtate prin smulgere;

Thlibiae (Thlibias) – cei cărora testiculele le fuseseră arse și strivite, distrugându-se astfel definitiv glandele seminale.

Celebrul călător și cercetător al lumii arabe, **Sir Richard Burton** [2], consemnează, de asemenea, trei tipuri de castrare:

Sandali sau tăierea completă – organele genitale erau tăiate complet printr-o singură mișcare cu ajutorul unui cuțit ascuțit, în formă de coasă, după care se introducea în uretră un tub de tablă și lemn. Peste rană se turna ulei fierbinte, apoi bolnavul era acoperit cu balegă proaspătă. Primea ca hrană doar lapte. Dacă persoana castrată nu ajunsese la vârsta pubertății, atunci avea mari șanse de supraviețuire.

Eunucul cu o excizie sau *eunucul propriu-zis* – al cărui penis a fost îndepărtat, păstrându-și capacitatea de a copula și procrea, chiar în lipsa acestuia, sau altfel zis, actul sexual și capacitatea de a da descendenți sunt la locul lor, dar nu are penis.

Eunucii asemănători cu clasicii Thlibias și Semivir – cei care erau emasculați prin îndepărtarea testiculelor cu un cuțit de piatră sau prin arderea, zdrobirea sau răsucirea acestora.

Metodele utilizate nu erau diferite în funcție de țări, ci prin modul de oprire a sângerării. **George Carter Stent** [3] descrie cel mai bine castrarea eunucilor în China. Este cel mai citat nume cu o lucrare pe care a publicat-o în ***Journal of the North China Branch a Royal Asiatic Society*** în 1877. Articolul ***Chinese Eunuchs*** a fost primul studiu cuprinzător al lumii palatului chinez, despre eunuci și, în special, despre metoda castrării: „Operația se desfășoară în acest fel: în jurul taliei și coapselor sunt legate foarte strâns pânze și bandaje, ca să împiedice sângerarea abundentă. Părțile care urmează să fie operate sunt spălate de trei ori cu apă amestecată cu ardei iute, viitorul eunuc fiind întins pe spate. După ce părțile au fost spălate de ajuns, toate – atât penisul, cât și testiculele – sunt tăiate cât mai precis cu un cuțit încovoiat, în formă de coasă. După ce s-a efectuat emascularea, se introduce în orificiul principal de la baza penisului un fel de tub de cositor sau o canea; rana se acoperă cu hârtie îmbibată în apă rece și se bandajează bine. După ce a fost bandajat, pacientul este forțat să meargă prin cameră, susținut de doi «cuțitași» timp de două-trei ore, după care are voie să stea culcat. Pacientului nu i se permite să bea nimic trei zile, timp în care el suferă o agonie groaznică, nu numai de sete, ci și din cauza durerilor intense și din neputința de a se ușura în mod natural în această perioadă. După cele trei zile, bandajul este scos, la fel și caneaua, iar suferindul se ușurează printr-un flux copios de urină care țâșnește în toate părțile ca o fântână arteziană. Dacă lucrurile se petrec într-un mod satisfăcător, pacientul este considerat în afara oricărui pericol și este felicitat pentru asta; dar dacă nenorocitul nu poate să urineze, atunci el va fi condamnat la o moarte chinuitoare, deoarece acest lucru înseamnă că orificiul de ieșire s-a inflamat și nu se mai poate face nimic pentru salvarea lui." [4]

Charaf-ed-Din, Operație de castrare, cca 1466,
Biblioteca Națională a Franței

Cu mii de ani în urmă, asirienii au folosit castrarea ca formă de pedeapsă. În Egipt, aceasta era pedeapsa pentru adulter. Un hoț care era prins furând dintr-un templu din provincia antică Frizia (Friesland, astăzi provincie a Olandei), era

[1] **Penzer, N. M.** (30 septembrie 1892–27 noiembrie 1960), *The Harem*, Londra, 1936. Norman Mosley Penzer – cunoscut sub numele de N. M. Penzer – a fost un savant independent britanic și membru al Royal Geographic Society, care s-a specializat în studii orientale. A tradus în 1926 din sanscrită povestea lui Nala și Damayanti. *(Wikipedia).*

[2] **Burton, Sir Richard Francis** (19 martie 1821, Torquay, regatul Unit–20 octombrie 1890, Triest, Austro-Ungaria), *Personal Narrative of a Pilgrimage to Al-Madinah and Meccah*, Londra, 1853; *The Book of the Thousand Nights and a Night*, Londra, 1885 (traducere completă a celor *1001 de nopți*). Sir Richard F. Burton a fost un diplomat, explorator, lingvist, orientalist, scriitor, traducător și soldat englez. *(Wikipedia).*

[3] **Stent, George Carter** (1833–1884), *Chinese Eunuchs* în *Journal of the North China Branch of the Royal Asiatic Society*, New Series, No. 11, 1877, pp. 143–184.

[4] **Lytle Croutier, Alev,** *Harem. Lumea din spatele vălului*, București, Editura Corint, 2014, p. 131.

emasculat înainte de a fi omorât. În Roma, castrarea a fost interzisă prin lege în secolul I, în timpul domniei împăraților Domițian și Nerva, însă ea s-a practicat din nou în anii de declin ai imperiului. Prin legislația adoptată în secolul al IX-lea de regele Angliei, Alfred cel Mare, un servitor care viola o servitoare era castrat. De asemenea, eunucii se distingeau în mod remarcabil în cadrul ritualurilor religioase. Eunucii, ca și fecioarele, îi slujeau zeiței Artemis în orașul Efes. Bărbații se castrau în cadrul unor ceremonii nebunești, pentru a-i aduce onoare Astarteei siriene din Hierapolis, după care tot restul vieții lor purtau haine femeiești.

„Cel care se castrează sau care castrează pe altul nu este unul dintre discipolii mei", a proclamat Profetul Mohammed. Însă, în pofida acestei interdicții, eunucii erau foarte apreciați ca sclavi în țările musulmane, slujind ca păzitori ai haremurilor și ai sanctuarelor. Ca urmare, acest comerț cu sclavi a continuat să fie practicat. Tinerii luați din Sudan și din țările nord-africane vecine le-au adus profituri enorme negustorilor de sclavi.

În lucrarea sa ***Statul actual al Imperiului Otoman*** (1665), **Sir Paul Rycaut** [5] scrie despre eunuci care păstrau în turbanele lor niște țevi de argint, pe care și le introduceau în uretră ca să urineze. Cei mai mulți dintre cei care alegeau castrarea voluntară, regretau decizia luată imediat după ce le trecea entuziasmul. La fel ca și cei care fuseseră castrați ca pedeapsă, aceștia aveau un sentiment de pierdere ireparabilă, de disperare și frustrare, ură și dorință de răzbunare, mai ales după pubertate. Castrarea înainte de pubertate previne schimbările din organism care îl transformă pe băiat în bărbat, eunucii având o înfățișare asemănătoare femeilor: față fără păr, sâni proeminenți, șolduri late, voce subțire (de pildă, cea a celebrilor cântăreți italieni Carlo Broschi, supranumit Farinelli, și Alessandro Moreschi). O altă particularitate interesantă a eunucilor este absența coșurilor (acneei) și a cheliei (alopeciei).

Origene – cunoscut cel mai bine pentru lucrarea sa ***Hexapla***, care conține versiuni ale Scripturilor ebraice aranjate în șase coloane paralele – s-a născut în jurul anului 185 d. Hr. în Alexandria, Egipt. Când avea 18 ani, era deja bine cunoscut pentru discursurile sale despre creștinism. A dus o viață austeră și, exagerând austeritatea, s-a castrat. Prin urmare, înțelegând cuvintele lui Iisus în sens literal, și anume *„sunt fameni care singuri s-au făcut fameni pentru împărăția cerurilor"*, el s-a castrat. A fost o acțiune lipsită de maturitate, făcută sub impulsul momentului, acțiune pe care a regretat-o foarte mult mai târziu.

Din câte poate ști oricine, primele exemple de creare a eunucilor au apărut în timpul războaielor. Inamicii învinși erau castrați ca pedeapsă, ori pentru răzbunare sau ca urmare a credinței că emascularea îi făcea pe bărbați mai ușor de controlat. A castra captivii era un simbol puternic al supremației militare și o sporire a prestigiului cuceritorului. Timp de mai mult de trei secole, un grup de eunuci africani a fost responsabil cu paza haremului otoman la palatul imperial din Istanbul. Șeful acestui grup, **Darüssaade Ağası**, a devenit un individ extrem de influent la curte. S-a întâmplat mai ales în timpul anilor de criză ai lungului secol al XVII-lea, când palatul a fost împărțit de-a lungul unor linii mereu schimbătoare de facțiuni politice. Cea mai realistă sursă a eunucilor negri, despre care există multe zvonuri, este un manuscris arab ce a aparținut unui halebardier al palatului (*bostancı*), și care este păstrat acum în Biblioteca Köprülü: ***Risale-i Teberdariyye fi Ahzal-i Ağa'yi Darüssaade*** (***Broșura Teberdariyye***, 1714). Interesant este că nu a fost studiat de cercetătorii haremului și textul său nu a fost publicat. Iată câteva scurte secțiuni din ceea ce este scris în manuscris despre viața eunucilor, care și-au pierdut bărbăția în copilărie și despre concubine:

„[...] Trădarea acestor necredincioși întunecați este de așa natură, încât se îndrăgostesc de concubine câte unul, câte doi și cheltuiesc orice câștigă. Se spune că «aceștia sunt castrați, nu mai există poftă în ei», dar se poate îndrăgosti un om fără poftă? Face astfel de lucruri? Fiecare dintre ei cumpără una, două, trei concubine, le ascund în camerele lor și sunt extrem de geloși unul pe celălalt. Cei neexperimentați încearcă să scape din palat sau să fie aruncați afară. De aceea suferă

Sir Paul Rycaut, *Kuslir Aga* (Kizlar Ağasi)
sau șeful negru al eunucilor, 1670

[5] **Rycaut, Sir Paul** (23 decembrie 1629–16 noiembrie 1700), titlul complet: *The present State of the Ottoman Empire; containing the maxims of the Turkish politie, the most material points of the Mahometan religion... their military discipline, with an exact computation of their forces both by land and sea. Illustrated with divers pieces of sculpture, representing the variety of habits amongst the Turks,* Londra, 1665. Sir Paul Rycaut a fost un diplomat și istoric britanic. Secretar al Ambasadei britanice la Constantinopol. *(Wikipedia).*

Rembrandt van Rijn, *Botezul eunucului*, 1626,
Muzeul Catharijneconvent, Utrecht, Olanda

deseori mânia sultanului și sunt uciși. Cei care nu sunt uciși sunt exilați la Hicaz [...]" [6]

Halebardierul remarca faptul că unii eunuci aveau odalisce, iar alții preferau băieții:

„Acești oameni schilodiți se mai iubesc și cu băieți tineri, pe care îi țin aproape de ei, așa de multă poftă au acești schilozi în trupurile lor stricate. Toți își cumpără vreo două sclave pe care le țin în taină în camerele lor, fiindcă sunt geloși pe alții asemenea lor. Și se luptă între ei pentru aceste femei pe care le țin în odăile lor. Cum ar putea un trădător să comită o asemenea faptă dacă nu ar avea dorințe trupești?" [7]

De asemenea, ni se dezvăluie faptul că eunucii erau foarte iscusiți în sex. Având contacte în lumea din afara seraiului, ei puteau face rost de afrodisiace și un întreg arsenal de obiecte erotice. Același halebardier mai nota următoarele:

„Se mai spune că aceste odalisce care se țineau cu eunucii aveau niște pofte trupești nepotolite. Că așa era, se știe bine în tot Istanbulul. Două odalisce au fost eliberate și au avut voie să se mărite. La o săptămână după nunțile lor, bărbații au divorțat. Motivul pentru care le-au lăsat era că ele se plângeau că nu sunt la fel de buni ca eunucii. Și din cauza asta, bărbații s-au despărțit de ele. Întâmplarea asta a avut loc în zilele mele." [8]

Citind toate aceste rânduri din sursele găsite, mi-am amintit de cele ce se discutau în timpul întrunirilor rudelor și cunoștințelor din familia mea, aflate la o vârstă destul de înaintată, pe când eram doar o copiliță cu un ursuleț de catifea și o păpușă fără chip, făcută din cârpe, cum era pe atunci. Cum e de înțeles, nu deslușeam eu prea bine cele ce se spuneau, cu atât mai mult că vorbeau în șarade în prezența noastră, a copiilor. Și mai ales că era un subiect tabu. Înțelesesem însă că aveau o problemă fiziologică și erau niște bărbați foarte puternici, nicidecum slabi, cum credeau unii și cu mare influență la palat. Niște bărbați de temut, cu care era mai bine să nu intri în conflict. Erau singurii care cunoșteau haremul în detaliu și tot ce mișca în el. Tot ce ne puteam imagina despre acești bărbați diferiți de ceilalți și cărora li se spunea *hadîm* era ceva tulburător. Vorba lui Camil Petrescu: „Azi le-aș putea desluși [faptele], numai dacă mi s-ar vopsi în alb cele mai bune și în negru cele rele." (*DEX*)

Azi, scriind despre toate acestea, m-am gândit mult la aceste procese dureroase și la efectele psihologice ulterioare asupra bărbaților. Care au fost sentimentele acestor prizonieri care s-au născut cu un organ masculin, având ca misiune slujirea femeilor din harem? Este foarte dificil să găsești răspunsuri la astfel de întrebări. După proceduri, supraviețuitorii începeau să lucreze în secțiunea „Harem", fiind responsabili cu protecția, supravegherea și îngrijirea femeilor. Cât despre dorințele lor sexuale, acestea erau legate de starea prostatei. Cei care au fost castrați înainte de pubertate au fost complet atrofiați, însă, se pare că aveau parte de „dragoste". Cei cărora le fuseseră înlăturate doar testiculele mai puteau avea erecție, putându-se bucura de sex. Aceștia erau favorizați de femeile din harem, deoarece le puteau oferi plăceri prelungite, fără teama unei sarcini nedorite. Totuși, erau și eunuci potenți care nu aveau nicio problemă cu procrearea. Unii eunuci au trăit chiar povești pasionale de dragoste cu femeile din harem. Unele surse scrise atestă chiar căsătoriile unor eunuci. Nu a existat nicio modalitate de a elimina orice act sexual la palat. O nedumerire firească poate exista cu privire la această preferință a femeilor din harem. Și am aflat, într-un fel, răspunsul, căci nu se știe sigur dacă este reprezentativ pentru oricare caz în parte:

„Poetul roman Martial s-a opus unei femei care făcea sex cu un eunuc parțial castrat (ale cărui testicule fuseseră îndepărtate sau rămase inactive) în epigrama amară VI, 67:

[6] **https://www.hurriyet.com.tr/gundem/harem-agalarinin-gizli-kitabi-39004132**. Traducere din limba turcă de **Urfet Șachir**.

[7] **Lytle Croutier, Alev**, *op. cit.*, p. 134.

[8] **Lytle Croutier, Alev**, *op. cit.*, p. 135.

«Întrebi, Panychus, de ce Caelia ta se însoțește doar cu eunuci? Caelia vrea florile căsătoriei, nu fructele»" [9]

De secole eunucii au stârnit întotdeauna curiozitatea, atât în est, cât și în lumea occidentală și au făcut obiectul unor romane începând cu secolul al XX-lea. Micul roman ***Zifâf Gecesi – Harem Ağası Muaşakası (Noaptea nunții – moartea eunucului***), publicat la Istanbul, în 1913, sub pseudonimul **MS**, a fost prima carte turcească despre organul masculin artificial, precum și despre eunucii negri. În roman, este vorba despre eunucul Anber, un negru castrat, și despre dragostea sa pentru o tânără pe nume Envare. Anber Ağa visează în permanență la căsătorie, iar fetele din jurul lui erau într-o cursă pentru a se căsători cu Ağa pentru banii lui, chiar dacă știau că el nu era un bărbat. El însă o alege pe Envare. Cu toate acestea, era ceva ce Envare și celelalte fete nu știau: Anber Ağa, care nu avea bărbăție, adusese din Italia un dispozitiv artificial de masculinitate pentru a putea avea o relație. Imediat după căsătoria cu Envare, Anber Ağa a intrat cu mireasa lui în odaia de nuntă (camera nupțială) și a desfăcut cutia cu dispozitivul. În cutie era ascuns un șarpe, care l-a mușcat pe Anber Ağa. Cadavrul lui a fost scos din odaia de nuntă, iar Envare a înnebunit și a fost internată într-un spital de boli mintale.

Poate surprinzător, literatura disponibilă despre eunuci nu este bine reprezentată, cu excepția unui număr de studii detaliate, de specialitate, care se ocupă de anumite perioade sau probleme. Scopul acestui articol este de a oferi o imagine de ansamblu asupra sistemului eunucilor, așa cum s-a dezvoltat din vechime. O sursă remarcabilă este lucrarea unui observator direct, **George Carter Stent** (citat mai sus), un vameș englez care lucra în China. Lucrarea lui Stent relatează destul de colorat, în unele capitole, funcționarea sistemului eunucilor între anii 1860 și 1870, dar este combătută ulterior de mulți istorici.

Haremurile au fost printre subiectele cărora presa turcă le-a arătat cea mai mare atenție, în primii ani ai Republicii. Pentru că informațiile false despre viața haremului povestite din generație în generație au stârnit întotdeauna curiozitate (așa cum este și astăzi), ultimii eunuci au fost centrul atenției până în anii 1960. Dar, din păcate, cel mai tânăr dintre eunucii care a trăit după ce au părăsit palatul, era **Anber Ağa**, care trecuse de 88 de ani. Odată cu prăbușirea Imperiului Otoman, atât haremul, cât și eunucii au dispărut. Dar viața a mers mai departe și oamenii au trăit. La începutul verii anului 1934, reporterul revistei „Hafta" („Săptămâna"), **Mekki Sait Esen** și fotoreporterul revistei au realizat un interviu cu Anber Ağa în cadrul unui reportaj în **Kısıklı (Istanbul)**, unde se afla casa ultimilor eunuci liberi. Acesta se afla în curtea unui conac confortabil din lemn, cu un havuz mic în grădină. Specificul casei era că aici locuiau împreună 13 (foști) eunuci, cel mai tânăr dintre ei, Anber Ağa, având vârsta, așa cum am mai spus, de 88 de ani. Redactorii revistei „Hafta" intră în grădină sub pretextul că sunt însetați. După ce au fost serviți cu apă, Mekki Sait intră în vorbă cu Anber Ağa:

„– Apa dvs. este foarte gustoasă…

– Să vă fie de bine, domnule! Să vă mai dau?

– Mulțumim! În ce limbă vorbeați între dvs.?

– E și asta o limbă, domnule… Nu seamănă nici cu franceza, nici cu araba, nici cu chineza…

– Cum de nu ați uitat-o?

– Deși suntem plecați de tineri de acasă, domnule, știm, pentru că vorbim tot timpul între noi.

– Vă amintiți unde v-ați născut?

– Îmi amintesc, domnule… Eu sunt din Addis Abeba. E cel mai perfect și confortabil loc din lume. Și dacă se spune că e semi-sălbatic, să nu crezi. E o țară foarte civilizată. Acum cred că a progresat. Chiar și atunci, străzile erau precum Bulevardul Beyoğlu.

Anber Ağa își spune povestea, sărind peste episoadele tragice ale sosirii la vilă:

– Am venit tot așa cum au venit și prietenii pe care i-ați văzut, domnule. Știți cum am fost aduși…

Prima dată, eu am fost dat la conacul unui guvernator. Bietul om a încercat să facă un bărbat din mine. Din străduința lui, există cei care sunt acum în poziții bune și cei care își câștigă traiul perfect. Apoi m-am dus la o școală din Divanyolu. Din moment ce eram îngrijit în casa lor, mergeam împreună cu domnul Hamdullah Suphi la școală; curând, am primit o diplomă de la această școală. Șefia noastră la palat a durat aproape 335 de ani (1917).

Lala Sadrettin, eunucul mai în vârstă, estimând că ar avea 130 de ani, povestește despre viața lor din interiorul seraiului:

– Eram prizonieri în serai. Nici măcar nu vedeam soarele. Treaba noastră era să strigăm «destur, destur», atunci când veneau tablagiii, pentru ca femeile să se împrăștie. În serai, cum se știe, erau femei din belșug. Unele spălau rufe, altele călcau sau mai știu eu ce treabă făceau. Pe scurt, fiecare dintre ele făcea o muncă. Favoritele erau și ele multe, dar locuiau într-un apartament separat." [10]

[9] **https://en.m.wikipedia.org/wiki/Eunuch**. Traducere din limba engleză de **Urfet Șachir**.

[10] **https://groups.google.com/forum/embed/#!topicsearchin/merakediyorum/after$3A2009$2F10$2F01$20before$3A2009$2F10$2F31/merakediyorum/tP-cd1BLp6Y.** Traducere din limba turcă de **Urfet Șachir**.

Eunuc negru al sultanului otoman. Fotografie de Pascal Sebah, 1870.

Aproximativ un an și jumătate mai târziu, un alt reporter, **Feridun Kandemir**, vizitează conacul, în numele revistei „Aydabir". Kandemir încearcă să scormonească, mai cu îndrăzneală, viața amoroasă a eunucilor:

„– Dacă unul dintre voi s-ar căsători… Dacă ar găsi un partener de viață potrivit stării sale… Dacă s-ar auzi vocea unei femei în casa lui, poate s-ar plictisi mai puțin…

Enver Ağa râde sfârâmicios, agitându-și burta:

– Am fi intrat unul în altul… Femeie? Noi nu cumpărăm așa ceva. Poate data viitoare când venim, dacă nu avem vreun accident. Ei bine, dar tot m-aș mai gândi, de ce să mint. Femeile văd ce se întâmplă și, uneori, sunt recunoscător pentru starea mea. Uite, slavă lui Allah, noi suntem cinci (interesant, numărul a scăzut mult în acest timp scurt), în casa noastră nu există nici hărțuială, nici durere. Ne ducem traiul ca între frați. Ne-am împărțit treburile și fiecare dintre noi are o treabă separată…

Când Kandemir nu-și primește răspunsul așteptat, se întoarce la Anber, cel mai tânăr dintre eunuci, chiar dacă acum are peste 88 de ani:

– Ce ai face dacă o fată tânără și frumoasă s-ar așeza lângă tine, s-ar băga în tine și ați sta obraz lângă obraz?

Anber își răsucește gâtul, își încrețește buzele, apoi deschide gura, arătându-și dinții albi ca un șirag de perle fără cusur:

– Aș înghiți în sec!

Kandemir, hotărât, îl întreabă pe celălalt (probabil, i-a uitat numele, căci nu l-a specificat):

– Dar tu, șefule?

– I-aș vorbi dulce în limba ei, aș găsi o modalitate să aduc apă de la un râu și aș îndepărta-o cu delicatețe de lângă mine.

– Adică, ai fi alungat-o?

– Nuuu… Cum să alungi femeia?… Păcat, e și ea om…

Kandemir se întoarse iar către Anber Ağa. Trebuia să-l facă neapărat să spună ceva.

– Ce ai fi simțit înlăuntrul tău?

– Nici eu nu pot să spun asta. Dar aș fi simțit. Aș fi simțit un tremur, un fior, mi-ar fi ars și inima, și înlăuntrul meu." [11]

Castrarea, care înseamnă privarea unei persoane de viața sa sexuală, nu este prevăzută în legea islamică. De fapt, **Șeyhülislamii** [12] otomani au decis în unanimitate că emascularea nu poate fi o faptă permisă și legală. Principala dovadă că emascularea oamenilor nu este permisă în islam este următorul verset din Coran, **șeihulislamii (Șeyhülislam)** otomani luând, în unanimitate, hotărârea interzicerii castrării pe baza acestui verset:

„[Îi spuse Satanei astfel]: Le voi da porunci, până când vor încerca să schimbe ceea ce Dumnezeu a creat. Oricine îl lasă pe Dumnezeu și îl urmează pe Satana ca prieten, va fi supus unei pierderi clare și mari." [13]

Juriștii islamici care au evaluat acest verset și-au exprimat punctul de vedere cu privire la castrare astfel:

„Castratul omului este interzis. Cu toate acestea, în cazul în care este pentru un beneficiu și o faptă bună pentru creaturi, altele decât oamenii, de exemplu, calul și boul, atunci castrarea este permisă." [14]

De fapt, juriștii islamici și șeihulislamii otomani au declarat că până și folosirea de către alții a oamenilor castrați este chiar mai dezgustător, pentru că ar încuraja castrarea. Diferența dintre dezgust și interzis era evidentă.

---

[11] *Ibidem.*

[12] **Șeyhülislam,** fost membru (în Imperiul Otoman) al cabinetului, după marele vizir și, în general, responsabil cu treburile religioase. *(Türk Dil Kurumu Sözlükleri/Dicționarul Societății de limbă turcă);* **șeyhülislam** *s. (ist. în Imperiul Otoman)* – **șeihulislam**, șeful comunităților religioase musulmane **(Baubec, A., Baubec, G. Deniz-Kamer**, *Dicționar turc–român, român–turc*, Constaná, Ed. Ex Ponto).

[13] ***Kur'an, Nisâ, Âyet, 119***

[14] **Haskefî,** ***Dürr'ül-Müntekâ Şerh'ül-Mültekâ,*** II, 553 ***(Damad Şerhi kenarında), Damad, Mecma'ül-Enhür***, II, sh. 553.

Eunuc șef al sultanului otoman Abdul Hamid II la Palatul Imperial, 1912

„Ebû Hüreyre s-a dus la Profet (Pacea fie asupra Sa):

«O, Mesager al lui Dumnezeu! Sunt prea tânăr, mi-e frică să nu cad în adulter și nu am nici mijloacele financiare să mă căsătoresc. Dacă îmi permiți, o să mă pregătesc pentru castrare».

Profetul lui Allah, care a răspuns cu calm la cele patru întrebări ale sale, i-a spus în final cu puțină mânie:

«O, Ebû Hüreyre! Cerneala penei care scrie destinul tău este uscată. În acest caz, castrarea sau necastrarea e totuna».

Ebu Hüreyre este lăsat să aleagă; poate că el este mustrat și acuzat de încercarea de a schimba soarta de la Allah." [15]

Etimologic, cuvântul **eunuc** provine din greaca veche și înseamnă „păzitor". Eunucii au fost inițial însărcinați cu paza haremului. În unele civilizații, cum ar fi civilizația chineză, a fi eunuc era o condiție esențială pentru intrarea în rangurile înalte ale diplomației. În cazul Chinei, îndepărtarea *„marelui sigiliu sacru"* asigura că niciun membru al serviciului imperial nu putea întemeia o dinastie. Uneori, organele genitale creșteau la loc. Înainte de a fi admiși în serai, eunucii erau examinați cu mare atenție, pentru a se asigura că nu le crescuse nimic la loc. Eunucii chinezi mâncau creierii criminalilor care erau decapitați, convinși că organele sexuale li se vor regenera. Carter Stent consemnează în studiul său că, în urma unei investigații care se făcuse la curtea chineză, s-au descoperit mai mulți eunuci în continuare dotați, aceștia fiind imediat castrați din nou. Un eunuc pe nume Wei-chung-hsien, de la curtea din Beijing avea, în secret, o concubină și încercase toate metodele pentru a-și regenera organele sexuale. Un doctor îi recomandase să mănânce creierii a șapte bărbați, pentru a-și putea redobândi organele genitale. Wei-chung-hsien a făcut rost de șapte criminali cărora le-a despicat capetele, le-a scos creierii și i-a mâncat. Nu s-a aflat dacă a avut efect și care a fost rezultatul.

Antropologul elvețian **Eugène Pittard** (1867–1962) a făcut numeroase călătorii de studii antropologice în România, în jurul anilor 1900, fiind interesat de tipologiile umane din acest spațiu geografic, pe care, așa cum el însuși a declarat, l-a iubit foarte mult. În cartea sa ***La Roumanie – Valachie, Moldavie, Dobrudja,*** publicată în 1917, la Paris, cu un conținut de 328 de pagini, cuprinzând 50 de ilustrate, scrie despre secta religioasă a scopiților (castrați), cărora le-a dedicat un capitol: ***Les Skoptzy***. Se spune despre acești eunuci că ar fi înființat localitatea 2 Mai (*Două Maiu*, denumirea originală a satului), aflată la malul Mării Negre, la sud de Mangalia și că ar fi fost birjarii muscali ai Bucureștiului la începutul secolului al XX-lea. Pittard ne furnizează cele mai veridice informații cu privire la eunuci, iar descrierile sale coincid cu alte surse care se referă la aspectul fizic, personalitatea și traiul lor.

„Oamenii, la care operația produce schimbări fiziologice considerabile, sunt, în cea mai mare parte, giganți. Fețele lor fără păr și palide, umflate, cu căciulile lor de blană, fac o impresie ciudată. Este imposibil să le atribuim o vârstă exactă. Mâinile lor sunt alungite, suple, proaspete, moi la atingere, ca mâinile femeilor. Și acești giganți – există unii care ajung la aproape doi metri înălțime – au voci de soprană deosebit de uimitoare. Toți acești «porumbei albi», așa sunt numiți, sunt de fel liniștiți. Ei nu beau lichior, nu fumează niciodată. Au sensibilități exagerate, susceptibilități și gelozii extraordinare. Sunt sinceri. Poliția nu e niciodată obligată să aibă grijă de ei…

[…] Satul Două Maiu este un sat agricol. În București, Iași și Galați, scopiții sunt, în principal, herghelegii. Atelajele lor sunt cele mai frumoase dintre toate. Onoarea lor profesională este nu numai de a deține niște cai splendizi, ci cei mai buni trăpași, cele mai strălucitoare harnașamente, cea mai bună mașină, cea mai frumoasă rochie de catifea. Erau niște herghelegii aristocrați, care nu aliniază echipajele lor dimineața pentru simplii trecători. Ei se grupează în anumite cartiere și se izolează de stradă cu garduri înalte." [16]

[15] **İbrahim Canan**, ***Kütüb-ü Sitte***, İstanbul 1995, II, sh. 210-211; ***Buhadis, Buhari tarafından naklolunmuştur.***

[16] **Pittard, Eugène**, *La Roumanie – Valachie, Moldavie, Dobrudja*, University of Toronto Library from the Canada Council Special Grant for International Relations, 1968, p. 301–303. Traducere din limba franceză de **Urfet Șachir**.

Eunucii erau cei mai puternici și temuți membri ai palatului. În timp ce se aflau în palat, sarcina principală a lor era să vegheze asupra femeilor, să stabilească o legătură între harem și lumea exterioară și, de asemenea, protocolul. După abolirea sultanatului, ei au rămas la mijloc. Toți au rămas în stradă. Nu cunoscuseră viața reală, nu știau despre conceptele de bani și subzistență și recurgeau la tot ce puteau pentru a trăi în stradă. Principalele aventuri ale eunucilor, care erau foarte lungi și dificile, aveau să înceapă după ce porțile palatului au fost închise la fața lor. Cei care erau bogați și-au construit o viață departe de toată lumea, iar cei care nu aveau bani s-au adunat sub acoperișul unei asociații numite **Asociația de Solidaritate a Eunucilor (Haremağaları Teavün Cemiyeti**) și au încercat să se sprijine reciproc. Hayreddin, ultimul eunuc, a murit în 1979.

Dârüssaade Ağası a fost căpetenia eunucilor. A fost ministrul Haremeyn (șeful haremului) și al fundațiilor sultanului. În acest sens, prin protocol, a fost imediat după marele vizir și șeihulislam. El transmitea celor vizați ordinele sultanului cu privire la harem. A fost alături de sultan la toate ceremoniile. A jucat un rol principal în trimiterea procesiunii **Sürre** [17], în călătoriile sultanului, la nunți și la nașteri. Numirea unui sclav negru și eunuc într-o poziție atât de importantă și prestigioasă era un indiciu al înțelegerii clasei democratice la otomani. În plus, angajarea lor ca eunuci a oferit un mijloc de trai pentru acești nenorociți ai soartei. Acesta este un bun exemplu de umanitate care nu poate fi găsit nicăieri altundeva în lume.

Mangalia, 14 decembrie 2020

Bibliografie:

Burton, Sir Richard Francis, *Personal Narrative of a Pilgrimage to Al-Madinah and Meccah*, Londra, 1853; *The Book of the Thousand Nights and a Night*, Londra, 1885.

Lytle Croutier, Alev, *Harem. Lumea din spatele vălului*, București, Editura Corint, 2014

Penzer, N. M., *The Harem*, Londra, 1936.

Pittard, Eugène, *La Roumanie – Valachie, Moldavie, Dobrudja*, University of Toronto Library from the Canada Council Special Grant for International Relations, 1968.

Rycaut, Sir Paul, *The present State of the Ottoman Empire...*, Londra, 1665; *History of the Ottoman Empire from the Year 1623 to 1677*, Londra, 1680.

https://topbible.topchretien.com/esther.1.13/WEB

Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (Fundația Religioasă Turcă Enciclopedia Islamică) – https://islamansiklopedisi.org.tr/hadim-harem

https://www.hurriyet.com.tr/gundem/harem-agalarinin-gizli-kitabi-39004132

https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/220586-hadimlik-ignesi-yokken-orayi-orakla-keserlerdi

https://www.hurriyet.com.tr/murat-bardakci-haremagalarinin-hazin-sonu-39203738

https://www.haberturk.com/yazarlar/aysem-kalyoncu/883593-harem-agalari

https://en.m.wikipedia.org/wiki/Eunuch

https://www.internethaber.com/hadim-edilmis-harem-agasi-halvete-girebilir-mi-601469h.htm

https://www.sabah.com.tr/sozluk/tarih/hadim

https://www.tarihtoplum.org/harem-agalari-nasil-hadim-edildi/

Cumhuriyet Dönemi Yaşamlarıyla Özgür Haremağaları https://groups.google.com/forum/embed/#!topicsearchin/merakediyorum/after$3A2009$2F10$2F01$20before$3A2009$2F10$2F31/merakediyorum/tP-cd1BLp6Y

„Deși utilizarea eunucului pentru a proteja femeile din harem a fost tradițională atât în Orientul Mijlociu, cât și în Orientul Îndepărtat de secole, această instituție nu a fost folosită de către otomani, fiind considerată inutilă, până când nu și-au mutat capitala în Europa și nu au recunoscut tradițiile bizantine și grecești. Până la mijlocul secolului al XV-lea nu au fost folosiți eunucii."

[17] **Sürre,** bani și cadouri trimise de sultanii otomani la Mecca și Medina în fiecare an.

Epigrame

CARAGIALE VERSUS URMUZ

George Corbu

Jurist, scriitor
Primul președinte al Comisiei Naționale a Bibliotecilor
Președintele Uniunii Epigramiștilor din România
Directorul revistei „Epigrama”

Cum să nu rămâi mofluz
Când, nedumerit, în cale
Dai tot timpul de Urmuz
Deghizat în Caragiale?

*

Într-o lume-arzând de jale,
Căutând un călăuz,
Mă botez întru Urmuz
Dar mă-nchin lui Caragiale!

*

Încă-mi stăruie-n auz
Crezul dascălului meu:
„Caragiale-i Dumnezeu,
Pe când dracul e Urmuz!”

*

Ce zic eu nu-s vorbe goale
Sau care-au ieșit din uz:
Slava-i a lui Caragiale,
Iar ponosu-al lui Urmuz!

*

Sunt „conserve” ideale
De umor: Cum să refuz
Un râs à la Caragiale
Sau pe cel à la Urmuz?

*

Nu spun ca să mă amuz
Vorbe artificiale:
Caragiale nu-i Urmuz,
Dar Urmuz e Caragiale!

*

Când visez la Santa Cruz,
Iar în jur e-atâta jale,
Mă *tratez* cu Caragiale –
– *In extremis* – cu Urmuz!

Lui Urmuz

Cred că ai găsit cu cale
– Și nu-i rău deloc, socot –
Să-l implori pe Caragiale
Să te-accepte ca nepot!

Mie însumi

Nu doar ca să mă amuz,
Dar cum toate merg la vale,
M-am lansat întru Urmuz,
Îmboldit de Caragiale!

*

Diferența este netă:
În această ierarhie
Caragiale-i galaxie,
Iar Urmuz este planetă!

*

N-aș vrea să fiu deloc confuz
Ci, dimpotrivă, elocvent
Când spun că-n Țara lui Urmuz
Tot Caragiale-i prepotent!

*

Sunt atent la protocoale,
De aceea, mă recuz
În „procesul” Caragiale
Contra straniului Urmuz!

*

E absurd să îl vezi pe la
Întâlniri vag culturale
Pe Urmuz stând sub umbrela
Tancului Caragiale…

Lui Caragiale autoexilat la Berlin

„Răzbunarea” dumitale
Ne trecu neamu-n Anale,
Însă eu, unul, te scuz
Fiindcă m-a rugat Urmuz!

*

Înșira-v-aș vorbe goale
Într-un amalgam confuz,
Dar mă tem de Caragiale
Și de sosia-i: Urmuz!

*

Când citești pe Caragiale
Parcă muști dintr-un harbuz
Sau din niște trufandale
Cultivate de Urmuz!

*

Cum l-ador pe Caragiale,
Evident că nu refuz
Să-i atribui lui Urmuz
Genele-i… con-geniale.

Unui universitar

Ținând cursuri magistrale
De umor, n-am să te scuz
De nu-ncepi cu Caragiale
Și de nu-nchei cu Urmuz!

*

Într-un circ „corect confuz”,
Predispus la dandanale,
Președinte-i Caragiale,
Prim-ministru e Urmuz!

*

Întrebarea *tale quale*
Eu o pun, fără s-acuz:
Cât a-„mprumutat” Urmuz
De la Iancu Caragiale?

Unuia

Crezi c-ales-ai dreapta cale,
Deși ești de tot confuz:
Nu-l cobori pe Caragiale,
Înălțându-l pe Urmuz!

*

Surse scrise sau orale
Spun, neadmițând refuz,
Că în clanul Caragiale
E un pui de cuc: Urmuz!

*

Pân' la urmă, oricât i-aș
Evoca, necontestat,
Unul moare exilat,
Celălalt sinucigaș...

*

Ce mai vis avui, amice!
Se făcea că-l văd, ferice,
Pe Urmuz stând la taclale
Cu maestrul Caragiale!...

România la Centenarul Marii Uniri

De-ar vedea Caragiale
Cum îi merge țării sale,
Cu Urmuz multiplicat,
Ar simți că-i răzbunat!

*

Întrebări conjuncturale
Din principiu nu refuz.
Voi ce credeți: Caragiale
Ar fi mândru de Urmuz?

*

Încă ne mai dă târcoale
Al istoriei refuz –
L-am simțit cu Caragiale,
L-nghițim și cu Urmuz!

*

Două genii: nenea Iancu
Condamnat să-mpuște francu'
Și Urmuz, înconjurat
De năluci când s-a-mpușcat!...

*

Ești sărac și n-ai parale,
Plângi pe țărmul andaluz?
De te tragi din Caragiale,
Să nu tragi precum Urmuz!

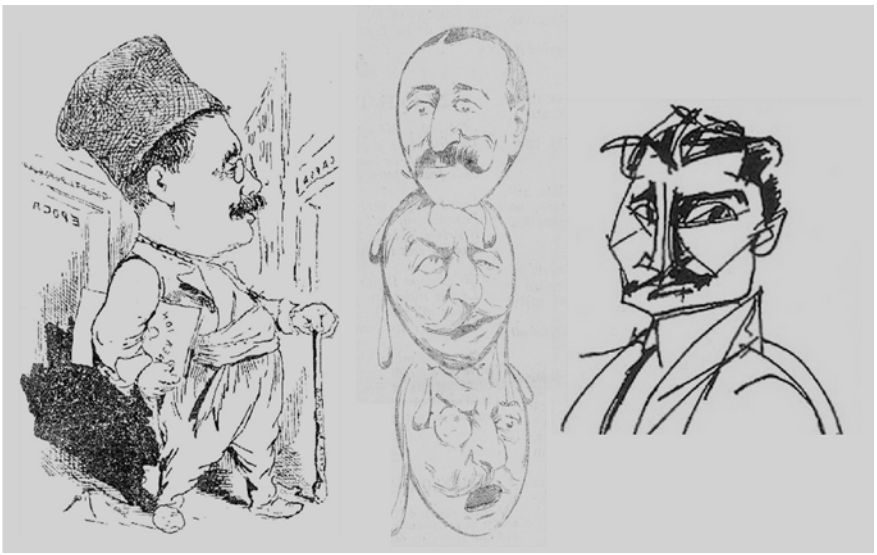

*

Când îți țiuie-n auz
Doar sudalme colosale,
De-l saluți pe Caragiale,
Îți răspunde sec Urmuz!

*

Un umor de cartier
Cum descris-a Caragiale
Doar Urmuz, ca grefier,
Mai găsea prin tribunale!

Evoluție

Românie,-n ev obtuz
Scufundându-te agale,
Nu da era Caragiale
Pentru zodia Urmuz!

României

Timpul – explodat obuz –
Este praf de aștri-n cale:
Unul fost-a Caragiale,
Noi – fărâme de Urmuz!

*

Mândrei noastre capitale
Îi lipsește – și n-o scuz! –
Berăria „Caragiale"
Și bistro-ul „La Urmuz"!

*

Niște vremuri imorale
Mii de nume-au scos din uz;
Le-au venit de hac Urmuz
Și, mai drastic, Caragiale!

Dialog profesor–elev

Ian să-mi spui, mă rog matale,
Ce-ai citit de Caragiale?
Iar elevul, cam confuz,
A răspuns: schița „Urmuz"!

*

Fapte supranaturale
Au fost totdeauna-n uz;
Un exemplu: Caragiale
„Născătorul" lui Urmuz!

*

– Caragiale și Urmuz
Au fost cinici? Au fost cruzi?
Au fost veseli? Au fost triști?
– Au fost supra... realiști!

*

Vreau de mult să le propun
Și să-i rog să vină:
Caragiale la dejun
Și Urmuz la cină.

*

Rapița-ntre vegetale,
L-a sedus pe Caragiale,
Iar *cartoful* cel ursuz
Îl alese pe Urmuz!

Poesis

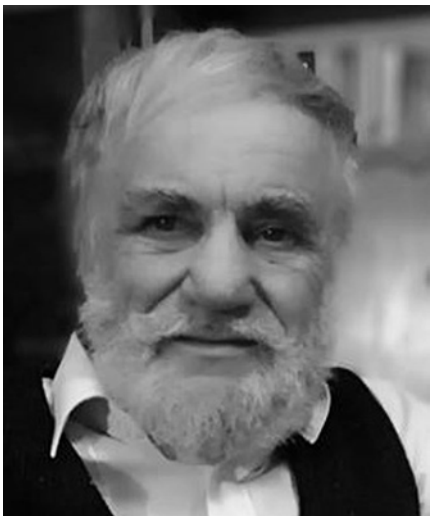

Alexandru Sfârlea

Poet
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Sfârlezii noi

Caut

(…Mă uit în dreapta
unde scrie IEȘIRE cu roșu
– ca-n propria viață stătusem în sală –
văzusem tot filmul
cu o palidă și prefăcută resemnare,
apoi, nu înțeleg de ce,
mă-ntorc prin incinta pustie
și caut înfrigurat cuvântul INTRARE
scris cu negru…)

Momentul

(…Am stat zile și nopți în șir
să surprind momentul când galbenul păpădiei
ajunge puful cel dezmierdat
din priviri nu doar de femeile ușoare
ci și de o urmașă a Albei ca Zăpada
care sufla puful pretinzând apoi
că e fiul din flori al ninsorii
și că ea și omul ei
după ce s-au iubit năprasnic o sută
și ceva de nopți
n-au reușit să aibă ca urmaș
decât pe cel supranumit fiul ploii
un singur minut m-am recules
cu ochii închiși ei bine
în momentul ăla păpădia s-a și albit…)

Hotărâse

(…Mi-a venit să-i spun
dar nu i-am spus numai pentru că
dacă i-aș fi spus adevărul ăsta ar fi înfipt-o
în urletul meu de triumf
și-atunci i-am văzut feminitatea prelingându-se
ca o sevă pe ultimele lui cuvinte
horărâse omul să nu mai scoată un cuvânt
decât dacă ea ar fi arătat
că înțelege cum se vindecă sfâșierile sufletești
cu praf de cretă
presărat peste sânge…)

Imaginea

(…Lângă un zid am stat,
ascuns de iederă și flori
oare e plin de igrasie?
m-am întrebat –
am smuls vegetația aceea
și de imaginea văzută
am fost mușcat:
pe zid erau urme de sânge,
așchii desprinse,
miros de praful acela
care invocă pofta de a ucide –
iedera și florile
parcă mă priveau
mustrător,
am acoperit locul dezvelit
cu chiar trupul meu
și m-am dat dus
doar când totul în jur
era întunecat, trăgaciurile smulse,
zidul zugrăvit…)

Creion

(…Așa se vedea emoția, sau nu știu ce era
pe fața ei ca mierea privită prin vinul dulce,
încât nu eram sigur dacă-n suflet se însera
ori că voia, aievea, devreme să se culce –

Dar șterge-ți-o, i-am zis, cu benzină de avion
sau cu gel de culoarea ridului de expresie,
ce te-aș mai ascuți eu, zice, ca pe creion
dar nu vreau s-adorm cu o crudă impresie…)

Feluri de-a fi

(…Ceva din felul de-a fi al unor dimineți
mi se furișează-n amprentele digitale
și, masochistic parcă,
se lasă strivite pe taste:
așa încât, deși percep acele sunete frugale
ca pe niște minuțioase atenționări,
îmi permit să le asemăn, totuși,

cu niște-abia schițate surâsuri
ale unor femei frumoase,
care, înspre amiază, vor deveni surâsuri largi
apoi râsete chiar, molipsitoare și fericite,
la intrarea alertă în noapte…)

Vulturul Aurel, de aur viu

In memoriam Aurel Dumitrașcu

(…E-n văzduhul caligrafiat de aripi, acela al literaturii române,
vulturul Aurel de aur viu, aprig înaripat și mult cuprinzător
cum ni se-arată cu fâlfâiri în care-albastrul aburind rămâne
ca să-l citim, cu sufletele arcuite pe cerul cel mai arzător –
Cum răsfoim caiete-nvăpăiate, parcă de-a munților culoare
în care-un ritm de zvăpăiate inimi cu-n cutremurător palpit,
se lasă descifrat într-o lumină la fel de cutremurătoare
și-n carnea timpului sculptează un chip cu creștetul albit –
Oare în câte orizonturi un trup de fată cu simțurile-aprinse
îi face semn să-și odihnească zborul și-mbrățișatele surâsuri
să nu se recunoască niciodată de rictusuri amare-nvinse,
apoi, în neopritul zbor, să viețuiască iar prin necuprinsuri –
„Voi muri într-o duminică dimineață. Când vei intra tu în bibliotecă
n-ai să mai vezi privighetorile moțăind
șoricelul cel roșu n-o să-ți mai treacă prin față.
Un firicel de sânge (atât) ca ieșit dintr-o carte. El va vorbi."
Așa grăit-a, cu știința propriei vieți întipărită în soartă:
știind ce-ar fi putut să fie, dar dimineața aceea a venit nemiloasă
și i-a bătut neînduplecată și fermă în a inimii poartă,
spre-a rămâne și el, pentru noi toți, „o amintire frumoasă".
…Să fie aripile, oare, ca de Icarus cel răzvrătit spre oști de astre
și căruia din tălpi torpoarea lutului cu gândul frământat țâșnește
ca spre a tot întoarce file tinzând spre înțelesurile noastre,
văd, iată, acel vultur Aurel de aur viu, ce-n Neuitare crește-crește…)

Poziționarea

(…Îmi unduiesc fiorii sub singurul veșmânt alb
pe care-l am, de la prima ninsoare; am stat acolo, despuiat,
– ca L. Blaga în boabele de grâu –
simțindu-mă, parcă,
în afara acestei lumi nedemne de orbitorul fast purificator –
fusesem poftit să dârdâi copios, pe-ndestulatelea,
uneori mă răsuceam pe călcâie,
ca pentru a strivi un virus bolnăvicios;
apoi venea Crăiasa tuturor zăpezilor constituite în avalanșe,
propunându-mi să mă erijez
ca fiind unul dintre cei care nu izbutiseră să oprească, auzi,
cu pieptul scos, măcar una dintre ele –
mă scuzam, ceremonios și-ndatoritor, dar eu aveam înlăuntrul meu
atâtea răzbunătoare albe care-o luaseră razna
cu epiderma munților cu tot, încât peisajele hibernale din mine
se micșorau, ori de câte ori priveam spre ele cu ochii mijiți;
ei bine, când răbufneau așa micșorate, uitam până și de uneltirile
în contra porumbelului alb, înzăpezitul,
ale mai-marilor perverși, malefici și-oculți
stârniți de cioclii finanțiști ai umanității –
suflam praful încremenit și suav de pe unele suflete
desprinse din vrăjitorii, din blesteme și sofisticate-altruisme,
mă prefăceam că surâd în somn
unei silabe smulse din cuvântul „moarte",
apoi îi uram Crăiesei naștere ușoară, ca puful de păpădie;
ei bine, în tot acest timp,
mie-ncepea să-mi dispară pielea de găină
din pricina emoției,
apoi albul începea să se topească, lin și-nvăluitor,
de la sângele-mi fierbinte ce căsca, parcă, ochii prin
pori:
Dispari, blestematule,
îi șuieram, nu avem chef să ne topim de fericire
înainte de-a ne dezmetici
de care parte a rămânerii în viață să ne poziționăm,
pricepi?…)

Trecerea de pe o zi pe alta

(…A scurmat trecerea de pe o zi pe alta în tine
ca o cârtiță hămesită dar îngrijorată
pe alocuri de propriile instincte materne
aproape că-n mușuroaiele ei se-mpiedică
privirile celor ce nu iubesc animalele și poeții
acum i s-au tocit gheruțele
și-i curge prin trup moleșeala ca o supă sleită
începi să te-nroșești la cuvintele
nehrănite cu sângele ei încât
văzând cu ochii se micșorează
și miros a uscăciune capilarele sfârleziei
tot mai învinețită la chip
trecerea de pe o zi pe alta
ignoră negrul compulsiv în care se travestește golul
interior
apoi se maimuțărește răzuind rictusuri
de pe mutre parcă injectate cu plictis și repulsie
din când în când păsările de pradă
își fac cuiburi de mântuială între zile
apoi încearcă să zboare cât pot de departe
cu ele cu tot în spate…)

Totul pe jumătate

(…Astăzi, e de la sine înțeles,
acel Eu liric și oniric și tălâmb
m-a baltă lăsat, cum ar zice
unul setat pe inversul înjumătățit,
zdrențe și petice smulse din scepticism
stau îmbrățișate-ntr-un colț
al memoriei scurte, flash dacă vreți –
Prin urmare, fac totul pe jumătate:
nefericitei iluzioniste îi spun „te iu…",
ciocofleților poetuși „lua-v-ar ma…",
celor de la usr le refuz jumătatea din pensie,
paharul de vin roșu
– cu adevărul pe din două mincinos –
îl las pe jumătate gol, dacă văd două chestii simetrice
pe una dintre ele o culc la pământ,
domnișoarei care mă hărțuiește la piscină
îi spun „nu ți-e rușine,
acoperă-ți unul dintre sâni",
dacă prind o șopârlă-n deșert
îi mușc doar jumătate din coadă,
celor din clasa politică le șuier
cu jumătate de gură
„vedea-v-aș pe toți în stradă",
„Făt-Urâtule – îmi zice Făt-Frumos –
azi bag zmeul doar pe jumătate-n pământ",
în fine, dau mâna doar cu
Jumătate de om călare
pe jumătate de iepure șchiop…)

Poesis

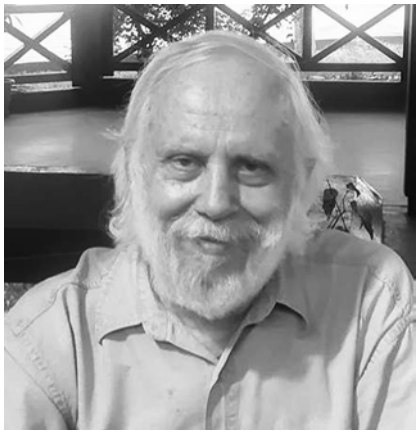

Cornel Galben

Poet, critic și istoric literar
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Singura cheie

O, poeți, bătuți de soartă,
Cheia-n viață ce vă ține
Nu se află-n nici o poartă
Și de vreți cu toții bine
Încă mult să vă mai meargă,
Renunțați la blasfemie
Și la limba voastră spargă,
Bateți cruci, câte o mie,
Și la Sfinți din calendare
Închinați-vă și-n rugă
Domnului strigați cântare!
Mila Lui să vă ajungă,
Să vă judece-n iubire,
Căci, cum știe fiecare,
Cheia-i doar în Mântuire!

* * *

Poartă-mi pașii, iubito,
în pădurile tale,
botează-mă cu verde și vânt...
Fiu nenăscut ard
în piscuri,
ard și mă sting în cuvânt.

Pastel

Parcul azi e trist și rece,
Pică frunza și se-ntrece

Care creangă-i mai golașă,
Care zboară ori e lașă,

Care lin pământu'-atinge,
Până ce din cer nu ninge,

Până ce vântul străbate
Dulcea lui singurătate...

Călător pe ceruri

O visez pe mama tot mai des
Și nu știu de ce, dar nu mai ies

Dintr-o sferă tot mereu mai mică,
Stau pitit în ea și-o nouă frică

Mă cuprinde ca o cingătoare,
Ce se-nfige-n trup și aspru doare,

Însă nu-i durerea ce sfâșie,
Ci doar vestea care, cine știe?,

Mă apropie din nou de ea,
Călător pe ceruri către stea!

Mărțișor

A ieșit de sub zăpadă
Ghiocelul să te vadă.

Deși-i încă tare ger,
Bucuriile nu pier,

Ci se-adună-n orice vreme,
Ca și gândul în poeme.

Ia-l acum și du-l cu tine,
Cât iubirea te va ține!

Cântec

Cântec întors peste spații,
coloană solară
în zumzet de fus,
mă poartă ca ruga
în sânge
și zvonul din lume adus...

Biciul ca o rană

Ca un vulcan erup fantasme,
Ne ning zăpezile fără de iarnă,
Un bici năpraznic e ecoul
Poemelor ce nu vor să se-aștearnă.

Scriitorul Cornel Galben a împlinit în 28 decembrie 2020 70 de ani.

Redacția revistei „Leviathan" îi urează
La mulți ani!

Poesis

Ioan Vasiu

Poet, critic literar
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

Catrene

se-ascunde toamna-n podul casei mele
să n-o găsească iarna ce-o să vină
o las să plece și nu-i bag de vină
știind că ne așteaptă zile grele

***

se-aud cum plâng pe munte primii miei
ciobanii îi ascund între cojoace
ninsoarea se topește-n ochii mei
iarna ar vrea să murmure dar tace

***

s-a îmbrăcat iarna în pardesiu
cerul e tot mai trist și cenușiu
azi noapte-n vis un vers am vrut să scriu
dar m-am trezit în zori și nu-l mai știu

***

de când mă știu mă plimb cu-același tren
și-am scris în orice gară un catren
fie mai vesel sau lacrimogen
că-mi place mult acest poetic gen

***

și bătrânețea poate fi frumoasă
și cerul plânge de tristețe uneori
și bucuria stă cu noi la masă
iar soarele e-ndrăgostit mereu de flori

***

dacă mă veți vedea întâmplător
scriind catrene undeva pe-un nor
să știți că cerul este cartea mea
în care totdeauna pot visa

***

există-n cer o mare rezervație
în care îngerii își fac culcuș
și unde și poeții dorm în pluș
când au timp suficient de meditație

***

în toamna asta te aștept la piață
acolo unde ploaia se răsfață
și unde-n fiecare dimineață
răsare soarele schimbat la față

***

câte catrene de-acum voi mai scrie
nu pot prieteni să vă spun precis
dar cât timp viața mea-i o poezie
promit că nu mă voi lăsa de scris

***

prin poezie eu am înflorit
ca un boboc de măr într-o livadă
și am vegheat la orice răsărit
cometa versurilor să nu cadă

Poesis

Pașcu Balaci

Poet, dramaturg, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Sonetele petrolului
(selecție)

***Să fie și petrol!,* mai zis-a Domnul...**

Să fie și petrol!, mai zis-a Domnul,
Privind la om, cum tremura de frig,
Cu cremene și-amnar prin pipirig
Și monștrii din adânc ce-și trăiau somnul

În surpătura ce se cheamă *slomnul* [1],
Topitu-s-au ca și un cucurig
Pe-o plită, prefacându-se-n covrig:
Dovadă cât iubește Tatăl, omul!

Untura lor, ieșind la suprafață,
Sub vânt și soare deveni *asfalt* [2]
Și în Mesopotamia măreață

Servit-a ca mortar la cel mai 'nalt
Turn Babel – multilingvă fortăreață,
O punte de pe-un țărm spre celălalt...

Arcă minunată și bituminată

Cu bitum din Iudeea, Noe, Sfântul,
De Domnul sfătuit [3] ca să își facă
O Arcă, unde lumea să încapă,
Căl'fătui-mbinările cu gândul:

– Când va porni potopul pe pământul
C-o omenire-n stare să petreacă,
Ziua și noaptea, în drăcească clacă,
Neștiind că apa îi va fi mormântul?

Și-***asfaltul*** ce cârmaciul l-a topit
S-astupe găurile dintre scânduri –
Unde, pe urmă, a încremenit –

Salvă corabia-n mai multe rânduri:
Scuipatul lipicios a mântuit
Galera omenească spre noi prunduri...

Codul lui Hammurabi despre petrol...

Din timpul Babilonului datează
Naptu, de la *nabatu* [4]: e cuvântul
Ce s-a aflat târziu, pe tot pământul,
Că-nseamna-n vechea limbă: *luminează!*

Un semn că păcura de-atunci lucrează,
Dar nu-i era atât de-adânc mormântul
Ca astăzi, unde ca și sfântul
De angel păzitor, ne stă de pază...

În *Codul Hammurabi*, printre legi
E-acest cuvânt, precum o nestemată,
Un leac universal pentru betegi,

Semn de minune: Iisus se-arată
Și în palate, dar și la bodegi
Trimis în misiune de-al Său Tată...

Cămașa cea de mire a lui Hercule...

Cămașa cea de mire a lui Hercule
Fost-a-nmuiată în petrol și-otravă;
Când el sosi acasă din dumbravă,
Geloasa Denaira cu destule,

Vii rugăminți, extrase din mandule,
L-a îmbrăcat cu ea, precum o sclavă.
Nebănuind prea groaznica-i ispravă
Ce împietrește micile globule.

Deodată pânza s-a lipit de spate
Și apoi de pieptul cel mai tare-n lume
Și-a început să ardă de la coate

Cu flacără-nnegrită de bitume,
Iar cel ce a luptat pentru dreptate
Sfârși eroic, tușind și scuipând spume.

***Uleiul* cel *de piatră*-n Orient...**

Uleiul cel *de piatră*-n Orient,
Mai mult decât a viperei untură,
Servea în frecții la vătămătură
Sau să-mblânzească nervii la dement,

Ori să unească pietre-n zid: ciment...
Iar în Egipt, punea-se umplutură
Mumiilor ce-și-astăzi au o zgură:
Petrolul e al cincilea-element?

Cu carnea de șopârlă, păr de țap
Și alifia cea de mătrăgună
Cu excrementul muștei în proțap

Făcea-se troc (în lumea, zisă, bună
A magilor cu chipuri de harap),
Cu nafta [5] ce din puțuri se adună.

Minunea descoperirii unui Nil de țiței...

Strigat-a disperat, el, Mohamed
Spre Bunul Dumnezeu: *Te rog, ajută,*
Mulțimea mea de triburi mohorâtă;
S-a isprăvit și cel din urmă ied,

Și-aș vrea o bogăție, -un fel de mied
Ca să recit, nu-mi fie gura mută [6]*;*
De sub pustia de nisip, urâtă,
Scoate o nouă mană: În Tine, cred!

---

[1] **Slomnul, slonul** , la plural *slomnuri, sloane*, adică surpătură, loc surpat. *(N. a.)*

[2] **Asfált**, din cuvântul grecesc *asphaltos* (rezistent), bitum, un sortiment de smoală care, amestecată cu nisip, pietriș și var, servește la pavat. În capitolul ***Facerea***, XI, 3, despre Turnul Babel: *„Haide să facem cărămizi și să le ardem cu foc. Și au folosit cărămida în loc de piatră, iar* ***smoala*** *în loc de var"* sau tot în ***Facerea***, XIV, 10: *„Valea Sidonului era însă plină de smoală, fugind, regele Sodomei și regele Gomorei au căzut întrânsa"*; sau în capitolul ***Leviticul***, II, 3, unde ni se spune că *„una din fiicele tribului Levi s-a dus să-și lase copilul* [pe viitorul prooroc Moise, *n. a.*] *în grija fluviului și a luat mama lui un coș de papură și l-a uns cu* ***catran*** *și* ***smoală***". *(Subl. a.) N. a.*

[3] Înainte de a slobozi potopul, Dumnezeu l-a sfătuit pe dreptul și credinciosul Noe astfel: *„Fă-ți o corabie de lemn de salcâm. În corabie să faci despărțituri și smolește-o cu smoală pe dinăuntru și pe dinafară".* (***Biblia***, București, 1968, VI, 14, p. 16) sau în ***Cartea a II-a a Macabeilor***, I, 36: *„Și a numit Neemia lichidul acesta* ***neftan****, care se tălmăcește* ***curățenie****, dar se cheamă de către cei mulți* ***neftai***". *(Subl. a.) N. a.*

[4] Încă de pe vremea străvechiului regat al Babilonului provine denumirea de ***naptu*** (*nabatu = luminează*) care ne indică faptul că încă de pe atunci petrolul era utilizat la iluminat, țițeiul fiind amintit chiar și în **Codul** de legi al lui **Hamaurabi** (1875 î. Hr., aceasta fiind prima dovadă istorică scrisă pentru reglementarea folosirii petrolului. *(N. a.)*

[5] **Nafta**, adică **bitum**, din cuvântul grecesc *naphta*. Pe de altă parte, vechii babilonieni foloseau asfaltul uscat drept combustibil, numindu-l ***rășină de pământ.*** *(N. a.)*

[6] **Îngerul Gavriil** (sau *Jibril*, în religia musulmană), același care s-a arătat Sfintei Fecioare Maria de *Bunavestire*, a apărut într-o vedenie și arabului Mohamed și i-a transmis acestuia învățăturile principale ale Coranului. *(N. a.)*

La ruga-acelui mic emir umil,
Domnul ivi sub ale lui picioare
Un fluviu de țiței lung cât un Nil,

Pe toți arabii lui să-i împresoare…
Fu binele uitat de-acest vechil,
Că nu este nimica nou sub soare…

Petrolul – salvatorul creștinătății bizantine…

Petrol, bitum, naftă și sulf, rășină
Cu var nestins, în tainică mixtură,
Fost-a războinica învățătură,
Ce datu-le-a Cetatea bizantină

Păgânilor, pe marea cea elină:
Focul grecesc, cel din al navei gură
Zbura spre ei, napalm, tunet, tortură,
Arzând și-n apă-n roșie lumină…

Așa a apărat creștinătatea
Țițeiu-adus de-un înger la Bizanț,
La unii viața, iar la alții moartea,

Peste Bosfor pus-au *romeii* [7] lanț
De foc lichid să protejeze ***Cartea*** [8]
Celor bogați și celor fără-un sfanț…

Sondorul – un Sfânt Gheorghe în felul său…

Precum Gheorghe cel Sfânt pe calul său
Împunge vârcolaci cu vârful lăncii,
Așa-i sondorul: cu sfredelul șpăngii
Străpunge solul să ajungă-n său

De dinozauri prefăcuți în tău:
Cu capătul de vidie al răngii,
El sparge seiful cu țiței al băncii:
Mai greu e să găsească *sămădău* [9]!

Petrolu-mbogățit-a peste noapte
Pe Edwin Drake-n optsutecin'ș'nouă,
Când a țâșnit în Oil Creek[10] negrul lapte

Și-istoria s-a despărțit în două:
Săraca lume veche făr' lumini, în noapte
Și cea bogată-n păcura cea nouă…

În drumul său spre China, Marco Polo…

În drumul său spre China, Marco Polo,
A observat în istmul Apșeron [11],
Cum ard întruna flăcări monoton,
Mai scunde ori mai-nalte, colo, colo.

Era cu-ai săi tovarăși și nu solo:
Văzură iar încinsul maraton,
Ieșit parcă din gură de Triton
Sub talpa lor și peste râu, dincolo…

Păreau guri de Infern, cum scris-a Dante:
Lasciati ogni speranza voi ch'intrate [12],
– Păzi-or flamele acestea diamante,

Și ne atrag în cursa lor spre moarte?
Roșcate, asiatice bacante,
I-ademeneau cu negre, mari carate…

În România, cel mai leneș său…

În România, cel mai leneș său,
Ce-am cunoscut vreodată eu în viață
Și despre care ucenicii tot învață
E în Bihor: *Suplacu de Barcău*!

Aici petrolul nu-i lichid în tău,
Ci-ncremenit ca bulgării de gheață,
Iar ghearele de sonde nu-l înhață
Și zace adormit în negrul hău…

E cel mai dificil pietroi din lume:
Sondorii de-aici ac de cojoc
Găsit-au adormitului din hume:

Ei, pe sub burtă i-au înfipt un foc
Ce arde-ntruna: roca face spume
Și către suprafață-și face loc [13]…

Petrolul – noul campion al lumii…

Cu păcuri se ungeau demult corăbii
Și umflătura din genunchi și gâtul
Iar flama alunga stafii, urâtul,
Pentru petrol pumni se-mpărțeau și săbii,

Ospețe se dădeau cu fripte vrăbii,
Iar reclamantu-n harță cu pârâtul,
Revendică la jude numai… râtul,
Cel cu dohotul bun de pus la scăbii.

Fu aurul împins de-acest oloi
De pe înaltul piedestal al lumii
Și a ajuns gălbiu-n locul doi,

Iar noul campion e *fiul humii*
Negru, urât, murdar, puțind, strigoi
Dat tot de-a dura cu rotundul gumii…

Janus cu două fețe e petrolul…

Janus cu două fețe e petrolul:
Una ne încălzește, luminează,
Prin torțe, caselor le este pază,
Dar *cealaltă* schimbă protocolul

Și ia-n primire-al său malefic, rolul:
Arde, distruge, strică, incendiază,
Ucide, afumă, zilnic poluează
Întreg pământu-l dă de-a rostogolul

Prin mari mizerii ca și pe o minge
Din piele hărtănită și umflată,
Ajunsă-n mlaștină, mereu-o-împinge

Spre gaura cea neagră, însetată…
Numai din mila Lui nu se va stinge
Opaițul de naftă binecuvântată…

Om și țiței – ce mare-asemănare!…

Cât de murdar e omul: ca petrolul!
Dar cum țițeiul fierbe în cazane
Să se purifice în mari bulboane
Și să își schimbe ca actorul rolul:

Să lumineze, să-ncălzească golul,
Așa-i și păcătosul: jos, sub strane,
Primește fericitele blazoane,
Credința-i înnălbește turnesolul…

Om și țiței, ce mare-asemănare:
Vin din adâncuri către suprafață,
Impuri la început și-n tulburare,

Apoi se limpezesc întreaga viață
Să dea căldura și lumina care
Le-a pus-o Tatăl la început în brațe…

---

[7] **Romeii**, denumire dată locuitorilor Constantinopolului, considerat a doua Romă. *(N. a)*

[8] ***Cartea,*** a se înțelege ***Biblia***. *(N. a.)*

[9] **Sămădău**, socotitor, un soi de contabil primar. *(N. a.)*

[10] Cel mai renumit foraj din lume a fost efectuat de **Edwin L. Drake** la 27 august 1859 în **Oil Creek, Pennsylvania**, fiind finanțat de industriașul american George H. Bissell, aici găsindu-se la numai 21,2 m adâncime zăcăminte extrem de mari de petrol. *(N. a.)*

[11] **Azerbaidjan** (*Țara Focurilor*, în limba veche azeră) cuprinde peninsula **Apșeron** și apele adiacente ce se varsă în Marea Caspică. Istmul Apșeron este bogat în zăcăminte de petrol și de gaze naturale, exploatate industrial de la finele secolului al XIX-lea, mai ales în regiunea Baku. Gazele naturale ardeau liber și permanent la suprafață, stârnind uimirea călătorilor de pe alte meleaguri. *(N. a.)*

[12] *„Lăsați orice speranță voi, cei care intrați aici"*. Aceste versuri celebre sunt din ***Divina Comedie*** a lui **Dante Alighieri**, scrisă între 1307–1321 și structurată în trei părți: ***Infernul, Purgatoriul*** și ***Paradisul***. Poetul florentin Dante, rătăcindu-se într-o pădure unde voia să ia o ramură pentru sărbătoarea de Florii, se trezește la un moment dat înconjurat de o panteră, un leu și o lupoaică. Cuprins de spaimă, îi vine o umbră în ajutor: este poetul antic Vergilius, care îl va conduce prin Infern, singura posibilitate de a ieși din pădurea amenințătoare. Deasupra intrării în infern stă scris, conform lui Dante, *Lasciate ogni speranza, voi ch'intrate*. *(N. a.)*

[13] La **Suplacu de Barcău** exploatarea țițeiului se face prin combustie subterană și injecție ciclică cu abur, procedee care asigură creșterea gradului de recuperare a țițeiului de la 9,19% până la 57%, cf. Autorizației de mediu nr. 613/03. 12. 2013 a Ministerului Mediului, Agenția pentru protecția mediului Bihor. *(N. a.)*

Poesis

Alexandru Cazacu

Poet

Un ricordo

Zgomotul pe care îl fac scurt-circuitele
într-o instalație de puteri mici
ca un fel de incantație a memoriei
ce se propagă din aproape în departe
lângă brațul unei mini-macarale
ce adună fierul vechi și îl sortează
în curtea unei centru de recuperat metale
Și toate strategiile aproape revoluționare de îndurat
încа un an și încă unul
fără ca ceva să dea semne că se întâmplă
să îți mai aducă aminte
de amiaza în care
din fostul magazin universal
s-au aruncat în containere
manechinele uzate moral
Atunci am putut afla cum până și pentru lucruri
gloria este efemeră
privind capul de mucava spân
cu pleoapele din plastic zăngănitoare și zâmbetul înghețat
pe care copiii îl rupseseră de trup
și se jucau cu el miuța

Visul nostru

Visul nostru era
să preluăm controlul asupra termocentralei
dintre blocurile cu zece etaje
și să plantăm o mică pădurice de lămâi pe terasa acesteia
să salvăm eroii încovrigați de frig pe o planetă fierbinte
alungați de suflul unei explozii de uimire
și tenacitatea vegetală a iederei
ce-și înfigea rădacini în straturile de mortar
și-n tencuiala caselor vechi
de unde încă se auzeau gramofoane
și întrebările unui om
în toată puterea cuvântului
iar răspunsul întârziat
se arunca în fața iernii
ca o contesă înaintea acceleratului

Dynamic frame

Pasări urbane trasează cercuri largi
deasupra parcului umed și geros
iar norii verticali se alungesc
precum coloanele într-un templu
prin oglinda acestei sufragerii
unde deții cantități impresionante de singurătate
ca un călător cu zeci de bagaje mișcate pe rând
de-a lungul unui peron aglomerat

Frumusețea lipsă a zilei
prinde în cadrul ei dinamic tarkovskian
gura unui vârtej invizibil
ferocea îmbrățișare a tot ce a fost
și partea iubirii încă vie

Sfârșit de sezon

Pașii ultimilor turiști peste nisipul umed
împingeau puțin marea spre Sud
O baricadă înaintea iernii această duminică
în orașul vechi pregătit iarăși să învecheasсă
cu frumusețea decadentă a străzilor sablate
de o liniște friguroasă unde ne spunem
cât la sută din tot ce ochiul vede poți iubi
lângă vârtejul ultimelor frunze
din fața plajei unde nu mai vine nimeni
unde securea războiului dintre tine și tine a ruginit
sub țipătul unui pescăruș flămând și alb
ca un lămpaș ce luminează întreg apusul

Les annéss folles

Și muzica pe stradela cu bistrouri meridionale
acoperită cu piatră cubică
continua să se audă mult timp
după ce muzicantul își strânse vioara
și mergea posac către casă
Fiecare cuvânt devenise
un artefact al altor cuvinte
Petalele unui trandafir sălbatic
se uscau peste treptele scări ce duc la abație

Surâsul și râsul nostru de după dragoste
niște amintiri devenite sunete într-o cutie de rezonanță
Doar lumina verzuie fumega deasupra lacurilor
în sfârșitul de zi când întorși de nicăieri
refuzam să mergem spre ceva anume

și dansam peste cimentul din curtea betonată
Ne măsuram pașii mici și calculați
iar răsuflarea noastră întretăindu-se
dădea o nouă viață îngerilor

Așteptări

Uneori după iubire
ca și cum ai luat de la capăt un supliciu
cu câteva clipe înainte ca aceasta să se termine
când vrei să încetinești oboseala acestei miercuri
cu așteptări ce se dăruie
și altele ce se câștigă
strânse-n cordonul ombilical
ce leagă ziua de o zi mai bună
în magazia cu păsări și amintiri împăiate
unde cu fața îngropată în teama
de tăișul după-amiezilor lungi
ce rănesc până la os
lângă trecutul al cărui leș
nu vrea să ne uite

Interval de Noiembrie

Șansa acordată celor care au risipit toate șansele
într-un interval de Noiembrie cu nori mari de ceață
în ferestrele clădirilor asemenea
unor trupuri abia îmbălsămate
când tot ce este nedus la bun sfârșit
rămâne persistent în memorie
iar singurătățile se hrănesc una pe alta

Din basmul sud-american ascultat cândva
îți amintești că uneori oamenii
au în loc de inimi niște păsări oarbe
iar liniile tramvaiului din orașe
se pot urma ca pe un sfat bun și liniștitor
dincolo de gustul cafelei
de amprenta degetelor rămasă pe trupuri
și de tremurul întrebării:
La ce zi din viața noastră ar fi bine
să renunțăm câteodată de dragul celorlalte?

Un târg de biografii

La 03:37 a.m. privim fereastra
și somnul acestui cartier
ars de razele lunii
ce împarte totul în lucruri mici
și lucruri și mai mici
Ne este teamă să vorbim
dar și mai teamă de acestă tăcere decupată
de brelocul metalic al cheii camerei duble
lovind masa de sticlă
lângă paharele jumătate pline
vărsate în amintirea zilelor
când eram departe de cei care suntem acum
rătăcindu-ne cu voluptate
printr-un târg de biografii
al Soniei Semionovna
privind-o în ochi și rugând-o să ne asculte

Geografie învinsă

Triumf îndoielnic al ultimei zile de vară
Soarele rostogolit peste lespezile unui ponton
printre califari și zgomotul mării atunci când se retrage
și nimeni în jur nu-i sare în ajutor
Sub tălpile pantofilor
pietrele ce au aparținut unui far genovez
se adună una lângă cealaltă
ca într-un cuib ce rezistență
și nu mai vrei să înduri consolarea și alinările
nici prima nici ultima ocazie
de care se spune că trebuie să profiți
O geografie învinsă devine acest litoral
unde blândețea s-a sălbăticit
iar briza decupează un zâmbet amar
în nisipul răscolit
de amintirea toamnei ce o să vină

Lovitură precisă

Mai văzusem odată
cum o viață poate lua la rost viețile altora
în cele zece porunci ale lui Kieślowski
apoi gardul de beton al unui fost abator
peste care a crescut iarba și buruienile
iar pământul reavan pătrunse
nu se știe cum
până în sala de sacrificiu
cu hale dezafectate și igrasia înflorind pe ziduri
sub lumina violentă a panourilor publicitare
acum când
vagabonzii orașului îmbătrânesc
pictorii de grafitti își abandonează spray-urile
și un târziu ciudat sosește la mijlocul zilei
precum o lovitură precisă a tacului
într-un joc de biliard

Poesis

Vasilica Grigoraș

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Ziariștilor Profesioniști
din România

Un copac cu multe inele

Sunt un copac
pe care destinul l-a binecuvântat
cu multe inele
şi l-a răsfăţat sculptându-i
trunchiul subţire
dar viguros şi armonic
încât m-am strecurat
în sunetul muzicii anotimpurilor
cu tainică simţire
printre bucurii şi intemperii.

Nodurile adunate în firul vieţii
nu ştiu când şi cum
scăldate în ploi fine ori nebune
mă-nfioară uneori
dar ştiu că şi poama stafidită
are aromă și dulceață
iar savoarea-i împărtășită

Deşi mi-a fost loial
licărul din priviri se clatină
şi va veni o vreme
când paznicii cetăţii mele vor aţipi
iar eu mă voi îndrepta
spre câmpul cu stele.

Circul lumii

într-un cort imens
afișe scrise și colorate strident
oameni, animale laolaltă
umbre grosolane
chicote peste măsură...

capetele depășind pânza cortului suspendat
bălăgănindu-se uneori fără trup
în ritmul crănțănitului semințelor
stuchitului fără reținere
mirosului floricelelor de porumb

lipseau doar tuciurile și cărbunii
pentru că urșii jucau pe un jar artistic

chiote, suspine, răsuflări reținute
scâncetul câte unui copil speriat
de valuri zgomotoase de râsete
pe fondul unui scandal infernal
în care cuvintele zdrăngăneau fals
și atârnau ca țurțurii, trofee grotești

ridicând uimiți genele privim indiferenți
cum zilele trec fără sens într-o direcție hâdă
expresie amară a unei grave erori

Ochiul iscoadei

îmbelşugate lacrimi
se opresc în zbârciturile
care-i brăzdează fața
atât de proaspătă odată

peregrin prin crângul cast și vânjos
ca un feciorelnic june
a cărui inimă simte încă
o nebuloasă dorință de dragoste

o nălucă aievea cu chip de dezmierdare
cu obrajii împurpuraţi şi sânii uşor îndrăzneţi
îi perindă prin faţa ochilor
tinereţea anilor de mult

în bătăile năvalnice ale inimii
desluşeşte o uşoară fluturare de zâmbet
simţurile înfiorate îi dau puteri
să se împăuneze sub cerul senin
cu aerul tomnatic încă neofilit

cu paşi sfioşi şi înfrigurați
se pierd fără veste în bezna nopţii
sfredelindu-şi inimile cu ochiul de iscoadă al eretei
în timp ce scânteia unui sentiment năvalnic
abia aşteapta să izbucnească în flăcări

Gerul păcatului

O picătură uriaşă,
aversă ca un torent zburător,
iederă umedă, rebelă
cortină grea, mată
se întinde între cer şi pământ.

Cerul pare un monstru feroce
într-o neinspirată şi josnică ostilitate
se năpusteşte dizarmonic,
cu brutalitate dezlănţuită,
provocând fracturi
pe-obrazul pământului
care abia respiră şi geme
într-o indignare dusă la paroxism.

Între cerul de plumb
şi pământul încremenit
suntem noi oamenii împotmoliţi
într-un câmp minat
de gerul păcatului
săvârşit cu vehemenţă acerbă,
răstignindu-L în fiecare moment
pe Mântuitorul lumii.

Muzeu (secvență senryu)

piese de muzeu –
adunate-n parlament
doar antichități
*
idilă la muzeu –
custodele în brațe
c-o *Țărăncuță*
*
muzeu de ceară –
politicienii cu
figura ștearsă
*
muzeu sătesc –
de viță nobilă doar
Grasa de Cotnari
*
muzeu erotic –
în centrul colecției
Venus din Milosu
*
coasa la muzeu –
bunicul pe drumul lui
fără întoarcere
*
muzeul din sat –
pe râurile iei
roiuri de muște
*
vizită la muzeu –
fetele caută de zor
Maternitate
*
muzeu natural –
papagalii ciripesc
de la tribună
*
furturi din muzeu –
după *Rondul de noapte*
Lupta cu taurul
*
muzeu etnografic –
ițele războiului
tare-ncâlcite
*
muzeul din sat –
Spălătorese la râu
în Carul Mare

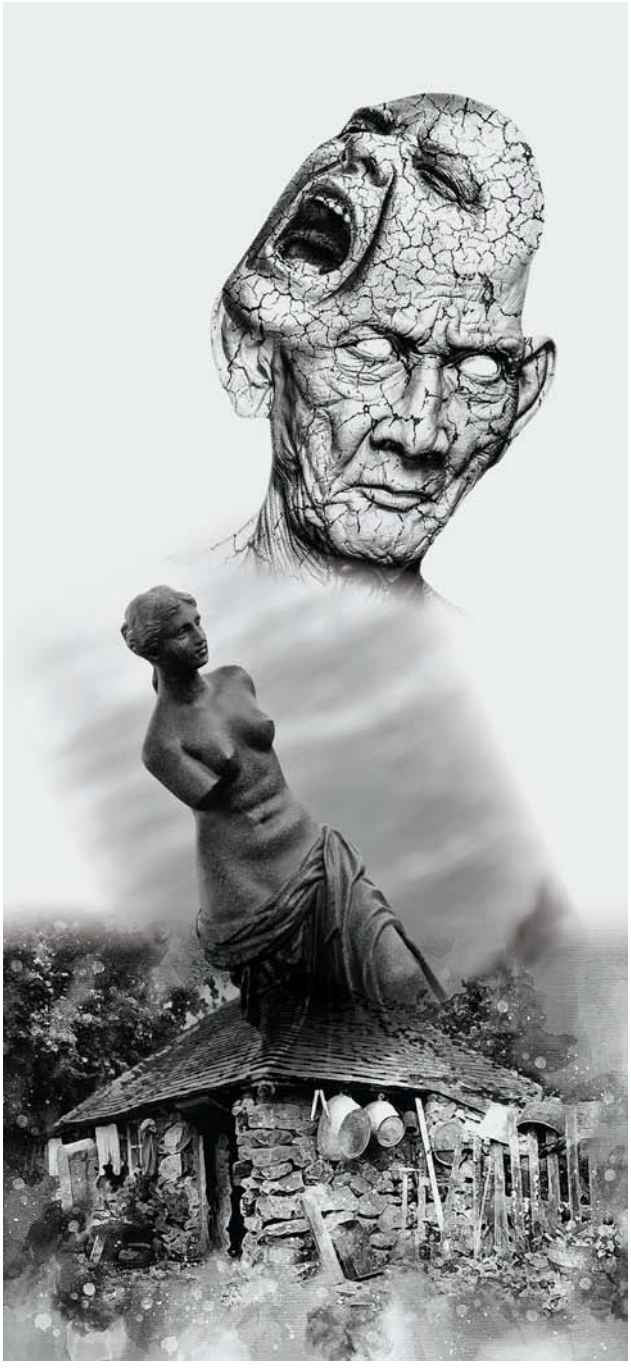

Poesis

Mihai Păcuraru

Poet

Oglinda primului om

Lui Albert Camus

Pomii aveau crengi de sârme,
sârme pline de lumânări aprinse.
Jacques întreba de Henri,
Henri nu întreba de Jacques;
lucirea lovise candela minții,
fluturi de foc treceau printre ramuri;
Jacques întreba de o parte din el,
în marea parte din cei aduși suflare
și mers trepidant.
Sub pomii cu lumânări aprinse,
Albert Camus întreabă, și fructele
aprind cerul din jur, de lângă pământ,
scântei ajung și ne aprindem cu toții – lumânări
în țipete de fugă.
Cad păsări în anotimpuri, prin mersul cu bicicleta
spre kilometri de înfrângere;
îți spală trupul între Henri și Jacques.
Îl întreabă pe Jacques bătrânul fiu,
răspunde Henri, tânărul tată, primul om

al lui Camus înfășurat în iarba din sufletul meu,
suflet împrumutat de la tatăl meu…

Timpul se sfărâmă printre
sârmele crengi pline de lumânări aprinse,
sângele curgea printre struguri arzând,
și un avion deasupra țărânii,
săgeată de numărat blestematul joc clepsidric,
până la aterizarea între poemele
altui copil mai bătrân.

Leagănul insulei Ada Kaleh

Cine te-a legănat, cine te-a legănat, bate
vecinul meu, vecinul tău deasupra
celor mai înalte zbateri de viață, bate cuie,
și nu scăpăm, acum, vii, de zgomotul trecerii și de petale
ce ascund colții demonului aflat pretutindeni.

Vine frumoasa, te acoperă cu plângerea
din kilometrul zero, și taci.
Vine mama frumoasei și-ți tunde
pletele crescute noaptea
sub lună, și taci.

Vine bunica mamei frumoasei,
cu mulțimi și căprioare hăituite,
din trupul tău strâns de lianele urii,
ochii se văd fosforescenți și cuvinte se-aud
pe când, sub lună, vocea comandă înecul.
Eu, odată și Ada Kaleh, odată – banal adaug acum, fără martori
în visul, dacă a fost vis, cu o viață și altă viață în Ada Kaleh,
fortăreață-sirenă ce cântă întruna renașterea-moartea/
moartea-renașterea.

Insula Ada Kaleh

Potolirea trupului din pânzele lui Picasso

La cap e potolirea formei,
la cap e potolirea văzului.
Insidios se prelinge scrumul orelor,
rămâne somnambulă cutia cu creier.
Capul e trupul, trupul fără cap
e pământ uscat cernut în deșertul
din noi, când ne rostogolim în naștere
și țipăm după fulger cu două litere incendiare.
Rămân ochii pe care îi așez ca Picasso
la picioare, sub tălpi, să vadă cenușa din urne.
Adun și răzbun, trec printre cele făcute
de cuvinte din două litere –
ce multe sunt cuvintele din două litere:
oa, el, ea, ou și câte vântul limbii le stivuiește
ca pe troiene lâng-o lumânare și cerneală
într-o carte și un contur colorat,
pe care n-o descifrează decât nebunii
cu focul în toți neuronii.
La cap e potolirea formei.
La cap e potolirea trupului și lutului diform.

Document

RESTITUIRI: „HUSSERL. O INTRODUCERE ÎN FILOZOFIA FENOMENOLOGICĂ” ȘI „AICI SE REPARĂ IEFTIN ROATA NOROCULUI” DE CAMIL PETRESCU

Daniela Sitar-Tăut

Eseist, critic literar, doctor în filologie, editor
Membră a Uniunii Scriitorilor din România

Vitregit și-n postumitate

S-au scurs mai bine de șase decenii de la moartea lui **Camil Petrescu** și nu avem încă o ediție completă de *Opere*. Din publicistica lui nu a apărut decât volumul întâi, deși corpusul textual acoperă lejer întinderea a zece volume. Corespondența, deși fertilă – e cvasiinexistentă tipografic. I se tipăresc, aproape monocord, în condiții grafice nu tocmai elegante și cu o distribuție deficitară *Ultima noapte...*, *Patul lui Procust* sau teatrul. În programa școlară nu figurează, ca scriitor zis *canonic*, decât cu un singur text, deși în urmă cu un deceniu erau obligatorii ambele romane și o dramă. În sălile de spectacol rareori îi mai este este pusă în scenă vreo piesă și atunci sala e aproape goală, populată de câteva studente tocilare de la litere și de câțiva nostalgici. Autorul *Sufletelor tari* rămâne unul dintre scriitorii interbelici cei mai vitregiți în postumitate. Manuscrisele lui au trecut prin diverse cataclisme naturale sau, pur și simplu, prin vandalizări și vânzări cu sume derizorii, fie de către fosta lui nevastă, sprințara actoreasă Ghighi, fie de către terți, necunoscuți... Una dintre cauze, în opinia noastră, ar fi lipsa de interes a forurilor decizionale față de acest scriitor incomod, veșnic problematic, elitist, care nu are cum să fie pe gustul maselor. Și care mai e confundat încă grosier, de către semidocți, cu mai digerabilul Cezar Petrescu. O altă cauză, relevată de doamna Florica Ichim – ar fi faptul că scrisul lui, ilizibil, e greu de descifrat pentru un decodeur contemporan căruia-i lipsește bagajul informațional referitor la epocă și la persoanele la care se face referire.

Detalii referitoare la destinul lăzii de zestre cu manuscrise camilpetresciene ne-a oferit legatara testamentară a acestuia, într-un interviu:

„**Daniela Sitar-Tăut**: *O chestiune intrigantă de istorie literară este soarta (vitregă) a arhivei lui Camil Petrescu.*

Florica Ichim: Referitor la arhivă, Camil a trecut, așa cum spuneam în diverse prefețe la ediții din opera lui, de-a lungul vieții sale prin o mulțime de avataruri, dacă n-ar fi decât bombardarea imobilului în care locuia – relatarea o și găsim într-una din nuvele. Arhiva s-a împrăștiat. Chiar din vremea lui. El ordona manuscrisele în niște lăzi, din care eu mai am la Buchea [localitate în Argeș], unde locuiește fiică-mea. Lăzile sunt acum aproape goale, mai conțin doar câteva foi de manuscris. Acolo erau sute de pagini. Erau acolo notații pentru *Plicul negru* sau pentru *Atomul* – încă nu știm ce a vrut să fie acest *Atomul* – pentru *Românii e deștepți*... Acestea sunt trei proiecte sigure, începute. Multe manuscrise au fost furate fără măsură. Multe au fost vândute de către soția lui Camil, pentru că erau cât de cât coerente, Muzeului Literaturii. Ei au publicat în revista lor, «Manuscriptum», din ce aveau acolo. Dar soția lui a mai vândut și la alte biblioteci, nici nu știu la câte. A vândut mult din ce rămăsese în biblioteca lui, pe care abia reușisem s-o aranjăm, eu fiind muncitorul manual. Publicarea *Jurnalului medical* – care se află acolo, jos, în bibliotecă – e o chestiune delicată, e prea intim, pune probleme dificil de rezolvat." (*În direct*, Interviuri 2011–2018, „...Am fost multe zile în comă. Și pe el l-am chemat în ajutor, pe Camil. Nu aveam părinți. Mama murise, tata murise și el, dar pe el l-am chemat de-acolo", Baia Mare, Actaeon Books, 2018, pp. 162–163).

Husserl. O introducere în filozofia fenomenologică

Ingrat perceput ne apare autorul și în ipostaza de filozof, deși această componentă a fost cea mai dragă spiritualității sale... **Editura Actaeon Books** și-a propus, prin intermediul Seriei de Autor Camil Petrescu, Colecția „Restitutio", să readucă în actualitate un Scriitor pe cât de celebru, pe atât de puțin cunoscut. Volumul *Husserl. O introducere în filozofia fenomenologică* (2019) marchează trecerea filozofului german de la fenomenologie la discuția despre substanțialism. Reproducem aici, pentru elucidare, paragraful aflat la începutul capitolului 27, nu pentru a epata într-o discuție cu frazare și așa extraordinar de dificilă, ci deoarece, pe exemplarul personal al autorului, în ediția din 1938, acesta făcea mențiunea: «Atenție, aci, că se leagă firul cu ceea ce va fi substanțialismul»: „Când paralelismul noetic-noematic depășește sfera actelor de consecință simple, chiar înainte de ceea ce Husserl numește *sinteză* în conștiința pură, găsim o serie de noese așa-zise *fundate* (fundierte Noesen), cărora le corespund noi *momente noematice*, în care se constituie un nou sens cu o nouă dimensiune, cu alt «Sinneskern», care nu mai e acela de lucru, ci, de pildă, de valoare, de simbol etc...".

Remarcat încă din timpul studenției de profesorul N. N. Negulescu, care-l interoga asupra părerii sale, mereu insolite, la fiecare seminar, Camil Petrescu va purta cu mentorul său, care ar fi intenționat să-i facilizeze o carieră filozofică, următorul dialog, intrat de multă vreme în istoria culturii române:

„– Cred că faci o mare greșeală – îi spune P. P. Negulescu – pentru că dumneata ești un spirit filozofic și nu știu ce ai să faci în literatură.

– Eu am un anume plan de realizare a operei mele – îi replică proaspătul licențiat *Magna cum Laudae* – începând de acum și până la încheiere, iar planul acesta cuprinde cam următoarele etape: voi scrie până la 25 de ani versuri, pentru că este vremea iluziilor și a versurilor, voi scrie între 25–35 de ani teatru, pentru că teatrul cere și o oarecare experiență și o anumită vibrație nervoasă; voi scrie între 35–40 de ani romane, pentru că romanele cer o mai bogată experiență a vieții și o anumită maturitate expresivă și abia la 40 de ani mă voi întoarce la filozofie, căci e mai cuminte să faci poezie la 20 de ani și filozofie la 40, decât filozofie la 20 de ani și poezie la 40 de ani, așa că vă dau întâlnire peste 20 de ani." (V. Netea, *De vorbă cu Camil Petrescu*, „Vremea", an XV, nr. 686, 14 februarie 1944).

La 33 de ani nota într-un jurnal marea obsesie a vieții sale intelectuale: „...Să poți realiza Etica, Estetica și Sociologia în forme care au devenit obsedante." (*Note zilnice*, București, Editura Gramar, p. 19). Suferința lui de a nu se putea dedica filozofiei a căpătat forme dramatice: „Dacă nu mă pot realiza, adică dacă nu pot pune la punct acele nenorocite caiete filosofice? Cel puțin să iau aici hotărârea că nu mă voi sinucide înainte de a le transcrie." (*Ibid*., p. 28). Abia în 1937 își va susține teza de doctorat, *Modalitatea estetică a teatrului*, în fața unei comisii conduse de C. Rădulescu-Motru și având-i ca membri pe P. P. Negulescu, I. Rădulescu-Pogoreanu și D. Caracostea. Tot în această perioadă va redacta și mult material pentru o *Modalitate artistică a teatrului*. În 1938, colaborează la *Istoria filozofiei moderne*, coordonată de N. Bagdasar, cu studiul *Husserl. O introducere în filozofia fenomenologică*. Devine din ce în ce mai implicat în mișcarea de idei și face parte din grupul „Știință și cunoaștere", înființat și condus de Anton Dumitriu, colaborând la revista grupului, *Caiete de filosofie*.

Cel de-al Doilea Război Mondial avea să conducă înspre o îngreunare a activităților culturale, dar nu și o suspendare a lor: „Mi-am spus – nota în jurnal – că războiul este o experiență apologetică și că atunci când fatalitatea face să te întâlnești

cu el, trebuie să profiți ca să-l studiezi. Savantul în fizică ori chimie poate să facă oricând vrea experiențe în laborator, dar filozoful nu poate pretinde un război anume." (*Ibid*., p. 119). Va ține, vreme de doi ani, în „Revista Fundațiilor Regale", al cărei prim-redactor era, un „Jurnal de război", analizând situația de pe diferitele fronturi. În 1942 prima versiune a *Doctrinei substanței* e gata. Conștient de precaritatea existenței în acele vremuri, în cursul unei călătorii la Roma, depune această versiune la Biblioteca Vaticanului.

După 1947, odată cu comunizarea României, lucrurile aveau să devină, pentru filozof, cu adevărat tragice. Filozofia fusese izgonită din templul ei și înlocuită cu o ideologie de partid, iar destinul filozofic al lui Camil Petrescu, frânt. Referindu-se la acest aspect, editorul volumului *Husserl...,* Alexandru Buican, remarcă: „Importanța operei filozofice a lui Camil Petrescu este încă nebănuită. Editura Actaeon Books își propune să retipărească, sistematic, textele *filozofului*, pentru a facilita o redeschidere a discuției în jurul *Substanțialismului*. Ediția de față reproduce întocmai conținutul volumului extras din *Istoria Filozofiei Moderne*. Cum, la o reeditare – datorată d-nei Florica Ichim și d-lui Vasile Dem Zamfirescu – s-a folosit un exemplar completat de autor, am optat să introducem și noi textele adiționale, dar în note. Ca de obicei, datorită condițiilor editoriale ale vremii, în text apar multe erori. De pildă, succesiunea numerelor capitolelor e defectuoasă, și a trebuit să îndreptăm această lacună. Dacă am reușit să dăm acestui text scurt, dar deosebit de substanțial, acea demnitate editorială pe care o merită, scopul nostru a fost realizat."

Aici se repară ieftin roata norocului

O a doua piesă cvasiinedită, apărută în Seria de Autor Camil Petrescu, Colecția „Restitutio" a aceleiași edituri este drama *Aici se repară ieftin roata norocului*, netipărită niciodată în volum. *Nota asupra ediției* și *notele* îi aparțin editorului. Să încercăm să recompunem, axându-ne pe confesiunile auctoriale și pe pauperele reflectări ale acesteia în presa vremii, circumstanțele și contextul elaborării ei.

În septembrie 1956, cu șapte luni înainte de moarte, Camil Petrescu făcea un inventar al lucrărilor literare pe care, datorită bolii, era posibil să le lase în manuscris: „...În ceasul acesta al unei sănătăți falimentare, prin abuz de muncă și din alunecare peste timp, mă găsesc dator cu volumul al treilea din *Un om între oameni*, cu pregătirea pentru tipar a poemului eroi-comic *Papuciada*, de asemenea cu pregătirea pentru tipar a pieselor *Caragiale* și *Aici se repară ieftin roata norocului*, toate de neocolit, care nu pot fi lăsate în drum..." (Camil Petrescu, „Început de toamnă pe Cumpătul...", în Camil Petrescu, *Versuri*, ESPLA, București, 1957, p. 164).

Și temerile sale se vor dovedi întemeiate...

După trecerea în neființă a autorului, survenită la 13 mai 1957 [1], *Caragiale în vremea lui* primește „bunul de tipar" în octombrie 1957; volumul al III-lea din *Un om între oameni* primește și el bun de tipar în decembrie. *Papuciada* va trebui însă să mai aștepte (până în iulie 1966). Legenda spune că întârzierea s-ar fi datorat personajului Urs din epopee, existând teama că acesta s-ar fi putut să fie identificat drept o aluzie la ursul rusesc.

Dar *Roata norocului* va avea soarta cea mai ingrată. După o încercare de tipărire, fragmentară, în „Luceafărul", în august 1959, două acte se vor tipări în revista „Teatrul", în august 1960. De atunci, deci de exact șase decenii, tăcerea, ca să nu

[1] Circumstanțele morții lui Camil Petrescu au fost și ele prolix prezentate de către istoricii literari. Reproducem aici confesiunea doamnei Florica Ichim, cea care i-a fost alături în ultimele clipe:

„**Daniela Sitar-Tăut**: *Acum încă o întrebare – de final. Ați răspuns la numeroase întrebări despre Camil Petrescu, în diferite interviuri, ați îmbogățit materialul documentar privind viața (și moartea) sa – cum ați făcut cu foarte mare amabilitate și acum. Se știe că ați fost persoana care s-a aflat alături de Camil Petrescu în clipa morții sale. Ar fi o chestiune importantă de clarificat. Exact de ce boală a suferit, din care cauză a fost și internat în mai multe rânduri? În postfața la volumul* ***Versuri****, „Început de toamnă pe Cumpătul", din 1957, Camil Petrescu menționează boala, dar nu o numește. Puteți să relatați, încă o dată, circumstanțele morții acestuia?*

Florica Ichim: S-au spus și s-au scris lucruri absurde, neadevărate în legătură cu moartea lui Camil. Alexandru Balaci chiar a scris lucruri absurde. Camil a suferit de o boală de inimă și a murit în urma celui de-al treilea infarct. A murit în seara zilei de 13 mai, la ora unsprezece și douăzeci, fiind vegheat de mine, de femeia de serviciu, Katty și de șoferul Gheorghe. Camil se afla sub un cort mare care acoperea fotoliul în care era așezat și avea alături de fotoliu un tub mare de oxigen. El nu suporta nimic pe gură sau pe nas. Poate că la spital să fi acceptat tuburile care veneau la gură și la nas, dar nu acasă, în fața noastră. Cortul era transparent și noi îl vedeam și-l vegheam. Cortul se umfla când el respira. Noi am văzut că nu se mai umfla cortul. Eu stăteam pe un alt scaun, la fereastră, cu fața spre el. Și, în 1957, eram și eu destul de prunc㠄, Katty era mai puternică și Gheorghe era evident cel mai apărat. Dar ne-a cuprins și pe noi două emoția când el a spus: «Nu mai respiră.» Au fost câteva minute bune până ne-am dat seama că e mort. Eu m-am uitat la ceas, am crezut că e foarte important să știu momentul morții. Și era ora unsprezece și douăzeci. După cincisprezece, douăzeci de minute a apărut fratele soției lui, care era medic deja sau medicinist. Nu știu dacă terminase încă Facultatea de Medicină, dar pot spune aici că foarte mult a contribuit cu bani Camil ca să-și poată termina studiile. A și fost apoi un chirurg eminent. Și el a fost cel care a ridicat cortul și a pus mâna pe Camil, noi n-am pus mâna pe el. El avea ochii închiși mai devreme. Noi nu ne dădeam seama dacă mai respiră sau nu. Deci el a constatat că e mort și m-a scos pe mine de acolo și a spus: «Chemați-o pe Ghighi.» Și a mai spus: «Descurcați-vă», deși cuvântul nu era frecvent pe vremea aceea. Era ceva cu sensul: preluați lucrurile. Probabil Katty s-a dus și a chemat-o pe Ghighi. Din acel moment mai am amintiri doar de la funeralii. O amintire importantă pentru mine: când a fost depus la Academie, în aulă, erau coroane de toate felurile – nu prea multe, multe au fost la cimitir – și la ora opt seara a dispărut toată lumea, inclusiv soția lui, fratele ei. Toată lumea a plecat din birouri, de peste tot și am rămas absolut singură. Noaptea aia o țin minte. Nu mi-era nici un fel de frică de Camil, în schimb, fotoliile, mobilele scârțâiau. Și am avut câteva momente de panică când am ieșit până în curte. Dar m-am întors, ca să nu-l las singur." (*În direct*, pp. 168–169).

spunem uitarea, s-a așternut asupra acestei lucrări – până la această primă ediție. Nota redacției revistei „Teatrul", ce însoțește cele două acte, are un caracter confuz, aruncând un val de incertitudine asupra acestei piese atât de nenorocoase. Câteva afirmații, făcute fără simțul responsabilității în precizări, ar putea crea impresia că ne aflăm în fața unei lucrări incomplete: „în această ultimă, nedefinitivată piesă"; „din păcate, Camil Petrescu nu și-a putut realiza piesa până la capăt", se afirmă acolo. Dar, tot în cursul acelei note se spune că: „piesa se numea în versiuni anterioare..." și că scurtul fragment, tipărit în facsimil, provenind din actul trei din „versiunea 1957", era un „fragment care nu se găsește, de altfel, în nici una din versiunile complete ale piesei".

Avem deci de-a face, până la urmă, cu o piesă completă. Nici nu s-ar fi putut astfel, de vreme ce Camil scrisese mai multe „versiuni anterioare", ale acestei piese buclucașe „la care lucra de câțiva ani".

Puținătatea filelor de manuscris rămase de la Camil Petrescu și care sunt adăpostite de fondurile publice e absolut uimitoare. Nici unul dintre manuscrisele marilor lucrări nu se găsește în vreo bibliotecă publică sau muzeu.

Iar în cazul piesei *Aici se repară ieftin roata norocului*, din câteva versiuni, nu se mai găsește nici una! Și, totuși, ea este una dintre cele mai interesante ale lui Camil, datorită tematicii ei și datorită epocii în care a fost scrisă.

Cu mult timp în urmă, scriitorul declarase emfatic, într-un interviu: „Consider lichidată cariera mea literară." (Petru Sfetca, „D. Camil Petrescu ne mărturisește: «consider lichidată cariera mea literară»...", „Vrerea", VIII [XVI], 1947, nr. 1-2, ianuarie-februarie).

Și se ținuse de cuvânt. Să nu ne lăsăm înșelați de producția de după 1944. Proiectele *Bălcescu* (teatru, proză, scenariu cinematografic) și *Caragiale* erau menite doar a justifica o existență socială la suprafață. Era filozoful cel care se ascundea în spatele unor evocări istorice, în vreme ce lucra la doctrina sa, *Substanțialismul*, ce nu mai putea să vadă lumina tiparului în noile condiții politice.

Și totuși, în *Nuvele*, ce însumează texte excepționale dar care, datorită „cruzimii" lor dureroase, sunt greu de digerat de o psihologie neaoșă mai mult de farsă, și-a continuat explorarea acelei drame naționale pe care o investigase în marile sale lucrări din deceniile doi și trei. Și tot acolo, poate neașteptat, în textul *Un episod*..., a revenit în actualitate (actualitatea sa), aducându-și personajele, chiar dacă numai indirect – în acest caz pe Ștefan Gheorghidiu – în zilele bombardamentelor din august 1944.

Apoi, abordarea aceleiași epoci într-o lucrare de proporții, cum e piesa *Aici se repară ieftin roata norocului*, înseamnă cu adevărat revenirea lui la literatură. Piesa nu e mai puțin „crudă" în investigarea psihologiei precare și triviale a „burgheziei românești" care, în mediul ei de pauperitate morală, încerca să se „adapteze" realităților. Dar, o analiză a poziției scriitorului față de evenimentele din 1944 nu poate fi făcută în absența actului III, final, al piesei. Numai descoperirea lui, și reintegrarea întregii lucrări „sistemului" camilpetrescian, poate da o imagine exactă a ceea ce s-a numit „colaboraționismul" lui cu noul regim în acel „deceniu obsedant". Într-o notă autobiografică, scriitorul afirmă că piesa i-ar fi fost comandată: „7 piese nejucate niciodată. Darea afară din teatru. Două comandate, acum în manuscris (*Roata norocului*, *Caragiale*). Ultima oară jucat în 1949..." (Florica Ichim, *Cronologie*, în Camil Petrescu, *Teatru*, București, Editura Gramar, 2000, p. 1495).

Refugiul său în trecutul neutru să fi trezit vreo suspiciune de „evaziune" de adeziune? Mai mult decât probabil, dar iar o chestiune la care n-am căpătat încă răspuns...

Din acest motiv, pe lângă readucerea în spațiul culturii române a acestui proiect camilpetrescian (atât cât a mai rămas din el), ediția de față se vrea și un apel adresat unei eventuale persoane particulare care se întâmplă să aibă vreuna dintre variantele complete ale piesei, de a o reda culturii române. Nu credem că francezii ar fi lăsat să treacă mai bine de jumătate de secol fără să valorifice o piesă rămasă în manuscris de la Racine, de pildă. Însă în cadrul culturii române totul e posibil, ba mai mult, asemenea catastrofe sunt de așteptat, ele fiind un lucru firesc, organic chiar. Textul tipărit de Editura Actaeon Books îl reproduce pe cel din revista „Teatrul". Cum acolo numerotarea scenelor și tablourilor nu e întotdeauna logică, editorul a corijat această carență. În lista personajelor figurează și nume care nu apar pe parcursul celor două acte și presupunem că ele s-ar găsi în actul al III-lea. De asemenea, unele personaje, care apar însă, nu sunt trecute în listă. Firește că mențiunea „în ordinea intrării în scenă", n-are relevanță. De aceea s-a optat pentru trecerea celor două personaje absente din listă – Corloiu și Lazăr – la sfârșit.

„S-au scurs mai bine de șase decenii de la moartea lui Camil Petrescu și nu avem încă o ediție completă de Opere. Editura Actaeon Books și-a propus să readucă în actualitate un Scriitor pe cât de celebru, pe atât de puțin cunoscut."

Historia

„ISTORIE, GENOCID, ETNOCID” O CARTE ÎMPOTRIVA UITĂRII

Ana Dobre

Critic și istoric literar, eseistă

Istorie, genocid, etnocid de **Petru Ursache** [1] este o carte grea, de o mare responsabilitate morală și națională, o carte al cărei conținut te urmărește, îți sfredelește mintea și sufletul, dăltuind în suflet adevărul dureros și tragic despre locul nostru ca popor în lume și în istorie, în complexele relații ale istoricității și ale devenirii. Parcurgând documentele, trăind cu toată ființa detaliile terifiante, autorul însuși a fost – mărturisește Magda Ursache, martorul implicat al întregului proces de elaborare și de creație, în *Carte pentru minte, inimă și (wow!) literatură* – agresat psihic, iar empatia totală pentru martirii închisorilor l-a făcut să creadă, pe când era internat în spital, că se afla în închisoare: „…își închipuia că vede cum sunt torturați doi călugări în camera de gardă”, în coșmaruri „apăreau hidosul Țurcanu, Genu cel Groaznic, și mai hidosul Dumitrescu, cel cu hobby de pianist, satisfăcut când urmărea torturile «bandiților» prin vizetă, maiorul Maromet de la Jilava, bâlbâitul înarmat cu o coadă de sapă ca «argument științific»”. Într-adevăr, „detaliile torturilor sunt devastatoare” și empatia devine jale pentru *pătimirea noastră*: „Petru a plâns cu siguranță când a aflat că, la Gherla, sub colonelul de Securitate Goiciu, ofițerii înalți care luptaseră pe frontul antisovietic, Cavalerii Ordinului Mihai Viteazul, deveniți criminali de război, cărau tinetele acoperiți cu pelerinele lor de gală zdrențuite, murdărite de sânge și de fecale, în timp ce tablele de pe umerii gardienilor străluceau în «lumina» venită de la Răsărit…”

Generația ’27, prin Mircea Eliade, se înfiora când conștientiza destinul tragic al românilor în istorie și-și manifesta, prin mărturisiri cutremurătoare, spaima existențială în fața unui astfel de destin. Petru Ursache se nutrește din această temere conștientizată și îi adaugă responsabilitatea prin scris, asumându-și, totodată, și temerea cronicarului Miron Costin de a nu scrie *ocară veșnică* unui neam, de a-l apăra de ocări nedrepte. De aceea, scriitura lui răspunde unui dublu imperativ: *științific*, evident în armătura bibliografică, fiecare idee fiind bazată

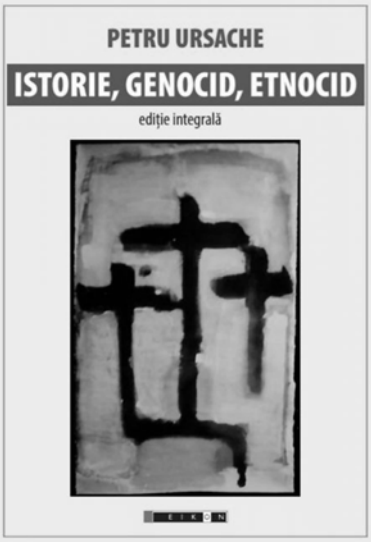

pe documente, și *literară*, care-l implică empatic în actul scrierii, evidențiat în încărcătura emoțională prin care se adresează direct conștiinței cititorului.

Nu poți rămâne indiferent după ce ai parcurs, pagină cu pagină, această carte scrisă cu sângele conștiinței. Cutremurul conștiinței autorului se transmite, cutremurând conștiința cititorului.

Scriind despre destinul națiunii române, luând atitudine împotriva negativiștilor, *rollerii II*, cum le spusese Paul Goma, care fie denigrează valorile naționale, fie le minimalizează sau le mistifică, ducându-le în derizoriu și caricatură, Petru Ursache nu poate fi decât polemic, slujind adevărul cu armele sale: cartea și pana. În descendența marilor spirite ale culturii noastre, Mihail Kogălniceanu sau Titu Maiorescu, de exemplu, spiritul critic relevat de lucrarea sa *Istorie, genocid, etnocid* este constructiv, în sensul luminoasei încrederi în puterea cuvântului de a mărturisi adevărul, de

[1] **Petru Ursache**, *Istorie, genocid, etnocid*, București, Editura Eikon, 2019.

a-l impune peste minciuna generalizată. Polemica sa este polemica unui intelectual autentic, împotriva ideii, a cărții, nu a autorului. El nu coboară niciodată discursul argumentativ în băltoaca denigrărilor mărunte. Nu o țintă urmărește Petru Ursache, ci un ideal de înaltă intelectualitate și etică, ce se bizuie pe ideea de adevăr în viață, în cultură, în istorie.

În prefață, *Istoria unei cărți sau Lecția neuitării*, Magda Ursache, martorul implicat al vieții lui Petru Ursache și al destinului acestei cărți, subliniază că această carte, *Istorie, genocid, etnocid*, „un manual de iluminare", cum o considera Adrian Alui Gheorghe, „are ea însăși o istorie" și evidențiază o obsesie tematică: ***tema martiriului***: „Despre martiriu, îngăduit de Dumnezeu ca treaptă de înălțare spre îndumnezeire, scrie Petru Ursache în *Istorie, genocid, etnocid*". Și scrisul Magdei Ursache are literele gravate în sângele conștiinței, mărturisirea ei, împletită cu discursul aplicat pe ideatica lucrării, are ceva din îndârjirea Vitoriei Lipan: „Pe dușmanii lui nu pot să-i iert, dar încerc să-i compătimesc. Și nu știu dacă i-am înrăutățit viața sau nu, dar posteritatea încerc să i-o îmbunătățesc cât pot și cât merită".

Construcția cărții este cea a unei catedrale, în dipticul unei icoane, ca imagine și simbol al credinței în adevăr. Prima parte reunește patru capitole: *Documentele ne destăinuie cu lacrimi de sânge*, *Reeducare: terorism și asasinat*, *Celularul mare cu **față umană***, *La schit și la gherlă*, fiecare cu capitole clarificatoare în intenția de a privi complex problema martiriului, pusă în dezbaterea argumentelor, cu permanenta cheie a adevărului.

Exterminarea Elitei României în deceniile comuniste nu este doar o idee, ci o tragedie care-l preocupă intens pe Petru Ursache și care constituie subiectul său de cercetare, „lungă, meticuloasă", într-o rememorare „homeopatică", pentru a împrumuta adjectivele clarificatoare ale Magdei Ursache, „pentru minte și întreaga ființă", totul canalizat spre un deziderat: lupta cu *autoamnezierea programată* (Bujor Nedelcovici), rezistența împotriva *memoricidului*, pentru „*trezvirea* sufletului și a minții", pentru a transforma *memoria vie* într-o *biserică vie*.

Cele patru capitole din prima parte au un laitmotiv tragic, clamat în repetiția *Au ucis, au ucis, au ucis!*, ce aduce în judecata istoriei „crima istorică de la 23 august–12 septembrie 1944", care a avut ca miză, pe termen lung, „eliminarea românilor din spațiul Europei prin distrugerea elementului etnic majoritar și a statului național unitar", ca primă clarificare a triadei din titlu *istorie-genocid-etnocid*. Boala secolului a fost, pentru istoria noastră, bolșevismul, boală manifestată perfid și ocult prin promovarea unei „minorități «alese» care privea cu dispreț identitatea națională, tradiția culturală, valorile clasice, creația pozitivă".

„Scenariul ocupaționist" al stângii este repetabil, relevabil, prin obstinația aplicării lui, în *distrugerea suveranității statale și a ideii de România reîntregită* – „dezrădăcinarea etnicului majoritar, românesc în esență și în fibră, prin măsuri drastice, eliminatorii: asasinate, deportări în masă, colonizări și re-colonizări, strămutări de granițe". În acest fel, ideea de *genocid* duce „direct și sigur" la cea de *etnocid*, urmărindu-se nu doar exterminarea omului, ci a nației, care a început cu *decapitarea* elitelor militare, culturale, științifice, extinsă apoi cu categoriile de profesioniști care reprezentau *structura socio-umană de rezistență a țării*: înalți funcționari, oameni de afaceri, juriști, medici, profesori. Populația rămasă afară, *în libertate*, era „o masă amorfă, virusată de ideologie, fără voință și putere de judecată", controlată de *puterea roșie*.

Petru Ursache citește în manifestările și retorica prezentului insidiile unei istorii care camuflează cuțitul în mănușa cuvinelor mieroase perfide. Când pune sub lupa comparației evenimente și stări de fapt, el sesizează asemănările și, ca o Casandră, avertizează asupra consecințelor prin scrisul său, arma unică de care dispune. Nu inventariază doar fapte, ci reflectează asupra lor, propune soluții: „Nu văd decât o singură soluție pentru început: să redescoperim izvoarele, să dăm curs documentelor autentice, nefalsificate, care ne așteaptă în arhivele de încredere, ale Armatei, în primul rând; dar și jurnalelor de închisoare de tipul celor semnate de Dumitru Bacu, Grigore Caraza, Paul Goma, Grigore Dumitrescu, Nicolae Mărgineanu, Ioan Ianolide, Justin Pârvu, Nistor Chioreanu, N. Steinhardt, Marcel Petrișor, Oana Orlea, Florin Constantin Pavlovici, Mihai Buracu, destinate posterității pentru conservarea memoriei; să-i ascultăm, așadar, pe aceia care au suferit și au murit pentru adevăr, ca martiri, în închisori, în lagăre, în domicilii forțate".

Prima etapă a acestui demers o constituie *denunțarea crimelor comunismului*, înțelegând triada *istorie-genocid-etnocid* ca act fundamenatal al crimei, alunecând de la

genocid la *etnocid*. Exterminarea a fost programată, executată de monștri, „elemente de cea mai joasă speță", „drojdia și scursura acestui neam", de care, mărturisește Grigore Caraza în *Aiud însângerat*, citat de Petru Ursache, comuniștii „s-au servit" în planul lor diabolic.

Reeducarea a însemnat *terorism și asasinat*. Jilava, Mislea, Aiud, Gherla, Râmnicu Sărat, Miercurea Ciuc, Sighet, coloniile de muncă – Delta, Canalul, Bicazul, zonele de DO (domiciliu obligatoriu) – Bărăgan, Piatra Neamț, Câmpulung, Cheia sunt locurile de supliciu, adevărate spații ale terorii. Etalonul monstruos al terorii este *experimentul Pitești*, în care istoria se leagă de infamul torționar Eugen Țurcanu. Experimentul urmărea transformarea omului într-un monstru, prin strategia terifiantă, la limita de jos a omenescului, a dezumanizării: „Îi bat, îi supun la foame, îi bagă cu capul în tineta de murdărie, îi pun să-și sugă sexul unul altuia, să se înjure unii pe alții, să-și bată joc de mamele lor, să-și vorbească de rău părinții, până când tinerii se transformă realmente din oameni în bestii și nu mai au nici ei alte bucurii decât să-și facă rău unii altora. Câțiva au încercat să se sinucidă, dar n-au reușit, căci sunt păziți zi și noapte. Între etaje sunt plase de sârmă și degeaba sari, că te oprești în sârmă și, după ce te scoate de acolo, bătaia și tortura sunt amare". Portretele torționarilor se multiplică monstruos într-o galerie a ororii, a grotescului subuman: Țurcanu, Goiciu, Dulgheru, Sepeanu, Zeller, Nicolschi, Maromet…

Ideea că societatea modernă „s-a întrecut pe sine în mondializarea criminalității" trebuie să dea de gândit, iar umanitatea să revină asupra acestui scenariu globalist al crimei, orientându-se spre adevărata construcție de valori.

Ca-ntr-un proces imaginar, Petru Ursache se află în ipostaza unui procuror, care acuză, și a unui avocat al românilor, pentru o dreaptă judecată a istoriei. Spusa lui Hannah Arendt despre români ca „fasciști notorii", spusă bazată pe „surse dubioase, gen Oscar Lemnaru", este supusă judecății argumentelor, meticulozității detaliului care revelează umbrele cuvântului excerptat dintr-o demonstrație șubredă.

Tragedia României în deceniile comuniste e dată de generalizarea spațiului concentrațional, țara însăși devenind „celularul mare", într-o continuă „piteștizare", cu efect devastator: „Au fost compromise personalitățile reprezentative până la decapitarea națiunii în latura spiritualității, pentru a fi redusă la o masă amorfă, dar și insituțiile fundamentale: familia, biserica, școala, armata; au fost neglijate, până la desființare, muzee și monumente. Toate astea au vizat și reușit să ducă la rău sfârșit extremismul concentrațional românesc, sub conducerea «dârză» și «vigilentă» a echipei Ana-Nicolschi-Drăghici-Dulberger-Zeller-Pleșiță. Nici istoria națională, cu

voievozii și strămoșii tracasați de năvăliri continue, ca și astăzi, de războaie și sărăcie, de dezbinări și sângerări interne, adesea manipulate din afară, nu a lipsit din programul Ocultei, în intenția de umilire și de exterminare a etniei". Ponegrirea istoriei, profanarea religiei sunt trepte și faze de înfăptuire a etnocidului.

În acest întuneric, o lumină: poezia, apoi schitul, mânăstirea! Radu Gyr e o imagine emblematică în tabloul istoric al vremii ca luptător în ființa căruia se întâlneau două dimensiuni: *sfântul* și *eroul*, *eroul* și *sfântul*: „Eroul e numai zbucium. Salvarea îi vine din partea lui de sfințenie, cu care este înzestrat prin fire, ajutându-l să se întărească în ideal, în credință și în puterea de dăruire pentru cei neajutorați. Pe această cale, sfântul, eroul și geniul se întâlnesc în lucrarea comună pentru înălțarea în umanitate, sub jugul fericit întru Hristos. Martirajul îi însoțește oricând. Deci: sfințenie, eroism, martiraj".

O concluzie: „Lanțurile nu au puterea să doboare în întuneric ființa îndumnezeită. Este prima lecție învățată în închisoare, după modelul Golgotei".

Exemplele de umanitate în condiții extreme fortifică spiritul, întăresc fibra nației: Radu Gyr, Valeriu Gafencu, Mircea Vulcănescu, Ioan Ianolide, N. Steinhardt. De aceea, ideea că „spiritualitatea românească și-a păstrat identitatea în fibra ei autentică și vie în închisoare" nu este superfluă. Dacă minune a fost coborârea lui Iisus în celulă, tot de miracol ține și

transformarea spațiului concentraționar dintr-o „mlaștină a disperării", într-un *fort* al rezistenței morale și anticomuniste, „nu un cerc în cerc de infern, ci un *fort* în *fort*, pe drumul greu al suferinței, al crucii, al revenirii omului ca ființă creaturată".

Prima parte fixează reperele, fundamentul construcției. Partea a doua, prin cele șapte capitole – *Tribunalul poporului la lucru*, *Loturi*, *Rezistența anticomunistă*, *Cele două iaduri*, *Dislocare-Deportare-Colonizare-Martiraj*, *Trecutul la prezent*, *Celularul mare: Țara*, *Dincolo de concluzii*, având subcapitole necesare nuanțării, detalierii, clarificării documentelor, aduce în prim-plan, pentru concretizarea ideii în planul realului istoric, portretele unor personalități din categoria martirilor – erou și sfânt: Nicolae Mărgineanu, Anton Golopenția, Ion Gavrilă Ogoranu, Paul Goma, figuri ale rezistenței anticomuniste.

Triada *istorie-genocid-etnocid* capătă alte reflectări, clarificări în această parte, privită din perspectiva agresiunii și raptului sovietic, manifestat, simbolic, prin *pumnul lui Vîșinski*, „pumnul-otravă (mângâiere-dulceață-melodie)" cu „rol nimicitor", *pumn* care încă „produce tulburare și panică".

Un citat din *Săptămâna roșie* de Paul Goma: „Victima nu trebuie să deschidă gura, nu are voie să se plângă de ceea ce a suferit – altfel riscă să fie tratată de: anticomunism, de antisemitism, de antiamericanism – și să suporte consecințele", sintetizează problematica dezvoltată de Petru Ursache prin studiul documentelor, prin delimitarea de mistificările lui Vladimir Tismăneanu din *Raportul final*, Andrei Oișteanu, „fostul șef de științe marxist-leniniste la Academia politică «Ștefan Gheorghiu»", care în „lucrarea-lucrătură" *Imaginea evreului în cultura română. Studiu de imagologie în context est-central european* și în *Religie, politică și mit. Texte despre Mircea Eliade și Ioan Petru Culianu*, afirmase: *românii sunt toți antisemiți și naționaliști* (așadar, fasciști, naziști, șoviniști). Prin astfel de cărți, *pumnul lui Vîșinski* bate încă în masa istoriei românilor…

Aceasta pentru că scenariul generalizat al crimei se străvede azi în „industrializarea crimei în proporții impunătoare", dusă până la scăderea drastică a populației planetei, „pentru îndepărtarea, în timp, a unei posibile aglomerări apocaliptice". Împotrivă-i trebuie să se ridice glasul rațiunii care să spună/strige adevărul, acel *adevăr care să ne facă liberi*. De aici, imperativul cercetării în sensul adevărului: „…până când nu vom începe cu începutul, vreau să spun cu valorificarea informației de reală credibilitate, anume cu literatura istorică de natură concentraționară, aceea care ne înfățișează în chip de memorial ce ni s-a întâmplat nouă, românilor, în *toate deceniile* comuniste, nu ne vom croi drumul spre noi înșine; ne vom lăsa purtați de fraze amăgitoare, se vor găsi alții să ne scrie și re-scrie istoria, după propriile lor interese, până la neantizarea noastră, cum s-a constatat și din experiența păguboasă a prea îndelungatelor decenii rolleriene". Un mod de a opune violenței nonviolența rezidă în adevăr, revelând capacitatea rațiunii de a ordona haosul minciunii, de a demasca distorsionările, mistificările.

Între eroii și sfinții rezistenței anticomuniste, Petru Ursache distinge două categorii, în funcție de „capacitatea de rezistență în condiții de exterminare fizică-morală": „…tipul Grimalski, Petrișor, Oprișan, Gheorghe Calciu; și «reeducații» până la totala desfigurare sufletească, Nuți Pătrășcanu, Dan Dumitrescu, Aristotel Popescu, Alexandru Popa".

Literatura de rezistență, publicată după '90, are trei direcții importante: războiul antisovietic purtat în numele libertății și adevărului istoric; luptele asumate ale românilor din deceniul proletcult împotriva bolșeo-comunismului; campania asasinatelor politice săvârșite masiv, direcții care dau, prin însumare și sistematizare, imaginea tragediei cuprinse în triada *istorie-genocid-etnocid*. Principala *vină* a acestor luptători constă în *imposibilitatea de a concepe existența separată de libertate*. Tragedia istoriei noastre aduce în lumina revelației asemănări dureroase, într-o continuitate dramatică, continuitate ce pune pe talerele aceleiași balanțe lovitura de stat din decembrie 1989, realizată, copiată după scenariul trădării de la Palat din august 1944, detalii puse în dialog interogativ de Radu Theodoru în lucrarea *România, Românii și Comunismul*.

Pe fundalul istoriei atinse de teroarea dictaturilor, Petru Ursache decupează imaginea dătătoare de speranță a *României profunde*, România pe care o conturează Ovidiu Hurduzeu și Mircea Platon în lucrarea *A treia forță: România profundă*, „România împotriva căreia încă se mai duce un război". *România profundă* este „România sacrificată" în contextul dat de „dimensiunea negativă a sindromului globalizării", „fenomen clinic" ce a cuprins *demențial* toate sectoarele vieții noastre sufletești și materiale, „în chip de deculturalizare și neocolonizare", o *Românie țintă*, cu aceleași victime, dar cu alt pluton de execuție, primenit mereu, ascuns în faldurile înșelătoare ale *corectitudinii politice*, denumită astfel de Horia Roman Patapievici în *Omul recent* (2001): „Corectitudinea politică este un decret de comportare socială, pe care o minoritate luminată îl impune unei majorități înapoiate. Majoritatea vizată de modificarea de comportament social cerută de corectitudinea politică este înapoiată deoarece folosește clișee de comportament nu îndeajuns de progresiste. Aceste clișee de comportament trebuie modificate. Cum? Declarând că sunt reacționare, ofensatoare, împotriva drepturilor omului etc. De unde știu că sunt așa cu adevărat? O știu pentru că există o minoritate luminată care ne-o spune". Eterna hărțuială dintre o *minoritate agresivă* și o

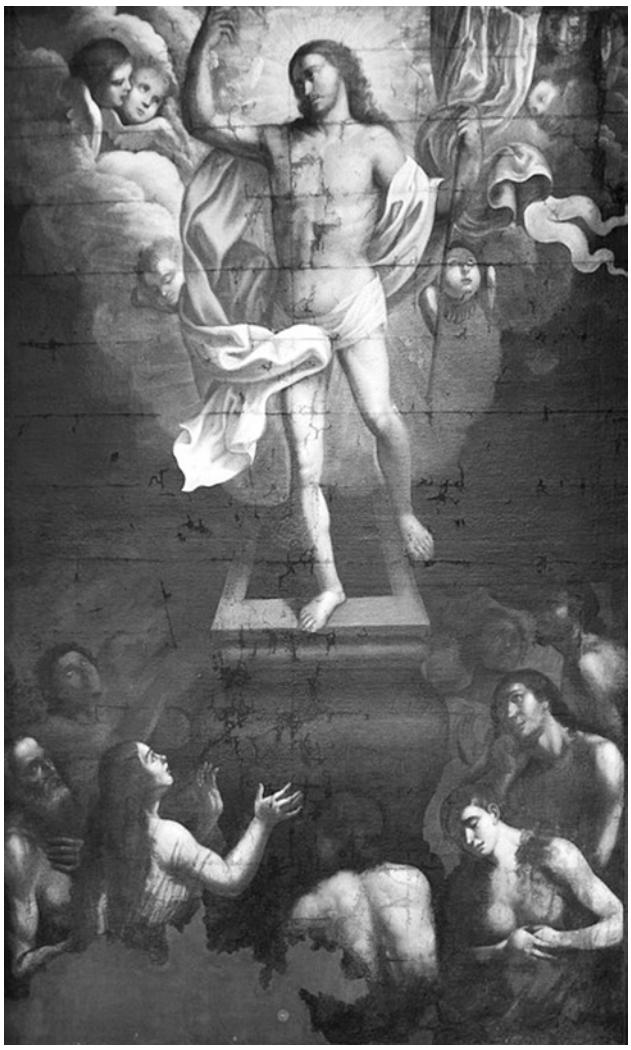

majoritate organică și profundă, în numele *corectitudinii politice* naște prăpăstii grele. *România profundă* creează speranță, speranță născută din suferința care „unește și întărește", speranță și credință în valorile autohtone fundamentale, ca repere în devenirea noastră în lume: *Biserica*, *satul*, *istoria*, *familia*, *dragostea de aproape*.

Exilul, zarca, schitul nu sunt atât o enumerare de locuri ale recluziunii, impuse sau alese, în condiții extreme, de criză, cât modalități de manifestare a spiritului în condițiile de acțiune a terorii istoriei, o modalitate de transcendere. Fiind *sub vremi*, *bietul om* a căutat soluții pentru a se salva, pentru a da un sens vieții lui, chiar și după ce *celălalt*, infernul/infernalul (*L'enfer c'est les autres*…, după spusa lui Sartre) a încercat să distrugă și speranța, și credința. Exilul, zarca, etape ale golgotei, sunt urmate de schit, locul în care spiritul se poate manifesta plenar, liber, eliberat de condiționările istoriei.

Cercetând și meditând asupra documentelor parcurse, Petru Ursache opune, concluziv, *puterea cătușelor puterii credinței*. Din acest război între materie și spirit, între *teroarea istoriei* și mit, învinge spiritul. În spațiul concentraționar al țării, *celularul mare*, „ființa devine", se spiritualizează, pe traseul de la *chenoză* la *metanoia*, „se purifică de formele reducționiste de gândire și de comportament (politice, materialiste, dictate de interese de grup), năzuind spre limanul adevăratei credințe; este adesea o experiență pregătitoare pentru viața îmbunătățită și de schit, de misionarism, de întrajutorare a semenului căzut în păcat și în suferință".

La finalul lecturii, umbrele celor evocați continuă să te urmărească, însoțite de gândul cald, comprehensiv al Omului bun al culturii românești. Empatia lui este contagioasă. Acest fapt se datorează modului în care Petru Ursache i-a inclus în construcția sa ideatică pentru a reliefa dimensiunile cumplitei crime antiumane și antinaționale, genocid-etnocid, ca dimensiuni ale istoriei tragice a românilor în epoca modernă. *Istorie, genocid, etnocid* este o carte împotriva uitării, o carte pentru generațiile de azi și pentru cele de mâine.

„«Istorie, genocid, etnocid» de Petru Ursache este o carte grea, de o mare responsabilitate morală și națională, o carte al cărei conținut te urmărește, îți sfredelește mintea și sufletul, dăltuind în suflet adevărul dureros și tragic despre locul nostru ca popor în lume și în istorie, în complexele relații ale istoricității și ale devenirii."

Document

MEMORIA PĂMÂNTULUI ROMÂNESC
Sabina Măduța în dialog cu Ioan Ion Diaconu

Sabina Măduța

Poetă, ziaristă
Membră a Societăţii Medicilor Scriitori şi Publicişti din România

„Nu se poate, trebuie să-ți aduci aminte. Ți-ai rupt piciorul, nu capul. Piciorul stâng. Ai fost închis. O viață de om ai stat închis în temniță! Visezi? Trenul merge spre Cluj. Ești tânăr sau moșneag? Câți ani au trecut de atunci? Mama și tata s-au mutat în cimitir. Hai, adu-ți aminte chiar dacă nu ești mare scriitor. Timpul te va ferici și când nu vei mai fi! Înainte erai un om trecător, acum stai pe loc ca să vină să te ia Dumnezeu. Poți fi sfârșitul și începutul! Mărturisește, spovedește-te ca Stavroghin și poate că mărturia ta va fi de folos cuiva în secolul XXI."

Ioan Ion Diaconu

Sabina Măduța: *V-ați hotărât, deci, stimate domnule Ioan Ion Diaconu, să începeți rememorarea acelei perioade sumbre din viața dumneavoastră petrecută în temnițele comuniste! Când ați fost arestat și ce acuzații vi s-au adus*?

Ioan Ion Diaconu: Aveam 22 de ani, era în ziua de 31 decembrie 1959 și mă aflam în trenul care zbura spre Cluj, alerga cu aripi în cel mai pur galop al dragostei către fata iubită, era drumul dorului și al petrecerii romantice străbătute în timp, ca omul să prindă Revelionul. Noaptea aceea cu semne bune și rele, când ființa umană cunoaște și ea moartea de care nu scapă nicio făptură vie, mai întinerește cu un an de înțelepciune și de experiență. Mi se părea că mă aflu în cel mai minunat tren din lume, dar n-a fost să fie așa. Am fost brutal înhățat, drumul meu în libertate frângându-se brusc în gara de la Aiud! Înghesuit într-o „Pobedă" ce aștepta în spatele gării, cu ochii legați, cu nedumerirea și spaima în suflet. Așa a început periplul meu prin celulele temnițelor și al camerelor de anchetă. Eram în momentul arestării student în anul IV la Facultatea de Filologie și am fost învinuit că fac parte dintr-o *organizație* clandestină alcătuită în chip de *Cenaclu*, altul decât cel oficial al facultății, organizație ce-și propusese desființarea Regiunii Autonome Maghiare. Pentru faptul că am recitat la 24 ianuarie 1959 pe scena Facultății de Drept, Hora Unirii, că am cântat în grup cântecul interzis *Deșteaptă-te, române*, mă făceam vinovat de anticomunism și activitate *„Pro Transilvania"*. Hărțuit, anchetat, judecat, am fost condamnat să urc și eu treptele tuturor suferințelor. Soarta a vrut să scap cu viață, să pot depune mărturie despre câte orori am cunoscut.

S. M.: *Ce vi s-a părut cel mai greu de suportat în cei trei ani de temniță pe care i-ați suferit?*

I. I. D.: Izolarea în singurătatea unei celule! Dacă aș pune cap la cap orele și zilele în care am stat singur, orele acelea când îți repeți toate lucrurile trăite, văzute, citite ori auzite din viața ta, ți le tot repeți în gând până când ajungi la un îngrozitor punct mort, cred că s-ar aduna aproape zilelele unui an. Fericirea de a putea schimba o vorbă cu cineva, oricine ar fi, când scapi de singurătate, nu se poate descrie!

S. M.: *Ați fost întemnițat cam în aceeași perioadă cu marele scriitor Vasile Voiculescu. L-ați întâlnit cumva pe „doctorul fără de arginți"?*

Sursa foto: RADOR

I. I. D.: Cred că era prin 1960 când am fost dus în fortul de la Jilava, dar n-am stat acolo mai mult de două săptămâni. Am fost introdus într-o încăpere neagră, umedă, cu 32 de paturi suprapuse, cu 32 de oameni, eu fiind al 33-lea. O carceră fără aer, unde dimineața trebuia să-ți ții rând la „celebrul" hârdău. Dar puteam vorbi între noi. Seara nu ne-am mai fi culcat, dimineața nu ne-am mai fi sculat. Într-una din acele zile am fost impresionat văzând stând deoparte, retras lângă peretele camerei într-o atitudine de meditație, cu capul ușor aplecat, cu mâinile încrucișate pe piept, un om, aș putea spune fără vârstă, un chip ca o icoană bizantină. Părea că se mai izola odată în el însuși, absorbit în propriile-i gânduri.

– *Cine este omul acesta?,* l-am întrebat pe unul dintre deținuți.

– *Cum, nu știi cine este? N-ai fost student la Filologie?*

Nu, nu știam.

– *Este poetul Vasile Voiculescu, autorul* ***Sonetelor închipuite***.

Nu-l făcusem la liceu sau la facultate pe Vasile Voiculescu, dar auzisem de numele său și de *Sonetele* care circulau în manuscris. Să fi fost și acestea o blasfemie? L-am văzut atunci în temniță, pentru o clipă cât veșnicia. Într-o suferință divină. N-aveam să-i mai reîntâlnesc chipul decât pe copertele cărților tipărite într-un târziu, după moartea sa.

S. M.: *Încă o coincidență cred c-a survenit cam în aceeași perioadă despre care vorbiți dumneavoastră. N. Steinhardt o evocă în* ***Jurnalul fericirii*** *astfel: „5 martie 1960. Duba ne-a adus mergând încet, hurducăind, de la Malmaison la Jilava, înainte de prânz. Coborâm, Fortul 13. Primirea ne-o face locotenentul Ștefan, carură de primat, facies de antropoid, gestul și căutătură de sergent de colonie penitenciară într-un film negru. Îi face multă plăcere, își joacă rolul cu încetinitorul, cum și-ar fila îndelung cărțile un cartofor. Petrecem restul zilei într-o celulă de carantină, mică, neîncheiat de murdară, tinetele nedeșertate. Seara suntem transferați în șerpărie, vastă peșteră sinistră, împuțită, care, deși luminată electric, păstrează o seamă de unghere întunecoase. Totul ca de atâtea ori, în atâtea locuri penitenciare, dar acum e primul contact, se arată așa de lugubru și apăsător încât nu pare a fi real. Încântătoare e prezența doctorului Voiculescu, foarte îmbătrânit, numai oase, blând, manierat, pașnic, nobil, vioi la minte, dar frânt de oboseală! Ciudată senzație de imensă fericire. Pentru că am scăpat în sfârșit de anchetă. Închisoarea după Securitate e un liman, o oază, un rai. Desigur și prezența foarte liniștitoare a lui Voiculescu!"*

După tulburătoarele rânduri ale Starețului Nicolae, e greu să revenim în actualitate, Totuși... sunteți, stimate Ioan Ion Diaconu, redactor al Radioteleviziunii Române în Departamentul de Literatură și Cultură, și în această calitate încă o dată pașii d-voastră calcă pe urmele marelui scriitor Vasile Voiculescu.

I. I. D.: Sunt un slujitor al *cuvântului* prin istorie și prin permanențele istoriei românești, așa cum le-a văzut Nicolae Iorga și cum le-a programat el și de la microfonul instituției în care lucrez de peste 20 de ani. Găsesc că este interesant de știut că în perioada când poetul Vasile Voiculescu a fost redactor și mai apoi director al programelor literare la Radio, colaborarea sa cu Nicolae Iorga și cu numeroase personalități ale vieții culturale și științifice din acea vreme a fost, după cum reiese din Arhivele Radioului, cât se poate de rodnică. Astăzi cine vrea să se ridice la gradul de cultură și să cunoască creațiile lui V. Voiculescu va trebui să parcurgă vasta sa operă, de la primul său volum de *Poezii* din 1916 și până în prezent.

București, martie 1992

„Pentru faptul că am recitat la 24 ianuarie 1959 pe scena Facultății de Drept, «Hora Unirii,» că am cântat în grup cântecul interzis «Deșteaptă-te, române», mă făceam vinovat de anticomunism și activitate „Pro Transilvania". Hărțuit, anchetat, judecat, am fost condamnat să urc și eu treptele tuturor suferințelor. Soarta a vrut să scap cu viață, să pot depune mărturie despre câte orori am cunoscut."

L-am cunoscut bine pe Ioan Ion Diaconu, am colaborat la diverse emisiuni și, de câte ori aveam răgaz, mai schimbam două vorbe pe culoarele Radioului, căci acolo ne întâlneam mai toți, intrând sau ieșind de prin cabinele de înregistrare sau de emisie. Un om cu zâmbetul pe buze, mereu amabil, un gazetar care își scria textele (lucru rar în zilele noastre!), un profesionist. A plecat discret din lumea furtunoasă a Radioului într-o zi de mai 2011, el care a realizat timp de 20 de ani (1969–1989) emisiunea „Memoria pământului românesc".

Ioan Ion Diaconu s-a născut la 6 octombrie anul 1937 în orașul Balș, jud. Olt (fostul județ Romanați). După studiile liceale, este student la Facultatea de Filologie a Universității din București, din anul 1956 până în 1959, când este arestat și condamnat pentru atitudine subversivă împotriva orânduirii vremii. După ce a fost eliberat din închisorile comuniste, își reia studiile și termină facultatea în 1969. Din anul 1968 este reporter, apoi redactor la Radiodifuziunea Română. După anul 1989 a realizat emisiuni la „Antena Bucureștilor" apoi emisiunea „Cine știe câștigă", a colaborat la realizarea emisiunilor „Universitatea Radio", „Amfiteatru Literar" și altele. În paralel cu activitatea din radio, a scris proză pentru copii și tineret. Prima lui carte, ***Cercelul domniței*** *(1970), este o povestire cu tentă istorică, apoi* ***Povestea unui steag tricolor*** *(1981) evocă istoria unui steag moștenit de la sărbătoarea Marii Unirii din anul 1918. În 1996 publică* ***Acea noapte sfântă. Închis sub comuniști pentru Transilvania,*** *o carte document, în care relatează întâmplările dramatice prin care a trecut în anii detenției.* ***Celula cu suflete*** *(1999) este un volum dedicat aceleași perioade tragice din viața tânărului student Ioan Ion Diaconu, obligat să trăiască experiența detenției comuniste. A publicat în nenumărate ziare și reviste, printre care: „Magazin Istoric", „Steaua", revista și ziarul „Flacăra", „Ramuri", „Scînteia Tineretului", „Săptămâna", „România Literară", „România Mare" etc. Pe Mădălina Corina Diaconu, una dintre fiicele sale, am cunoscut-o la Radio, loc în care tatăl său a slujit o viață Cuvântul.*

Revenind, îmi amintesc că am fost șocată să aflu că bărbatul elegant, subțirel și mereu pregătit cu un zâmbet sau o vorbă de duh, a făcut pușcărie pentru simplu fapt că ***a recitat la 24 ianuarie*** *1959 pe scena Facultății de Drept,* ***Hora Unirii****, că a cântat în grup cântecul interzis la acea vreme,* ***Deșteaptă-te, române****. Doar cărțile sale stau mărturie în timp despre viața unui tânăr care a cunoscut, fără vină reală, care a trăit coșmarul detenției în închisorile comuniste.*

Interviul realizat de Sabina Măduța este, de ce nu, și o duioasă aducere-aminte pentru cei care l-au cunoscut pe gazetarul, scriitorul, colegul și prietenul Ioan Ion Diaconu.

Pușa Roth

Nicolae Grigorescu, Studiu pentru *La izvor*, între 1886 și 1895

Nicolae Grigorescu, *Hora*, studiu pentru o compoziție, 1863–64

Dialog la antipozi

RĂSPUNS POETIC DIN PACIFIC CU PRIVIRE LA EFECTELE „CIVILIZAȚIEI” Prezentare și traducere de Daniel Ioniță

A POETIC RESPONSE FROM THE PACIFIC REGARDING THE EFFECTS OF “CIVILISATION” Presentation and translation by Daniel Ioniță

Daniel Ioniță

Poet, traducător
Poet, translator

După ce am prezentat într-un articol anterior câțiva poeți din Insulele Pacificului („Leviathan”, nr. 4, octombrie-decembrie 2020) continuăm călătoria noastră poetică prin această puțin populată (2,3 milioane de locuitori – fără Noua Zeelandă și Papua Noua Guinee), dar extrem de vastă (15% din suprafața Terrei) și diversă regiune a lumii, despre care se cunoaște foarte puțin, sau chiar deloc, în România. Subliniam în acel articol diversitatea diferitelor populații, de la micronezienii din Kiribati și Insulele Marshall, la melanezieni (Fiji, Vanuantu – fostele Noile Hebride, Insulele Solomon, Noua Caledonie și parte din Papua Noua Guinee), la polinezieni (Tonga, Samoa, Insulele Cook – Rarotonga și populația Maori din Noua Zeelandă).

În prezentul articol vom călători, poetic vorbind, în arhipelagurile Fiji, Vanuatu și Papua Noua Guinee – toate din Melanezia – deși lucurile nu sunt chiar atât de simple. În Fiji avem o puternică influență indiană, iar Vanuatu, fiind fostă colonie franceză, face parte din organizația internațională a francofoniei. În final, în Papua Noua Guinee avem o țară vastă, cu o populație melaneziană dar și micronezieană.

Din sânul bătrânei Europe, adesea avem idei romantice, dar false, cu privire la efectele „civilizatoare” ale colonizări țărilor „sălbatice”. Neglijăm în mod convenabil să realizăm faptul că ele au avut nu scopul civilizării, ci al exploatării resurselor acestor teritorii și națiuni, pentru a înbogăți pe colonișți. Iar efectele „civilizatoare” au fost cel mai adesea negative în acele locuri și popoare. Grupajul de poeme de mai jos reprezintă răspunsul unor voci poetice importante ale Pacificului, cu privire la această „civilizație”.

In a previous article we presented some poets from the Pacific Islands (Leviathan, no. 4, October-December 2020), and we continue our poetical journey through this sparsely populated (2.3 million people without New Zealand and Papua New Guinea) but extremely vast (15% of the Earth surface) and very diverse region of the world, about which little is known in Romania. We talked in the previous offer this diversity – starting with the Micronesians from places such as Kiribati and Marshall Islands, to the Melanesians (Fiji, Vanuatu – former New Hebrides, Solomon Islands, New Caledonia and parts of Papua New Guinea), to the Polynesians (Tonga, Samoa, Cook Islands – Rarotonga, and the Maori population of New Zealand).

Continuing our poetical journey, we will now travel through the archipelagos of Fiji and Vanuatu, both Melanesian – although in Fiji we have a strong Indian influence, and Vanuatu, as a former French colony, is part of the international organisation of Francophony.

From the middle of old Europe, we tent to harbour some romantic but false, about the “civilizing” effects that colonization had upon these “savage” countries. We conveniently neglect to realize that this did not aim to civilize, but rather to strip those territories and nations of their resources, in order to enrich the colonizers. And the “civilizing” effects were negative, most of the time, for those places and peoples. The group of poems below represents the answer of some of the most significant poetic voices from the Pacific, regarding this “civilization”.

FIJI

Fiji este un arhipelag în Melanezia/Oceania, parte din Pacificul de Sud, situată la aproximativ 2 000 km nord-est de Noua Zeelandă. Conține peste 330 de insule – din care 110 sunt locuite permanent. Aria totală de pamânt uscat este de 18 300 kilometri pătrați. 87% din populația totală de 885000 de locuitori trăiesc pe două insule mari, Viti Levu și Vanua Levu. Aproximativ trei sferturi din ei locuiesc pe coasta insulelor Viti Levu, fie în captitala Suva, fie în centrele turistice importante, cum ar fi Nandi, sau în Lautoka, centru important pentru creșterea și prelucrarea trestiei de zahăr.

Locuită de prin secolul II î. Hr., a fost colonie britanică din secolul al XVII-lea până în 1987, când a devenit republică independentă. Populația este o combinație formată din majoritatea melaneziană și o importantă minoritate (30–35%) de origine indiană, adusă de britanici pentru exploatarea trestiei de zahăr și a altor resurse. Alte minorități sunt de origine chineză sau europeană, în special neo-zeelandezi și australieni.

An achipelago in Melanezia/Oceania, part of the South Pacific, **Fiji** is situated approximately 2000 kilometres North-East of New Zealand. It is formed of over 330 islands – out of which about 110 are permanentely inhabited. The total land area is 18300 square kilometres. 87% of the total population of 885000 lives on the two main islands of Viti Levu and Vanua Levu. Approximately three quarters of these live on the coast of Viti Levu, either in the capital Suva, or in and around important tourist centres such as Nadi, or sugar-cane growing and processing regions like Lautoka.

Inabited from about the second century BC, Fiji was a British colony from the seventeenth century until 1987 when it became an independent republic. The population is a combination of the majority melanesian people, but also an important minority of Indians (about 30–35%) brought in by the British for exploiting sugar cane and other resources. Other important, though much smaller, minorities are formed by Chinese and by people of caucasian-european origins manily migrants from New Zealand and Australia.

Seri

Seri – din Fiji – a studiat la Universitatea Pacificului de Sud și și-a luat licența în drept la Victoria University – Wellington, Noua Zeelandă. Seri este recunoscut ca o voce poetică distinctă, inclus în numeroase antologii despre lirica Pacificului.

Seri – from Fiji – studied at the South Pacific University and graduated in Law at Victoria University in Wellington, New Zealand. He is a recongnised as a distinct poetic voice, and included in several anthology covering the lyric of the Pacific.

Monday Morning Street Ride

At war all night with the bottle this
back world itch of crabs and slime as I
kick last night's butts towards USP thus
breaking monotony of living in tin-can
reservation Raiwaqa: the smell of
the meth bottle in salivas and hair
the seven virgin bottles lie with
the boys on the crash pad floor;
all empty, giving the sniff of the
local dispensary — carefree
like blown out bubble gum on the
sidewalk — had plenty of experience,
black bitches, liquor and crime and now:
to rot and be trodden upon
I took it all last few nights to
hake it off these few morns
and by jolly feel the lice drum the
heavies and cold glass hang-over;
once, by once, till the rear extreme
bumps the Monday Morning Street Ride.

And nothing seems the same any more
every bus-stop and us-stop for hissing
cabs breaking off the iron jam would
pancake the booze pneumonia flat.
People sucking their mucus under fat
umbrella squeeze their bulbous noses
to cover the baritone bawlings
blowing like an old Louis' flat saxophone.

Pacific Islands Monthly — July, 1974

Călătorie pe Stradă de Luni Dimineață

În război cu sticla toată noaptea, lumea
asta înapoiată are mâncărime de râie și muci
în timp ce eu dau un șut în fund nopții trecute
către USP astfel rupând monotonia locuirii
în această cutie de conserve – rezervația Raiwaka:
mirosul de spirt din saliva și părul
celor șapte sticle virgine sunt culcate cu băieții
pe salteaua de pe podea;
toate goale, împărțind mirosul
dispensarului local – fără vreo grijă
precum guma de mestecat scuipată pe trotuar –
aveau destulă experiență,
curve negre, băutură și crimă, și acum:
să putrezească și să fie călcate în picioare
mi-a luat ultimele câteva nopți ca să mă scutur
de ultimele dimineți
și pe bune că simt păduchii cum bat în greu și sticla rece a
mahmurelii;
una, câte una, până la extremele din urmă
ale Călătoriei pe Stradă de Luni Dimineață.

Și nimic nu mai pare la fel
toate opririle autobuzului
și opririle noastre
ca să șuierăm după taxiuri rupând întepenirea asta
de fier ar aplatiza beția asta ca pe o clătită.
Oamenii trăgându-și mucii sub umbrele
grase își strâng nasurile bulboase
ca să acopere gemetele de bariton
urlând ca un vechi saxofon dezacordat de-al lui Luis.

Revista „Pacific Islands Monthly" — iulie, 1974

Satendra Nandan

Dr. Satendra Pratap Nandan (născut în 1939, în Nadi, Fiji) este un academician fijian de origine indiană, scriitor și fost politician. A studiat în Delhi, Leeds, Londra și Canberra, unde a obținut doctoratul în literatură engleză. A devenit cadru universitar la Universitatea Pacificului de Sud în 1969. În 1987 a emigrat în Australia, unde este Profesor de Literatură și Directorul Centrului pentru Scriitori la Universitatea Națională din Canberra. Susține de asemenea nou formata Univesitate din Fiji, fiind profesor în cadrul Facultății de Arte. A publicat mai multe volume de poezie, ca și o nuvelă foarte apreciată, *Marea rănită*.

Dr. Satendra Pratap Nandan (born 1939, in Nadi, Fiji) is a Fiji Indian academic, writer and former politician. After completing his secondary education he studied in Delhi, Leeds, London and Canberra from where he obtained his PhD in English. He joined the University of the South Pacific in 1969. In 1987 he migrated to Australia and took up a position at Australian National University in Canberra, where he is Professor of Literature. He has also provided his support to the newly established University of Fiji by taking up the position of professor of humanities and the arts. He pubished several poetry volumes, as well as an acclaimed novel, *The Wounded Sea*.

Juicy Stakes

the aggressively ignorant student
talked of juicy stakes
medium, rare, well done;
we joined in:
the conversation livened up
to gastronomy, etiquette,
and fine aussie wines

a german colleague asked:
if on the distand islands
of the archipelago
we still had cannibals?
i said 'no' but he read
that the andes survivors
had eaten their dead to live
the rest was for the church to forgive.

next to us lay a picture
in the local vocal times
of a woman's breast
(or that might have been one –
stretching towards the mouth of her son;
both were dying or dead
the caption didn't make it clear
(you know how it's in black and white –
see the editorial, it urged).

peasants were dying somewhere in mauritania.
that's a peculiarly funny name for a place
we wondered what strange race copulates there.
our conversation turned to geography –
there are places still to visit
remote, primitive, torridly exotic.

we decided to have a barbecue
of juicy stakes for lunch.
a gust of wind thru a broken window
blew the paper towards the dust bin.
i was glad the dying or the dead
were not the colour of my skin!

Fripturi savuroase

studentul agresiv de ignorant
vorbea de fripturi savuroase,
medie, în sânge sau bine făcută;
ne-am alăturat și noi:
conversația s-a însuflețit
către gastronomie, etichetă,
și vinuri australiene bune

un coleg german a întrebat:
dacă în insulele îndepărtate
ale arhipelagului
încă mai există canibali?
i-am zis că „nu" dar el citise
că supraviețuitorii din anzi
au mâncat din cei morți ca să trăiască
restul a rămas ca biserica să ierte.

lângă noi era o fotografie
din ziarul timpul local vocal
cu pieptul unei femei
(era probabil unul –
întinzându-se către gura fiului ei;
ambii erau murbunzi sau morți
titlul nu clarifica lucrul acesta
(știi cum e cu alb și negru –
urmăriți articolul de fond, era sfatul).

țăranii mureau undeva în mauritania.
ăsta e un nume ciudat pentru un loc
noi ne întrebam ce fel de rasă copula pe acolo.
conversația s-a întors spre geografie –
sunt încă locuri de vizitat
singuratice, primitive, torid de exotice.

am decis să facem un grătar
cu fripturi savuroase pentru masa de prânz.
o rafală de vânt printr-o fereastră spartă
a suflat ziarul către coșul de gunoi.
m-am bucurat că muribunzii sau morții
n-aveau culoarea pielii mele!

VANUATU

Vanuatu este o republică (independentă din 1980) ocupând un arhipelag de origine vulcanică în Pacificul de Sud, la 1750 de kilometri nord-este de Australia. Populația este de origine melaneziană. Primii europeni care au pășit în Vanuatu au fost spaniolii, conduși de portughezul Pedro Fernandes de Queirós, care a numit insula principală Espíritu Santo în 1606. Între 1880 și 1980 Vanuatu a fost colonie, în parte franceză și în parte britanică. Din 1980 este republică independentă, membră a Națiunilor Unite, a Forumului Pacificului și a Organizației Internaționale a Francofoniei.

Vanuatu is a republic (independent since 1980) occupying an achipelago of vulcanic origin in the South Pacific, some 1750 kilometres north-east of Australia. The population is of melanesian origiin. The first Europeans to step on Vanuatu were the Spaniards lead by the Portugeuse Pedro Fernanded de Queirós, who named the principal island Espíritu Santo in 1606. Between 1880 and 1980 Vanuatu was a colony, partly British and partly French. From 1980 it is an indepndent republic, member of the United Nations, the Pacific Forum and the International Organisation of Francophony.

Mildred Sope

Mildred Sope – Vanuatu – și-a finalizat cursurile la Universitatea Pacificului de Sud și a fost pentru multă vreme profesoară de liceu în Port Vila, capitala Vanautu.

Mildred Sope – Vanuatu – a graduate of the University of the South Pacific, was for a long time a high-school teacher in Port Vila, capital of Vanuatu.

Motherland

My body is tired
My head aches
I weep for our people
Where are we going mother

Why are there two divisions
Why do you bear two different peoples
Can't they all follow your steps
Where are they leading us to mother

Why can't I be visible and be heard
I'm too common to be regarded
Why did you create me at all
Were are we going mother
What is our destination

Can't you listen to me for once
Can't we change our system
With this new technology
Were are we going mother

Do I mean anything to you mother
Won't you listen to me for once
I can't bear this burden any longer
Where are we going mother
What is our destination

Patria

Trupul mi-e obosit
Capul mă doare
Plâng pentru ai noștri
Încotro mergem mamă

De ce sunt două clase
De ce porți două feluri de oameni
Nu pot ei să meargă pe urmele tale
Unde ne conduc ei mamă

De ce nu pot fi văzută și auzită
Sunt prea obișnuită ca să fiu luată în seamă
De ce m-ai mai creat
Încotro mergem mamă
Care ne este destinația

Nu poți să mă asculți măcar o dată
Nu putem schimba sistemul
Cu tehnologia asta nouă
Încotro ne ducem mamă

Însemn eu oare ceva pentru tine mamă
Nu mă vei asculta măcar o dată
Nu mai pot să suport povara asta
Încotro mergem mamă
Care ne este destinația?

Albert Leomala

Albert Leomala – Vanuatu – a finalizat cursurile Universității Pacificului de Sud. Este directorul liceului din Aoba, în nordul arhipelagului Vanuatu.

Albert Laomala – Vanuatu – a graduate of the University of the South Pacific. Is the headmaster of the high school of Aoba, in Northern Vanuatu.

Cross

Cross I hate you
You are killing me
You are destroying
My traditions
I hate you Cross

Because you are so proud of yourself
And never bother about me
And my traditions
You thought
I was ignorant
You thought
I was primitive
You thought
My traditions
Were disgusting
You thought
You were clever
But never thought
Of my
Cleverness

Cross run away
Run away from me
I hate you
Take your ideas
And your civilization
And go back
To where you belong

Cruce

Cruce te urăsc
Tu mă ucizi
Tu-mi distrugi
Tradițiile
Te urăsc Cruce

Pentru că ești așa de mândră de tine
Și nu ți-a păsat de mine niciodată
De tradițiile mele
Ai gândit
Că eram ignorant
Ai gândit
Că eram primitiv
Ai gândit
Că tradițiile mele
Erau dezgustătoare
Ai gândit
Că tu ești inteligentă
Dar nu te-ai gândit niciodată
La inteligența mea

Cruce fugi de aici
Fugi de la mine
Te urăsc
Ia-ți cu tine ideile
Și civilizația ta
Și du-te înapoi
Acolo unde ți-e locul

PAPUA NOUA GUINEE – PAPUA NEW GUINEA

Papua Noua Guinee este o țară insulară, cu o suprafață și populație mult mai mare (șase milioane de locuitori) din zona Pacificului, și cu cea mai mare diversitate de rase – melanezieni (15%), papuași (75%), micronezieni, polinezieni, europeni, chinezi. Este situată în vestul Oceanului Pacific (în Melanezia), la nord de Australia și la est de Indonezia. Deși cel mai adesea nu este inclusă printre țările Pacificului (mare parte din teritoriul papuaș nefăcând parte „tehnic" din această zonă), noi o includem totuși datorită largii minorități (15–17%, peste un milion de locuitori) de origine melaneziană, micronezianăși polineziană – deci legată de celelalte națiuni ale Pacificului.

Istoria acestor teritorii este una complexă. Inițial cu o bază tribală (care influențează încă structura politică-socială a țării), apoi fiind ocupată „pe bucăți" și, în diferite perioade, ba de olandezi, ba de germani, apoi de britanici, pentru ca în final, înainte de declararea independenței în 1975, să fie administrată de Australia.

Papua New Guinea is an archipelago country, with the biggest surface and population (about six million) from the Pacific zone, and with the most diverse races – Melanesians (15%), Papuans (75%), Micronezians, Polinesians, Europeans, Chinese. It is positioned in the West Pacific (Melanesian area), to the North of Australia and East of Indonesia. Often not officially included in the Pacific countries (because a great part of the Papuan teritory is not "technically" part of this region), we include it here because of the large minority (15-17%, over one million people) of Melanesian, Micronesian, and Polynesian origin – therefore related to the other pacific nations.

The history of these territories is complex. Having a tribal base (which still influences the country socially and politically), it was occupied "peace-meal fashion", and different times, by the Dutch, the Germans, the British Empire. Finally, before declaring independence in 1975, it was administered for a period by Australia.

Dus Mapun

Dus Mapun – Papua Noua Guinee – este licențiat în Arte la Universitatea Papua Noua Guinee. Este președintele consiliului guvernului local al provinciei Southern Highlands (Munții de Sud).

Dus Mapun – Papua New Guinea – has graduated in Arts at the University of Papua New Guinea. He is the Local Government Council President of the Southern Highlands Province.

Oh Woman of my People

Oh woman of Papua
Oh woman of Buka
Oh woman of New Guinea
Oh woman of the Highlands
Oh woman of my people I am sad for you.

You see the Australian man drive his car
You see the American man drive his truck
You see the Englishman ride his motor-bike
You see the New Zealand man peddle his bicycle.
You stand and look and quiver with excitement
Oh woman of my people I am sad for you.

You see the Papua man stroll by on foot
You see the Buka man run by on foot
You see the New Guinea man go journeying on foot
You see the Highland man stride out on foot
You hear the black man say 'good morning countrywoman'
You turn your face and say 'Shameless'
You draw yourself in and say 'You have no shame'
Oh woman of my people I am sad for you.

Oh woman of my people
Before your lips were brown
Now your lips are red
Before your hair grew high and free
Now it's all crimped down
Before your breasts hung soft and loose
Now they stand tight and hard
You look into the mirror and you say
"The price is twenty dollars a go!"
Oh woman of my people I am sad for you.

O, femeie a neamului meu

Oh, femeie din Papua
Oh, femeie din Buka
Oh, femeie din Noua Guinee
Oh, femeie din Munți
Oh, femeie a neamului meu sunt trist pentru tine.

Tu vezi bărbatul australian cum conduce mașina
Tu vezi bărbatul american cum conduce camionul lui
Tu vezi pe englez cum merge pe motocicletă
Tu vezi pe neo-zeelandez cum își pedalează bicicleta
Tu stai și te uiți și tremuri de emoție
O, femeie a neamului meu sunt trist pentru tine.

Tu vezi pe bărbatul din Papua cum merge pe jos
Tu vezi pe bărbatul din Buka cum aleargă pe jos
Tu vezi pe bărbatul din Noua Guinee cum călătorește pe jos
Tu vezi pe omul din Munți cum pășește pe jos
Tu-l auzi pe bărbatul negru spunând „Bună dimineața femeie de la țară"
Tu-ți întorci fața și spui „Nerușinat"
Te retragi înăuntru și zici „N-ai nici o rușine"
O, femeie a neamului meu sunt trist pentru tine.

O, femeie din neamul meu
Înainte buzele-ți erau maro
Acum buzele-ți sunt roșii
Înainte părul îți creștea înalt și liber
Acum este prins și încrețit în jos
Înainte sânii tăi atârnau moi și liberi
Acum ei stau strânși bine
Te uiți în oglindă și zici
„Prețul este douăzeci de dolari pentru o dată!"
O, femeie a neamului meu sunt trist pentru tine.

The old Englishman says 'Alas, my sweet desire!'
The young Australian sees you and he says
'My darlin' black and beautiful
I'll make you like the queen of heaven above.'
You listen and expect this to come true.
Oh woman of my people I am sad for you.

I just stand and watch
I just sit and think
Oh woman of my people I am sad for you
Oh woman of my people I am very sad for you.

The source from where the works below were selected is:
Lali – A Pacific Anthology – Albert Wendt, editor, Longman Paul, 1980.

Bătrânul englez zice „Vai, dulcea mea dorință!"
Tânărul australian te vede și zice
„Draga mea neagră și frumoasă
Te voi face ca pe o regină a cerului."
Tu asculți și crezi că acestea se vor întâmpla cu adevărat.
O, femeie a neamului meu sunt trist pentru tine.

Eu doar stau și privesc
Eu doar stau și mă gândesc
O, femeie a neamului meu sunt trist pentru tine
O, femeie a neamului meu sunt foarte trist pentru tine.

Sursa din care am ales lucrările de mai jos este:
Lali – A Pacific Anthology – Albert Wendt, editor, Longman Paul, 1980.

Grup de băștinași la Mairy Pass, Noua Guinee britanică, 1885. Fotografie de John William Lindt (1845–1926).

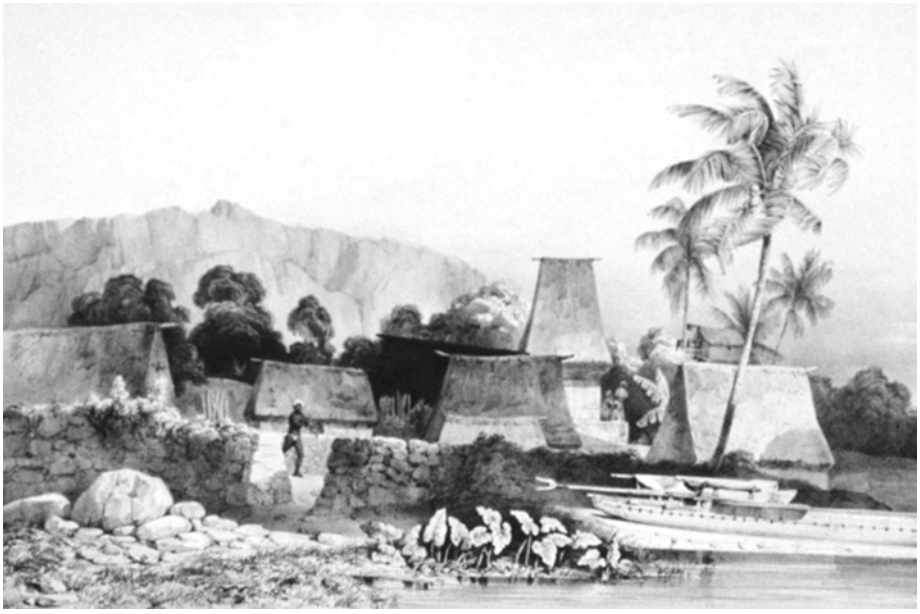

Satul Lebuka, Viti, litografie, în *Călătorie la Polul Sud și în Oceania* a navelor franceze Astrolabe și Zelee sub comanda lui Dumont d'Urville, 1842.

Studiu

O CAPODOPERĂ A LITERATURII ROMÂNE DE INSPIRAȚIE RURALĂ: „DULCE CA PELINUL” DE ȘTEFAN MITROI

Mioara Bahna

Critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

În descendență moromețiană, prin atmosferă, în primul rând, romanul lui **Ștefan Mitroi**, ***Dulce ca pelinul*** (ediția a II-a, București, Editura RAO, 2015), spre deosebire de cartea-fanion a literaturii de sorginte teleormăneană amintită, are un atu considerabil, creat de valorificarea pe scară largă a particularităților lexico-gramaticale ale graiului din zonă, care îi sporesc autenticitatea, subliniindu-i, concomitent, valoarea artistică.

Romanul este compus din trei părți: *Cartea întâi – Căderea în cer*; *Cartea a doua – Ultimii* și *Cartea a treia – Evanghelia după Ioana*, în care sunt incluse și o parte *Din poeziile lui Fănuță*.

O particularitate stilistică a romanului, evidentă, de la început, este coroborarea calofiliei și a lirismului, însă, spre deosebire de celelalte creații ale lui Ștefan Mitroi, aici, această latură este – exceptând ultima parte, unde redevine caracteristică definitorie a scrisului – mai restrânsă, romanul apropiindu-se mult de realismul obiectiv.

Problematica romanului se dezvoltă pe două planuri: unul urmărește, monografic, imaginea lumii românești din partea de Sud a țării, mai exact din satul teleormănean Grosu și din localitățile învecinate, de-a lungul unei perioade vaste, traversată de trei regimuri politice, începând de înaintea celui de-al Doilea Război Mondial și continuând până în primii ani de după Revoluția din 1989, iar celălalt plan urmărește, cu deosebire, viața unei familii țărănești tradiționale, Biolaru, tipică, în mare parte, pentru lumea căreia îi aparține.

Acțiunea începe într-o vară, când „O imensă gârlă de grâu era câmpul. Abia când te apropiai de ea, auzeai clipocitul valurilor” iar „Soarele, galben și el, făcea ca aerul să fie la culoare ca mierea”. Sub asemenea auspicii, viața lumii pe care o etalează naratorul auctorial (în primele două „cărți”, pentru că, în a treia, locul acestuia este luat de naratorul personaj, proza devenind autoreferențială), împletindu-și vocea, în stil indirect liber, cu ale personajelor individuale sau cu „gura satului”, curge domol, asemenea mierii, cu bogăția de senzații pe care o dă această substanță vâscoasă, prețioasă. Pe acest fundal, dintre eroii cărții, își face apariția, mai întâi, Marin Biolaru, personajul prezentat în evoluție, care ține capul de afiș în toată prima parte a romanului, dar, deși iese de pe scena vieții, la finalul primei „cărți”, continuă să fie, până la sfârșit, unul dintre reperele cu multiple atribute ale grosenilor.

Personajul se deosebește, din capul locului, de cei mai mulți din sat, fiindcă, împreună cu alți doi flăcăi, prietenii lui de cursă lungă – Fane Lică și Pietrocilă –, deși este țăran, nu se dă în vânt după munca de la câmp, iar din alegerea pe care o fac răzbate și o trăsătură care nu are legătură neapărat cu pământul, ci sugerează, mai degrabă, o anumită mândrie, izvorâtă, probabil, din convingerea că ei sunt altfel decât ceilalți, poate chiar superiori: în ei „a încolțit dorința de a se face altceva decât plugari. Și-au hotărât să se faci ciobani. O îndeletnicire care-i ținea aproape de pământul din vecinătatea satului, dar nu frânți de mijloc sau îngenuncheați, ci verticali. Sprijiniți în bâte ca niște tartori”.

Încă din primele pagini ale cărții, viața familiei Biolaru pornește pe un drum neașteptat, dar asumat când, în plină putere, Ion Biolaru, tată a șase copii și soțul Tudorei, moare, „în miezul verii, în miezul unei zile din miezul vieții”, ceea ce-i trezește fiului celui mai mare – „ăla marili”, cum îi spun ai lui – „nu atât un sentiment de tristețe, cât

unul de revoltă", de vreme ce părintele trăise mereu mai mult cu speranțe: „Pentru Ion Biolaru, ca pentru toți cei de teapa lui, bucuriile se amânau continuu". Și mai mult chiar: „Pe Ion Biolaru îl prinsese moartea cu toate bucuriile amânate".

Această familie – exponențială pentru lumea ei – se conduce după regulile nescrise ale tradiției, iar ierarhia impusă astfel face ca, la moartea tatălui, dintre copii (Petrana, Dudică, Vasile, Ivan, Vasilca și Marin), cel mai mare să preia frâiele gospodăriei, în locul celui dispărut. În atare condiții, rolul căpătat (intempestiv însă) de Marin/Mancioacă (nume de alint la care se ajunge trecându-se și prin alte forme, Marinică, Mancică, Manciocică) îl face să simtă gustul amar al pâinii: „i s-a părut, în ziua în care l-au coborât pe Biolaru în pământ, amară... Ca fierea de amară!..." E simptomatică o asemenea trăire pentru un ins care este ori vrea să pară puternic, sprijin real pentru ai lui.

În consecință, pentru noul stâlp al familiei, necopt încă și, de aceea, sprijinit deseori în deciziile pe care trebuie să le ia de puternica lui mamă („Totdeauna, Tudora găsea vorba sau vorbe care-l dezmeticeau"), timpul începe să aibă o configurație aparte, mai precis îi stârnea interesul altfel decât celor mai mulți, pentru că „viitorul apropiat" era „Singurul care-l interesa și în care credea. Viitorul îndepărtat nu prea da buzna în gândurile lui".

Urmărind traiectoria acestui personaj, naratorul pătrunde totodată și în viața tinerilor din epocă și nu doar a celor de la țară, fiindcă, împreună cu un văr al lui, Bălăureanu, Marin face cunoștință și cu lumea Capitalei. Personajul face parte, prin urmare, dintr-un univers uman tributar tradițiilor, mentalităților lumii rurale, dar, în același timp, deschis firesc spre nou, cu o viață relativ proteică.

În relația cu satul, personajul lui Ștefan Mitroi amintește, în unele privințe, de Ion al lui Liviu Rebreanu: e un lider al flăcăilor din sat (dacă nu chiar liderul), e înzestrat cu o personalitate impunătoare, atât prin inteligență, prin caracter, cât și prin statura lui, ceea ce-i determină pe ceilalți tineri să-l urmeze în inițiativele de diverse feluri pe care le are, iar pe fete și chiar pe unele dintre tinerele femei măritate să-l primească mereu (chiar și după ce se așază la casa lui), cu bucurie în viața lor etc. Se însoară însă (un pic mai târziu decât ar fi trebuit, după obiceiurile comunității), cu Stana, o tânără văduvă din satul vecin Pielea, care-i aduce mai multe pogoane de pământ, o mână de „cocoșei", dar și o fetiță de doi ani, din prima căsătorie. Cei doi au o viață bună, până la sfârșit, cu toate că el nu se dezbară niciodată de obiceiul de a avea legături și cu alte femei. Nici căsătoria nu-l ajută însă imediat să-și împlinească visul de a deveni „tartor" peste turma sa de oi, pentru că vine războiul, unde ajunge tot mai târziu decât alții, spre (aproape) disperarea lui, pentru că este o situație care-l face să se simtă mai prejos decât prietenii săi.

Lumea pe care o desfășoară în roman naratorul, atât a Biolarilor, cât și a satului, în ansamblu, este bine închegată, bazată pe solide relații construite de generații și duse mai departe prin urmași, și are în ea de toate, asemenea lumii lui Marin Preda. Cât privește familia asupra căreia se axează atenția naratorului, aceasta este numeroasă și, deși cei șase copii sunt „frați buni", având aceeași mamă și același tată, nu sunt prea apropiați unul de altul, dar nici de dușmănie nu poate fi vorba. Între frați, un comportament aparte are, totuși, Petrana, cea mai mare dintre surori, omoloagă, prin răutatea revărsată, de cele mai multe ori gratuit, a Mariei Moromete/Guica, personaj oarecum pitoresc, văzut din afară, dar care creează suficient disconfort, mai ales cumnatelor ei care, rând pe rând, aleg să-și convingă bărbații să se separe de gospodăria natală, în care se întoarce femeia cârcotașă, certăreață după ce-i moare Cobiliță, bărbatul tuberculos.

Sunt însă în roman și alte figuri pitorești, una dintre acestea fiind vărul Dumitru, hoțul de cai, cunoscut ca „Bălăureanu", cel ce stă mai mult prin pușcării, condus de un principiu (care face parte din „deontologia" lui „profesională") ce-l ajută să treacă prin viață cu bine și chiar să-i supraviețuiască lui Mancioacă, deși este mai mare cu vreo zece ani ca el, a pătimit atâtea și se simte copleșit de trecerea timpului: „Da lovitura și nu-l prindeau, bravo lui! Da lovitura și-l prindeau, bravo lor!" Eforturile lui nu sunt încununate însă de un rezultat liniștitor, care să-l pună la adăpost până la sfârșitul vieții, fiindcă instalarea unui nou regim politic îl găsește cu doi saci burdușiți cu milioane de lei, iar prin reforma monetară, cele „vreo treizeci de kile" de bani nu-i mai folosesc decât să aprindă focul, drept care alege să se însoare cu „o femeie potolită", Lisandra, croitoreasa la care-și ascundea, până atunci, ceea ce strângea din jafuri și care le cosea rochii femeilor cu care trăia el. Cu o înțelepciune dobândită dintr-o

experiență de viață de excepție, Bălăureanu se confesează vărului său: „Timpul nu ne iartă, Mancioacă. Trebuie să m-așez la casa mea. Am luat-o pe Lisandra gata coaptă. Nu vezi ce-am albit? Mai am eu timp s-aștept o puicuță să crească? M-am încurcat c-o găină bătrână și nu-mi pare rău. Spală, gătește, calcă, îmi face toate poftele săraca…"

Pe lângă activitățile cotidiene, rutiniere, ca și personajele lui Marin Preda, eroii lui Ștefan Mitroi au o plăcere deosebită să povestească și, în egală măsură, să asculte, iar asemenea schimburi de experiență îi ajută să evolueze. Pe Marin Biolaru, de pildă, experiențele directe, dar și astfel de discuții, precum și trecerea timpului îl înțelepțesc, ajutându-l să-și păstreze statutul de stâlp al comunității, încât, treptat, personajul devine un fel de păstrător al unui etalon al normalității din sat. Ca Moromete, el ascultă, meditează, se frământă în legătură cu lucrurile despre care află, ia sau amână să ia unele decizii… O asemenea discuție ale cărei consecințe le resimte, o vreme, personajul este cea cu fratele său Dudică. Acesta îl determină, încă o dată, să amâne cumpărarea oilor și, ca urmare, împlinirea visului de a deveni „tartor". Dudică are, și el, propria poveste cu inerenta cantitate de obișnuit, dar și de insolit: se însurase înainte de război, spre surprinderea familiei, cu o fată nu din satul lor, ci din alt sat. Chiar Marin îl însoțise (pe un viscol teribil, cu sania, cu un prieten al lui și cu fratele mai mic, Ivan, și fuseseră pe punctul de a fi mâncați de o haită de lupi), spre noua lui familie.

Plecase, ca și ceilalți bărbați din sat la război, la terminarea căruia, după ce situația celor ce participaseră la conflagrație devenise clară pentru toți (muriseră ori se întorseseră vii, întregi sau mutilați), numai el nu se arată, încât toată lumea o sfătuiește pe soția lui să-i facă slujba de înmormântare, ca sufletul lui să-și găsească liniștea creștinească, însă, așa cum notează naratorul, în stil indirect liber, Marița, „Gușteroaica, nu și nu, că Dudică se mișcă viu pe pământ, simte ea asta, și într-o zi o să-l vadă cu toții cum sosește acasă, că doar se luaseră cu cununie și aveau împreună un copil de crescut. Cum să moară omul ei pe meleaguri străine?! Nici vorbă de așa ceva!" Și, spre surprinderea tuturor, visul femeii devine realitate, când un furgon militar îl aduce acasă, după vreo șase ani de la terminarea războiului, aproape un schelet: „Dudică se întorsese. Viu, da. Sau aproape viu. Că-și pierduse aproape de tot suflul când s-a dat jos din furgonul acela militar".

Relatarea care urmează, a lui Dudică, adună atâta material epic, de un dramatism covârșitor, deși este nu este foarte întinsă, încât poate fi suficient pentru încă un roman. Din când în când, fratele mai mare îl întrerupe, exprimându-și durerea, obida, revolta, surprinderea… Dudică, în schimb, povestește calm aproape cu detașare atrocitățile trăite de-a lungul câtorva ani de-a dreptul infernali. Fixează atent, pentru interlocutor, timpul, locurile, își exprimă convingeri sedimentate pe parcursul acestor experiențe înfiorătoare: „Ieșisem din iarna lui '45. Îi împingeam pe nemți tot mai aproape de granița lor". Din relatarea pe care o face, reiese că, pentru el și pentru ceilalți numeroși soldați cu care se aflase la un loc („Eram acolo români, italieni, sârbi, turci, ucraineni, chirchizi, bulgari, unguri și alte nații"), calvarul începe într-o noapte de Înviere, când, simțind că „Dumnezeu nu e împărțit pe neamuri, e același pentru toți", merg la o biserică, undeva în Cehia, de unde sunt luați prizonieri („prizioneri") pe nepregătite de nemți. Urmează, așadar, lagărul german, unde „nu era tocmai rău", fiindcă „în șase săptămâni cât am stat acolo, nici nu ne-au asuprit, nici nu ne-au corcolit", „descărcam lăzi din trenuri". Dar nemții se retrag brusc, prizonierii redevin liberi și, până să se dumirească, sunt luați în stăpânire de ruși. Condițiile care li se impun, de această dată, sunt de-a dreptul un iad: cărați în vagoane pentru vite, fără altă mâncare decât câte un șir de pește sărat și uscat și cu un vas cu apă insuficientă pentru omenetul de-acolo (dintre care unii mor, dar nu sunt scoși din vagon), încât încearcă să-și astâmpere setea lingând sudoarea de pe pereții vagonului, fără aer, nevoiți să respire, cu rândul, printr-o crăpătură, plini de păduchi, excremente, până ajung în Siberia, unde, și mai abitir, „Mureau *prizionerii* pe capete. Coltucul de pâine, *hleba* cum îi ziceau ei, pe care îl primeam ca să ne potolim foamea, părea făcut din cenușă. Uneori era tare ca piatra. Abia îl spărgeam cu toporul."

În prima „carte" a romanului, Marin Biolaru/Mancioacă are și statut de personaj-reflector. Ca urmare, drumurile lui prin alte localități, îi dau posibilitatea naratorului să aducă și alte aspecte prin care să realizeze imaginea monografică a părții de țară unde se află satul Grosu.

Cum însă Mancioacă are o „fire veselă", iar lumea este prezentată, deci, deseori, prin ochii lui, perspectiva asupra vieții este, în general, senină, numai că peste satul românesc încep să se abată nenorocirile în cascadă: mai întâi „întovărășirea", colectivizarea agriculturii, căreia personajul i se opune cu îndârjire, căutând tot felul de soluții (puerile chiar), pentru a nu fi găsit acasă de cei ce se ocupă de procesul respectiv (de exemplu, punând-o pe nevastă, zilnic sau chiar de mai multe ori pe zi, să stea cu albia cu apă, în curte, pregătită, pentru ca, venind agenții colectivizării, ea să-și dea hainele jos și să spună că tocmai face baie, spre a-i îndepărta pe indezirabilii „vizitatori", pe al căror bun simț mizează).

Ironia, umorul sunt alte trăsături ale personajului care, de asemenea, îl apropie de Moromete. Când, după aproape treizeci de ani de căsnicie, la trăinicia căreia a contribuit, sora lui Vasilca și cumnatul Gheorghe trec pe-acasă (să o vadă pentru ultima dată în viață pe Petrana), la plecare, Mancioacă le dă o găleată de brânză (acum are turma lui numeroasă de oi și,

oricum, generozitatea este o trăsătură care-l caracterizează) și un curcan, iar în gestul acesta amestecă și o curiozitate amuzată: să vadă cum o să care aceste greutăți pirpiriul de cumnatu-său, care, cu ani în urmă, își snopea în bătaie nevasta. Dar nu are prilejul să se amuze pe această temă, pentru că darurile le înșfacă „«taurul» de nevastă-sa", iar Marin, rămas pe podișcă – *tribuna* consacrată, deja, de Marin Preda –, privește în urma lor și reflectează cu amărăciune:

„– Of, că proastă mai ești, sor-mio! [...] Vezi să-l pui în glastră să nu-i piară sămânța! Că asemenea modă de bărbat e greu al dracului de găsit pe lume!"

Eroul primei „cărți" a romanului, în ciuda statutului său social, a faptului că – singurul dintre frații săi – este neștiutor de carte, are o personalitate complexă, e dornic de a cunoaște și deschis spre nou, deși, în general, respectă tradițiile. Din acest motiv, cu toate că toată tinerețea lui, a visat să devină stăpân pe viața proprie, pentru el acest lucru însemnând să aibă o turmă de oi și să fie „tartor", după ce, ani buni, trece și prin această experiență, își ascultă fiica, pe Mieluța, care îl sfătuiește să-și vândă oile și să vină la București, unde să se angajeze ca paznic de noapte, undeva, pentru ca, mai târziu, să aibă o pensie.

În noua situație, face față sarcinilor care-i revin, deși nu știe carte, are, din nou, parte de o experiență amoroasă, ocazie cu care își face bilanțul parcursului la acest capitol (reiterare a celebrelor cuvinte ale lui François Villon, „Où sont les neiges d'antan?"):

„Ehehei, pe unde era acum Anghelina? Și Safta lui Moise, pe unde-mi umbla? Nu cea de acum scofâlcită la față și frântă de mijloc de apăsarea nemiloasă a anilor, ci muierea zveltă și tânără de demult? Dar Romița? Ea pe unde și cu cine își mânca moanga într-o noapte atât de lungă ca asta? Doamne, ce departe erau, și Anghelina, și Safta lui Moise, și Romița de el!"

Experiența bucureșteană, de trei luni, ca paznic de noapte la „Tehnica sticlei" îl învață pe Marin totuși ceva, și anume că timpul nu se mai întoarce, că vârsta pe care o are nu o mai poate lăsa în urmă și, mai ales, că nu poate trăi departe de locurile natale, drept care abandonează „serviciul" (îi dă dracu' cu pensia lor), se întoarce în sat, își cumpără alte oi, de care se ocupă singur, pentru că argatul, Toșă, se însurase între timp („cu una de prin Guruieni, la fel de tofoloagă la minte ca el").

Roman-fluviu, cartea lui Ștefan Mitroi prezintă viața mai multor generații ale aceluiași neam și, odată cu ele, configurația lumii din care fac parte, particularitățile vremurilor și ale locurilor, reliefând transformările prin care trece realitatea românească de-a lungul unor istorii care se împletesc strâns cu Istoria, fac parte din ea, o nuanțează, chiar dacă rămân anonime.

Prima „carte" a romanului se încheie cu moartea lui Marin Biolaru, „de Joia Mare", nu înainte de a avea posibilitatea ca, prin flash-uri ale minții, să-și revadă clipe din viață, să-l întrebe pe tânărul preot ce e moartea, să dea celor din preajmă sfatul să-și trăiască viața, sfaturi legate de cum să se comporte cei rămași după plecarea lui („Voi să nu jeliți ca tutele în urma mea...") și să alcătuiască un scurt bilanț al unor „lucruri pe care nu apucase să le facă"...

Cartea a doua – Ultimii îl aduce, mai întâi, în prim-plan, pe Vasile, unul dintre frații lui Mancioacă, dar face, în același timp, și referiri la tensiunile din familia acestuia, determinate de dorința soției, Oița, de a-și mări și ei casa, la fel de neînsemnată ca a lui Dovleac, pentru ca lui Fănuță, singurul lor copil, cel mai bun la carte din școală, să nu-i mai fie rușine de colegii lui, din acest motiv.

Partea a doua a romanului aduce viața de după Marin Biolaru, în care amintirea lui continuă nu doar să existe, ci să fie și reper, în multe privințe, unii dintre oameni fiind chiar convinși că el, când și când, revine în lumea lor, în chip de strigoi, la fel cum apare iapa bunicului acestuia, anunțându-i de pe lumea cealaltă pe cei care urmează să plece acolo.

Fără Mancioacă, strălucirea satului pare să se fi diminuat, fiindcă, vorba lui Marin Preda, o lume becisnică i-a luat locul. Cu toate acestea, deși e iarnă grea, oamenii continuă să se nască și să moară. De aceea, după o perioadă de oarecare derută, alte personaje ies, pe rând, în față, dar viteza schimbării/preluării temporare a acestui rol sugerează că, totuși, un ins de anvergura lui Mancioacă nu se naște decât rar.

Spre deosebire de prima parte a romanului, axată cu deosebire pe urmărirea familiei Biolaru, în ansamblu, și a lui Mancioacă, în special, cea de-a doua cuprinde un foarte mare număr de nuclee narative care, la rândul lor, se desfășoară în jurul unui impresionant număr de destine, a căror poveste este redată însă concis. În felul acesta, partea a doua a romanului, structural, se desfășoară ca o *povestire cu sertare*, pentru că fiecare capitol aduce măcar câte o poveste de viață, drept care entuziasme, imense bucurii, tragedii ori drame cumplite, generozitate, răutate, visuri, angoase, dragoste, ură, dezamăgiri etc., de fapt, sentimente de toate felurile, tot ce este specific, dintotdeauna, condiției umane sunt mixate în aceleași pagini, fiind, la urma urmei, pagini din viața fiecărui neam.

Prin urmare, dacă, în prima „carte" a romanului, Mancioacă este liantul acțiunii, acum, fiecare personaj are o contribuție însemnată la crearea și susținerea coerenței întregului. Dintre ele însă, Vasile Biolaru, unul dintre frații lui Marin, mai mult decât celelalte personaje, devenit, cu timpul, membru de nădejde al comunității, se bucură de atenție specială din partea naratorului. Gospodăria lui înflorește, grație, cu precădere, soției, Oița, harnică, răbdătoare, așezată, dar mândria lor cea

mai mare este fiul, Fănuță, care după absolvirea școlii din sat, urmează cursurile liceale, apoi devine student la Iași.

Din convorbirile cu fiul, Vasile vrea, între altele, să înțeleagă ce viitor le-ar fi rezervat lor, țăranilor, de către tânăra generație (deși, iar el știe acest lucru, nu tinerii sunt cei ce au adus noul regim în țară, dar tatăl vrea, mai degrabă, un interlocutor căruia să-i destăinuiască amărăciunile, care să-l înțeleagă), generație pe care o consideră (cel puțin în acest discurs al lui) responsabilă nu neapărat de mersul istoriei, ci, în special, de întorsăturile luate de viață în ultimii ani ai comunismului căruia, de fapt, vorbindu-i fiului, tatăl îi face un adevărat rechizitoriu:

„– Mă, ce aveți voi de gând cu noi? Vreți să ne vedeți muritori de foame?La vitele pe care le creștem nu avem dreptul. Pâine de la oraș nu putem să cumpărăm că n-avem cartelă. Butelia o schimbăm din joi în paște. Noaptea ni se oprește lumina. Iar când ești prins cu doi porumbi în traistă, țuști cu duba la oraș unde ești judecat de urgență. Pe motiv c-ai furat. Da' ce, mă, luăm de la alții? Doar e vorba de munca noastră. Și nu luăm din lăcomie, ci de nevoie."

În perspectiva părții („cărții") a doua a romanului, prima parte („carte") poate fi văzută ca un fel de episod-pilot al întregului ori sâmburele care cuprinde latențele evoluției personajelor, de vreme ce fiecare capitol din această parte se axează asupra câte unui personaj sau a unor aspecte din prima parte pe care le detaliază, printr-un fel de *mise en abîme*, sporind complexitatea întregului. În acest mod, o seamă de personaje, situații, întâmplări aflate în plan secund în *Cartea întâi*, ies la suprafață, se dezvoltă, încât inclusiv viziunea asupra primei părți se amplifică.

În a treia orânduire de care au avut parte în viața lor unii dintre groseni, imaginea asupra lumii li se lărgește considerabil. Mulți dintre ei nu mai călătoresc doar pe jos ori cu mijloacele rudimentare știute de înaintași (cu căruța ori călare pe cal sau pe măgar). Știu de existența trenurilor, cu care destui au mers (chiar dacă pe la ei prin sat nu trece calea ferată), a autobuzelor etc. și câțiva dintre ei, după Revoluție, au zburat chiar cu avionul, și nu doar cu „prăfuitorul", ca Mancioacă, pe deasupra satului, ci și prin țară („Flocoteza, fratele lui Catriș Buzatu", cel talentat la a scorni versuri satirico-umoristice la adresa oricui, „avea un băiat ce se stabilise la Târgu Mureș, iar acesta îl chemase și-i trimisese bani de drum, cerându-i să vină musai cu avionul"), dar și peste mări și țări.

Vasile Biolaru aflase câte ceva despre străinătate de la fiul său, ziaristul, doar că fusese ironizat de acesta când întrebase *„cum sunt oamenii pe-acolo"*, Fănuță găsind cu cale să-i răspundă în doi peri: „– Păi, cum să fie? Ăia care n-au patru picioare, au șase", pentru ca, apoi, să-și ia seama și să-i povestească tatălui despre „Wall Street, despre care zicea că este cea mai bogată stradă din lume", ocazie cu care, vorbindu-i tatălui, să-și dea seama, încă o dată, că, pentru el, „banii din băncile înșirate de-a lungul ei, toți banii la un loc, nu ajungeau pentru a cumpăra satul în care îi trăiau părinții"; fiindcă „Era acolo, departe, în câmpia săracă a nașterii și copilăriei sale, ceva ce lipsea cu desăvârșire de pe Wall Street. Aici nu cânta nici un greiere. Și nu zbura nicio pasăre. S-ar fi așteptat să audă măcar o cucuvea țipând, fiindcă totul avea răceala și solemnitatea morții, iar cucuvelele se dau în vânt după astfel de locuri, dar liniștea a rămas neclintită".

O altă imagine a Americii le-o descrie celor din Grosu, adunați, într-o zi, în curtea lui Mitică, vărul lui, Lisandru Jumătate, cel care împreună cu Bița, nevastă-sa, a călătorit de mai multe ori la New York, la fiica lor, Sanda, care, după absolvirea facultății de franceză, a ales să trăiască, până la sfârșitul vieții, peste ocean, spre nemulțumirea părinților, cu toate că, în cele din urmă, Bița a murit acolo, iar Lisandru, după ce și-a renovat casa, a lăsat-o și a plecat, pentru totdeauna la fiică, unde urmează să se stabilească și cealaltă fată a lui.

Experiența americană a soților Jumătate este înduioșătoare, începând cu zborul cu avionul, declanșator de temeri cumplite, și până la descoperirile neașteptate pe care le fac acolo, unde e „jaf de lumini" (fiindcă noaptea seamănă cu ziua, din pricina risipei de becuri aprinse), încât cei doi mai remarcă și că „Orașul în care locuia fata lor nu avea în timpul nopții cer". Totuși, „oamenii păreau destul de liniștiți.

Și toți, dar absolut toți, aveau doar două mâini și două picioare, nu cum îi spusese lui Vasile Biolaru fi-su, încercând să facă băşcălie de el".

În „cartea" a doua, unde sunt și fragmente de metaroman (de altfel, scriitorul împrumută personajului Fănuță date al propriei biografii), atenția naratorului se îndreaptă asupra lui Vasile, a soției lui, Oița, și a fiului lor. Judecător, jurnalist și scriitor, acesta își propune să scrie o carte în care să păstreze memoria lumii în care s-a născut, a satului Grosu, a satelor din jur, unde i-au trăit rubedeniile, dar, mai ales, o carte în care să se păstreze amintirea părinților, chiar dacă un asemenea subiect nu i-ar interesa pe cei aflați la cârma vieții literare românești ori în prim-planul (direcționat de diverse interese) al atenției publicului cititor. În acest scop, cu tatăl, cu mama, cu un prieten scriitor muscelean, dar și cu alte rude plecate mai devreme sau mai târziu din această lume, personajul are îndelungi convorbiri reale sau imaginare, căutând să recupereze și să păstreze, mai apoi, în scrisul lui tot mai mult din ce a reprezentat acest univers uman care pentru el reprezintă cu adevărat axis mundi.

Evanghelia după Ioana, a treia „carte" a romanului, este o amplă odă, sui-generis – în proză și în versuri –, închinată

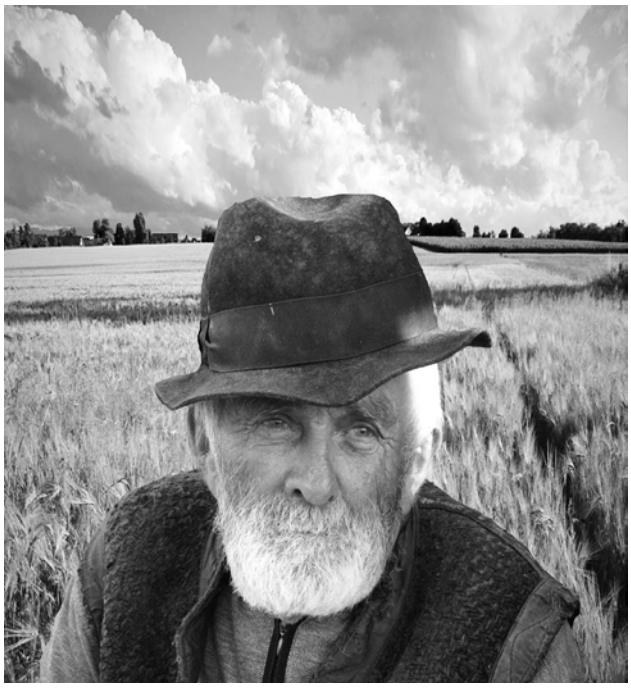

părinților și, în mod cu totul special, mamei, ale cărei mâini, mărturisește, nu le-a sărutat decât când a murit:

„Am sărutat mâinile multor femei de-a lungul anilor. Femei de toate felurile. Mâinile mamei, niciodată. [...] O mai puteam face doar acum, când ședea cu mâinile împreunate pe piept în mijlocul bisericii.

Sub ochii tăcuți ai mulțimii din jurul nostru, m-am apropiat de mama și i-am sărutat mâinile.

Atât de târziu!

Mult prea târziu! [...]

Dar mama m-a iertat.

Mâinile ei n-or să mă ierte niciodată."

Această parte a cărții, mai mult decât celelalte, este o formă de împotrivire în fața morții părinților, fiindcă, prin ochii și în sufletul fiului, mama (Ioana – Oița) și tatăl (Vasile) sunt cei mai buni oameni care au existat vreodată, pentru că ei sunt cei ce i-au dat viață. De aceea, partea aceasta a cărții este și o amplă litanie, un bocet colosal, înălțându-se de la pământ până la cer, pe care vocea care narează și-l asumă (drept care folosește persoana întâi a pronumelui și a verbului), făcând public actul intim al suferinței, strigându-și-o, dintr-o nevoie existențială, cathartică. Aici, viața (prin amintirile în care s-a mutat, în cea mai mare parte) și moartea se îngemănează, se luptă, devin, pe rând, victorioase ori învinse, frământate de gândurile celui ce se simte, prin toate fibrele ființei sale, legat pentru totdeauna de neamul lui și de satul natal.

În ultima parte a cărții, *Din poeziile lui Fănuță*, un fel de epilog al întregului, se reiau, în versuri, imagini, portrete, întâmplări, sentimente care au alcătuit raiul spiritual al scriitorului...

Romanul *Dulce ca pelinul* al lui Ștefan Mitroi, premiat de Academia Română în anul 2010, este o carte de referință a literaturii române (nu doar contemporane), în care harul artistic al autorului se întâlnește cu atașamentul profund față de o lume, dar și cu știința scrisului, într-o creație cu adevărat magistrală, o capodoperă care poate sta alături de orice mare roman românesc sau străin.

*

Între cărțile lui Ștefan Mitroi, consider că romanul *Dulce ca pelinul* este „cartea cărților".

*Fragment din capitolul dedicat romanului **Dulce ca pelinul**, în volumul **Vieți înveșnicite. În lumea cărților lui Ștefan Mitroi**, în curs de apariție la Editura RAO*

„În descendență moromețiană, prin atmosferă, în primul rând, romanul lui Ștefan Mitroi, «Dulce ca pelinul» (ediția a II-a, București, Editura RAO, 2015), spre deosebire de cartea-fanion a literaturii de sorginte teleormăneană amintită, are un atu considerabil, creat de valorificarea pe scară largă a particularităților lexico-gramaticale ale graiului din zonă, care îi sporesc autenticitatea, subliniindu-i, concomitent, valoarea artistică."

Roman

IARNĂ NEBUNĂ

fragment

Letiția Vladislav

Prozatoare, poetă

Inelul și brățara erau frumoase. Cunoșteam magazinul. Ba chiar și niște artiști plastici talentați, mult mai nebuni decât cei din lumea marelui oraș, mai occidentali în felul de a gândi și reacționa. Bucureștenii nu-i prea adorau pe cei din Timișoara. Iar eu eram leșinată după ei.

Ascunsesem așa de bine bijuteriile că mi-a trebuit o zi întreagă să le descopăr, golind dulapurile și borcanele cu ierburi medicinale, tei și soc, uscate de mama, pentru că ea, fiind mai bolnăvicioasă, ura orice pastilă prescrisă de doctor, căutându-și singură leacul pe câmp, pe malul apei sau în pădure. Aveam o grămadă de borcănașe cu tot felul de ierburi tămăduitoare. Spre seară am sunat-o pe Geta, singura care se omora după orice fel de bijuterii. Am făcut un pachețel cât mai atrăgător și i l-am dăruit. Ea era plină de inele, brățări, cercei. În locul dragostei. Aici călcase cu stângul și nu mai funcționa nimic.

– Te desparți?, mă întrebă desfăcând hârtia colorată în care învelisem bijuteriile.

– De ce întrebi?

– Dacă îmi dai mie inelul bărbatului…

Lasă bijuteriile pe masă, aruncă hârtia la gunoi, se întoarce, le ia în mână cercetându-le ca un cămătar, le strânge în pumni și începe să râdă.

– Păi, zice, tu știi, când ceva nu mai merge, Iubi îți cumpără un inel, dacă aveți copii, îți mai pune și o brățară lângă el, râde, asta ar trebui să-ți încălzească sufletul o vreme.

– Până când?

– Până vine cu un alt inel și cu cererea de divorț. Copiii îi împarți cu soacra, nu cu el. Nu mai este Iubi, are un nume, cel adevărat, Nicușor.

Râd ca o nebună. Aici Geta are dreptate. Numai că Daniel nu mi-a dat niciodată o bijuterie, el ar fi venit cu o sticlă de votcă și trei frezii, mi-ar fi umplut paharul cu tandrețe, am fi ciocnit veseli, spunându-mi că s-a terminat cu circul matrimonial. Mi-ar fi lăsat copiii, dacă soacra l-ar fi plătit regește (ceea ce nu cred, ea dorea copiii pentru nora numărul doi), pentru bani Daniel s-ar fi lăsat cumpărat.

– Geta, scumpo, Daniel nu se omoară cu inele și cercei.

– Să nu-mi spui că le-ai cumpărat tu și acum nu-ți mai plac, zice, nu-i nici stilul, nici gustul tău.

– Nu, zic, am un amant.

Tace. Vine lângă mine. Mă întoarce cu fața spre ea și începe să plângă.

– De ce plângi?, întreb, este numai un amant.

Mă ține de mână de parcă sunt un copil în fața orfelinatului. Plânge. Geta, deșteapta de la Academia Ștefan Gheorghiu plânge.

– Nu te cred, zice, voi doi, yin și yang, toți vă invidiem pentru dragostea voastră, nu te cred.

– Am câștigat amantul la un pariu cu mine, zic, nici eu nu credeam că sunt în stare de așa ceva, dar l-am câștigat și nu știu când și cum m-am îndrăgostit de el.

– Daniel știe?

– Cred că bănuiește, zic, pariul l-am făcut în fața lui, tot încerc să-i spun, dar nu pot.

Își șterge ochii, fuge la baie și se spală pe față, se întoarce proaspătă și luminoasă, mult mai trează ca înainte să-mi plângă la piept, este din nou Geta, deșteapta de la pepiniera spionilor, este din nou ea, laserul noii generații.

– Fii liniștită, îi spun, m-am despărțit de amant.

– Chiar așa?, întreabă, eu am auzit că ruptura unei noi iubiri este mai dureroasă și că femeile, temându-se de singurătate, se agață de ea până își pierd mințile.

Mă dau mare. Nu o mai las să citească în mine.

– Da de unde, zic, ai bijuteriile în mână și chiar acum, în fața ta, rup și scrisoarea lui, ultima lui scrisoare, după

asta nu mai am nicio dovadă că acest bărbat a existat în viața mea.

Iau scrisoarea, miroase a flori de tei, îmi arunc ochii peste ea, cuvintele lui mă ard și acum.

– Vreau s-o citesc, zice Geta și mi-o smulge din mâini.

„...un alt început, va avea poate mai mult succes..." Citește teatral și cu voce tare. Auzită din gura ei scrisoarea își pierde profunzimea. Pare dramatică și amuzantă în același timp. Nu-mi mai pot imagina că în spatele ei stă un bărbat înalt, destul de atrăgător, un mascul ce știe ce vrea și cum ajunge acolo. Din vocea Getei Jo mi se pare un elev de liceu, îndrăgostit, dar fără culoare.

– Vai, zice Geta, este profund, se vede că te iubește, vai, ce impresionant.

Rup scrisoarea. În zeci de bucățele. Și o arunc la gunoi. Geta pleacă. Mă simt goală. Caut agenda cu numerele de telefon și-mi las degetele să alunece peste câteva nume. Aș putea suna. Mina Ionescu, fosta mea colegă de lucru. De fapt mă oprisem numai la cei de la școala unde lucrasem. Întotdeauna în negru. Întotdeauna ca o mumie egipteană ce nu știe să râdă. Ori nu poate. Nimeni nu știa nimic despre ea. Profesoara de matematică. Punctuală. Disciplinată. La ordinea zilei. O fi fost membră de partid? Ne spiona în cancelarie și seara, în apartamentul ei din Berceni, informa securitatea? Sun, dar Mina nu răspunde. Ștefan. Fusese nebun după mine o iarnă și o vacanță de vară. Mă suna să-mi spună că este pe undeva prin Vâlcea, în casa socrilor, cu tot riscul să-l prindă vorbind la telefon, spunându-mi că ar prefera să nu aibă vacanță, numai să fie mai aproape de mine. Cum dracu de-i atrăgeam pe masculii ăștia rataţi? Într-o seară, după o lungă ședință în cancelarie, ședință în care directoarea ne informa că va trebui să ducem muncă de lămurire cu femeile din Rahovei, să le placă sexul ca borșul și sărmăluțele, zicea doamna, femeile trebuie să facă mai mulți copii, spunea ridicând vocea și era foarte serioasă, niciun zâmbet amar/ironic/vesel, nimic, femeile trebuie să-și facă și ele planul anual, așa cum cere legea, în acea seară am pierdut autobuzul și am venit pe jos spre casă, eu și Ștefan, comentând noile legi și implicația noastră. Cadrele didactice ajută la prosperitatea patriei. Ce fain, am alfabetizat țiganii și acum îi ajutăm să se înmulțească. Cu Ștefan se putea discuta ore întregi. El era liniștit, nu se băga niciodată unde nu-i fierbea ciorba. Poruncile se respectau, nu se comentau. Ștefan nu bârfea. Era ca un seif. Ținea totul bine ascuns în el.

– M-am îndrăgostit, mi-a spus după ce am trecut de Piața Ferentari.

– Tu?

Întrebarea mea a căzut ca o palmă. I se lungise fața. Era întuneric, dar și sub felinarul slab se putea vedea asta.

– Iartă-mă, am încercat s-o dreg spre partea cea bună, nu te cred, tu ai o nevastă de prima clasă, pur și simplu nu te cred, Fănică.

Mi-a atins mâna cu degetele. Erau reci.

– M-am îndrăgostit de tine.

Am înțepenit pe loc. Noapte, iarnă, ger. Începuse să ningă. Oamenii se grăbeau spre casele lor. Nici țiganii nu erau afară.

– De mine?

– Da. Te știu de când ai venit la școala noastră. Pauzele în cancelarie sunt o încântare când vii tu și te așezi cu spatele la soba de teracotă.

– Fănică, te-ai tâmpit?

Nu, nu se tâmpise. Așa am aflat că el era cel ce făcea focul în cancelarie cu un ceas înainte să apărem noi. Venea mai devreme, corecta lucrările elevilor și încălzea soba de teracotă verde, acaparată de mine în fiecare pauză, pentru că eram cea mai tânără și mai friguroasă dintre ei. Și tot așa am înțeles de ce m-a vizitat la spital. Era ziua mea de naștere și venise să-mi aducă un cadou. Un ceas. Și aici mă poticneam. Toți cei îndrăgostiți de mine mi-au dăruit ceasuri. Foarte ciudat. Mi-a spus că se pusese pe lista făcută de directoare în grupă cu mine și Dorina, nevasta unui securist. El se înroșea când vorbea cu femeile, nu putea nici în ruptul capului să-i spună unei femei din Rahovei că dorește s-o vadă cu burta la gură, eu nu eram suficient de serioasă, poate mă apucam să fac bancuri

tâmpite și Dorina m-ar fi ciripit la cei de sus, dar ea, vecina lui de bloc și profesoara de geografie, Dori era specialistă în convingerea populației, așa că, dacă aveam câteva semnături eram oameni făcuți. L-am lăsat să vorbească. Ajunsesem la colțul blocului. El mai trebuia să treacă linia de tren pe Giurgiului și de acolo lua autobuzul spre Berceni.

– Ce faci aici pe vremea asta?, aud o voce de bărbat în spatele meu.

Mă întorc. Era bărbatul verișoarei lui Daniel cu copilul în spinare. Îl ducea la socri. Celălalt era de câteva zile acolo.

– Am avut ședință, zic, și venim pe jos. Autobuzul l-am pierdut, iar pe ninsoarea asta nu-i nimeni așa de idiot să stea un ceas la stația din Piața Rahovei așteptând altul, ce poate nici nu vine.

– Și eu vin pe jos. Mă dor oasele, ăsta mic are câteva kile bune.

Ne despărțim fără să întrebăm de restul familiei. El lucrează cu Daniel, știe precis tot ce facem.Iar nevastă-sa nu mă suferă. O chimistă idioată, cu nasul pe sus și proastă bâtă. Nici eu n-o suport. Știam de la Daniel că tocmai o părăsise iubitul și amărâtul ăsta dorea divorțul. De femeia asta mă durea în cot. Ba chiar mă bucuram că a căzut cu nasul într-o baltă.

– De ce de mine?, l-am întrebat pe Ștefan după ce Roman trecuse de blocul cu grădinița.

– Pentru că tu ai o lume a ta, mi-a spus, străină mie, tu spui ce crezi și simți, ca în filmele americane, tu nu respecți nimic din regulamentul inspectoratului, ești numai vrabia din grădina școlii, liberă.

– Fănică, i-am spus, te ador, ești un prieten minunat, dar…

– Dar?

– Dar nu se poate. Ai dreptate, i-am spus, eu sunt ca vrabia din grădina școlii. Cu mine ai fi tare nefericit.

Ne-am despărțit. Nu am luat liftul. Eram, ca și acum, goală. Și nu știam de ce. Degetele mi-au alunecat mai jos pe agendă. Jos de tot. Parcă diavolul mă proptise acolo. Jo. Numărul lui. Las să sune. După o scurtă așteptare cineva ridică receptorul.

– Halo, aud o voce de femeie, cine sunteți?

Am vrut să inventez ceva, să-i spun că sunt o colegă de facultate a soțului ei, tocmai ajunsă pe Valea Nerei, dar eram mută. Abia respiram. Eu și ea. Față în față. Ea îl avea. Poate pentru vecie. Eu l-am avut. O iarnă și câteva zile. Tac să-i pot auzi respirația.

– Halo, știu că ești tu, Lady, Joseph mi-a spus, până la urmă s-a terminat, nu poate îngriji două însingurate, aud, mă lupt cu mine și nu știu ce să fac, poate îi pun geamantanul în fața porții, se agită, respiră de parcă aleargă, o să-mi pierd mințile înainte să pot lua o hotărâre.

Nu-i pot spune nimic. Ea era legitima. Avea dreptate, mai ales că-l iubea. Eu nu aveam drepturi. Eram amanta ce s-a dat la fund. Tac. Și încep să plâng. Ea sparge liniștea dintre noi.

– Nu-ți reproșez nimic, aud, poate merit asta, zice, prea fără culoare, prea liniștită, prea de casă…

– Nu, nu meriți, zic, este o nerușinare să-mi cer scuze, ar trebui să cad în genunchi în fața ta, zic, vinovata sunt eu.

– El a vrut, aud, mi-a povestit de tine zile întregi, am știut că este mai mult decât prietenie.

Se oprește. Tușește scurt. Credeam că închide.

– Este un afemeiat, aud, nu suntem singurele înșelate. Voiai ceva de la el? Că nu-i acasă…

– Nu, îi spun, am ales numărul din greșeală, noi doi nu mai vorbim.

Închid fără să-mi iau rămas bun. Ce să-i spun acestei femei? De ce nu luptă pentru el? Eu lupt pentru Daniel. Și el m-a înșelat. Și mă înșală. Dar nu mă dau bătută. Starea de vacuum persistă. Într-un ceas vin copiii. Îi aduce Christa. Este noua vecină de bloc. Îmi fac a treia cafea și încerc să mă liniștesc. Soarele încălzește sufrageria. Pacea clipei. Numai că, adânc în mine, neliniștea clocotește ca lava.

Murcia, Spania

„Inelul și brățara erau frumoase. Cunoșteam magazinul. Ba chiar și niște artiști plastici talentați, mult mai nebuni decât cei din lumea marelui oraș, mai occidentali în felul de a gândi și reacționa. Bucureștenii nu-i prea adorau pe cei din Timișoara. Iar eu eram leșinată după ei.”

Cronică literară

AMURG, BLÂND AMURG

Costin Tuchilă

Critic literar și muzical, ziarist
Membru al Uniunii Scriitorilor din România

Versuri scurte, izvorâte parcă din plăcerea de a formula dicteuri, de a-și asculta rostirea interioară, un imagism moderat, dar cu combinații uneori neașteptate în metafore, în privința epitetelor sau în folosirea verbelor și a circumstanțializărilor acestora, ne întâmpină în cel mai recent volum al **Anei Pop Sîrbu**, *Când amurgul devine albastru* [1], folosind ca ilustrații zece tablouri de Sabina Ivașcu, în ton, ca tematică și atmosferă, cu poezia: peisaje (amurg, zori, iarnă, noapte, pădure etc.), toate cu sugestia pastelului, într-o cromatică estompată, evitând parcă răsfrângerea puternică a luminii. Tot așa cum în poezia Anei Pop Sîrbu, autoare, până acum, a opt volume de versuri (*Primăvara casei*, 1984; *Îngerul din zid*, 2011; *Exod interior*, 2012; *Morfologia nopții*, 2013; *Versuri & Reversuri* de Ilie Gyrucsik, 2014; *Poesii*, 2015; *Eudemonie/Eudaemonia*, 2016; *Sunet în re minor /D Minor Sound*, 2017) și unul de proză (*Ludovica*, 2019), rareori vom afla accente puternice, dizarmonice, care să constrasteze cu armonia în registru crepuscular. Imaginea poetică din titlu, amurgul devenit albastru, este modul propriu de a sugera blândețea spațiului imaginar pe care și-l creează Ana Pop Sîrbu, ca mod de apărare. Dar albastrul, cu nuanțele lui dulci, „feminine", este deopotrivă creator de fantasme. Noul volum este de altfel bogat în asemenea, să le spunem, meditații fantasmatice în singurătate, exprimate fără multe complicații stilistice: „Lipită de atâtea imagini,/ Sălbatic/ Înfășurând rana lucrurilor./ Drumeagul unei după-amiezi,/ Intense, subțiri, fără chip./ O sclipire/ Ce nu se mai vede/ Sub nervii apatici./ Nicio șoaptă,/ Niciun zumzet de albine/ Pe umbra aceea/ Devorată și fină./ O voce bătrână,/ Un miez de piatră/ Pe care adoarme o porumbiță..." (*55. Iubirea*). Sau această caligrafie cu sonorități vocalice a absenței: „Ți-am trimis același rictus./ O mie de greieri,/ Prizonieri sub luciul verii./ Un popas,/ Printre vocalele de sub pini./ Pe metereze,/ Am lăsat un semn mic/ Din celălalt veac./ Ți-am pus în mână/ Regatul meu./ Curând,/ Același

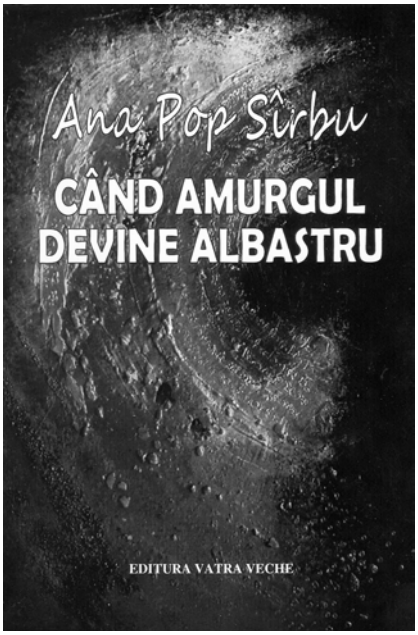

iunie va spăla/ Alfabetul absenței." (*57. Alfabetul absenței*).

Dintr-un cântec al vârstelor, în metafora cunoscută a călătoriei, desprindem tentația – devenită regulă a firii –, a accentului pus pe instrospecție, poezia din acest volum având, de fapt, aproape mereu această „patină" introspectivă, trăire a amurgului existențial: „M-ați întrebat ce vârstă am./ La ora micului dejun/ Mă concentrez/ Să văd toate culorile,/ Ascultând țipătul lor./ Am zece ani./ La cincisprezece ani,/ Vremea e un stânjenel împlinit./ Apa nu e tulbure în miezul zilei./ Încep să simt suprafața ecoului./ La douăzeci de ani,/ Orionul rătăcește în noapte./ Ferestrele cuvintelor/ Sunt larg deschise. /La treizeci de ani/ Desenez în piatră/ Pe cei doi îngânduraţi./ Silueta ei,/ Un cuvânt necunoscut./ Silueta lui,/ Un val risipit ce fuge de glorie./ La patruzeci de ani,/ Văd rădăcina pomilor/ Fără să-mi încovoi oasele,/ Cu gândul, o mângâi./ Mă furișez mai departe./ La

[1] **Ana Pop Sîrbu**, *Când amurgul devine albastru,* cuvânt-înainte de Maria Hulber, postfață de Florin-Corneliu Popovici, biografie și activitate literară, referințe critice, Târgu-Mureș, Editura Vatra veche, 2020.

cincizeci de ani,/ Picăturile de ploaie/ Se-nghesuie pe iederă/ Și târăsc pocalul/ În turn./ La șaizeci de ani,/ Iatacul devine/ Tot mai nisipos/ Și văd mai limpede/ Creasta aurie a timpului./ La șaptezeci de ani îmi spun:/ «Încă nu e prea târziu/ Să mă întorc la mine.»" (*47. Călătoria*).

Nimic decorativ, ornamental în poezia Anei Pop Sîrbu, îndelung exersată în exprimarea eliptică, adesea enunțiativă, cum s-a observat. Nu atât cultivarea sugestiei, ceea ce presupune economie de mijloace, evitarea aglomerării de imagini, este cea care trebuie invocată aici, ci apelul la exprimarea cu ton enigmatic, concentrând astfel ușor aforistic starea poetică. O „flacără" arată astfel: „Poemul e scris/ Înlăuntrul poeziei./ Simte delațiunea/ Și sunetul vechilor clopotnițe./ Îl citesc noaptea./ Vocalele se prelungesc/ Rezemate de zidul întunecat./ O flacără tatonează zidul." (*6. Flacăra*). Poemul, adică semnificația adâncă se află ascunsă, este o tatonare, lumea interioară e descifrabilă mai degrabă printr-o tresărire, printr-un foșnet, decât prin gestul abrupt.

Recursul la figuri mitologice pare și el o resemnare în fața timpului, motiv care, relevat în diverse ipostaze, străbate acest volum. Poemul *Culoarea secretă a rotației*, trimițând desigur la același motiv al timpului, începe cu o interogație în care sunt cuprinse imagini rare („turnul ce desparte vântul de vis", „întunericul scund"): „De ce ai sta lângă turnul/ Ce desparte vântul de vis,/ Întunericul scund/ De culoarea secretă a rotației?/ Doar Ulise cu tăișul firidei/ Se-apropie de țărm./ Erai tânără, / Ocrotită de clipă./ Mușcai tăios din întâmplări./ Îți plăcea sudoarea retoricii/ Când te-nveleai în purpură./ Niciun răvaș./ Doar Agamemnon, Prometeu/ Și Cassandre/ Stau în tabăra ta/ Îngrămădiți,/ Recurgând la o artă/ A firii./ Serbările vor lua sfârșit./ În public/ Îți vei recunoaște resemnarea,/ Acea rouă,/ Ce urcă cu evlavie/ Din istoria sperjură./ Cum elinii/ Vizitau templul/ Plini de-ndoieli,/ Cu fervoarea pe chip..."

Această *artă a firii*, melancolică rătăcitoare în timp, cu dicțiune sigură, este substanța cea mai de preț din poezia Anei Pop Sîrbu.

„Imaginea poetică din titlul volumului, amurgul devenit albastru, este modul propriu de a sugera blândețea spațiului imaginar pe care și-l creează Ana Pop Sîrbu, ca mod de apărare. Dar albastrul, cu nuanțele lui dulci, «feminine» este deopotrivă creator de fantasme. Noul volum este de altfel bogat în asemenea, să le spunem, meditații fantasmatice în singurătate, exprimate fără multe complicații stilistice."

Cronică literară

LOUIS-PHILIPPE HÉBERT „SPECTACOLUL MORȚII”, CALEA ELIBERĂRII?

Rodica Gabriela Chira

Prozatoare, traducătoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Dacă ar fi să-l comparăm cu *Marie reparatrice*, cartea care îl precede, romanul [1] acesta, apărut în original cu titlul *Le spectacle de la mort*, în anul 2018, surprinde printr-o diferență de viziune asupra vieții. Dacă în cel dintâi, proiectat în universul copilăriei, există, pe lângă tristețe, un suflu cald, mângâietor, aici, unde bătrânețea dă mereu târcoale, totul sau aproape totul apare sumbru, într-o atmosferă kafkiană cu nuanțe cioraniene. Micul dejun și masa principală, mereu aceleași, servite într-o atmosferă rece, deloc convivială, camera de la etajul zece cu așternuturi și prosoape neschimbate, un personal care pare a spiona mai degrabă decât a dori să ofere confortul necesar, o cameristă care te ia drept „Zburător” și care încearcă pe ascuns parfumurile clienților, liftul și internetul care funcționează prost, baia fără oglindă, becuri care nu ard, subsolul hotelului, unde se schimbă valuta, plin de catacombe; în exterior, moaștele Sfintei Paraschiva, reprezentate simbolic printr-o mandibulă, vremea rece și cețoasă, chipurile reci ale oamenilor și reiterarea unor chipuri din trecut care se suprapun peste cele prezente: Adèle, o primă iubire, chipul obsedant și persecutant al tatălui, chipul mamei, cel al prietenului Émile Lazare care se va suprapune de data aceasta și în imaginar cu un altul, cel al lui Emil Cioran... toate sub semnul morții, al jilavului, al descompunerii.

Paginile se constituie în epistole datate în intervalul 29 februarie–13 martie 2016. Un roman epistolar unilateral, căci destinatarul nu răspunde, ori, așa cum aflăm din „Avertisment și note ale editorului”, pagina care închide romanul, răspunsurile sale sunt descoperite ulterior, recuperate din adresa electronică, întrucât, da, avem o schimbare în raport cu secolul al XVII-lea, cel care a inițiat moda acestui gen de roman ce va domina secolul următor, gen care, apoi, cade în desuetudine.

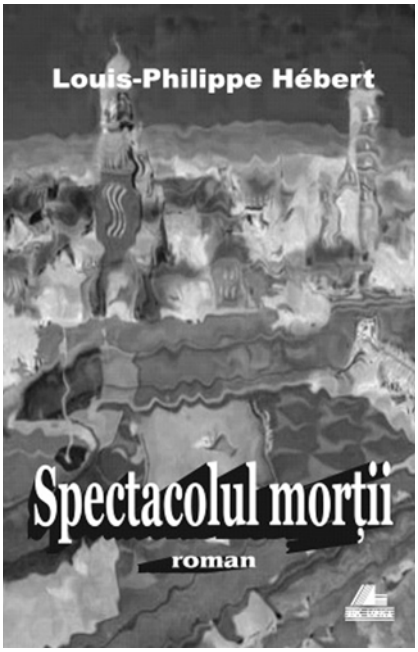

Știm că principala caracteristică a acestui tip de scriere este aceea a obiectivității. Te adresezi unui alt personaj, chiar dacă invizibil, nu cititorului care este pus în situația de a trage singur concluzii. Doar că, în cazul de față, destinatarul fiind absent, ne ducem cu gândul la *Lettres portugaises traduites en français* din 1669. Nu mai este vorba însă de cinci scrisori de iubire trădată ale călugăriței abandonate de ofițerul francez, Mariana Alcoforado, ci de paisprezece, câte una în fiecare zi. Autorul scrisorilor-mesaje nu mai este la vârsta tinereții ci a senectuții, tema lor principală nemaifiind iubirea, ci moartea, iar scrisorile leagă spațiul în care se situează expeditorul-turist de cel canadian de dincolo de ocean, cel care reprezintă casa, originea.

Astfel, dacă lucrurile din jur par ostile sau prietenoase, este pentru că „*Obiectele sunt doar o urmă, ele sunt locuite de*

[1] **Louis-Philippe Hébert**, *Spectacolul morții*, roman, traducere din limba franceză și prefață: Christian Tămaș, Iași, Editura Ars Longa, 2020.

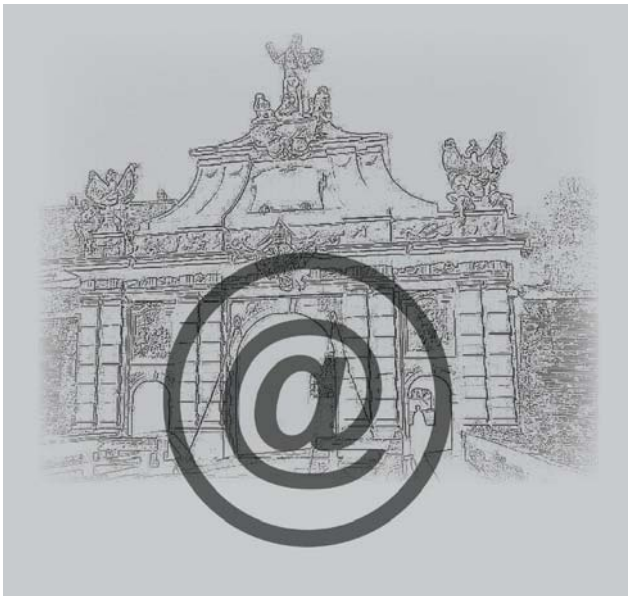

noi" (45), în același registru cu întâmplările sau persoanele, realizând ceea ce personajul nostru numește somestezie ori, prin extensie, creând reacția bumerangului.

Cel care scrie epistolele se detașează de autor, ori mai degrabă de editorul care adună și structurează informația. El se dedă unei introspecții mai mult sau mai puțin voite, introspecție provocată de atmosfera celor treisprezece zile petrecute la hotel, căci în cea de-a paisprezecea, în trenul care-l duce de la Alba la București, lucrurile par a se fi limpezit. Limpezirea vine din conștientizarea stărilor prin care a trecut. În calitatea sa de scriitor, personajul conștientizează deserviciul adus de critici și profesori universitari în analiza unei opere. În același timp, înțelege că temerile și slăbiciunile moștenite din copilărie se transmit adultului. În prezența unui tată aproape tiranic, chiar dacă reușește să ducă la bun sfârșit provocările impuse, nefiind apreciat, copilul nu se bucură și rămâne cu trauma că nimic din ce face nu este bine. De aici tracul în public, găsirea replicilor potrivite abia după ce evenimentul s-a consumat. O stare care amintește de Jean-Jacques Rousseau, cu profundele sale introspecții din *Confesiuni* sau din *Noua Eloiză*. De aici acufenele și decizia de a-și reteza urechea, precum Van Gogh.

Cuvântul ferpar, care apare de mai multe ori, este semnificativ. El apare ca o desprindere a bătrânului care, inevitabil, se gândește la marea trecere, într-o tentativă de bilanț.

Iată cum orașul Alba ajunge să se situeze la originea unei eliberări de sine, a unei conștientizări. Iată cum, criza odată depășită, același spațiu devine mult mai prietenos. Iată cum, într-un interval de timp destul de scurt, ne aflăm în prezența celui de-al șaselea roman a cărui „acțiune" se petrece în orașul Alba Iulia. Al șaselea dintre cele pe care le-am citit. Să-l așezăm așadar alături de *Bestiar. Salată orientală cu universitari închipuiți* (Lucian Bâgiu, Cartea Românească, 2008), de romanele polițiste *Pânza de păianjen* și *Vânătorii de capete* (Lucian Dragoș Bogdan, Tritonic, 2014, 2017), de *Blanca, fragmente din însemnările unui resentimentar* (Aurel Pantea, TipoMoldova, 2014), de *Puterea destinului*, un fantasy al adolescenței (pe atunci liceana Maria Ileană, Vertical, 2015). Și să-i mulțumim lui Christian Tămaș pentru frumoasa traducere.

„În acest roman,
în care bătrânețea
dă mereu târcoale,
totul sau aproape totul
apare
sumbru,
într-o atmosferă kafkiană
cu nuanțe cioraniene."

Bogdan Calciu, *Catedrala Reîntregirii din Alba Iulia*, 2011

Cronică literară

TOTEM ÎN SPATELE SOMNULUI

Valeria Manta Tăicuțu

Poetă, prozatoare, critic literar
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Lucidă și pe alocuri cu note de cinism, poezia pe care o scrie **Romița Mălina Constantin** [1] are ca temă fundamentală condiția creatorului de frumos. Amenințarea finitudinii („port un neg sub sânul stâng/ poate locul de odihnă/ al unui fluture nenumit" – *sâmbătă*), incompatibilitatea cu lumea banală și meschină, incapabilă să aprecieze valoarea („și-o posibilă întâmplare/ te va salva/ strigându-ți că ești furiosul stăpân/ dintr-o specie rară/ pe care lumea în încrâncenare/ îl închide/ numindu-l poet" – *o posibilă întâmplare*), dar, mai ales, opoziția dintre material și spiritual, dintre năzuința spre perfecțiune/ideal și obstacolele care apar pe traseul ontologic pun presiune pe ființa poetică și o determină să-și regândească, sub protecția îngerului păzitor/a divinității, un „manual de supraviețuire": „sunt convinsă că îngerul meu păzitor/ îmi scrie o posologie/ un manual de supraviețuire al rasei/ care mă îmbie să nu mă sufoc" (*trăiesc*). Realul din care se retrage poeta este unul al apelor murdare, al cartierelor fără orizont, unde „blocurile ne înghit cu regularitate/ precum un medicament/ mestecat atom cu atom" (*noaptea*), al gesturilor mărunte, robotizate, expresie a platitudinii: „apoi își pune jartierele/ mănâncă un covrig la metrou/ se împiedică într-un gând/ urmărindu-și pagina de facebook/ și trece mai departe" (*hemoragii*); de aici, revolta netrucată: „imaginează-ți țâțele mele mergând către Ierusalim/ și tocuri înalte/ un evantai/ cusătură ascunsă cu o pată de muștar vegetal// priviți o minune// Doamne iartă-mă/ pentru că n-am putut să vomit tot/ pentru că sunt o patrie fără stăpân/ locuită cu chirie// aruncă-mă la Zidul Plângerii/ odată cu bunica și străbunica neamului/ chiar și cu ochii din spate/ care atârnă de o rază// măseaua de minte n-a ieșit/ și doare a naibii" (*job*).

Urâtul poate fi neutralizat prin vis, singurul capabil să restabilească echilibrul interior: „după cum se închide fereastra/ întunericul mușcă precum o frânghie subțire/ mugetul stejarului despicat/ dincolo de apa murdară/ aruncată pe podea/ peste pașii celor care pleacă// ea în bucătărie/ se vede frumoasă și adormită pe plajă/ bântuită de nisip// linia orizontului mai așteaptă cocori/ din ce în ce mai departe luna/ paște într-o grădină albastră" (*apogeu*). Pătrunderea în planul oniric ar trebui să implice starea de liniște, meditația, transa etc., numai că poetei i se pare mai potrivită accelerarea și nu încetinirea funcțiilor vitale: „stau cu ochii mari/ într-o haină descheiată la gât// am plecat din mine/ și m-am întors/ ca să pot iubi// tot ce mi s-a dat până acum/ s-a dat ascuns într-o spaimă// ecouri lungi/ și-n adânc/ ochiul// prin pereți visul/ și fumegarea gropii/ din care scriu" (*goana*). Substanțele interzise, medicamentele („aleluia doctore mi-a crescut funcția respiratorie/ pot sta într-un picior fără să-mi îndoi genunchiul/ prizez ventolin pentru încă o eternitate..." – *cu bacovia ventolin*), „poezia invizibilă/ și grea" pot și ele atenua decăderea morală și fizică a celui care vrea să-și arunce de pe umeri insuportabila povară a ceea ce este hidos și neconform cu plăsmuirile ideale.

[1] **Romița Mălina Constantin**, *Totem*, Brașov, Libris Editorial, 2019.

La egalitate cu Dumnezeu în privința elanului creator de lumi cu geometrii bizare e Poetul, cel care scrie, invizibil și imposibil de înțeles de către cei obișnuiți să-și lunece privirea doar pe suprafața înșelătoare a lucrurilor și fenomenelor: „un dor de înalt/ traversează mestecenii dintr-o vară/ nu mai miroase a ploaie/ vindecată// gust felie cu felie/ absența ta/ rostogolind într-un bulgăre alb/ poezia/ mireasă a geometriei bizare/ pe care nu o înțelege decât Dumnezeu" (*amintirea zăpezii*). Romița Mălina Constantin nu se situează în opoziția argheziană credință/tăgadă, ci, mai degrabă, într-un agnosticism justificat de șubrezenia (și multitudinea) raționamentelor umane: când fiecare consideră că are un Dumnezeu și că Dumnezeul lui este cel autentic, apare inevitabil îndoiala și, câteodată, blasfemia: „nu pot vorbi/ sunt zile în care uit că sunt o iluzie/ mama îmi tot îndrugă să fac psihoterapie/ Dumnezeul tău găsește acolo/ Dumnezeul lui/ și Dumnezeul lui prin Dumnezeul tău/ te face fericit// alteori mi-l amintesc pe tata cum scoate din buzunar/ ceva șterpelit de pe masa bunicii// bunica taie mămăliga cu ața/ bunicul hrănește Dumnezeul ei/ și-n curte un câine dă din coadă lătrând/ pesemne Dumnezeul lui/ stă la umbră sub un prun// de când te țin în spate/ miros a pământ/ Dumnezeul tău e un străin/ stă cu mâinile în buzunare/ al meu e într-o capelă albă/ răstignit" (*nici azi*).

Romița Mălina Constantin construiește un imaginar poetic pus sub semnul unor ritualuri magice, de numire/chemare a unor zei protectori care se pot ascunde în sângele, carnea și nervii celei care scrie, în elementele mărunte din universul ei personal ori sub pielea împrumutată de la vreun lup, câine, unicorn tutelar, dar și de la cei inocenți, fie ei îngeri sau copii („mă vor duce copiii la biserică/ trăgându-mă în pielea lor" – *marile frici*). Volumul se intitulează *Totem* poate și din această foame de mit, de univers capabil să se întoarcă la armonia și frumusețea vechilor rânduieli, care considerau că frumusețea este leacul universal împotriva spaimei și a morții: „n-am fost nicicând mai frumoasă ca acum/ când știu că nu-mi aparțin/ așa cum nici poezia nu-mi aparține// e atâta liniște încât un înger/ rătăcește în mine/ și se miră că nu am fost niciodată copil// am văzut cerul/ sub talpa zilei/ și-am râs/ nu trebuie să scriu/ nici măcar să vorbesc/ despre câinii abstracți așezați în cerc/ la poarta cimitirului" (*totem*).

„Realul din care se retrage poeta este unul al apelor murdare, al cartierelor fără orizont, unde «blocurile ne înghit cu regularitate/ precum un medicament/ mestecat atom cu atom» («noaptea»), al gesturilor mărunte, robotizate, expresie a platitudinii: «apoi își pune jartierele/ mănâncă un covrig la metrou/ se împiedică într-un gând/ urmărindu-și pagina de facebook/ și trece mai departe» («hemoragii»); de aici, revolta netrucată."

Cronică literară

UN INTERVIEVATOR CU HAR DE LA DUMNEZEU

Rodica Lăzărescu

Critic literar, eseistă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Când, în 1976, într-un „dialog" cu tânărul publicist ieșean de numai 33 de ani, Adrian Marino îi scria acestuia cu o frapantă încărcătură ironică: „…deduc din tonul dumneavoastră decis, chiar ușor «agresiv», că sunteți pus pe mari fapte și că în curând ne veți da opere copleșitoare, pe care le aștept de pe acum cu cea mai vie curiozitate", teoreticianul clujean nici nu bănuia cât de aproape de adevăr se afla cu această previziune! Se întâmplă ca, după mai mult de patru decenii de la acea constatare, malițioasă în intenție, eseistul, criticul literar și publicistul **Constantin Coroiu** să devină un nume respectat în peisajul literar românesc de azi. Adăugându-se multelor volume de interviuri, eseuri și comentarii literare, recentele „dialoguri în timp" adunate sub genericul *Mărturia altor generații* [1] sunt în măsură să confirme fericita previziune a cărturarului invocat.

La nouă decenii de la apariția celebrului volum de interviuri al lui Felix Aderca, reprezentanți ai unor noi generații se regăsesc sub bagheta unui alt împătimit al acestui gen, spre a depune mărturie, fiecare după propria-i conștiință artistică, nu doar asupra sieși, a procesului de creație, ci și a perioadei istorice și culturale în care își desfășoară activitatea, „cu mentalitățile, obsesiile, adevărurile și mult patetizatele lor iluzii", veritabile documente „asupra epocii de azi", după cum criticul Mircea Iorgulescu avea atâtea motive să susțină, prin 1977, observație ce-mi amintește de formularea sentențioasă aparținând profesorului Constantin Călin: „interviurile conțin multă «memorie»" [2].

Dacă dau crezare declarației din dedicația autorului (și n-am niciun motiv să nu o fac), substanțialul op *Mărturia altor generații* este un „jurnal sui-generis" al unui fost „băiat de interviuri". Volumul reunește, ordonate cronologic, 70 de convorbiri apărute în revistele „Convorbiri literare" (seria antedecembristă) și „Adevărul literar și artistic" (seria 1990–2005), unul singur doar văzând lumina tiparului în ziarul „Adevărul". Cu mici excepții, toate aceste interviuri au fost incluse în diferite volume, după cum însuși autorul ține să precizeze în scurta *Notă* introductivă. În *Addenda*, se inversează rolurile, astfel încât, într-un dialog purtat în anul 2006 cu Cristina Cîrstea, Constantin Coroiu apare în ipostaza de intervievat. Primele interviuri datează din 1974, ultimele din 2005, toate având drept protagoniști o serie de remarcabili scriitori, artiști vizuali, muzicieni, istorici – români trăitori în țară sau peste hotare, cărora li se adaugă prieteni ai României, figuri pregnante ale culturii lumii, precum istoricii Walter M. Bacon Jr. și Kurt W. Treptow.

Fiecare interviu se ordonează în jurul unui ax – să-i zicem subiectul dominant al dialogului. Astfel, cu istoricul Gheorghe Buzatu, un interviu din 1996, se concentrează asupra mișcării legionare, un al doilea, din 1998, asupra arhivelor Kremlinului; cu Alexandru Preda-Sae discuția se învârtește în jurul celebrului său frate, Marin Preda, cu N. Breban se vorbește despre personaj, cu Paul Everac despre teatru, cu Mircea Popovici despre „generația pierdută", cu D. R. Popescu despre „datoria" prozatorului care trebuie să fie „și puțin jurist, și puțin medic, și primar iar, uneori, și gropar". Axul interviului cu Petru Creția este Eminescu (mai precis cei doi Eminescu – primul abordat ca „obiect de analiză", celălalt ca „un mit") și Memorialul Ipotești – Centrul Național de Studii „Mihai Eminescu," cât se poate de firesc, „tema" Eminescu regăsindu-se în multe dintre interviuri (pentru „profesorul universitar de psihologia animalelor" Mihai Beniuc, Poetul „este un om din rasa lui Leonardo da Vinci"; pentru Mihai Ursachi e „nu o «obsesie», ci o bucurie, o sărbătoare"; pentru Ioanid Romanescu „e o uzină care merge tot timpul, consumă puțin și dă foarte mult" ș.a.m.d.)

[1] **Constantin Coroiu**, *Mărturia altor generații*, Iași, Editura Alfa, 2019, 519 pag.

[2] Citatele din **Constantin Călin**: *Cărțile din ziar, I. Interviurile,* Bacău, Editura Babel, 2013.

Pe lângă subiectul dominant (tema), se dezvoltă puzderie de alte subiecte, subteme, dezbătute mai pe larg sau, alteori, doar în trecere. Numesc aleatoriu și foarte parcimonios câteva dintre acestea: *destinul poeziei* (Mircea Popovici crede că „lumea nu mai are răbdare să citească poezie"; în schimb, Cezar Ivănescu apreciază că „modelul omului de mâine este unul spiritual"); *relația scriitor–cititor* (Matei Vișniec e categoric: „cititorul trebuie format"); *relația biografie–operă* (pentru Ioan Holban, „o operă oricum nu poate fi umbrită de un fapt de biografie, nici salvată – dacă este mediocră – de un gest disident"; în concepția lui Horia Zilieru biografia și opera se luminează reciproc); *relația scriitorului cu politicul* (Mihai Cimpoi crede că „scriitorii sunt implicați în politic prin însăși condiția lor"); despre *provincie* (Val Condurache decretează apoftegmatic: „numai o țară provincială are provincie"); despre *modele* (Zoe Dumitrescu-Bușulenga e categorică: „nu se poate trăi [...] în disciplina noastră, fără model") și despre *întâlniri esențiale* (Ioan Alexandru cu Lucian Blaga, Eugen Simion cu Nichita Stănescu, George Lesnea cu Ion Barbu; Zoe Dumitrescu-Bușulenga cu Tudor Vianu), despre *generație literară* (pentru Al. Piru, ea „este o categorie pe care o stabilim aposteriori", după cum în această privință, Ov. Genaru nu mai are nimic de adăugat peste definiția lui Vianu) ș.a.m.d. În câteva rânduri, intervievatorul îi cere conlocutorului să se autocaracterizeze, să găsească formula sub genericul căreia ar prefera să rămână în postumitate. În acest sens, printre alte atâtea exemple, Nichita Stănescu zice că „mai înainte de a fi scriitor, sunt cititor și mai înainte de a scrie poezie, sunt un îndrăgostit de poezie", Marin Sorescu tinde să fie scriitor total, „dar nu mai mult decât mă ține pătura", Mihai Ursachi răspunde la obiect și cu umor: „Nu sunt modest. Nu sunt vanitos. Nu sunt bun, nici exemplar. Cel mai adesea greșesc în toate privințele. Am ochi albaștri", pentru ca Matei Vișniec să ceară să fie considerat „scriitor român de expresie franceză".

În interviurile de dinainte de 1989, revin obsedant întrebări de genul *ce părere aveți despre...?*, referitoare la *interviu/dialog*, la *jurnal*, la *cronică literară*. Eugen Barbu consideră că interviul „poate să fie foarte interesant cu condiția ca cel care răspunde să fie absolut sincer, nelegat de nicio prejudecată, de niciun interes, de nicio conjunctură"; cât despre jurnal, acesta „este de fapt tot o operă literară. Nimeni nu e nebun să facă intimități în public", deși autorul *Gropii* susține că el a scris un jurnal „strict autentic". Pentru Corneliu Sturzu, interviul este mai mult „estetică literară, înțelegând prin asta ideologie literară", în vreme ce N. Manolescu, adept al interviurilor scrise, „fiindcă n-am încredere în spontaneitate", susține că interviul, apreciat „ca un articol dialogat", „face parte din modalitățile de comunicare, de adresare, pe care un critic, un scriitor le are la îndemână", fiind „la fel de necesar ca oricare dintre formele criticii", și, cu condiția să fie „real", „este chiar mai interesant decât un articol".

Pentru Șerban Cioculescu, dialogul „este o convorbire între doi inși în care fiecare ascultă ce spune celălalt. Fiindcă sunt și dialoguri în care fiecare ascultă numai ce spune el". Pentru Mircea Zaciu, „dialogul îngustează suspiciunea, neîncrederea, violența care naște din ignoranță și din intoleranța opiniei adverse", profesorul clujean întrebându-se retoric: „ce altceva e lucrarea istoricului literar dacă nu un lung și tulburător dialog cu trecutul?". Chestionat asupra subiectului, Ovidiu Genaru are „aceeași [părere] pe care o aveau grecii antici. Sper că nu te referi la șuetă", cu amendamentul că „farmecul dialogului, spontaneitatea lui se diminuează odată cu reproducerea tipografică". Pentru Dan Hăulică, „dialogul este dimensiunea unei pozitive relativități istorice – aceea care ne obligă să ne confruntăm certitudinile și experiențele epocii noastre cu cele ale altor epoci, aceea care ne obligă să ne situăm pe o arie cu mult mai vastă a proiecțiilor mentale", iar George Lesnea recunoaște că l-a căutat toată viața și i-a folosit, căci „mi-a plăcut să învăț de la alții..." În fine, pentru Constantin Țoiu dialogul și interviul „intră în sfera criticii literare și a filosofiei. Totul e ca discuția să aibă miez și să înainteze energic..." Cât despre cronica literară, Lucian Raicu crede că aceasta „este o școală obligatorie" pentru critic, iar N. Manolescu, întrebat cât din prestigiul cronicii literare dintr-o anumită publicație se datorează cronicarului și cât revistei respective, răspunde tranșant: „...probabil că răspunderea e împărțită. N-aș putea face un procentaj. [...] cronicarul se sprijină pe reputația publicației și, de la o vreme, poate că reputația publicației se sprijină pe reputația cronicarului".

De departe însă, fie că este temă, fie că e subtemă, cea mai frecventă abordare se leagă de *critici* și de *critică,* de relația scriitorului cu aceasta. Constantin Ciopraga apreciază că „un critic este dator să experimenteze cât mai multe genuri, pentru a se pune în situația creatorilor pe care îi cercetează"; N. Manolescu consideră că „independența criticului" e condiție *sine qua non*, „cea care asigură criticului creditul moral"; „un critic care nu se poate pronunța obiectiv despre o carte, sau pentru că nu are unde să-și publice opiniile, pentru că autorul deține o anumită funcție, este mort, nu există ca critic". Același interlocutor consideră că nu există critici „fără metodă" și „nici metodă fără critici", nu are încredere în „criticii fără concepție teoretică, dar buni «analiști»", nici nu se omoară

după criticii „care au o metodă dar n-o aplică niciodată", așa cum nu acordă credit viitorului „criticului specialist". Pentru D. R. Popescu, „critica nu te poate ajuta în scrierea unei cărți", „ea apare ca un ecou la o carte, ecou care-ți poate fi de folos cel mult la o carte viitoare". Mircea Iorgulescu susține că „criticului îi este interzis să-și schimbe ideile, principiile". Ana Blandiana are convingerea că „puțini critici [...] citesc cu adevărat ceea ce apare", iar „critica a încetat să fie [...] un «for conducător» al literaturii". Pentru Mihai Ursachi „criticul este cu atât mai mult critic cu cât are forța de a se sustrage oricăror influențe de orice natură", iar Alexandru Călinescu (pentru care G. Călinescu e „spiritul înnoitor al criticii românești", „personalitatea inimitabilă", în timp ce Tudor Vianu e modelul) considera, în 1977, că criticul trebuie să se situeze „în inima operei". Chestionat asupra metodei în critică, Alex. Paleologu susține că „metoda este calea pe care se ajunge la operă și chiar dacă o operă de artă este aparent produsul unei inspirații sau al unei porniri instinctive, undeva tot există o metodă". Și exemplele pot continua.

Chiar dacă se poate urmări o evoluție a științei (artei?) de a formula întrebări („noi, clare, nimerite, [care] scormonesc, incită" și care, „mai bune sau mai proaste", să „contribuie la sinergia discuției: ca pârghii, ca percutoare ori ca forcepsuri", după cum teoretizează profesorul Constantin Călin), e de remarcat faptul că începuturile „băiatului de interviuri" nu sunt marcate de „păcatele tinereților" – de ezitări, de inabilități, de gafe. Încă din primele dialoguri, tânărul publicist stăpânește atât de bine „geografia" teritoriului abordat, încât Mircea Popovici exclamă cu uimire la un moment dat: „Da' de unde știi, frate?" (Reporterul îi spusese titlul poeziei cu care poetul debutase în 1943!).

Lipsesc (aproape cu desăvârșire) întrebările legate de biografia interlocutorului, dacă facem abstracție de acele câteva indiscreții referitoare la etimologia ori proveniența numelui acestuia (Horia Zilieru, Mircea Zaciu, Paul Everac). Practic, dialogurile inițiate de Constantin Coroiu se ancorează într-o anume temă și se dezvoltă pornind de la aceasta în adevărate dezbateri dialogate. Stăpânind bine problematica, abordând teme majore, valorificându-și vastele sale lecturi și cultura de excepție, manifestând „dezinvoltură" și „siguranță", Constantin Coroiu se eliberează de „complexe" și se comportă în limitele „normalității", exact așa cum puncta profesorul Constantin Călin în volumul deja citat într-un soi de „decalog" al intervievatorului. Constantin Coroiu nu se lasă intimidat de personalitatea cu care dialoghează, nici nu ocolește întrebările „delicate", uneori pare că le caută (lui Eugen Simion îi amintește că i s-a reproșat „rigiditatea" și o „anumită prețiozitate" sau că nu scrie despre cei mai tineri). Față de un interlocutor care îi arată *Istoria...* lui Călinescu, ediția princeps, are uimiri subtil ironice: „Trebuie să fi păstrat, stimate Nicolae Țațomir, cu mare grijă această carte, care este atât de nouă, încât parcă acum ar fi ieșit de sub tipar", pe Șerban Cioculescu îl întreabă nu *dacă*, ci *ce* nedreptăți a făcut ș.a.m.d.

Constantin Coroiu are abilitatea să se plieze pe firea/caracterul și pe preocupările interlocutorului, să-și regleze tirul întrebărilor în funcție de acestea. Cu *Șerban cel Rău*, de pildă, intră în morișca anecdotelor, a cancanurilor, în care Cioculescu excela. Tot așa cum, într-o notă adăugată ulterior, constată că la Alexandru Ivasiuc „debitul de idei era de-a dreptul tumultuos", caracterizându-l drept „un incendiu de idei", iar cititorul constată că acest „incendiu" se aprinde de la o scânteie – și anume întrebările scurte ale intervievatorului care conferă astfel conversației un necesar echilibru. Un simpatic joc găsim și în dialogul cu poetul Ovidiu Genaru, pasionat practicant al tenisului: întrebările și răspunsurile scurte se derulează alert, în ritmul unui rapid schimb de mingi la fileu („– *Ce loc crezi că vei ocupa în lirica românească contemporană?* – Ocup un loc bun. – *Ce loc crezi că vei ocupa în într-o viitoare istorie literară?* – La această întrebare poate să răspundă numai Al. Piru. – *Vă puneți cam mulți speranța în el...* – Cu atât mai mult, cu cât este băcăuan. – *Te simți nedreptățit de critică?* – Nu. Dar nici cocoloșit. De fapt de cocoloșeală nici nu am nevoie." Etc. etc.)

Ne alăturăm și noi regretului exprimat de Constantin Coroiu într-un P. S. la interviul cu Adrian Marino din 1976 („Cititorul a înțeles, desigur, că acest «dialog» s-a desfășurat prin poștă, ceea ce a făcut ca unul dintre cei doi «interlocutori» să nu-și poată exercita dreptul la replică."), încercând să ne imaginăm jerbele de scântei ce ar fi izbucnit într-un dialog față-n față, convinsă fiind că autorul nu ar fi rămas dator malițiozităților exprimate de distinsul eseist clujean.

Despre interviurile realizate de Constantin Coroiu de-a lungul prodigioasei sale cariere se poate vorbi mult și cu folos. Ne oprim totuși aici, încheind cu parafraza unei sintagme prin care autorul îl caracteriza pe Pan M. Vizirescu. Așadar, înlocuind *scriitor* cu *intervievator*, conchidem: „un *intervievator* cu har de la Dumnezeu, nu de la partid".

„Substanțialul op «Mărturia altor generații» de Constantin Coroiu este un «jurnal sui-generis» al unui fost «băiat de interviuri».”

Note de lectură

Matei Călinescu, Ion Vianu: *Scrisori din exil – corespondență inedită*
București, Editura Humanitas, 2019

Veronica Pavel Lerner

Poetă, prozatoare

Volumul ***Scrisori din exil*** face parte din seria de cărți destinate operei lui Matei Călinescu pe care Editura Humanitas a început-o acum câțiva ani. Cartea de față conține numai o parte din corespondența între cei doi prieteni, scriitorul și profesorul **Matei Călinescu** (15 iunie 1934 – 24 iunie 2009) și doctorul psihiatru **Ion Vianu** (n. 15 aprilie 1934).

Matei Călinescu a plecat din țară în 1973, stabilindu-se în Statele Unite, iar Ion Vianu, fiul regretatului profesor Tudor Vianu, a părăsit România în 1977 și s-a stabilit în Elveția. În acest volum figurează numai scrisorile dintre 1977 (anul plecării lui Ion Vianu) și 1992, urmând ca, eventual, scrisorile ce au urmat până în 2009 să fie publicate într-un alt volum. Cei doi corespondaseră și înainte de 1977, când Ion Vianu era încă în România, dar atunci scrisorile erau cenzurate și, cum se știe, nimeni nu scria tot ce gândea. Numai după ce ambii au fost în afara României și-au putut exprima deschis și fără teamă, în scrisori, toate gândurile.

Lectura volumului de peste 500 de pagini mi-a luat numai câteva zile. Scrisorile, cu o certă valoare literară, m-au fascinat și emoționat. Devotamentul cu care m-am lăsat pradă acestui *roman epistolar* cu certă valoare literară se datorează mai multor factori. În primul rând, am fost întotdeauna o pasionată a scrisorilor. Mai e nevoie să adaug cât de radical s-a schimbat, odată cu tehnologia, nu numai durata comunicării scrise, dar și esența ei? Acest fapt este de altfel remarcat și de Matei Călinescu și Ion Vianu, care, în ciuda apariției la sfârșitul anilor '80, a e-mailurilor, își continuă corespondența clasică, în care scrisorile devin un adevărat jurnal al fiecăruia dintre ei.

Un alt element care mi-a atras interesul a fost faptul că pe Matei Călinescu l-am cunoscut personal în România, fusese prieten cu Toma Pavel, fratele meu. Îi citisem în anii '60 superba lui carte premiată de Uniunea Scriitorilor, *Viața și opiniile lui Zacharias Lichter* (Editura pentru Literatură, 1969). După ce a plecat, i-am citit jurnalele și alte cărți publicate în România. Avusesem schimburi de mesaje electronice cu el până în 2009, când, în luna martie, întrebându-l dacă ne putem întâlni în România unde urma să vin și eu în vară, mi-a scris că în anul acela va lipsi vara

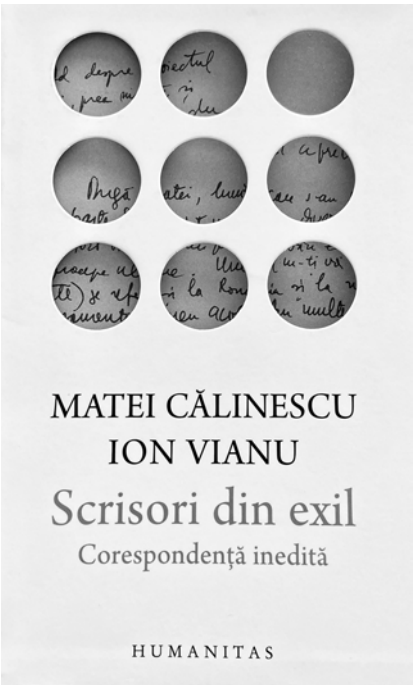

din România. Era bolnav și cu durere am aflat după numai trei luni că s-a stins.

În sfârșit, mă interesa și doctorul psihiatru Ion Vianu, având în vedere că tatăl lui, profesorul Tudor Vianu, era un intelectual foarte apreciat la noi în familie, în bibliotecă găsisem multe cărți semnate de el, iar pe unele le-am luat cu mine în Canada. Și tot cu mine se află și câteva cărți de Ion Vianu, publicate în România, dintre care una în dialog cu Matei Călinescu, cumpărată în iunie 2006 de la Librăria „Sadoveanu" de lângă cinematograful Scala din București, în prezența lui Matei, care mi-a oferit atunci și un autograf.

Cum se vede, atracția mea pentru corespondența dintre cei doi intelectuali e explicabilă. Sunt însă convinsă că aceste scrisori, valoroase nu numai din punct de vedere literar, dar și documentar și istoric, pot constitui o lectură extrem de interesantă pentru

mai multe categorii de cititori: cei care au plecat din țară și au trecut prin traumatismul emigrației – căci trebuie să adimtem, traumatism este! – își vor recunoaște propriile experiențe; cei care, fiind în România anilor '80 și după evenimentele din '89, au posibilitatea să afle cum gândeau și comentau intelectualii români din străinătate situația României înainte, dar și după '89. În sfârșit, toți cititorii români, oriunde ar trăi, pot remarca faptul că scrisorile ilustrează – în mod subtil, dar destul de evident – diferența dintre mentalitatea europeană și cea nord-americană.

În prefața volumului, Ion Vianu afirmă: „«Dorința de țară» nu este numai dor, ci un sentiment mult mai complicat și mai tulbure, când intervine exilul fără remisiune în care credeam că am intrat. Obsesiv, știrile de acolo, de pe «Lumea cealaltă», sunt prelucrate, în încercarea de a înțelege, deplângând pe cei rămași." Cât de adevărat! Mi-au trebuit cîțiva ani ca să pot intra într-un mall canadian dupa venirea mea din '82 fără să simt o strângere de inimă la gândul celor rămași în România.

Mai departe, în aceeași prefață, Ion Vianu citează un fragment din scrisoarea lui Matei Călinescu din 22 ianuarie 1988: „Desigur că plecarea lui Ceaușescu (acum sau peste un an sau peste șapte) nu va soluționa niciuna din problemele profunde ale României și probabil că va scoate și mai mult în evidență corupția morală (și intelectuală) fără precedent pe care regimul Ceaușescu a reușit s-o impună în mod brutal aproape întregii populații. România strangulată de stalinism și muribundă, pe care noi am prins-o totuși în tinerețea noastră (și în a cărei resuscitare posibilă începuseram să credem prin anii '60), a murit: prin asta înțeleg că tot ce se întâmplă astăzi acolo (inclusiv lucrurile care n-au putut fi atinse de pecinginea moral-politică, înzestrările naturale ale unor indivizi, anumite excepționale vocații intelectuale sau spirituale, care apar în virtutea unui factor pur statistic) nu mai are nici o legătură cu națiunea dispărută. Națiunea: O formă a conștiinței, un mod de a vorbi și gândi, deci de a construi realitatea [...]. România, în sensul de mai sus, fiind nimicită (redusă la nimic), pierind, evaporându-se, spațiul ocupat odinioară de ea s-a umplut de ceea ce aș numi un haos... postistoric. Se va naște vreodată vreo altă formă de conștiință din acest haos? Va apărea – cum? când? – vreun nou, nebănuit cadru de autodefiniție sau autocritică?" Aceste rânduri au fost scrise cu peste 30 de ani în urmă, dar cât de actuale au rămas!

Fragmentul ales de Ion Vianu din scrisoarea lui Matei mi se pare a fi definitoriu pentru întreg conținutul cărții, parcurgând întregul volum, devenim martorii unui amplu și fermecător dialog – în care unele texte sunt adevărate eseuri – între doi români care, urmărind lucrurile de departe, nu încetează să-și explice fenomenele sociale, istorice și politice din țara lor natală.

În corespondența de față întâlnim – prin intermediul propriilor lor contacte sau din relatările altora – nume cunoscute ale intelectualității românești, fie stabilite în străinătate, fie doar în vizită: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Marie France Ionesco (fiica lui Eugen Ionescu), Ion Negoițescu, Paul Goma, Toma Pavel, Virgil Nemoianu, Gelu Ionescu și mulți alții. Sunt discutate opere literare ale lui Eliade, Cioran, Ionesco – din literatură română, dar și din literatura universală.

Scria Matei în 27 ianuarie 1981, à propos de niște certificate pe care trebuia să le obțină în Statele Unite: „Amicul Nemoianu [Nemo pentru prieteni, stabilit în SUA cu mult înaintea lui Matei C. – *n.m.*] avea dreptate când îmi scria recent, încercând să mă consoleze, că orice birocrație arbitrară funcționează după aceleași legi, indiferent de continent și când îmi atrăgea atenția că «avantajul Americii este acela că minimizează zonele vieții umane în care o astfel de birocrație te are la cheremul ei". Și, mai departe, povestește despre întrevederea cu *Eliazii* la Chicago. Scrisoarea se încheie cu un P. S.: „În materie de politică, Nego [Ion Negoițescu – *n.m.*] (citat de Nemoianu) are dreptate: «Polonezii cu istoria universală, noi, românii, cu spațiul mioritic!»". Răspunde Ion Vianu pe 10 februarie 1981: „Urmăresc cu mare atenție ce se petrece în Polonia."

Fenomenul politic polonez *Solidarność* din anii '80, mișcările din estul Europei precedente căderii lui Ceaușescu din '89 și tot ce frământa Europa în acei ani sunt discutate și analizate în aceste scrisori, care împletesc în mod firesc și armonios analize literare sau observații poltice cu evenimente din viața personală a celor doi prieteni.

În *Notă asupra ediției* acestui volum, Adriana Călinescu, soția lui Matei, afirmă despre scrisorile publicate: „Într-o notă din jurnalul sau din 1977, Matei recunoștea în ele semnificația unei «reîntregiri». Deci, la întrebarea esențială «cât din întreaga corespondență trebuie publicat?»", răspunsul nu putea fi decât «Totul»".

Așteptăm deci, cu firească nerăbdare, apariția celui de-al doilea volum de scrisori, care ar acoperi perioada 1993–2009, încheindu-se cu ultimul mesaj al lui Matei scris în 14 iunie 2009, cu câteva zile înainte de prematura lui plecare din mijlocul nostru.

Mississauga, Ontario, Canada

„«Dorința de țară» nu este numai dor, ci un sentiment mult mai complicat și mai tulbure, când intervine exilul fără remisiune în care credeam că am intrat." – Ion Vianu.

Interviu

LIMBA ROMÂNĂ ESTE TULBURĂTORUL ADEVĂR DESPRE NOI
Interviu cu Alexandru Bantoș realizat de Simona Văleanu

Simona Văleanu
Ziaristă

Alexandru Bantoș, editor și publicist, redactor șef al revistei „Limba Română”, directorul Casei Limbii Române „Nichita Stănescu”. A fost onorat de-a lungul timpului cu numeroase distincții printre care, Ordinul Național pentru merit în grad de comandor, România, în anul 2000, Ordinul„Gloria Muncii”, Republica Moldova, 2010, Ordinul Meritul Cultural în grad de mare ofițer conferit în România în anul 2011.

Membru al Uniunii Jurnaliștilor și al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Fondată de Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk și Alexandru Bantoș, revista de știință și cultură „Limba Română” este prima publicație din istoria Basarabiei ce poartă în titulatură numele limbii române.

Simona Văleanu: *Domnule Alexandru Bantoș, când a apărut revista „Limba Română”?*

Alexandru Bantoș: Revista „Limba Română” – și acest detaliu trebuie remarcat cu deosebire – are în titulatură pentru prima dată numele corect al limbii noastre. Ea deschidea la începutul anilor ’90 ai secolului trecut perspective spectaculoase, nebănuite anterior în abordarea identității etno-lingvistice a românilor dintre Prut și Nistru și prefigura cu perseverență și curaj în paginile sale școala, gândirea și simțirea românească, demers continuat pe tot parcursul existenței sale. Revista „Limba Română” fondată în 1990 însemna de fapt realizarea visului basarabenilor de a spune deschis și fără frică pe nume limbii lor, de a promova adevărul prin intermediul unei publicații la îndemâna tuturor și, lucru foarte important, de a avea un reper „autohton” cu autoritate, în măsură să contribuie la stoparea procesului de degradare a limbii, la anihilarea infernului lingvistic ai cărui captivi eram până la 1989. Revista își propunea să fie o busolă a renașterii graiului matern, un reazem mobilizator în dorința generală de a „depăși perimatele dogme de sorginte imperial-bolșevică privind etnogeneza, limba și cultura poporului nostru”, să contribuie la „*creșterea limbii românești/ și-a patriei cinstire*”, precum se sublinia în editorialul din primul număr. Noua publicație a Ministerului Științei și Învățământului urma să o „înlocuiască” pe cea existentă cu „ambiguul” nume de „Limba noastră”, care deja nu mai răspundea imperativelor vremii, ba chiar devenise o frână în promovarea limbii române și a valorilor naționale. Am retras de la tipografie nr. 4 al distonantei publicații (revista avea deja „bunul de tipar”) și din sumarul ei am păstrat, pentru **numărul 1, ianuarie–martie 1991**, doar un comentariu la *Moartea căprioarei* de Nicolae Labiș. Ne-am propus, acum 30 de ani, să creăm o revistă onestă, integră și incoruptibilă în sensul cel mai larg și mai profund. Ne-am propus din start să evităm comoditatea circumstanțelor

oportuniste, nu am crezut în „prestația" idolilor, mai ales a celor din politică; ne-am bizuit pe munca, pe responsabilitatea și optimismul echipei redacționale care a conștientizat că revista „Limba Română" și-a asumat misiunea de instituție identitară românească, dar anevoios de realizat fără asistență din partea autorităților din fosta colonie sovietică. În pofida dificultăților de tot soiul, revista a rezistat pentru că nu este, cum se mai întâmplă, o publicație de grup, cu veleități elitare sau politice. Partidul pe care l-am servit cu fidelitate și dedicație în toți cei 30 de ani s-a numit Limba Română, adică istoria zbuciumată a basarabenilor și patrimoniul lor spiritual, cel lingvistic firește, înainte de toate.

S. V.: *Voiam să vă reamintesc de interviul pe care l-ați realizat cu jurnalistul Constantin Șchiopu la împlinirea celor 30 de ani de activitate editorială. Reamintim că revista a fost fondată de Nicolae Mătcaș, Ion Dumeniuk și, evident, de dvs. Cui se adresează această revistă în limba română. Cine sunt beneficiarii?*

A. B.: Tradițional, beneficiarii principali ai publicației sunt: școala de toate gradele, instituțiile de cultură, intelectualul, omul cărturar și valorile lui spirituale, sunt factorii de seamă ce ne-au determinat să scriem revista cu dragoste, cu pasiune, competență și responsabilitate, fie că e vorba de un comentariu literar, de un articol sau studiu de sinteză și critică literară, de aspecte ale istoriei românilor sau ale artei naționale. Toate generațiile de colaboratori ai revistei, fără excepție, au lucrat onest, cu inspirație și entuziasm, conștienți fiind că fiecare număr de revistă trebuie să fie mai bun decât precedentul, că o publicație, dacă se hrănește cu meritele de ieri, are toate șansele să moară azi. Nutresc aleasă considerație față de colegii mei, firi harnice, modeste, curate la suflet, perseverente și aș vrea în mod expres, și cu acest prilej, să exprim cele mai sincere sentimente de recunoștință coechipierilor mei: Oxana Bejan, Raisa Belicov, Leo Bordeianu, Grigore Canțâru, Viorica-Ela Caraman, Elena Călin, Jana Ciolpan, Ion Conțescu, Tatiana Curmei-Fisticanu, Liliana Ganga-Rostea, Alex Marchitan, Emil Mândâcanu, Narcisa Miron, Vlad Pohilă, Veronica Rotaru, Elena Viziru ș.a., pentru că au susținut și au amplificat, prin propria contribuție, prestigiul și notorietatea revistei.

S. V.: *În câte exemplare apare revista și cu ce frecvență? Aș dori să mai știu dacă revista apare și online?*

A. B.: Numărul de exemplare depinde de mijloacele financiare pe care le avem, iar tirajul ei diferă de la deceniu la deceniu și chiar de la an la an. În primul deceniu revista apărea o dată la trei luni, o dată la două luni. Au fost ani când am apărut lunar. Tirajul în primii ani era de 15 000 sau chiar 18 000 de exemplare și ajungea în instituțiile de învățământ și de cultură din Moldova și se difuza gratuit. Un anumit număr de exemplare ajungea în nordul Bucovinei, în sudul Basarabiei și în Transnistria. În ultimii ani am reușit să edităm câte 1500–2000 de exemplare pentru fiecare număr. Cel mai recent număr, 4-5/2020, este tipărit într-un tiraj de 1600 exemplare. Cu același tiraj urmează să apară și ediția specială tipărită cu ocazia împlinirii a trei decenii de la fondarea revistei „Limba Română", grație sprijinului acordat de Departamentul pentru relația cu românii din Republica Moldova, condus de doamna profesoară Ana Guțu, secretar de stat în Guvernul României. O mențiune aparte trebuie să fac despre varianta online a revistei. Site-ul nostru, **www.limbaromana.md**, cuprinde întreaga arhivă a publicației. Este o adevărată bibliotecă pusă la dispoziția cititorului și trebuie să afirm că pagina web este vizitată în unele luni ale anului și de 40 000 de vizitatori unici. Evident, site-ul nostru e utilizat de cei care sunt preocupați de aspectele actuale ale vieții culturale și științifice de pe întreg spațiul limbii române. Argumente în acest sens sunt mesajele de la cititori și ofertele de a se vedea publicați în limba română.

S. V.: *Ce alte proiecte aveți, legate de această publicație?*

A. B.: Revista „Limba Română" a lansat mai multe proiecte culturale, finalizate cu editarea unor numere speciale, care au avut un impact direct asupra cunoașterii fenomenelor culturale și sociale de pe cele două maluri ale Prutului. Memorabile sunt circumstanțele organizării și desfășurării la 20 și 21 iulie 1995, în Parlamentul Republicii Moldova a conferinței științifice *Limba Română este numele corect al limbii noastre*, cu participarea unor redutabili savanți de la Chișinău și din spațiul ex-sovietic. Din Țară nu am invitat pe nimeni, pentru a nu fi învinuiți de *părtinire* și *subiectivism*. Întrunirea științifică din parlament, transmisă la radio și televiziune și apoi tipărită într-o ediție specială cu un tiraj de 11 000 de exemplare („bunul de tipar" a fost dat în două săptămâni după conferință, o performanță pentru acele timpuri), a însemnat încă un pas în procesul de dezavuare a falsei teorii privind cele două limbi și popoare despărțite de Prut. O perioadă rodnică a fost între anii 2007 și 2012 când subvențiile veneau de la Institutul Limbii Române de la București. Am reușit atunci să editâm, concomitent cu revista, în seria *Biblioteca revistei „Limba Română"*, o seamă de antologii, colective sau de autor, cuprinzând studii, comunicări, documente etc. Volumele respective, veritabile repere științifice ale identității românilor din stânga Prutului, sunt semnate de cunoscuți reprezentați ai lingvisticii basarabene și nu numai. Am avut onoarea să coordonez, să selectez și să prefațez antologia în două ediții *Limba română e patria mea*, care are cam 400 de pagini și include texte semnate de reputați scriitori, printre care Eugeniu Coșeriu, Nicolae Corlăteanu, Anatol Ciobanu, Silviu Berejan, Dumitru Irimia, Vasile Pavel, Nicolae Mătcaș etc. Alte volume: *Limba română. Cuvinte și imagini*, *Limba română. Limbă, literatură, civilizație* – ambele volume semnate de profesorul

Valeriu Rusu din Franța; *Cetăți de pe Nistru: Hotin, Soroca, Tighina, Cetatea Albă* – colectiv de autori, *Itinerar socio-lingvistic* de acad. Silviu Berejan, *Reflecții lingvistice* de acad. Anatol Ciobanu, *Testament. Cred în izbânda limbii române* de acad. Nicolae Corlăteanu, *Român mi-e neamul*, *românesc mi-e graiul* și *Calvarul limbii române din Basarabia*, ambele volume semnate de Nicolae Mătcaș, *Deschidere spre universalism*: literatura română din *Basarabia* postbelică, de criticul și istoricul literar Ana Bantoș și altele. Printre proiectele derulate la noi aș vrea să menționez *Școala tânărului filolog* destinată viitorilor studenți de la Litere. Numeroasele întâlniri ale cursanților cu scriitori, oameni de știință și de cultură au fost organizate de către Ana Bantoș, ea fiind și inițiatoarea celor patru ediții ale colocviilor revistei „Limba Română". Aș dori să mă refer de asemenea la trei numere de revistă apărute cu genericul: „Itinerare ale identității noastre", incluzând și ediții speciale dedicate unor tradiționale centre de cultură și civilizație românească – *Un portret cultural al SUD-ului – județul Călărași*, apărut în revista „Limba Română", nr. 11/1999; *Partea de cer numită Maramureș*, „Limba Română", nr.3-5/2000; *Bucovina – aura nordică a țării*, „Limba Română", nr.1-3/2001. Revista dedicată Maramureșului a fost lansată în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău, pe 31 august 2000, cu participarea unei delegații conduse de prietenul Basarabiei, poetul și profesorul Gheorghe Mihai Bârlea, atunci prefect de Maramureș, din care făceau parte circa 60 de persoane, inclusiv celebrul Ansamblu de dansuri populare „Transilvania" și vestiții frați Petreuș. Prin mijlocirea revistei „Limba Română", la Chișinău a avut loc o întâlnire de neuitat cu descendenții Maramureșului voievodal, de unde suntem coborâtori și noi, moldovenii.

S. V.: *Domnule Alexandru Bantoș, care sunt sursele și resursele rezistenței publicației. Mai apăreți tot atât de des? De câte ori pe an apare acum revista „Limba română"?*

A. B.: Acum 25 de ani revista a devenit de nevoie independentă, subliniez acest lucru pentru că autoritățile locale au refuzat din motive politice să o susțină. Publicația a fost pusă în situația de a-și căuta mijloacele de existență peste Prut. Am cunoscut în acest răstimp oameni deosebiți, funcționari la minister și departamente, reprezentanți ai unor foruri științifice și culturale cu atitudine aparte, distinctă față de cea a basarabenilor care mi-au marcat destinul și fără sprijinul cărora este de neconceput ideea limbii române. Am beneficiat la timpul potrivit de asistența morală, de respectul și de afecțiunea multora dintre cărturarii și politicienii români. Acum trei ani, de exemplu, ajunși la ananghie, mi-a întins o mână prietenească, salvatoare Academia Română care a luat publicația sub auspiciile ei. Gest simbolic și onorant pentru noi. Folosindu-mă de acest prilej, adresez sentimente de gratitudine academicienilor Ioan Aurel Pop, președinte,

Nicolae Mătcaș și Alexandru Bantoș la Casa Limbii Române „Nichita Stănescu" din Chișinău, 2010.
Fotografie din revista „Limba Română", nr. 4-5/2020.

Victor Voicu și Victor Spinei, vicepreședinți ai Academiei Române, pentru susținerea și încrederea acordată publicației noastre. Rezistăm pentru că distinse personalități de pe întreg spațiul limbii române au fost și sunt cu inima, cu vorba, cu fapta alături de echipa redacțională și aș putea să vorbesc despre foarte mulți oameni din țară, de cadre didactice, de scriitori, ziariști care ne-au susținut și ne susțin și acum. Având imboldul lor stimulator, am mers înainte, am opus rezistență tuturor... Iar experiența ne-a călit și ne-a dat putere. Dar un cuvânt aparte doresc să-l adresez membrilor familiei mele, în primul rând soției mele, Ana Bantoș, al căror sprijin a fost și rămâne în continuare vital pentru mine și pentru revista „Limba română".

S. V.: *Am observat că numărul dublu, 4-5 din 2020, al revistei „Limba română" are mai mult de 400 de pagini. Puteți face un rezumat al articolelor cuprinse în acest număr dublu, ca să înțelegem dimensiunea preocupărilor dvs.?*

A. B.: Sigur că voi începe cu un text pentru elucidarea problemelor identitare care mai persistă, cu părere de rău, în unele cercuri, mai ales politice, din Republica Moldova. Este vorba de discursul de recepție susținut de domnul academician Ioan Aurel Pop, la Academia Română pe data de 29 mai 2013, intitulat *Istoria și semnificația de român valah și România Valahia*. De altfel, trebuie să remarc faptul că domnul președinte al Academiei Române este colaborator permanent al revistei noastre și cititorul poate întâlni în fiecare număr texte purtând semnătura domniei sale. Anumite *Considerații asupra primelor gramatici românești tipărite* prezintă în acest număr profesorul universitar Nicolae Felecan de la Baia Mare. O surpriză pentru cititori este articolul *Moldova: dicționare vechi și mai noi ale limbii române* semnat de către doi reputați specialiști în domeniul bancar. E vorba de Grigore Furtună de la Chișinău și de Alexandru M. Tănase din București, autorii propunându-și să scoată în evidență etapele de trecere la

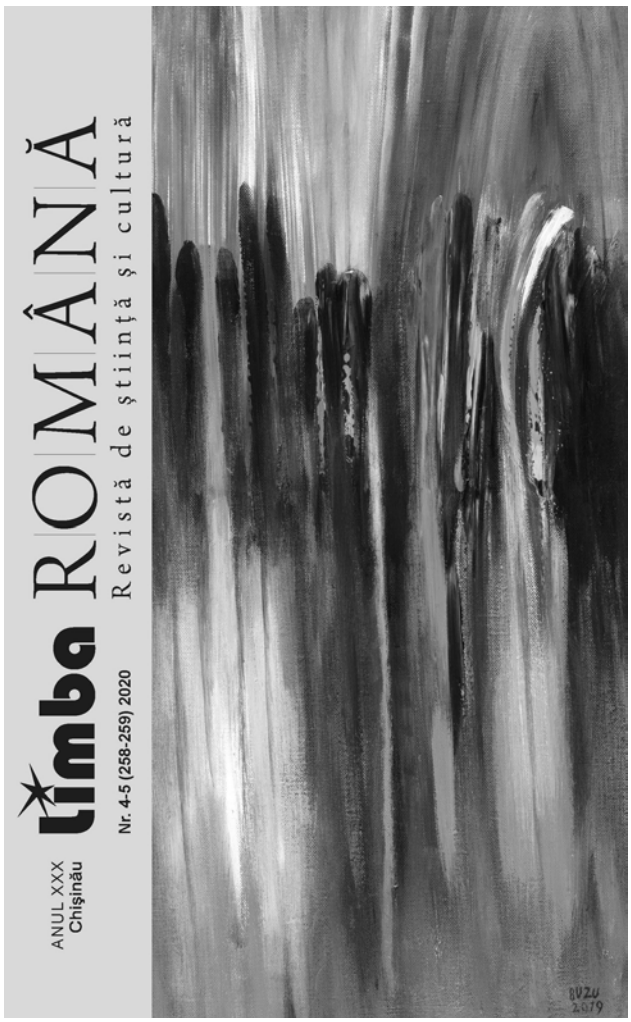

Ilustrația copertei: Teodor Buzu, *Pe malul celălalt*, 2019

limba română a sistemului bancar din Republica Moldova, sistem în care s-a folosit limba rusă până în 1989 și chiar mai încoace. Proaspătul cetățean de onoare al Municipiului Iași, colegul și prietenul nostru drag, octogenarul, unul dintre cei mai consecvenți și mai fideli autori ai revistei, profesorul ieșean Stelian Dumistrăcel, la rubrica „Cuvinte dezvelite", semnează articolul *Haideți să vă explic!* Este un articol despre cultivarea limbii române. Despre *Relevanța geografică, istorică și socială a toponimiei din câmpia Bălților (II)*, scrie cunoscutul specialist în onomastică, lingvistul Anatol Eremia. La rubrica permanentă „Coșeriana", care se vrea un omagiu adus ilustrului lingvist de origine basarabeană, Eugeniu Coșeriu, este găzduită cea de-a patra parte a scrisorilor inedite adresate savantului basarabean de către lingvistul Gheorghe Ivănescu: *O revelație documentară: 17 scrisori inedite ale lui Gheorghe Ivănescu către Eugeniu Coșeriu (IV)*, rubrică semnată de cunoscutul profesor ieșean Eugen Munteanu. Sigur va incita cititorul ceea ce prezintă în acest număr profesorul universitar ieșean Ștefan Afloroaiei la rubrica „Ex Civitate" despre *Simțul istoric al diferenței*. Ion I. Ionescu, București (*Perspective teoretice și practice asupra îmbătrânirii și bătrânilor*), Cristinel Munteanu, Galați (*Cultura ca securitate. Perspectiva lui José Ortega y Gasset*), Mina-Maria Rusu, București, rubrica „Interferențe culturale". Rubrica „Poesis" este susținută de către Nicolae Mătcaș, Mihaela Malea Stroe din Brașov. Bogată și variată este rubrica „Critică. Eseu" în care semnează criticii și istoricii literari Ana Bantoș (*Regăsirea de sine în literatura basarabeană: flux și reflux [III]*), Theodor Codreanu (*O istorie a gândirii filosofice eminesciene [III]*) și alții. La rubrica „Cărți și atitudini, profesorul Constantin Șchiopu de la Chișinău, în articolul *De la autobiografie la cronica unei epoci și a unor destine* prezintă romanul *Evadat din Basarabia cotropită* de nonagenarul Stelian Necula, născut în sudul Basarabiei și refugiat după 1940 la București. La „Aniversări" sunt omagiate două personalități distincte. E vorba de profesorul, lingvistul Onufrie Vinteler de la Cluj și de scriitorul Dumitru Radu Popescu de la București. Articolele respective sunt semnate de profesorii universitari Irina Condrea, Chișinău și Adrian Dinu Rachieru, Timișoara. O viziune inedită a proceselor politice derulate în prezent la Chișinău aparține profesorului universitar Dorin Cimpoeșu de la București, care semnează în acest număr articolul *Guvernarea înțelegerii politice temporare (PSRM – Blocul ACUM)*, în care e vorba de o experiență eșuată din toamna trecută [2019, *n.n.*]. La rubrica „Lecțiile istoriei", profesorul universitar de la București, Ion Constantin, publică partea a treia a articolului *Poziția regimului comunist din România în chestiunea Basarabiei*, iar profesorul universitar Ion C. Popa prezintă cititorului partea a doua a articolului *Puterile revizioniste împotriva ordinii europene (80 de ani de la raptul Basarabiei, nordului Bucovinei și al nord-vestului Transilvaniei)*. Printre autorii revistei îi menționăm pe Mircea Coloșenco de la București, Fănel Teodorașcu, Galați, Vasile Malanețchi, Chișinău, Ion Marin Almăjean, București. Ilustrația grafică (coperta și 16 pagini color) este semnată de pictorul basarabean Teodor Buzu, cunoscut artist plastic din Cehia. „Retrospectiva necesară" găzduiește cea de a doua parte a articolului *Nu trageți în „mesager"-ul care vă aduce vestea libertății!*, articol în care jurnalistul Valeriu Saharneanu evocă unele evenimente întâmplate pe cele două maluri ale Prutului acum 30 de ani. Subsemnatul face o trecere în revistă a activității publicației „Limba Română" pe parcursul celor trei decenii în interviul intitulat *Numai sub cupola limbii române avem șansa de a supraviețui ca neam*. Închei această prezentare amintind textul *Idealurile pulsează în conștiința noastră ca o inimă*, inclus la rubrica „Argument" susținută de această dată de profesorul universitar, poetul, publicistul și omul politic

Gheorghe Mihai Bârlea de la Baia Mare, care vorbește într-o manieră sinceră și plină de emoție despre itinerariul revistei „Limba română" din 1990 încoace.

S. V.: *Ce înseamnă „Limba română" pentru Alexandru Bantoș?*

A. B.: Revista „Limba română" este tulburătorul adevăr despre noi, exprimat concis, sugestiv, nuanțat. Aș spune că numele Limbii române în Basarabia înseamnă a avea curajul să-ți trăiești drept și cinstit viața, înseamnă a fi corect cu tine, cu istoria neamului tău, înseamnă a înțelege în toată profunzimea și dramatismul său destinul acestui pământ românesc nedreptățit. Înseamnă a căuta și a găsi putere, forțe pentru a învinge frustrările, complexele și greutățile de moment. Înseamnă a rămâne un optimist incurabil cu speranța și credința că toate vor trece și noi, românii de la Nistru până la Tisa, de la Carpați până la Dunăre și până la marea cea mare vom fi odată împreună, puternici, uniți și cu demnitate, încât ne vor îndrăgi până și dușmanii. Limba română cu majuscule așa cum scriem noi și titlul revistei înseamnă respect pentru izbânzile noastre din trecut și încredere nestrămutată în cele viitoare, înseamnă că indiferent pe ce meridian al globului ne găsim, echilibrul, rezistența și vigoarea puterilor le afli doar acasă, acolo unde ți-au rămas bunicii, părinții, frații, verișorii, *„neamul adunat într-o lacrimă"*, așa cum zice Grigore Vieru. Limba română mai înseamnă și dorința de a vedea orașul, satul, plaiul natal izbăvit de sărăcie, de boli, de politicienii corupți, renăscut și reașezat în rând cu toată lumea civilizată, dacă nu se poate în fruntariile României moderne, cel puțin mai aproape de ea.

S. V.: *Care sunt preocupările redactorului șef în pragul celui de-al patrulea deceniu de existență al revistei?*

A. B.: Primul lucru care mă preocupă acum la modul cel mai serios, aș spune chiar că mă obsedează, este viitorul revistei. Condițiile de existență ale presei culturale sunt tot mai complicate și cu tot mai puține perspective. Din vânzări, o revistă ca a noastră nu poate supraviețui. Din subvenții guvernamentale abia își croiește calea spre cititor. În spațiul nostru basarabean, dominat de sărăcie, dezbinat și politizat până la refuz nu se întrevede deocamdată nicio soluție. Donațiile din partea cititorilor, puține la număr, reprezintă o sumă modestă. Pe site-ul revistei noastre a clipocit o vreme rubrica: „Donează!", dar am omis-o din cauza ineficienței, dar și pentru că derutează. Cu banii adunați pe parcursul a câtorva ani nu salarizez nici o lună echipa redacțională. Păstrarea colectivului de redactori și de autori este una dintre marile și dificilele probleme ale revistei „Limba Română", de altfel și ale presei culturale în ansamblu. Trăgând linie, gândul meu e, la începutul anului viitor când va trebui să apară primul număr: cum, cu cine, cu ce surse vom începe deceniul al patrulea al revistei? Și, volens-nolens, revin la mesajul lui Eugeniu Coșeriu care a ținut foarte mult la revista noastră și care ne reamintește în conferința rostită în anul 2001, cu prilejul împlinirii a zece ani de la fondarea revistei „Limba română": *„Dacă dispare și această revistă, dacă ne asumăm acest risc, atunci ne-am trădat cultura națională, ne-am trădat identitatea spirituală"*. Noi, cei care am fondat publicația, cât ne permit sănătatea și puterile, nu avem dreptul să trădăm limba română.

„Revista «Limba Română» – și acest detaliu trebuie remarcat cu deosebire – are în titulatură pentru prima dată numele corect al limbii noastre. Ea deschidea la începutul anilor '90 ai secolului trecut perspective spectaculoase, nebănuite anterior în abordarea identității etno-lingvistice a românilor dintre Prut și Nistru și prefigura cu perseverență și curaj în paginile sale școala, gândirea și simțirea românească, demers continuat pe tot parcursul existenței sale."

Teatru

BABA DOCHIA
Trei legende româneşti
Scenariu radiofonic de Costin Tuchilă

În iarna lui 2005, Redacția Teatru a Societății Române de Radiodifuziune a montat un spectacol radiofonic care are la bază un scenariu al subsemnatului dedicat legendelor legate de „Zilele Babelor" (sau „Zilele Babei", „Baba Dochia", „Baba Marta") și difuzat pe spațiul tradițional al teatrului radiofonic pentru copii, de duminică dimineața. Intenția mea era de a-i familiariza, într-o formă cât mai atrăgătoare, pe tinerii ascultători, și nu numai pe ei, cu credințe desprinse din mitologia românească, acelea care dau o încărcătură specială primei decade a lunii martie (mai exact, nouă sau douăsprezece zile, în funcție de regiuni și variante). ***Baba Dochia****, redifuzat de multe ori de atunci, este un triptic, rezultat în urma comparării mai multor legende românești și mai ales a variantelor acestora. Ce și cât am reușit din punct de vedere artistic, nu eu sunt cel potrivit să spună. Ceea ce pot însă să apreciez este realizarea artistică: interpretarea excelentă a actorilor care m-au onorat, muzica lui Paul Urmuzescu, foarte sugestivă, nu ușor de interpretat de actrița care joacă cele trei roluri principale, Delia Nartea (dacă ascultați spectacolul la radio sau pe internet, aș sugera să observați mai ales dificultatea ritmică și de intonație a cântecului din final). Și, firește, regia artistică a lui Vasile Manta și montajul inspirat până la cel mai mic detaliu. (****C. T.****)*

Fata de împărat

Personajele:

Împăratul
Dochia
Slujnica
Primul curtean
Al doilea curtean
Mesagerul
Dumnezeu
Păstorul

În sala unui castel. Rumoare.

Împăratul: Nu vreau să mai aud de peţitori! Să terminaţi odată cu suitele astea de feciori care tocesc scările castelului!

Primul curtean: Măria-ta, au fost numai feciori de împărat!

Al doilea curtean: Unul mai chipeş ca altul…

Împăratul: De împărat sau nu, am spus că n-o dau!

Primul curtean: Dochia e frumoasă, voinică şi pe deasupra isteaţă şi cuminte. De ce să mai aştepţi, Măria-ta? Sunt atâţia peţitori. Ar trebui să te bucuri.

Împăratul: Dochia e prea tânără. Încă nu i-a venit vremea de măritat. Eu hotărăsc când şi cu cine o să se mărite. Peţitorii ăştia n-o vor pe ea, vor averile mele…

Al doilea curtean: Nu te mânia, Măria-ta. Ieri, bunăoară, flăcăul care a venit cu o întreagă suită era plin de daruri. Unul dintre supuşii tăi l-a iscodit. Venea de departe şi părea un om bogat, dacă socotim cât de darnic a fost.

Primul curtean: Am putea să facem o alianţă…

Împăratul: Nu! Hotărârea mea e neclintită. *(Se aud zgomote, voci, zăngănit de arme în plan secund.)* Ce-i asta? Ce se-aude?

Al doilea curtean: Un mesager. Cum de a intrat aici?

Împăratul: Cine eşti şi cine te-a trimis?

Mesagerul *(apropiindu-se; precipitat)*: Măria-ta, am fost atacaţi! Cetatea de graniță a căzut!

Împăratul: Nu se poate! Cine v-a atacat?

Mesagerul: Împăratul țării vecine, care amenință de-atâta vreme. O zi întreagă au bătut tunurile, din zori. Iscoadele noastre au fost prinse.

Împăratul: Nemernicilor, veți fi pedepsiți! Am ordonat să vegheați zi și noapte.

Mesagerul: Măria-ta, a fost un atac îngrozitor. Erau mulți. Straja din turn a numărat cel puțin douăzeci de tunuri. Ne-au lovit zidurile din față și în același timp ne-au atacat fortificațiile din spate. Aveau niște scări de asalt cum n-am mai văzut. Când au dat foc pulberăriei, oamenii noștri n-au mai putut face nimic. Seara, cetatea era în flăcări.

Împăratul: Unde ți-e comandantul?

Mesagerul: Comandantul cetății și câțiva ofițeri au fost răniți și luați prizonieri. Eu am scăpat cu greu împreună cu doi arcași. Am gonit pe cai toată noaptea ca să ajungem aici.

Primul curtean: Măria-ta, adună oastea țării!

Al doilea curtean: Va trebui să-i aşteptăm la strâmtoare. Cetățile din munți să încerce să reziste cât mai mult.

Împăratul: Strângeți degrabă sfatul țării! Ne așteaptă un război greu.

Trecere muzicală.

Dochia *(cântă)*: ***„De-acuma înainte***
N-a mai fi ninsoare,
Ci tot cald și soare,
Zile călduroase,
Plăcute, frumoase."

Slujnica: Ce cânți tu, Dochia, prințesa mea?

Dochia *(îngândurată)*: Un cântec trist…

Slujnica: Nu pare deloc trist. Unde l-ai auzit? Nu seamănă cu niciunul din cântecele de la curte.

Dochia: E trist, draga mea, când zilele frumoase nu sunt pentru mine. Mă tot întreb ce mi s-a ursit, să fiu tot singură pe lume… Tata nici n-a vrut s-audă de mine, mă crede încă o copilă care trebuie să mai crească. Cine să-l convingă?

Slujnica: Nu trebuie să pui la inimă, Dochia. Împăratul le știe pe-ale lui. A fost învins, s-a simțit trădat și noi toți am trecut prin urgie. Acest război a fost o grea lovitură și dacă împăratul nu avea înțelepciunea de a renunța la luptă, cine știe unde-am fi ajuns.

Dochia: Jurământul lui de vasalitate va fi respectat? Tu trebuie să știi.

Slujnica: Cum să știu eu, o biată slujnică?

Dochia: Tu și alți servitori de la curte știți mai bine ce se întâmplă. Eu am ieșit atât de puțin din odaia mea în ultimul timp. Castelul ăsta e parcă tot mai urât, tot mai rece… Zidurile lui mă îngheață…

Slujnica: Dar tot nu mi-ai spus de unde știi cântecul.

Dochia: L-am auzit anul trecut. Era o primăvară timpurie, îl cânta un păstor pe-aici, pe-aproape.

Slujnica: Vremea e înșelătoare, Dochia…

Dochia: Glasul tău îmi pare schimbat. Tu-mi ascunzi ceva… De două zile nu ești în apele tale… Ce s-a întâmplat?

Slujnica: Sunt tot felul de zvonuri. Tatăl tău…

Dochia: Cu el nici nu pot vorbi. Tună și fulgeră în fiecare zi, se simte trădat pesemne…

Slujnica: Soarta ne dă înfrângerea ca să vedem ce ne lipsește.

Dochia: Ce vrei să spui cu vorbele astea? Ce-mi ascunzi?

Slujnica *(ezitând)*: Împăratul e la strâmtoare… De-aceea poate că e furios și nu-ți vorbește.

Dochia: Nu-nțeleg. Eu am avut întotdeauna încredere în tine. Spune-mi odată!

Slujnica: N-aș vrea să te amărăsc și mai mult…

Dochia: Îți poruncesc să-mi spui!

Slujnica: Promite-mi că nu faci un gest necugetat.

Dochia: Haide odată, dezleagă-ți limba! Sunt totuși fata împăratului, nu mă trata ca pe o servitoare!

Slujnica: Doi dintre sfetnicii cei mai apropiați ai tatălui tău spuneau că împăratul care ne-a cucerit a mai pus o condiție.

Dochia: Ce condiție? Spune-mi mai repede, nu mă mai fierbe.

Slujnica: Te vrea de soție.

Dochia: Cum asta? Și tata ce spune?

Slujnica: Atât am putut afla, furișându-mă pe lângă ei.

Dochia: Nu se poate! Poate că e o uneltire, o răzbunare mârșavă a acestor curteni fățarnici.

Slujnica: Nu, Dochia, sunt oamenii cei mai credincioși ai împăratului nostru. Acesta e adevărul.

Dochia: Ești sigură?

Slujnica: Sigură, Dochia. Eu nu te-am mințit niciodată.

Dochia: Atâta amar de vreme i-a alungat pe toți flăcăii care m-au pețit și acum… Cumplită soartă. Pleacă! Lasă-mă singură!

Slujnica: Cum îți e voia, prințesa mea. *(Pleacă.)*

Trecere muzicală.

Dochia: Castelul ăsta e o temniță. Fiecare zi în plus înseamnă să mă condamn singură. Să fiu măritată cu de-a sila? Și cu cine? Cum să scap? Învață-mă, Doamne. Dă-mi gândul cel bun. *(Efecte care pregătesc apariția vocii lui Dumnezeu.)*

Dumnezeu *(voce ciudată, de departe)*: Dochia! Dochia!

Dochia: Mi s-a părut? Cine mă strigă? A cui e vocea asta?

Dumnezeu *(același joc)*: Domnul e alături de tine, Dochia. Schimbă-ți veșmintele, să nu te cunoască nimeni și fugi. Pune-ți o furcă de tors în brâu, ia turma de oi a tatălui tău și fugi în munți. Nimeni să nu bage de seamă că ești fata împăratului.

Dochia: Doamne, îți mulțumesc că mi-ai arătat calea. *(După o pauză, cu ton precipitat.)* Trebuie să mă grăbesc… Furcă de tors? Unde să găsesc? Dacă-i cer servitoarei, s-ar putea să dau de bănuit. Nu! A, mi-am amintit, da, da! Poate că și aici e mâna lui Dumnezeu. Doica mea torcea în serile lungi de iarnă și furca ei a rămas într-o ladă veche. Trebuie s-o caut. *(Caută, zgomote.)* Asta e. Mâine în zori o să plec. Ce spunea servitoarea? Vremea e înșelătoare în aceste zile de februarie. O să îmbrac douăsprezece cojoace. Cu ele în spate nimeni n-o să știe cine sunt. O să prind momentul când straja ațipește, după cântatul cocoșilor și o să mă furișez pe poteca din spate.

Trecere muzicală.

Dochia: Dacă până acum nu s-a luat nimeni după mine înseamnă că am scăpat. Planul meu a fost bun. *(În plan îndepărtat, lătrat de câine și vocea Păstorului.)*

Păstorul *(de departe, cu ecou)*: Hei, cine ești? Cum ai ajuns în pustietatea asta?

Dochia *(încet)*: Numai de n-ar trimite câinii… Doamne, ce să-i răspund? Și-a dat seama că sub cojoacele astea se-ascunde un om. Altfel n-ar fi strigat.

Păstorul *(același joc)*: Nu-mi răspunzi? *(Ecoul repetă.)*

Dochia: Dacă strig, recunoaște că-i o voce de femeie. Să-ncerc totuși să-mi schimb glasul. *(Strigă, îngroșându-și vocea.)* Nu te teme, sunt un păstor ca și tine! Oile mele au coborât în vale!

Păstorul *(același joc)*: Umblă cu grijă! Vremea e înșelătoare. *(Ecoul repetă.)*

Dochia: Înșelătoare? De ce li se pare înșelătoare? La fel îmi spunea și servitoarea, când m-a auzit cântând. N-are de ce să-mi fie teamă. Domnul mi-a arătat calea și toate semnele sunt de primăvară. Iarna nu mai are putere și, chiar dac-ar avea, n-am de ce să mă sperii. Am atâtea cojoace iar furca de tors o să-mi poarte noroc. Dar ce vorbesc eu de iarnă? Luna martie e aproape. E-adevărat că anul trecut pe vremea asta era ger. Și-n copilărie, îmi amintesc că erau zăpezi uriașe. Mereu cei de la curte mă vedeau cum înfrunt nămeții. Cădeam, mă rostogoleam, dar nici că-mi păsa… „Ce vitează e fata împăratului nostru!", ziceau ei. Eram în stare să mă lupt cu troienele o zi întreagă… Uf, mi-e cald.

Razele soarelui au reușit să pătrundă prin desișul pădurii. Se zărește o poiană. O să mă odihnesc puțin când ajung acolo… Mă așteaptă un urcuș greu. N-am ajuns decât la poalele muntelui. Ce-ar fi să scot un cojoc? *(Zgomot.)* Da, e mai bine așa, mai bine…

Trecere muzicală.

Dacă m-ar fi văzut cineva, ce și-ar fi închipuit?… Nu mai arăt a fată de împărat. Singură în pustietatea asta, luptând cu muntele. Da… dar crestele munților îmi par mai prietenoase decât castelul pe care l-am părăsit. Au trecut… Chiar, câte zile au trecut de când am plecat? Zece… Nu, unsprezece! Unsprezece, pentru că în fiecare zi am scos câte un cojoc și mai am unul. Unul singur, și tot mi-e cald. Mai am puțin de urcat și o să ajung în vârf. Acolo mă pot odihni în voie. De-atâtea zile n-am văzut urmă de om. Nu m-a urmărit nimeni. Cine spunea că munții sunt plini de primejdii? Astea sunt povești născocite de oameni din frică… Eu n-am de ce să mă tem. E-atât de frumos aici, în munți! Am scăpat de toate grijile, nu mă mai pândește nimeni. Nu mai tremur la gândul că voi fi măritată cu de-a sila. Împăratul cu războaiele lui, curtenii aceia lipsiți de orice credință, gata oricând să trădeze, au rămas departe… Aici nu mă mai pândește nimeni. Iar când o să cred eu că e bine, o să mă întorc printre oameni…

Trecere muzicală mixată cu cântecul Dochiei:

„De-acuma înainte,
N-a mai fi ninsoare,
Ci tot cald și soare
Zile călduroase,
Plăcute, frumoase."

Cântecul ăsta, pe care l-am auzit de mult, se potrivește așa de bine acum… Parcă a fost inventat pentru mine. Astăzi am aruncat și ultimul cojoc. Așa, în cămașă, în sfârșit nu mai mi-e cald. N-am de ce să mă tem. Aici, pe creasta muntelui, a dat colțul ierbii. În curând, pajiștea va fi plină de flori. Gata, iarna nu mai are putere. *(Strigă.)* Hei, e adevărat? *(Ecoul răspunde:* ***…Adevărat, adevărat!)*** Parcă a răspuns cineva. *(Râde.)* Cine să răspundă în pustietatea asta! M-am speriat degeaba: era ecoul. Ce zi o fi asta? *(După o pauză.)* Dacă socotesc bine, ar trebui să fie prima zi a lui martie. Da, nu cred că mă-nșel. Prima zi a lui martie… *(Se stârnește vântul.)* Ce-i asta? Vântul s-a stârnit din senin. Doamne, ce nori negri! Cerul s-a întunecat. Sunt nori de furtună. Și plouă! Dar nu e ploaie obișnuită, e-amestecată cu fulgi de zăpadă.

Efecte: vânt, furtună, care vor însoți ultima parte a monologului. Atmosfera devine dramatică.

Am coborât puțin și m-am ascuns sub un brad. În prima zi am crezut că e o glumă, că ploaia asta înghețată se va opri repede. Dar a început să ningă de-a binelea. Vântul dacă a stat câteva ceasuri… Nu mai pot, mi-e frig. *(Tremură.)* Ieri, pentru prima dată, m-am gândit să mă întorc. N-o să pot rezista așa, numai în cămașă, zile întregi. Simt că îngheț. Nu mai pot… *(Plânge.)* Dar cum să mă întorc? Când m-am uitat în jos, de aici, de pe creasta muntelui, mi-am dat seama că nu e cu putință. Prăpastia pe care am văzut-o e uriașă. Trebuie să fii pasăre ca să scapi cu viață… *(Devenind treptat furioasă.)* Doamne, de ce mă pedepsești? Mi-ai arătat calea, la îndemnul tău am fugit. Cu ce ți-am greșit? Dumnezeule, de ce mă părăsești? Am crezut că ești cel mai bun și mai înțelept. Am

crezut în tine! De ce ai dezlănțuit urgia, de ce ești nedrept? De ce, Doamne?... *(Hohot de plâns.)*

Furtuna continuă. Efecte care sugerează atmosfera fantastică.

Dumnezeu: Eu te-am scăpat din mâna împăratului care vroia să te ia cu de-a sila. Ți-am arătat calea, Dochia. Iar tu, drept mulțumire, ridici acum glasul împotriva mea. Pentru nesocotința ta, am să te pedepsesc, Dochia. Am să te prefac într-o stâncă împreună cu oile tale. Stânca va rămâne veșnic acolo, pe culmea muntelui și îți va purta numele, Dochia. Chipul tău va fi de-acum de piatră, bătrân ca toate stâncile muntelui. Iar oamenii vor numi cele douăsprezece zile ale lui martie, cu ploi și furtuni, Zilele Babei.

Dochia *încheie cu un strigăt fantastic.*

Muzică de final.

Crainicul: Din legendă numesc oamenii primele zile ale lui martie ***Babele: Baba Dochia*** sau ***Baba Marta***. Pe lângă străvechea poveste a Fetei de împărat, în Bucovina există și o alta.

Soacra și nora

Personajele:

Baba Dochia
Nora ei
Îngerul
Dumnezeu
Un sătean

Atmosferă de sat. În plan îndepărtat, zgomot de sanie cu zurgălăi.

Baba Dochia: Afurisită muiere! Stai toată ziua degeaba! N-ai învățat nimic de la mine, care muncesc ziulica întreagă! Ți-am spus să dai apă la animale, dar tu, ți-ai găsit!... Ce, crezi că mănâncă omăt?

Nora: Am dat, mamă soacră... De ce mă certi?

Baba Dochia: Ești o leneșă și, pe deasupra, mai și minți! Ce-o fi găsit fiu-meu la tine?

Nora: Nu mă mai certa, că nu ți-am ieșit niciodată din vorbă, fac tot ce-mi spui...

Baba Dochia: Ba să te duci învârtindu-te! Că te stâlcesc în bătaie! *(Iese furioasă trântind ușa.)*

Nora: Of, bine c-a plecat... E ca o furtună. Când intră în casă, îmi vine să mă fac nevăzută. Nu pot să-i intru în voie. Tună și fulgeră, mă trimite de două ori după aceeași treabă și nu e mulțumită niciodată. Parcă face cu tot dinadinsul ca să mă chinuiască. N-am auzit-o spunându-mi o dată o vorbă bună... Bine i-au mai zis Baba Dochia... Să nu mă audă. *(Râde.)* Ba-ba Do-chia. Ăsta e nume de zgripțuroaică. Rea ca o scorpie. Da, doar e născută-n zodia scorpiei... *(Schimbând tonul.)* Ieri am umblat de dimineață până seara prin sat, după fân și câte și mai câte... Și tot n-a fost bine. Seara s-a înfuriat, că-mi venea să fug unde-oi vedea cu ochii. Am plâns toată noaptea... Bine că nu m-a auzit, că atât îmi mai trebuia! Niciodată nu e bine. Nu pot să-i intru-n voie, și pace! *(Zgomote în plan îndepărtat.)* Aoleu, se întoarce! Nici n-am apucat să-mi trag sufletul...

Baba Dochia *(intrând furioasă)*: Iar stai degeaba!

Nora: Da' ce trebuia să mai fac? Să mut lavița și scaunele prin casă, numai ca să-mi fac de treabă?...

Baba Dochia: Taci, obraznico! Cum n-ai ce să faci? Îți dau eu de lucru. Pune apă la fiert!

Nora: Am pus, mamă soacră!

Baba Dochia: Ascultă-mă. Mâine dimineață, iei oile, le duci în pădure să pască, îți pui și furca de tors la brâu, ca să nu-mi stai să lenevești toată ziulica. Acum e primăvară.

Nora: Primăvară? Mâine abia e întâi martie și zăpada nu s-a topit.

Baba Dochia: Taci! Mâine o să fie cald, să nu mă-nveți tu pe mine! În pădure să strângi fragi. Să nu te pună diavolul să-mi vii seara fără fragi, că nu știu ce-ți fac…

Nora *(uimită)*: Fragi la-ntâi martie! Da' unde să găsesc?

Baba Dochia: E primăvară și-ai să găsești! Leneșo!

Trecere muzicală.

Nora: Ce ger e! Pădurea e înghețată. Nu se vede nici măcar o pasăre. Nu e niciun zgomot. Totul pare amorțit. Altădată mai zăream câte-o căprioară, o veveriță care urca grăbită pe un trunchi de copac. Acum, nimic. Doar frunze veștede de astă-toamnă, prin zăpadă. Baba Dochia m-a trimis înadins, ca să scape de mine. Zgripțuroaică bătrână! Fragi? Unde să găsesc fragi la-nceput de martie? Poate doar în povești… Parc-o aud cum o să-mi strige din nou: „Leneșo, nepriceputo, nu vrei să faci nimic!" Să mai și torci pe-o vreme ca asta… Când o să mă vadă cu lâna netoarsă, când o să vadă că oile sunt aproape înghețate… Nici nu vreau să mă gândesc. M-apucă plânsul. *(Când începe să plângă, se aude un zgomot ciudat care prevestește apariția Îngerului, eventual fâlfâit de aripi.)* Ce se-aude? Ce zgomot a fost ăsta? Pare din altă lume…

Îngerul: Nu te speria. Sunt un înger.

Nora: Un înger aici?

Îngerul: Dumnezeu m-a trimis să fiu de folos oamenilor.

Nora *(plângând)*: Lasă-mă, n-ai cum să-mi fii de folos!

Îngerul: De ce plângi?

Nora: E o poveste lungă… Și nu e pentru îngeri.

Îngerul: Spune-mi-o, te ascult.

Nora *(ezitând)*: Soacra mea e o zgripțuroaică. Orice-aș face, nu pot să-i intru în voie.

Îngerul: Cum o cheamă pe zgripțuroaica asta?

Nora: Oamenii îi spun Baba Dochia.

Îngerul: Ea te-a trimis în pădure pe frigul ăsta?

Nora: N-a mai avut cum să mă pedepsească, ce să mai scornească, după ce m-a certat zile întregi. Și-atunci m-a trimis să pasc oile și m-a pus să iau furca de tors, ca să nu stau de pomană. Când o să vadă diseară că n-am tors deloc, o să mă snopească în bătaie…

Îngerul: Pe vremea asta să torci?

Nora: Da, și pe deasupra mi-a zis să nu mă întorc dacă nu-i culeg fragi.

Îngerul: Fragi? Numai printr-o minune dumnezeiască ai putea să-i găsești.

Nora: Ce să fac, îngerule?

Îngerul: Întoarce-te acasă. Poate că soacră-ta n-a știut ce vreme e afară și de aceea te-a trimis. Spune-i că primăvara n-a venit încă. Nici vorbă de fragi. Fragii nu cresc sub zăpadă. Întoarce-te acasă, nu te teme.

Nora: Acasă m-așteaptă iadul.

Trecere muzicală.

Baba Dochia: Mi-ai adus fragi ori ba?

Nora: Da' de unde să-ți aduc? Afară e ger, oile sunt aproape înghețate, munții, acoperiți de zăpadă. Am căutat toată ziua, dar n-am putut găsi nicăieri…

Baba Dochia: Minți, afurisito! Cine știe pe unde mi-ai stat cât e ziulica de lungă! O să-ți vin eu de hac. Nu ești bună de nimic, nici lâna n-ai tors-o iar animalele sunt flămânde.

Nora: Unde să fi găsit iarbă bună de păscut? Poienile sunt înghețate.

Baba Dochia: Nu e adevărat! Am văzut eu că zăpada s-a topit. N-am mai pomenit asemenea muiere mincinoasă!

În fiecare zi o să te trimit, nemernico! Să-ți iasă lenea și minciunile din cap! Că nu ești bună de nimic!... Uite ce e: mâine te duci din nou și dacă nu-mi aduci fragi, o să am eu ac de cojocul tău!

Trecere muzicală.

Nora: E a treia zi de când umblu prin frig. Simt că nu mai pot. Dacă și astăzi mă-ntorc fără fragi, Baba Dochia o să mă omoare. N-am văzut-o niciodată mai furioasă și mai pornită împotriva mea. Și-a pus în minte să mă piardă... Alaltăieri, când a apărut îngerul, am crezut că o să am în el o nădejde... M-am înșelat. N-o să mai vină... Cine să m-ajute? *(Efect care sugerează apariția Îngerului.)* A, iată-l! S-a-ntors.

Îngerul: Să crezi în ceea ce vezi. Eu sînt trimisul Domnului.

Nora: Am mai auzit vorba asta. Mi-ai spus să mă duc acasă și s-o lămuresc, dar cum să mă înțeleg cu scorpia asta fără inimă? E-n stare de orice grozăvie. Unde să-i găsesc eu fragi la-nceput de martie?

Îngerul: Ai răbdare. Dacă ai să m-asculți și ai să-mi urmezi sfatul, totul se va sfârși cu bine.

Nora: Cu bine? Ce bine poate fi ăsta?

Îngerul: Nu te mânia și nu ridica glasul împotriva mea.

Nora: Mi-e frig, mi-e foarte frig...

Îngerul: Ascultă-mă. Adună lemne, fă focul, chiar aici, în pădure. După ce ai să te încălzești puțin, o să-ți spun ce ai de făcut. Ai încredere în mine. *(Pleacă – fâlfâit de aripi.)*

Nora: Visez sau a fost aievea? Când eram mică, mama îmi spunea povești cu zâne și eu adormeam. Visam și a doua zi, când mă trezeam din somn, aveam impresia că povestea continuă. Totul era atât de frumos... *(Schimbă tonul.)* O, Doamne! Oare chiar a fost îngerul tău? Nu, nu trebuie să mă îndoiesc. L-am văzut, nu mă-nșel. Era un înger. Poate că are un plan. Să adun câteva vreascuri uscate și să fac focul. Lemne sunt din belșug în pădure. Dacă m-ar vedea Baba Dochia, ce-ar fi la gura ei?! *(Zgomote. Face focul.)* Of, nu trebuie să mă mai gândesc la scorpia asta. Fie ce-o fi! *(Focul se aude din ce în ce mai tare.)* Unde mi-e furca de tors? O lăsasem lângă mine. *(Brusc, uimită.)* Dumnezeule! Asta e una dintre minunile tale! Toată lâna a fost toarsă iar eu nici nu m-am atins de ea!

Îngerul *(apărând pe neașteptate)*: Nu te mira, ascultă-mă și fă întocmai ce-ți spun. Pune cărbuni în vasul de metal până ce-l umpli. Nu întreba de ce.

Nora: Da, îngerule, îl umplu. *(Zgomot.)*

Îngerul: Scoate-ți acum năframa de pe cap și acoperă cu ea vasul. Leag-o bine. Ești gata?

Nora: Nu înțeleg. La ce poate servi năframa mea?

Îngerul: Fă întocmai cum ți-am spus.

Nora: Am acoperit vasul cu năframa și am legat-o strâns. Dar fragii? Unde o să găsesc fragi?

Îngerul: Urmează-mi sfatul. Ia oile și du-te acasă. Când ai să ajungi, să-i dai de îndată soacrei tale vasul legat cu năframa. Dar ai grijă, nu cumva să descoperi vasul până acasă, că nu va fi bine. *(Îngerul dispare.)*

Nora: A plecat... Nici măcar n-am apucat să-i mulțumesc.

Trecere muzicală.

Baba Dochia *(furioasă)*: Te-ai și întors? Ce, îți era teamă că-ngheți? Când aveam anii tăi, alergam cât e ziua de lungă și nu mă văitam.

Nora: N-am zis nimic, mamă soacră. Am făcut tot ce mi-ai cerut. M-ai trimis trei zile la rând cu oile și m-am dus. Am răbdat de frig și-n fiecare zi am luat-o de la capăt...

Baba Dochia *(imitând-o în batjocură)*: Ai răbdat de frig și-ai luat-o de la capăt. *(Cu ton obișnuit.)* Ai tors lâna?

Nora: Am tors-o.

Baba Dochia: Și vasul ăla, ce-i cu el? Ai vreo comoară înăuntru, de nu vrei să-l lași din mână?

Nora: Ți l-am adus ție.

Baba Dochia: Ce-i în el?

Nora: Dă la o parte năframa și-ai să vezi.

Baba Dochia *(încercând să-și rețină uimirea)*: Fragi!

Nora: După fragi m-ai trimis…

Baba Dochia: Păi vezi, când caută omul, găsește! *(Schimbând tonul.)* Hai, du-te la culcare. Hai, hai, mai repede! *(Singură.)* Cum o fi găsit afurisita fragi? *(Mănâncă.)* Ptiu, și ce buni sunt… Da' tot o să-i vin eu de hac, o mântuiesc eu. Crede că mă bucur că mi-a adus fragi? Mâine, dis-de-dimineață, am să plec binișor cu oile la păscut, fără să m-audă. Leneșă cum e, are să doarmă și când s-o trezi singură cu toate pe cap!… Hi, e bun planul. Dacă afurisita a găsit fragi în pădure, înseamnă c-a venit primăvara. Vremea s-a muiat. Totuși o să iau cu mine douăsprezece cojoace, să nu-mi fie frig, dacă plec de cu noapte.

Trecere muzicală. Cântat de cocoși. Zgomote de căruță.

Un sătean *(oprind caii)*: Mătușă, unde-ai plecat cu noaptea-n cap?

Baba Dochia: Vezi-ți de drum, măi omule!

Săteanul: Da' ce-ai luat atâtea cojoace cu matale?

Baba Dochia: Ei, iac-așa, ca să se mire unii ca dumneata!

Săteanul: Hai, mătușă, urcă-n căruță, că-i fi obosit mergând pe jos.

Baba Dochia: Cum să urc, măi omule, nu vezi că merg cu oile la păscut?

Săteanul: Astea-s oile matale?

Baba Dochia: Da' ale cui să fie? Sau crezi că le-am furat?

Săteanul: Nu-ți fie cu supărare. Ia, mă miram și eu așa… Apoi, asta nu-i vreme să pască oile. Sănătate, mătușă! Hai, voinicii moșului! Dii!… *(Nechezat de cai; căruța se îndepărtează.)*

Baba Dochia: Ce mai vroia și ăsta? Nu-i din satul nostru, că l-aș fi cunoscut. Ce i s-o fi părut de mirare? N-o mai fi văzut muiere îmbrăcată în cojoace? Când o vedea noră-mea c-am luat toate cojoacele… Leneșă și mangosită, o să stea toată ziua în casă, cu ochii pironiți la fereastră. Așa face întotdeauna, mă pândește. Cum intru-n curte, începe să trebăluiască prin casă, doar-doar oi crede c-a dat hărnicia peste ea. Nu, de data asta n-o să-i fac pe plac. S-aștepte mult și bine. *(Lătrat de câini în plan secund.)* Ăștia-s câinii boierului. Boierul doarme la ora asta. Ar fi bine să nu mă vadă slugile lui păcătoase… Pădurea e aproape. Dacă mi-o fi cald, oi mai scoate din cojoacele astea și văd eu, găsesc un loc unde să le ascund. Oare chiar sunt fragi în pădure? Când am trimis-o pe noră-mea, eram sigură că n-o să găsească și, când colo, s-a-ntors cu-o bucurie de fragi. Să fi pierdut eu șirul zilelor? Să fie ceva necurat la mijloc?

Accent muzical.

Plouă sau mi se pare? Plouă, dar ce ploaie… E înghețată. Numai să nu sufle vântul. *(Zgomotul ploii, din ce în ce mai tare.)* Cojoacele au început să se ude și atârnă greu. Dar ce spun eu, lâna asta s-a făcut leoarcă. Ce-o fi fost în capul meu să mă îmbrac în cojoc? „Babă nebună", cum zicea moșu' când îl apucau pandaliile… Cine-i mai intra și ăluia în voie? Ptiu, că afurisit mai era până l-a adunat Dumnezeu, că toată ziua mă boscorodea… Pe o ploaie ca asta, îmbrăcată în cojoace, parcă ai un bolovan în spate… N-am încotro, trebuie să scot măcar unul. Dac-o ține ploaia asta câteva zile, am să le lepăd pe toate. Parcă adie un vântișor călduț. Ei, n-o fi dracu' așa de negru, s-o opri ea, ploaia…

Trecere muzicală.

„O să te pedepsească Dumnezeu, scorpie!" Cine-mi zicea așa? Și de ce să mă pedepsească pe mine Dumnezeu? Ce, am făcut eu vreun rău cuiva?

Dumnezeu *(voce fantastică, de departe)*: Ți-ai chinuit nora și ai vrut s-o dai pierzaniei. Ai ridicat glasul împotriva Domnului și ai nesocotit legile mele!

Baba Dochia *(după o pauză)*: Al cui a fost glasul? Nu e nimeni prin preajmă… Aiurez? Nu, s-a auzit limpede o voce. De unde să fi venit?… Sau vremea asta rea îmi ia mințile? De douăsprezece zile plouă și ninge. Cojoacele s-au stricat. Ude cum sunt, or să putrezească. *(Tremură.)* Ce frig s-a făcut! A, cum nu mi-a venit în minte? Să fac repede un foc… Acum, că ploaia parcă s-a mai potolit. Dacă reușesc să adun lemne destule și fac un foc mare, poate se mai usucă și unul din cojoacele astea mai subțiri și la noapte nu mai tremur de frig. *(Pași, zgomote, adună lemne.)* Ei, acum Babă Dochie, să te văd! *(Aprinde focul. Zgomotul focului va fi păstrat în plan secund, până când începe cântecul.)* Iaca, am reușit. Și ce frumos arde!

Cântă: ***„Focușor,***
Focușor,
Călduros
Și fălos,
De-ar fi și-un moșneag frumos
Tare mi-ar fi de folos!”

Ptiu, da' ce-mi trece prin cap? Moșneag… Nu, nu-mi trebuie. *(Vânt puternic. Zgomote, atmosferă supranaturală.)* Ce vânt înghețat! Și s-a făcut noapte… Focul! S-a stins focul. Doamne, până mâine am să îngheț! *(Tremură. Efecte fantastice care pregătesc apariția vocii lui Dumnezeu.)*

Dumnezeu: Eu am trimis ploaia și vântul din aceste zile de martie. Te pedepsesc fiindcă ai ridicat glasul împotriva mea și ai nesocotit legile mele! Am să te prefac în stâncă, Babă Dochie, pe tine și oile tale! De departe, oamenii vor crede că sunteți vii. Dar rămâneți pentru vecie de piatră!

Efect fantastic mixat cu muzică de final.

Crainicul: Legendele **Babei Dochia** sunt răspândite în toate regiunile românești. **Zilele Babei**, care încep la 1 martie, sunt douăsprezece sau nouă, după o variantă din Banat a legendei.

Lâna albă

Personajele:

Baba Dochia
Dragomir, fiul ei
Nora
Dumnezeu
Sfântul Petru
Primăvara

Atmosferă ușor fantastică.

Dumnezeu: Petru!

Sfântul Petru: Da, Doamne.

Dumnezeu: Ce-or mai face oamenii, Sfinte Petru? N-am mai fost de mult pe pământ. Îți amintești de când?

Sfântul Petru: Să tot fie un an, Doamne, sau chiar mai mult.

Dumnezeu: Ce s-a mai întâmplat pe pământ? Ai aflat, Petru?

Sfântul Petru: Am aflat că oamenii s-au înrăit, Doamne. Se poartă tot mai urât unii cu alții, nu mai au milă. Îi macină neîncrederea și ura, Doamne.

Dumnezeu: Ce-mi spui tu, Petru? Nu mai au milă?

Sfântul Petru: Așa cum auzi, Doamne.

Dumnezeu: Se vede că am lipsit mult… Să coborâm pe pământ, Sfinte Petru. Dar să ne ferim să le ieșim în cale oamenilor, dacă vrem să mai îndreptăm ceva din răul pe care-mi spui că-l fac.

Trecere muzicală.

Dumnezeu: Ce ținut e acesta, Petru?

Sfântul Petru: Din câte știu, Doamne, oamenii îi spun Almaș, după numele muntelui care se înalță în zare.

Dumnezeu: Cred că am mai fost pe-aici, dar e mult de-atunci. Îmi amintesc că erau oameni mândri, dar harnici.

Sfântul Petru: Și cu credință în Dumnezeu.

Dumnezeu: Atunci, nu e nimic de îndreptat.

Sfântul Petru: Afară doar dacă nu sunt prea mândri…

Dumnezeu: O să aflăm, Petru. Să mai zăbovim puțin.

Sfântul Petru: Cum e voia ta, Doamne. *(În plan îndepărtat, zgomotul unui pârâu. Se aude o femeie plângând.)*

Dumnezeu: Auzi, Petru?

Sfântul Petru: Da, Doamne.

Dumnezeu: Apropie-te și vezi de ce plânge femeia aceea. *(Pași. Zgomotul apei și plânsul ajung în prim-plan.)*

Sfântul Petru: Ce faci tu aici și pentru ce plângi?

Nora *(plângând)*: Cum să nu plâng? Soacră-mea mi-a poruncit să fac lâna asta neagră albă ca neaua. E a doua zi când o scarmăn și o spăl. Cum s-o fac albă? Mâinile aproape că mi-au înghețat și sînt pline de răni. Cum să nu plâng?

Sfântul Petru: Ascult-o pe soacra ta și muncește mai departe.

Nora: Nu i-am ieșit niciodată din vorbă, dar asta nu e cu putință. Cum să fac eu această lână albă? Mă chinuiește în fiecare zi, mă pune la muncile cele mai grele dar acum le-a-ntrecut pe toate.

Sfântul Petru: Încearcă, nu te da bătută și Dumnezeu te va ajuta. *(Pleacă.)*

Accent muzical.

Dumnezeu: Ai aflat, Petru, care e pricina supărării?

Sfântul Petru: E o femeie din sat, pe care soacră-sa o batjocorește. I-a pus gând rău și ca să scape de ea, a trimis-o cu un sac de lână neagră s-o spele până o va face albă. Femeia e la capătul puterilor.

Dumnezeu: Ai avut dreptate când mi-ai spus că răutatea oamenilor n-are margini.

Sfântul Petru: Fă o minune, Doamne, numai înțelepciunea ta o poate izbăvi.

Trecere muzicală.

Nora *(tremurând)*: Mă ustură mâinile de când spăl lâna asta. Cu ce-am greșit oare? Baba Dochia nu mai știe ce să născocească pentru a-mi face zilele amare… Dacă aș avea unde să fug, m-aș duce și nu m-aș mai uita înapoi. M-am rugat la Dumnezeu să mă scape de chin. Dar nu m-a auzit… Dragomir nu iese din vorba maică-sii. Ce noroc am avut și eu la măritiș! Altul, dacă ar fi auzit o asemenea neghiobie, ar fi pus picioru-n prag. Dar omul ăsta al meu, nimic. Dă din cap ca prostu' și tace. Astăzi, m-am jurat că e ultima zi când mai încerc să albesc lâna. O mai las puțin în apă, să văd… Cât am spălat-o, cine știe, s-o mai albi puțin… *(Efect fantastic.)* Ia s-o scot. *(Zgomot.)* Nu văd bine? Ba da, a început să se albească. Nu-mi vine să-mi cred ochilor, dar nu mai e neagră. *(După o pauză.)* Ce spun eu că nu mai e neagră? Lâna s-a făcut albă ca neaua. Dumnezeu m-a ajutat, rugăciunile mele n-au fost zadarnice… Și vremea s-a-ncălzit. Sunt semne de primăvară. Nu mai am de ce să mă tem, o să dau fuga acasă. Parc-o văd pe Baba Dochia cu mutra ei schimonosită, când o vedea lâna albă… N-o să-i vină să creadă c-am reușit. Și ca să-i fac în ciudă, o să-mi pun și câteva flori în păr. În luncă au răsărit ghioceii… *(Pleacă.)*

Trecere muzicală.

Nora: Ți-am făcut pe plac și am spălat lâna. Acum e albă.

Baba Dochia *(prefăcută)*: Ei, vezi, dacă-mi dai ascultare… Ziceai că nu se poate. Da', ia vino-ncoace! Cine ți-a pus flori în păr? Ai vreun drăguț?

Nora: Lasă-mă-n pace! Nu-ți ajunge cât m-ai chinuit?

Baba Dochia: Nerușinato! Asta nu-i treabă curată…

Nora: Lasă-mă, mamă soacră. Florile le-am cules singură din luncă.

Baba Dochia: I-auzi, Dragomire! Nu zici nimic?

Dragomir: Păi eu de unde să știu, mamă, le-o fi găsit în luncă.

Baba Dochia: Atunci, fătul meu, dacă a venit primăvara, mâine să te scoli de cu noapte și să te pregătești de plecare.

Dragomir: Da' unde vrei să plecăm?

Baba Dochia: Trebuie să plecăm la munte cu oile și caprele noastre. Gata, iarna s-a dus!

Dragomir: Mă tem că mai are încă putere și ne-a prinde vreo viforniță…

Baba Dochia: Viforniță? De unde viforniță în luna lui Mărțișor? Ce, ți s-o fi făcut frică? Semeni cu taică-tu, numai el se gândea de două ori și când se-apuca de treabă, îl lua somnul… Ia, ascultă aici!

Cântă: ***„Dacă nu m-am temut eu de Făurari,***
Care e cu frânghiile tari,
Apoi pe Mărțișor,
L-oi lega binișor
Cu un teișor
Și l-oi trage prin ciurișor!"

Dragomir: Prin cântece am mai auzit eu minuni, da'…

Baba Dochia: Ba să taci și să nu te pui de-a curmezișul. Mâine plecăm. O să iau nouă cojoace cu mine, așa, să n-am a mă teme… Tu, Dragomire, să-ți iei fluierul, ca să-mi cânți dacă mi-o fi urât.

Trecere muzicală.

Dragomir: Iarba nici n-a răsărit și potecile sunt desfundate. Ce idee să plecăm cu oile acum, la-nceput de martie! Bietele animale n-au ce să pască. Ferească sfântul să dea vreo ploaie ori să se pornească vântul!...

Baba Dochia: Ce tot spui tu acolo, Dragomire? De unde ploaie și vânt, nu vezi ce senin e? Când ai mai văzut vârful muntelui ca acum? Ia, mai bine ia seama să nu pierdem oile...

Dragomir: Săracele, aleargă și behăie care încotro, fiindcă nu găsesc un fir de iarbă.

Baba Dochia: Ba, poate te găsesc eu pe tine cu-n băț pe spinare! Oile se bucură și ele de venirea primăverii. De cald ce e, am aruncat în fiecare zi câte-un cojoc. Dragomire, fluieru'ăla l-ai luat degeaba, bag seamă!

Dragomir: Nu, mamă. Ziceai că vrei să-ți cânt, după obiceiul cel vechi.

Baba Dochia: Cântă-mi, Dragomire, că n-am îmbătrânit așa de tare și-oi mai putea juca.

Dragomir: Să joci? Da' ce-ți veni?

Baba Dochia: Și de ce să nu joc? Nu mă vede nimeni în pustietatea asta. Hai, ia fluieru' și cântă!

Dragomir: Cânt, maică.

Joc popular la fluier. Baba Dochia începe să joace.

Baba Dochia: Zi-i, Dragomire, zi-i mai cu foc! *(Melodia de joc continuă pe sub replica Babei Dochia.)* ...Uite-așa! Uite-așa, fiule! Cum jucam la tinerețe! Dacă m-ar vedea oamenii din sat, nu le-ar veni să creadă că sunt Baba Dochia! Zi-i, Dragomire, că-i zici bine! *(Treptat, peste melodia de joc începe să se audă zgomotul vântului.)* Ptii, da'știi că-ncepe să-mi fie frig?!... S-a pornit vântul. Dar ăsta nu e vânt de primăvară. *(Tremură.)* E rece ca gheața. Parcă stă să ningă. Și nu mai am niciun cojoc. Dragomire, oile s-au îngrămădit una în alta... Doamne, Dumnezeule, ce e asta? Ninge cu fulgi mici și înghețați în luna lui mărțișor. *(Melodia la fluier se aude în continuare, dar devine treptat tot mai lentă.)* Dragomire, cum mai poți cânta pe-asemenea vreme? Parcă ai un sloi de gheață la gură, în loc de fluier.

Primăvara *(voce fantastică)*: Joacă, Babă Dochie!

Baba Dochia: Ce-a fost asta? Cine a vorbit?

Primăvara: Eu, Primăvara.

Baba Dochia: Primăvara? Cum primăvara?...

Primăvara: Așa cum auzi. *(Batjocoritor.)* Ei, Babă Dochie, cum îți place primăvara? De ce nu joci, că fiul tău îți cântă? Nici nurorii tale nu i-a fost prea frig când a spălat toată ziua, în apă rece, lâna cea neagră! Și după ce-a făcut-o albă, a găsit flori! De ce nu joci, Babă Dochie? *(Melodia de joc se stinge treptat.)*

Baba Dochia: Hei, unde ești? Tu, care vorbeai! Ai dispărut?... Dragomire! *(Nici un răspuns.)* Dragomire, de ce nu răspunzi? *(Pași. După o scurtă pauză, strigăt de groază.)* Aaaa! Dragomire, Dragomire! Fiul meu, ai înghețat! Doamne, parcă e de piatră! Și ține în gură un fluier de gheață! Și eu... simt că mă prefac în piatră! *(Efecte fantastice mixate cu cântecul Dochiei.)*

Cântecul Dochiei:

Mărțișorul dispăru,
Frigul iarăși începu
Cu viscole tot mai crunte,
Și baba-ngheță pe munte,
Dimpreună cu-a ei turmă.
Ea cu Dragomir în urmă
Și cu turma ce-a avut
Stani de piatră s-au făcut.
Spun că stanul babei crunte,

Cu-a ei capre și oi multe,
Până azi se văd pe munte,
Iar de lâng-a ei picioare
Iese-o apă curgătoare.
Călătorii de-o privesc
Își fac cruce și-o feresc.

Muzică de final.

Spectacolul a fost difuzat în premieră absolută duminică, 6 martie 2005, ora 9.00, la Radio România Actualități. Regia artistică: Vasile Manta. Distribuția: Delia Nartea (Dochia și Nora), Adriana Trandafir (Baba Dochia), Gelu Nițu (Împăratul), Virginia Rogin (Slujnica), Ion Arcudeanu (Primul curtean), Mihai Verbițchi (Al doilea curtean și Un sătean), Cosmin Șofron (Mesagerul și Îngerul), Alexandru Georgescu (Dumnezeu), Andrei Barbu (Păstorul și Dragomir), Ion Siminie (Sfântul Petru), Daniela Ioniță (Primăvara), Cătălin Rusu (Crainicul). Muzică originală de Paul Urmuzescu. Producător: Irina Soare. Regia de montaj: Radu Verdeș. Regia de studio: Janina Dicu. Regia tehnică și muzicală: Mihnea Chelaru.

Spectacolul poate fi ascultat la adresa: https://www.youtube.com/watch?v=oW2tUadHAsA

”Dumnezeu: Eu te-am scăpat din mâna împăratului care vroia să te ia cu de-a sila. Ți-am arătat calea, Dochia. Iar tu, drept mulțumire, ridici acum glasul împotriva mea. Pentru nesocotința ta, am să te pedepsesc, Dochia. Am să te prefac într-o stâncă împreună cu oile tale. Stânca va rămâne veșnic acolo, pe culmea muntelui și îți va purta numele, Dochia. Chipul tău va fi de-acum de piatră, bătrân ca toate stâncile muntelui. Iar oamenii vor numi cele douăsprezece zile ale lui martie, cu ploi și furtuni, Zilele Babei.”

Cronicar de teatru

CITITUL DE PIESE

Gheorghe Miletineanu

Regizor, profesor, critic de teatru

Părinții m-au dus foarte devreme la teatru, ținând ei ca eu să devin cândva un om cultivat, iar dragostea de teatru fiind parte integrantă din acest concept. Bineînțeles, au procedat cu discernământ și la început m-au dus la „Țăndărică" și la spectacole pe care le puteam înțelege fără explicații. Nu știau nici ei, nu știam nici eu că la un moment dat teatrul o să devină pentru mine profesiune. Fapt e că am început să citesc piese de teatru foarte devreme, din curiozitate și de plăcere. Mai târziu dramaturgia a intrat în „bibliografia obligatorie" și la Universitate, și la Institutul de teatru. Mărturisesc că, devenind lectură obligatorie, cititul de piese a ajuns – uneori – împovărător. A trebuit, de pildă, să citesc odinioară, printre altele, țin minte, un text de Aleksandr Petrovici Sumarokov, un autor din secolul al XVIII-lea, un dramaturg care a jucat un rol important în cristalizarea dramaturgiei rusești ca domeniu al artei, dar care astăzi – și asta nu de ieri, nu de-alaltăieri – nu mai e jucat de niciun teatru, nici chiar în propria lui patrie. Cu lectura asta m-am chinuit, nu ascund asta, destul de tare…

N-aș putea spune că admirabilii mei pedagogi au trebuit să mă învețe să descifrez sensurile unui text dramatic, deși, firește, m-au ajutat să fac ordine în cap prin lecturile pe care le făceam și în informațiile pe care le primeam permanent prin aceste lecturi și în legătură cu ele. Aveam deja oarecare experiență în materie de citit dramaturgie – dacă n-ar fi fost decât incursiunile pe care le făceam încă din adolescență prin secretariate literare. Mai târziu aveam să-mi îmbogățesc experiența de cititor de piese, îndeplinind intermitent și oficiul de secretar literar în diverse teatre prin care am bântuit.

Am făcut târziu cunoștință cu recomandarea marelui Meyerhold în legătură cu modul optim de a citi piese de teatru – te așezi, te apuci de citit și nu te ridici de pe scaun până când nu termini de citit piesa. Din nefericire, existența cotidiană ne hărțuiește destul de tare încă din tinerețe și de aceea înțeleptul sfat nu este întotdeauna aplicabil. Oricum, ajuns la vârsta pe care o am acum, pot afirma, fără să mă fălesc prostește, că mă orientez binișor în dramaturgia lumii, și în cea clasică, și în cea modernă, chiar dacă aceasta din urmă mă crispează câteodată la lectură – n-am parvenit încă să-l iubesc pe Samuel Beckett, deși n-am nicio îndoială asupra faptului că e un dramaturg foarte important, care a deschis o cale nouă în scrisul dramatic al lumii.

În ambiția mea nebunatică de a face un post-doctorat, mi-am ales ca temă un dramaturg despre care auzisem și care îmi și fusese recomandat de colegi demni de încredere, un autor mai puțin celebru decât Shakespeare sau Cehov, dar neîndoielnic foarte, foarte mare: Michel de Ghelderode. Așa că am citit cam toate piesele care i-au fost tipărite – a scris peste șaizeci, după unii, după alții, peste optzeci – și o parte au rămas inedite până în ziua de azi. Și, fiindcă nu vreau să scriu o monografie despre acest autor de teatru – sunt destule, și unele strălucite, ci vreau să cercetez relațiile lui Michel de Ghelderode cu lumea și literatura înconjurătoare – trebuie să citesc o sumedenie de texte care se află „de jur împrejurul" dramaturgiei marelui scriitor, și nu numai în Belgia lui natală, ci mai peste tot în Europa. Ghelderode era un tip ciufut și recunoștea cu mare greutate că a suferit influența cuiva. Dar e cert că n-a apărut prin generație spontanee, iar opera lui a purtat necontenit un anumit dialog cu tot ce se scria pentru teatru primprejur.

Nu e de crezut, dar la timpul său am studiat faimoasa punere în scenă de către Meyerhold a *Încornoratului mărinimos*, faimoasa piesă a lui Fernand Crommelynck, fără să citesc piesa, care îmi era, pe atunci, practic imposibil de obținut. Am umplut acum lacuna din cunoștințele mele, citind aproape toate piesele dramaturgului – o stea de prima mărime pe firmamentul artei teatrale. Mai bine mai târziu decât niciodată!

Pandemia, împiedicându-mă să mă duc la teatru și să scriu despre spectacolele văzute, mi-a creat mult timp disponibil pentru lecturi, în primul rând de piese, dar nu numai. Firește că n-am să-i duc dorul virusului Corona atunci când, într-o bună și frumoasă zi, o să se termine cu el, până una-alta însă profit de carantină cu nerușinare.

Unde bat eu cu toate aceste considerații foarte personale?

Unul dintre gândurile mele e în legătură cu delicata problemă a alegerii pieselor pe trebuie să le citesc – acum nu mai primesc de la nimeni recomandări bibliografice, trebuie să decid singur. Și oricât de bine m-aș orienta în dramaturgia lumii, mereu descopăr inadmisibile goluri și se întâmplă adesea să greșesc. Îmi propun să-mi adâncesc cunoștințele despre dramaturgia romantică și mă apuc de una dintre piesele istorice ale lui Alexandre Dumas-tatăl – a scris peste o sută de piese, unele în colaborare, și nu citisem nici una, deși ele fac parte din fondul de aur al teatrului romantic. Spre surprinderea mea, ele nu sunt deloc o „lectură ușoară", nu se citesc așa cum se citeau pe vremuri *Cei trei mușchetari* – piesele astea îți cer să ai despre istoria Franței cunoștințe pe care nu le poți căpăta decât cercetând foarte pedant toate notele de la subsol din textul editat în zilele noastre.

În aceeași campanie a mea de cunoaștere a unor zone din dramaturgia lumii pe care le-am frecventat mai puțin, am făcut o cură de Ödön von Horvath. Cunoșteam din creația lui de autor dramatic cele trei piese care revin, când și când, dar nu foarte des, în repertoriile teatrelor – *Povestiri din pădurea vieneză*, *Credință, iubire, speranță*, *Cazimir și Caroline*. Dar în scurta lui carieră de scriitor, care i-a fost retezată la nici 37 de ani de un accident stupid petrecut pe vreme de furtună în centrul Parisului, von Horváth a scris enorm, câteva romane și aproape douăzeci de piese, una mai bună decât cealaltă – un bun prieten, reputat teatrolog, îl consideră pe von Horvath genial. E foarte păcat că multe din scrierile lui nu sunt traduse și opera dramatică a lui von Horváth nu e cunoscută așa cum ar merita să fie. Una dintre piesele lui e, după mine, o veritabilă capodoperă, o piesă în care von Horváth a îmbinat strălucit comedia și melodrama, cu atenția care-l caracteriza pentru cercetarea psihologică în profunzime a personajelor și fără nici o prejudecată în privința caracterelor acestora, o piesă care prelucrează într-un mod original o legendă cunoscută în cultura franceză, legenda materializată în masca mortuară a *necunoscutei din Sena*.

Chiar și în zonele de dramaturgie universală pe care se presupune că le cunosc binișor, cum e, de pildă, teatrul romantic, sunt destule lucrări, chiar ale unor dramaturgi pe care i-am citit, piese care nu sunt socotite – și nici nu sunt – capodopere absolute, dar a căror citire bucură intelectul și sufletul, și produce desfătare. Ce om de teatru nu știe ce înseamnă *„Sturm und Drang"*, dar câți au citit piesa lui Friedrich Maximilian von Klinger de la titlul căreia se trage numele întregii mișcări artistice? În afara hotarelor Germaniei câți știu de teatrul lui Jakob Michael Reinhold Lenz, personajul enigmatic care i-a inspirat lui Georg Büchner o splendidă nuvelă, Lenz fiind autorul, printre altele, al bijuteriei dramatice intitulate *Der Hofmeister* (*Profesorul particular*).

În sfârșit, am învățat încă din tinerețe să analizez textele dramatice pe care le citesc, să *desprind* tema și ideile lor centrale, să apreciez capacitatea autorilor de a-și organiza materialul, conturând caracterele și desenând conflictul piesei. Sigur, e vorba aici, mereu, de o primă analiză a acesteia, nu de o cercetare în adâncime, cum ar fi cea pe care o cere redactarea unui eseu. Dacă ajungi la această fază a analizei unui text clasic mai trebuie să te întrebi nu numai ce spune textul astăzi cititorilor și eventual spectatorilor lui, ci și de ce trebuie (sau nu trebuie) el pus în scenă – munca regizorului se încalecă uneori cu acest fel de analiză literară în adâncime, care răspunde și la întrebarea cum trebuie pus în scenă textul.

Cititul de piese a rămas pentru mine o plăcere și o bucurie, fiind în același timp o îndeletnicire fără de care nu poate funcționa nici o instituție teatrală care se respectă. Trag nădejde că atunci când va fi să mă despart de teatru, de viață în general, asta o să se întâmple înainte ca plăcerea și bucuria cititului de piese să se stingă și lectura pieselor de teatru să devină pentru mine o ocupație enervantă, căreia i te dedici pentru că n-ai încotro.

Tel Aviv, Israel

„Am făcut târziu cunoștință cu recomandarea marelui Meyerhold în legătură cu modul optim de a citi piese de teatru – te așezi, te apuci de citit și nu te ridici de pe scaun până când nu termini de citit piesa."

Proză scurtă

ATOPOTATOS

Răzvan Nicula

Prozator, eseist
Membru al Uniunii Scriitorilor
din România

Cu zgomot sec, amenințător, briciul îi aluneca pe obrazul înspumat din belșug. Harșt! Harșt! ca un mârâit amenințător al destinului. Bunicul său, cândva frizer de meserie, de mult plecat în raiul frizerilor, chemat acolo pentru că nimeni nu era mai demn decât el să-i radă barba și să-l tundă pe Dumnezeu, îl învățase că distincția unui bărbat se dovedește în două feluri: să se bărbierească în fiecare dimineață și, neapărat, când o face, să folosească un brici. Chiar amintea de el, de bătrân, în dese rânduri, atunci când, pentru a se impune în fața altora, le imputa folosirea acelor lame de plastic, moderne, mizere, obișnuite, cu care s-ar putea descurca orice copil. Cu adevărat, din punctul lui de vedere, briciul și bărbieritul erau însemnele distincte ale bărbăției.

Ruben Totre avea patruzeci și trei de ani. Un brunet înalt, cu ochii albaștri, mereu bărbierit și tuns regulamentar. Era atrăgător deși, privit separat, nasul, drept, prea mare, intra în dezacord cu buzele subțiri pe care le umbrea și cu rotunjimile privirii, stricând, altfel, o uniformitate perfectă a trăsăturilor. Își dezveli dinții albi într-un rânjet, privindu-se mulțumit, turnându-și în palmă câteva picături de loțiune după ras care să-i calmeze pielea. Trase șuierător aer în piept, ca de fiecare dată când își simțea arzând obrajii și pielea gâtului. Apoi, fluierând vesel, decise în sinea lui că acea zi, chiar dacă nu va fi diferită de celelalte, va fi una bună. Una foarte bună, deosebită de toate cele pe care le trăise în ultima lună. Decisese să uite ce se întâmpla în afara pereților casei sale. Să ignore spaima, teroarea care se răspândise ivindu-se de nicăieri – „Nu, nu de nicăieri, din supa de liliac prost fiartă a unui chinez", striga uneori Ruben amenințând cu pumnul spre îndepărtata Chină și spre flămânzii ei care ar fi mâncat orice. I-ar fi lăsat să mănânce orice, de ei nu-i păsase niciodată, orice, numai zilele lui să nu le mănânce. Dar în oriceul acela pe care l-ar fi permis Ruben, fuseseră incluse patru săptămâni care trecuseră, și încă altele care urmau la rând.

Când știrile despre noul virus începuseră să apară, nu le luă în seamă. Mai târziu, pe măsură ce se intensificau, pe jumătate neîncrezător, pe jumătate zeflemitor, le lua în derâdere, le contesta, le dovedea absurditatea la mesele din interiorul barurilor pe care le frecventa, concluzionând că totul este o teamă la fel de îndreptățită ca aceea a copiilor care, în întunericul nopților, își spun povești cu fantome. Curând, însă, lucrurile se precipitară. Din pricina valului de îmbolnăviri, guvernele fuseseră obligate să treacă de la recomandări la restricții. În lupta pe care omenirea nu intenționa să o piardă, nu mai era loc doar de scurte spoturi publicitare care promovau igiena și evitarea contactului social pe cât posibil. Era nevoie de măsuri mai hotărâte. La început, ca o surpriză pentru Ruben, ca o lovitură de măciucă în moalele capului, închiderea barurilor. Unde și-ar mai fi putut exprima cu convingere tăria opiniilor, în fața câtorva cunoscuți, în timp ce-și tulbura cu îndârjire privirea și mintea, comandând pahar după pahar, până la orele mici ale dimineții? Apoi, după baruri, închiderea tot mai multor locuri susceptibile de contact social: școli, muzee, teatre, biblioteci, cinematografe. Degeaba le scrâșnea Ruben celor pe care-i numea prieteni în receptorul telefonului: „Lumea își trage storurile în fața unei păcăleli. Noi suntem în vârful lanțului trofic, nu un virus care nu-i poate face rău nici degetului meu mic!" Dar opiniile lui Ruben nu aveau valoare pentru nimeni. Și nici dorințele sale. Din acest motiv, oricât și-ar fi dorit ca modul de viață pe care-l avea să continue, se văzu nevoit să se supună acelei retrageri pe care o condamna ca fiind rușinoasă, între pereții propriei case. Mai întâi, deoarece biblioteca în care lucra fusese închisă. Ruben se revoltă, blestemă virusul, se declară împotriva unei asemenea idei, de a închide clădirea aceea plină de cărți cărora el le știa numărul, le ținea socoteala, pe care le împărțea cu

dispreț celor care-i călcau pragul, fiind mai mult ca sigur că le vor returna necitite sau citite pe jumătate. În acea clădire și în barurile pe care le frecventa era imperiul lui Ruben. În asta stătea puterea lui, în superioritatea afișată, în disprețul cu care împărțea cărțile, între arcadele bibliotecii și la mesele barurilor în care înfiera prostia umană, societatea pe care o considera de nimic și, mai ales, oamenii. Comesenii săi îl ascultau fără să-l contrazică preferând să nu-i dezlănțuie și mai mult manifestările de nemulțumire. Pentru că Ruben nu accepta să fie contrazis. Nu era nimeni pe lume care să-i găsească contraargumente, considera el, dar, mai ales, își închipuia că nu era nimeni demn să o facă. Bibliotecar-șef la una dintre cele mai importante și mai mari biblioteci din oraș, Ruben Totre devenise, în timp, deținătorul adevărului absolut.

Nu dură mult până când se declară interdicția de părăsire a locuințelor fără motive întemeiate. Măsura nu numai că îl șocă, dar îl făcu să și spumege mânios, cu atât mai mult cu cât nevoia sa de spectatori nu mai putea fi satisfăcută. Ruben nu era cu adevărat sociabil, dar era genul de om căruia îi plăcea să se audă vorbind, mai ales în momentele în care avea un auditoriu pe care să-l impresioneze. În conversații obișnuia să se rezume la propria persoană și la propriile sentimente, condimentându-și spusele cu informații culese din cărți, nu prea multe și repetate mereu până când toți apropiații lui le învățaseră pe de rost. Îi învățară și mânia și potopul de înjurături pe care le elibera rămas captiv între pereții locuinței sale, fără să-și mai poată păcăli singurătatea.

Ruben Totre nu mai avea nici mamă, nici tată – deși unii dintre cei care nu-l plăceau spuneau că acesta ar fi un lucru bun, pentru că altfel i-ar vinde. Nu avea nici nevastă, nu avusese niciodată și nici nu-și dorea să aibă vreuna, nu avea nici copii. Avea câțiva amici de pahar, dar prieteni adevărați nu, îi îndepărtase pe toți prin nestatornicia și egoismul său. Și atunci când imperiul pe care și-l crease, biblioteca și barurile, se nărui, se trezi obligat să-și înfrunte singurătatea. După prima săptămână în care purta convorbiri interminabile cu cei pe care-i declarase prieteni, aceștia începură să-i evite apelurile telefonice. Aveau și ei spaimele lor, familiile lor, prietenii lor, grijile și gândurile lor pe care cronofagul Ruben nu le putea polariza. La mijlocul celei de-a doua săptămâni se trezi singur: se ridică din patul în care dormise singur, se bărbieri înfruntându-și imaginea reflectată în oglindă, își bău cafeaua singur, urmări știrile singur și le comentă. Tot singur. Încercă să vorbească singur, așa cum o făcea de obicei, dar de data aceasta își vorbea doar sieși și reuși să se plictisească pe sine. De sine. Și de ziua aceea cumplită care părea că nu se mai termină când, enervat, nu avea starea necesară să

citească o carte, nu mai îndrăznea să deschidă televizorul din pricina știrilor care prevesteau sfârșitul lumii, o nenorocită de zi în care telefonul nu-i mai suna și din el nu mai învingea distanța nicio voce în fața căreia Ruben să se răsfețe, să se lamenteze, să-și plângă libertatea pierdută și să-și declare risipit acel fragment de viață.

În acel moment Ruben renunță pentru câteva clipe la sine și înțelese că virusul schimba lumea într-un fel în care el nu ar fi putut să o facă niciodată. Nici atunci când perora în fața paharelor, din spatele lor, nici când condamna lumea scuipând-o în față pentru căile greșite pe care o apucase. Și mai înțelese că, înspăimântată, lumea începea să se adapteze. Nu mai conta nimic din ceea ce invocase în discuțiile interminabile care-i lipseau – nici teoria conspirației de care se agățase, nici inducerea terorii cu ajutorul mass-media, nici gradul de periculozitate al virusului, mult mai mic decât cel prezentat cu atâta îndârjire. O vreme chiar susținuse că nu există niciun virus, dar abandonă repede acea opinie. Înțelese că indiferent de condiții, omenirea nu va căuta decât să supraviețuiască. Nu să-și schimbe căile, nici să își îndrepte erorile. Doar să trăiască. Și încerca să se agațe de viață și să supraviețuiască prin mijloace proprii, de una singură, pentru că Dumnezeu și îngerii lui pe care, când se enerva, Ruben îi

cobora din ceruri pe pământ, renunțaseră să se mai uite în jos și să-i poarte grija. Ca și Ruben, omenirea trebuia să-și înfrunte singurătatea. Și să se salveze prin fiecare individ în parte. „Cum se poate salva fiecare?", se întrebă, incapabil să înțeleagă că nimeni nu avea nevoie de ajutorul pe care multă vreme crezuse că el îl dă oamenilor. Nu tuturor, doar celor pe care îi accepta în anturajul său.

Cobora în fiecare zi la magazinul de la parterul blocului în care locuia. Își făcea câteva cumpărături de care nu avea nevoie și se uita la oameni. Le căuta semne de viață în ochi, încerca să le audă de pe buzele acoperite de măști. Se întorcea acasă nemulțumit, bodogănind cu câte unul la fel de nemulțumit ca el de cele întâmplate, dar și mai mult îl supăra ceea ce numea submisivitatea majorității. Oricât cârteau, purtau regulamentar masca, cei mai mulți și mănușile, până și Ruben, și își vedeau de viață. Scopul supraviețuirii era esențial și lumile lor nu se opriseră, așa cum se întâmplase cu a lui Ruben Totre. „Constrângerile de natură socială sunt necesare, fără ele nu am mai avea rebeli", se adresă într-o noapte zeflemitor unui auditoriu imaginar, declarându-se singurul rebel din univers, unicul apărător al drepturilor oricărei persoane, dar mai ales al drepturilor propriei persoane. Observă că în scurt timp, toată hărmălaia pe care se obișnuise să o ignore când, cu capul în pământ, se strecura pe străzile și pe străduțele orașului, se mutase în mediul online. Dezbaterile care s-ar fi putut purta la mesele din barurile care-și închiseseră ușile se purtau în mediul virtual între oameni care deși nu se cunoșteau, sau se cunoșteau prea puțin, încercau să-și impună vocea și propria rațiune în fața celorlalți. Ruben îi urmărea în tăcere, pufnind disprețuitor, râzând, alteori, manifestându-și superioritatea doar față de sine, considerându-se prea important pentru a interveni, a corecta sau a contrazice și chiar pentru a susține opinii pe care le-ar fi împărtășit, dar erau inacceptabile pentru că nu fuseseră exprimate de el. Egocentrismul lui, infatuarea, nevoia de a fi considerat ca unicitate și irepetabilitate omenească îl făceau pe Ruben să se îndepărteze de oameni, așa cum o făcuse, de altfel, și când virusul nu-i furase încă libertatea. Dar mai constată încă un lucru care-l supără: în realitate, lumea nici nu se oprise. Cei care nu puteau lucra de acasă, expunându-se pericolului îmbolnăvirii, se prezentau la locul de muncă. Ceilalți, mai norocoși, nu se trezeau ca Ruben cu scopul manifest de a mai muri puțin, cât mai repede, până la ora de culcare, ci își începeau programul de lucru din confortul propriei case. Scriitorii – ca bibliotecar cunoștea destui – își anunțau deja viitoarele opere pe tema noului virus, muzicienii organizau concerte live din sufragerie sau dădeau lecții utile celor care doreau să cânte la un instrument. Profesorii predau online, bucătarii îi învățau pe ceilalți să gătească, până și femeile, femeile de consumație, pe care Ruben le disprețuise întotdeauna, își ofereau serviciile într-un mod nou, celor care ar fi dorit să le aibă. Doar el, Ruben, nu avea niciun scop în niciuna din zilele în care deschidea ochii și nu avea utilitate pentru nimeni. Era doar șeful unei biblioteci care-și zăvorâse ușile și arcadele și-și ținea ascunse cărțile până și de ochii celui care se pretindea a fi stăpânul lor.

Fusese indispus toată ziua, deși încerca să ignore sentimentul greu care începuse să-i scurme pieptul. Lumea nu se oprise, dimpotrivă, și dovedea cu cea mai cumplită dintre cruzimi că are nevoie de oameni, dar nu și de Ruben Totre. El îi era inutil. Sub impresia unei libertăți desăvârșite, îl lăsase să-și bată joc de sine, râdea de el ca de un bufon de la circ, îi privea îngăduitoare fanfaronadele tocmai pentru că nu era bun de altceva, niciodată nu se arătase bun de altceva. Greutatea acelui niciodată îl zdrobi abia seara când, așezat confortabil în fotoliu, descoperi o nouă înregistrare a unuia dintre muzicienii care-i marcaseră adolescența și tinerețea. Își strâmbă buzele într-un rictus de nemulțumire când își dădu seama de la primele acorduri că ritmul melodiei fusese schimbat. Nu mai era acela care-l binedispunea de fiecare dată, cântecul devenise unul mai blând, mai nostalgic, mai trist. Parcă potrivit pentru momentul în care gura lui Ruben se deschise a mirare și ochii i se măriră din pricina șocului. Bărbatul care cânta din propria sufragerie nu mai avea nimic în comun cu amintirea pe care i-o păstrase Ruben. Nu mai era bărbatul vesel, cu zâmbet larg, cu părul blond lăsat să crească până la baza gâtului. Nici ochii nu-i mai erau la fel. Culoarea nu și-o schimbaseră, dar își pierduseră strălucirea. Starul rock care apărea în mintea sa de fiecare dată când îi auzea câte o melodie, devenise un bătrânel obosit. Un bătrânel cu părul în totalitate alb, cu șanțuri adânci săpate de timp în colțul ochilor, cu ochii mai apoși, mai melancolici, mai triști. Până și vocea părea că i se târăște, ca lumea care-i aruncase lui Ruben Totre în față propria inutilitate, în loc să se înalțe explozivă spre ceruri, împletită cu sunetul puternic al instrumentelor.

Când înregistrarea se încheie, Ruben, încă sub imperiul șocului, o reluă. Privi toată noaptea chipul acela străin. Străin din pricina ravagiilor timpului, pentru că altfel, trăsăturile nu i se schimbaseră. Dimineața, fără să fi dormit, Ruben se privi în oglindă. În adâncul ochilor obosiți, dincolo de ei, din adâncurile ființei sale, văzu răzbătând teama. Nu numai că își descoperise inutilitatea. Nu numai că și-o înțelesese. Dar realiza că nu va mai avea timp să schimbe nimic. Își privea cu spaimă chipul, căutându-i semnele de îmbătrânire, observându-le deja,

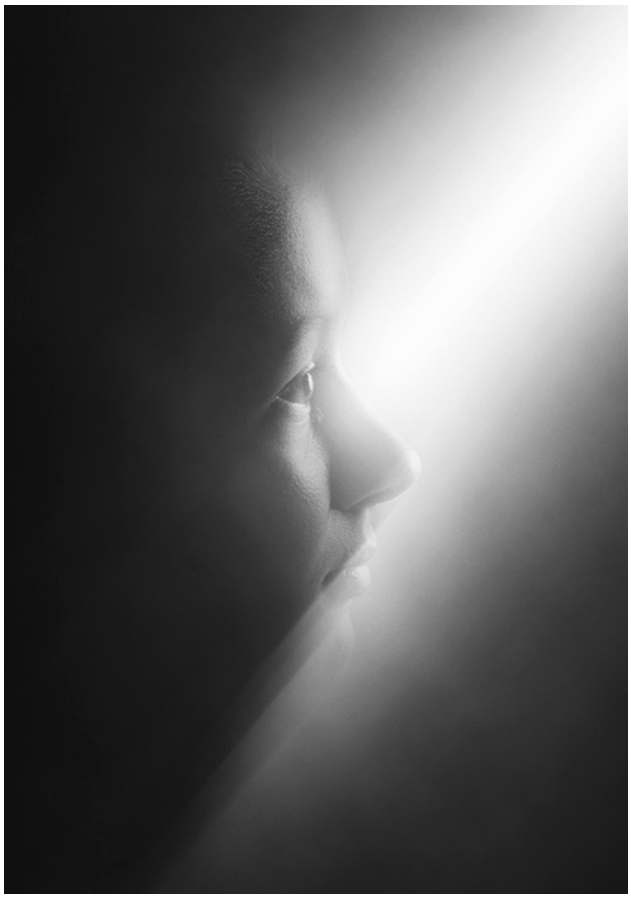

minunându-se de ele: cele câteva firișoare din colțul ochilor; ridurile de expresie mai pronunțate; părul de la tâmple, unde se strecuraseră câteva fire argintii. Nu se bărbieri câteva zile și se cutremură când își găsi în barbă fire albe, multe fire albe, mult mai multe decât descoperise în cap.

Ruben Totre se privea în oglindă când se bărbierea, mulțumit de frumsețea sa pe care o confirmau nu numai oglinda ci și femeile. Dar înțelegea că, în realitate, nu se privise deloc cu atenție. Nici măcar el nu se luase cu adevărat în serios, asemenea lumii. Pentru el lumea nu contase niciodată, doar optica ei asupra lui. Oamenii care nu-l considerau o minune nu aveau ce căuta lângă el. Prefera laudele. Iubea lingușirile. Adora puterea pe care o avea asupra oamenilor, de a-i reduce la tăcere și, atunci când le permitea să vorbească, să o facă doar pentru a-i aplauda lui calitățile. Lumea îl mințise. Și oamenii îl ajutaseră să se mintă. Nu era cu nimic special – un trup ca orice trup, o minte ca orice minte, un suflet despre care cei mai mulți, părăsindu-l, spuseseră că lipsește. Nu virusul era cel care îl învinsese. Nici lumea. Ruben Totre se învinsese pe sine însuși, omul decent care ar fi putut deveni, permițându-și să se îndepărteze și de cei care îl iubiseră, și de sine. În alte momente, în care buna dispoziție i s-ar fi citit pe chip, ar fi clamat retoric, ridicându-și mâinile înspre cer: „Singurătate să fie numele tău". Așa cum îi clamase Adamei într-o noapte pe niște străduțe neumblate: „Frumusețe să fie numele tău"! Apoi îi prinsese mâna, o trase aproape de el și o sărută, parcă pentru a-i pecetlui botezul. Adama rămăsese frumoasă. Nu se putea altfel. Ochii ei căprui și blânzi, buzele cărnoase, fața ovală, tenul alb, sânii rotunzi pe care Ruben iubea să-i privească – iubea, chiar și când ea, nemulțumită, îi spunea: „Asta nu este iubire, Ruben". O contrazisese de multe ori, la fel cum ea îl contrazisese pe el. „Oamenii pot iubi diferit", îi spusese, și apoi nu o mai căută vreme de o săptămână. Adama rămăsese frumoasă, și fizic și sufletește. Spaima de un virus nou, unul care învrăjbise lumea și o făcuse să se ascundă în case, nu o atinsese. Nu o urâțise. Pe Ruben, da. Adama nu era inutilă, Ruben da. Își căută înfrigurat telefonul. Cu inima strânsă, aștepta să-i răspundă. Vocile li se împletiră multă vreme. Ore întregi. Și în acea zi, și în cea care urmă. Ruben îi vorbi despre inutilitate. Ea îi vorbi despre iubire și-i spuse că l-a iubit în ciuda ușurătății sale și a frivolității. Ziua, Adama lucra. Noaptea îi stătea lui alături, în convorbiri interminabile, până apăreau zorii. Se obosea de dragul lui, se încercăna pentru el. Iar el se hrănea cu ea, umplându-și golul din suflet, făcându-și pierdută inutilitatea. Măcar îi era util ei; sufletului ei. Ruben începu să ignore virusul. Situația pe care o crease. De multe ori, chiar îl uita. Își aducea aminte să-l blesteme doar când îi spunea ei cât de mult ar dori să o țină în brațe. Adama zâmbea. Nu-i spunea, dar uneori se temea de el. Nu de noul Ruben pe care acesta îl declarase, de vechiul Ruben. „Julian Huxley susținea că factorii culturali sunt mai importanți decât cei biologici în determinarea evoluției", îi spuse el într-o seară. Acoperindu-i oftatul, continuă: „Stârpitura asta de virus nu o să facă nimic, nu o să schimbe nimic. O să învățăm să trăim cu el și nu o să ne mai pese. Nu o să ne mai sperie". Adama spera totuși într-o schimbare, una care să permită tandreții ei să nu se risipească. Și sufletului ei să nu fie aruncat în vânt.

*

Cu zgomot sec, amenințător, briciul îi aluneca pe obrazul înspumat din belșug. Harșt! Harșt! ca un mârâit amenințător al destinului. După câteva minute își dezveli dinții albi într-un rânjet, privindu-se mulțumit, turnându-și în palmă câteva picături de loțiune după ras care să-i calmeze pielea. Trase șuierător aer în piept, ca de fiecare dată când își simțea arzând obrajii și pielea gâtului. Apoi, fluierând vesel, decise în sinea lui că acea zi, chiar dacă nu va fi diferită de celelalte, va fi una bună. Una foarte bună, deosebită de toate cele pe care

le trăise în ultima lună. Își bău cafeaua, răsfoi fără prea mare atenție paginile unei cărți, apoi, după ce prânzi, se întinse pe canapea și dormi două ore. Se trezi, încercă să-și amintească ce a visat, apoi o apelă pe Adama. Știa că este la serviciu, dar trebuia să-și pună în aplicare hotărârea:

– Mi-e dor de tine, se lingușì cu voce mieroasă.

Îi ascultă absent vorbele, concentrându-se mai mult pe timbrul vocii ei.

– Uite ce m-am gândit, zise, pierzându-și răbdarea, lăsându-se să alunece relaxat într-un fotoliu. Vreau să vii la mine în seara asta. Călcăm puțin regulile izolării ăsteia nenorocite. Mâine dimineață pleci de aici…

Își privi nemulțumit telefonul. Grăbită, Adama îi spuse că nu mai poate să vorbească, dar că-l va suna când ajunge acasă. Așteptarea, care dură două ore, îl indispuse, dar mai ales pentru că timpul i se părea că începuse să se târască. Când îi auzi din nou vocea se entuziasmă. Refuzul ei, însă, îl contrarie și-l indispuse.

– Uite, încercă el să o convingă, m-ai salvat. Atunci când mă cuprinsese disperarea, ai fost lângă mine. Sentimentul ăsta nu poate fi șters niciodată. Și nici iubirea pe care o simt pentru tine. Vreau să fii alături de mine, să împlinesc schimbarea asta, să o desăvârșesc. Să fiu ceea ce am devenit, omul minunat pe care l-ai creat, dar în brațele tale. Cu tine în brațele mele.

Vocea iritată a Adamei îi opri potopul de vorbe. Se văzu nevoit să-i accepte refuzul și prelungi conversația în speranța că poate o va face să se răzgândească. Era dispus să aștepte, mereu exista și un mâine. Își controlă iritarea. Apoi, după o vreme, vocea blândă a Adamei, cuvintele ei, îl liniștiră. Îl făcură să simtă din nou preaplinul din piept, senzația pe care o avea de fiecare dată atunci când îi devenea foarte dragă și simțea că trebuie neapărat să-i spună.

– Adama, te iubesc atât de mult! M-ai făcut alt om, unul care nu speram să devin. Știi cum mă simt? Deosebit, diferit de imbecilii ăștia care stau și latră pe tema virusului, fără să-și dea seama cât de lipsiți de importanță sunt ei. Indiferent dacă rămân vii sau sunt morți, lumea nu dă doi bani pe existența lor. Doar ei se cred centrul universului. Se cred minți luminate, cred că opiniile lor au vreo valoare. Sunt flămânzi de atenție și dacă nu o primesc li se pare că rămân fără aer. M-ai făcut diferit de ei. Și te iubesc tocmai pentru că atunci când am înțeles cât de inutil sunt nu m-ai lăsat să mă scufund. M-ai făcut… M-ai făcut *atopotatos*, Adama. Grecii antici foloseau termenul ăsta pentru oamenii ieșiți din comun. Este un superlativ exagerat, care s-ar traduce drept cel mai fără de pereche. Unicatul absolut, înțelegi? Termenul ăsta, în toată istoria omenirii, nu poate fi folosit decât pentru Socrate și pentru Christos. Și acum, datorită ție, pentru mine. Pentru Ruben Totre. Am înțeles…

Contrariat, Ruben privi ecranul telefonului. Fără să înțeleagă ceva, cele două cuvinte ale Adamei încă îi răsunau în urechi: „Adio, Ruben". Încercă să o sune din nou, dar Adama îi respinse apelul. Îi respinse alte câteva apeluri, apoi își închise telefonul. Ruben nu înțelegea, Adama înțelesese. Lumea era în schimbare și nu avea nevoie de Ruben Totre. Nici ea nu avea nevoie de el. Avea nevoie doar să-și liniștească sufletul și să regrete că se înșelase atât de amarnic în privința lui. Poate cândva ar fi continuat să se lase păcălită. Dar nu acum. Ea înțelesese ceea ce înțelesese și Ruben, dar nu fusese capabil să ducă la îndeplinire. Virusul cel nou nu era o pedeapsă a zeilor aruncată asupra umanității. Era șansa oamenilor să se întoarcă spre ei. Și să încerce să devină, cu adevărat, mai buni.

„O vreme chiar susținuse că nu există niciun virus, dar abandonă repede acea opinie. Înțelese că indiferent de condiții, omenirea nu va căuta decât să supraviețuiască. Nu să-și schimbe căile, nici să își îndrepte erorile. Doar să trăiască. Și încerca să se agațe de viață și să supraviețuiască prin mijloace proprii, de una singură, pentru că Dumnezeu și îngerii lui pe care, când se enerva, Ruben îi cobora din ceruri pe pământ, renunțaseră să se mai uite în jos și să-i poarte grija. Ca și Ruben, omenirea trebuia să-și înfrunte singurătatea."

Proză scurtă

BOCANCII

Cornelia Bartels

Poetă, prozatoare

Nimic nu mai e așa cum a fost odată, cândva, nu demult... Steliana știa asta și, mai ales, simțea trecerea implacabilă a timpului peste ea, fără să aibă puterea de a schimba ceva în viața ei. Își lăsa zilele și nopțile să fie trăite la voia întâmplării, aproape toate la fel, cu atât mai mult cu cât se știa la marginea vârstei a treia. Cam târziu să mai poată schimba ceva. Intrase pe un făgaș propriu pe care-l adoptase de vreo câțiva ani și-i plăcea să rămână acolo. Se simțea sigură... Știa că nu e bine așa, dar nu mai avea puterea să intervină. Să modifice ritmul de viață cu care se acomodase și se acordase perfect. Altcineva, din afara ei, i-a schimbat viața de la un timp, fără să o întrebe dacă este pregătită pentru asta sau nu. Dacă are suficientă putere și credință să-și continue drumul în noile condiții de viață. Noua situație a însingurat-o și mai mult. Ea era oricum un lup singuratec, dar optimist și încrezător în puterile ei de supraviețuire cu care-și umplea timpul cu felurite preocupări, căutări, hobby-uri, bucurii. Nu îi era frică de singurătate. Din contră, își simțea mereu pașii însoțiți de singurătate, în toate plimbările, ieșirile afară din casă. Purta discuții cu ea, lungi, șoptite sau numai gândite, tainice comunicări cu singurătatea care o însoțea, și-așa nu mai era singură. Uneori, când ziua era frumoasă, cerul senin și nu ploua, lucrurile se mai schimbau puțin. Soarele sclipitor îi desena în jur umbra, conturată pe aleile sau caldarâmul străzilor și iar nu mai era singură. Ea și umbra își urmăreau pașii, își sincronizau mișcările ca într-un dans ritualic. Era un joc al ei cu ea, cu umbra ei, cu singurătatea ei. A urmărit deseori asemenea dansuri ritualice, le-a urmărit rotirile, mișcările acelea amețitoare și era mereu fascinată de ele. Uneori, chiar își imagina că dansează alături de oamenii aceia îmbrăcați în fustele lor rotitoare, minunat colorate, grele, puse una peste alta. Dansul dervișului, dansul care-și leagănă muzica între cer și pământ, și bărbații se rotesc amețitor până simt o amețeală eliberatoare, și-atunci își opresc rotirile. Steliana trăia ca într-un dans între cer și pământ, uneori se imagina chiar îmbrăcată în minunatele, multicolorele fuste ale dansatorilor care, parcă, prin mișcările lor, deschideau porți către cer, către infinit, către Dumnezeu, eliberându-se prin dans. De fapt cuvântul derviș ,din persană, înseamnă poartă, ușă... „Tür", „Tor".

Prietenii ei mai erau natura, cerul, norii, soarele, luna, stelele. Copacii se lăsau îmbrățișați în orice anotimp de brațele ei tandre și respirau pentru o clipă împreună, alături, unul lângă altul. Asta îi făcea bine și-și căuta uneori copacii. Îi alegea mai înalți, mai drepți, cu coroana mai bogată în ramuri. Așa cum ar face orice femeie când are de ales pe cine să îmbrățișeze. Și ea a adunat destulă experiență în acest sens. A fost și a rămas un om sensibil. Un romantic iubitor de frumos. Un om bun.

Steliana se simțea bine alături de toți acești prieteni. După două căsătorii ratate, dar care i-au furat zeci de ani din viață, se simțea, în cele din urmă, eliberată de orice obligație față de alte persoane. Inima ei era, în sfârșit, liberă. Doar sufletul era încărcat cu tot felul de amintiri, trăiri bune și rele, frumoase și mai puțin frumoase pe care le-a adunat de-a lungul anilor. Sertarele sufletului ei erau pline cu asemenea frânturi de viață. Nu le putea uita. Le păstrează fără să trăiască în trecut, dar cu bagajul trecutului mereu alături, de parcă e mereu pregătită să-l ia cu ea în drumul acela lung și fără întoarcere care i se deschide în fața ochilor. Uneori avea curajul și mai golea sertarele, lăsând să fie uitate acele momente care-i apăsau cel mai greu coarda sufletului și-i îngreunau respirația. Suferea deseori. Era o suferință împărțită între trup și suflet. Suferințele trupești le mai controla cu medicamente, siropuri, reiki. Credea în efectele medicinii naturiste care-i alinau durerile. Doar suferințele sufletului erau

mai greu de vindecat. Și mai ales în vremea sărbătorilor. Atunci totul căpăta o cu totul altă rezonanță în sufletul ei sensibil, de lup singuratec.

E o zi de miercuri. Decembrie a trecut deja pe jumătate și sărbătorile Crăciunului se apropie cu pași grăbiți. Azi e miercuri și nici nu-ți dai bine seama când e din nou joi, vineri, sâmbătă, duminică… Steliana s-a pregătit foarte modest de Crăciun. Fără brad. Îi este milă de fiecare copac sacrificat. Dar cu imaginația ei bogată, îmbracă cu lumini și stele strălucitoare aproape toți brazii pe care-i întâlnește în drum. O bucurie pe care-și permite să o trăiască din plin. De azi a început o nouă viață. Un lockdown s-a instaurat peste tot, cu măsurile stricte ce se impun situației și care i-au mărginit libertatea mișcărilor. Dar s-a obișnuit să trăiască virtual. Să întrețină relații de prietenie cu prieteni virtuali. Să facă vizite virtuale. Călătorii virtuale în jurul globului alături de prieteni virtuali. Bucurii virtuale care i-au modificat felul de a fi de la o vreme încoace. De altfel, Steliana își trăiește viața concretă, a ei și numai a ei, de mulți ani la fel. Disciplinat și, așa după cum am mai spus, fiecare modificare, fiecare schimbare o cam speriau. O derutau. Așa că jocul în acea lume virtuală, căreia îi acorda destul de mult timp zilnic și chiar era mândră că poate face față cât de cât acelui joc cu internetul, o amuza, o captiva și o antrena în tot felul de acțiuni. Felurite. Noi. Deh, virtuale… dar care o țineau țintuită în casă. Și asta nu-i prea plăcea. Afară e mult mai bine…

Steliana s-a hotărât spontan să iasă în după-amiaza aceasta afară. În oraș. Străzile sunt goale dar, totuși, au rămas luminate. Vitrinele magazinelor, cu toate că au rămas închise din cauza pandemiei, strălucesc în continuare, păstrând ceva din atmosfera sărbătorilor Crăciunului. Oamenii nu au renunțat la înfrumusețarea vitrinelor, a locurilor în care se mișcă, dar cu mască. Trist. Cât de cât se păstrează atmosfera de normalitate într-o lume anormală.

De aceea Steliana își dorea din tot sufletul să mai vadă o dată cum strălucesc vitrinele, cum licăresc luminițele în brazii ornați sărbătorește pe străzile orașului, să uite că acum este altfel. Și așa o să rămână până pe la mijlocul lui ianuarie. O lungă perioadă greu de străbătut… A ieșit grăbită, închizând ușa cu o bucurie spontană, de înțeles… Se lăsase seara, cu atât mai frumos, gândea fata, se pot vedea luminile mai bine…

Stătea cu ochii lipiți de vitrina magazinului de pantofi, acolo unde și-a oprit pașii. Era o vitrină minunat ornamentată cu Moși Crăciuni felurit colorați, aurii, argintii, cu traistele pline cu pantofi, cizmulițe, bocanci… Ochii i s-au oprit pe o pereche de bocanci din piele bej, cu șireturi lungi împletite în jurul unui glob imens roșu. Bocancii aceia au atins coarda amintirilor… coarda aceea ascunsă, sensibilă a sufletului care a început să vibreze și să trezească ceva adânc ascuns în sertarele amintirilor ei. Dar acum, azi, în fața vitrinei magazinului de pantofi, bocancii aceia au prins viață. Văzându-i s-a simțit ca fetița aceea din povestea lui Hans Christian Andersen, *Fetița cu chibriturile*. Ținea în mână ultimul chibrit. Știa, simțea că dacă îl aprinde o să se petreacă o minune. O minune care se petrece de obicei în nopțile de sărbători. Și minunea s-a petrecut.

Se afla singură în fața vitrinei. O lacrimă se prelingea pe obrajii aprinși de emoția amintirilor redeschise acum, aici. Nu prea erau oameni pe stradă. Și cine se mai uita la o vitrină, când magazinul era închis? Era singura care își oprise pașii în fața acestei vitrine, a unui magazin de pantofi care era, parcă, cea mai luminoasă vitrină din tot orașul. Cea mai plină de Moși Crăciuni, globuri și decoruri crăciunești. Fascinată și atrasă de toată această lumină, de acest spectacol feeric, și-a oprit pașii. Respira ceva din atmosfera acestui Crăciun deosebit… a acestui Crăciun altfel… așa cum, de fapt, în ultimul timp, cam toate sărbătorile se petrec altfel și în sufletul Stelianei.

Chibritul a ars între degetele ei tremurânde, deschizându-i ferestrele luminate ale unei copilării frumoase. Era alături de mama, de tata, era alături de bradul împodobit în noaptea ajunului de Crăciun, în taină, de părinții iubitori. Le simțea respirația. Se alăturase lor cu inima bătând de emoții. Simțea căldura lumânărilor care erau aprinse în brad dar, mai ales, mirosul acela deosebit pe care l-au răspândit câteva artificii aprinse de mâna nerăbdătoare a copilului care stătea în fața pomului și privea fericit. Steliana și-a încălzit sufletul la căldura clipei acestei retrăiri, a acestei minuni… Dorea să o prelungească, să reintre în lumea aceea trecută, dar neuitată, nepierdută. Păstrată cu o mare duioșie de-a lungul anilor. Și cu adevărat. În fața ochilor ei înlăcrimați au început să defileze momentele trăite alături de părinți, în familie.

Copil fiind, Steliana avea o mare bucurie să asculte muzică de operă. Nu era singura în familie cu o asemenea bucurie. Și mama Maria își oprea treaba, mișcările gospodărești, ori de câte ori auzea că se transmite la difuzor sau, mai târziu, la radio sau televizor, câte o arie celebră. De mic copil a ascultat alături de mama Maria minunatele arii. Dar asta este o altă veche poveste care a marcat mama și copilul cu foarte, foarte mulți ani în urmă. O poveste tristă pe care Steliana, poate, va avea curajul să o povestească cândva. Acum însă, în fața ochilor ei, au revenit alte amintiri…

Ca să-i facă Mariei o bucurie, pentru că și el, Mircea, soțul Mariei, știa de pasiunea ei pentru muzica de operă, s-a gândit să-i facă o surpriză.. Într-o zi, era prin anii 50 și ceva, a venit mai devreme acasă de la serviciu. Neobișnuit pentru întreaga familie. El venea mereu ultimul la cină, muncea mult și asta nu avea cum să se schimbe. Mirare mare pe chipul Mariei

văzându-l venind atât de devreme și atât de vesel. A intrat în casă spunând dintr-o suflare, neputându-și reține bucuria surprizei pe care o avea pentru ea. „Pregătește-te! Azi mergem la operă. Am două bilete". Cu adevărat o mare surpriză pentru biata femeie care nu era nicicum pregătită pentru așa ceva. Muncise toată ziua, spălase, curățase prin casă, gătise... așa că nu prea era pregătită pentru o ieșire în oraș, Oh, mai ales la operă. Maria era o femeie subțire, frumoasă, cochetă și nu putea accepta să iasă din casă oricum. Îi trebuia timp să se aranjeze, să se pregătească pentru a ieși în lume, așa că i-a răspuns sec: „Nici vorbă să merg la operă. Sunt obosită. Și nici nu am timp și chef să mă pregătesc de operă. Vreau să mă odihnesc și-atât". Era o femeie categorică și hotărâtă în tot ceea ce făcea, așa că nu-și permitea în niciun caz să facă ceva în grabă. „Ș-atunci? Ce facem cu biletele? Dar ție îți place opera", a continuat bărbatul, în speranța că poate, poate o convinge să vină cu el la operă. „Nu știu, dă-le cuiva". „Cui? Nu avem timp de așa ceva. Trebuie să mergem". Atmosfera se înfierbântase puțin dar bărbatul știa că nu are nicio șansă să o convingă pe Maria să facă un compromis, un efort și să-l însoțească. Dar nici Maria nu avea de gând așa ceva. Nici măcar nu a întrebat ce operă, nu o interesa nimic. Dorea cel mai mult și mai mult să se odihnească. „Poate altă dată", a adăugat cu un glas înfundat, așezându-se obosită în fotoliul albastru. Mircea știa că Stelianei, fiica lui, îi place la fel de mult ca Mariei muzica de operă și în ochii lui au licărit mici sclipiri de speranță că, poate, poate biletele nu vor fi pierdute. Făcuse rost de ele cu atâta efort. Era păcat. Așa că întrebă grăbit: „Unde-i Steliana?". Răspunsul Mariei a fost scurt și mai puțin încurajator: „E încă la școală. Are ceva de pregătit pentru o serbare. Trebuie să vină". Steliana era încă elevă în clasele primare ale unei școli din apropierea casei. Era tot în preajma sărbătorilor de iarnă. Afară era frig și zăpadă. La școală, se dusese îmbrăcată în uniformă și era încălțată cu o pereche de bocanci bej, dintr-o piele dubioasă care sugea toată umezeala și răceala zăpezii. Așa că mama îi ungea bocancii mereu cu niște grăsime și-apoi cu cremă maro, gros întinsă pe pielea aceea bej. Dar tot nu țineau de frig, cu toate măsurile astea. Picioarele copilei erau mereu înghețate și umede. Dar nu avea altceva de încălțat pentru iarnă. Doar acești bocanci din piele bej, de care tatăl copilei a făcut rost cu greu. Erau aduși de undeva din RDG și păreau, atunci când au fost noi, foarte rezistenți și călduroși. Dar nu a fost așa. După două ierni erau doar niște scoarțe în formă de bocanci. Și totuși Steliana îi iubea. Erau primii ei bocanci din piele aduși cu greu de tatăl ei. Așa că, în ziua aceea, copila era la școală încălțată cu bocancii aceia, cu uniforma de școlăriță și cu două codițe blonde, prinse cu două funde albe, la fel de albe ca și bentița

de pe cap. O ținută școlărească. Și, pe deasupra, mai avea și cravata de pionier. „Mă duc să o iau de la școală", a decis Mircea și nici nu a mai așteptat încuviințarea Mariei că a și plecat. Și el era îmbrăcat într-un costum de lucru, destul de obosit, dar cu cămașă și cravată. În picioare bocanci, ceva mai sănătoși decât bocancii Stelianei, tot procurați cu relații și aduși de undeva din Cehoslovacia. Era foarte mândru de ei.

Mare a fost mirarea Stelianei când și-a văzut tatăl în fața școlii, așteptând-o să se apropie. „Nu mergem acasă", i-a spus tatăl dintr-o suflare, ca să evite orice schimbare a hotărârii lui. Căci Mircea era un om sever și hotărât și nu-i plăcea când copiii lui nu i se supuneau și nu-l ascultau. Avea două fete, dar pentru fata cea mică, Steliana, avea o oarecare îngăduință și slăbiciune. „Astăzi mergi cu mine la operă. Știu că-ți place muzica de operă", a adăugat, văzând chipul perplex al fetiței. „La operă? Așa îmbrăcată? Cu bocanci?" Atât a putut spune că a fost luată de mână și asta a fost....

Steliana nu fusese încă niciodată la Opera din București. Trecuse de nenumărate ori cu autobuzul prin fața clădirii Operei, dar nu a fost niciodată înăuntru. Ca pionieri nu erau duși la operă. Doar la Palatul Pionierilor și-atât. Așa că emoțiile care o cuprinseseră, văzându-se în fața acelei clădiri pe care o privea cu mult respect și curiozitate, au copleșit-o definitiv. Aproape că uitase de bocanci. Nu reușise decât să-și scoată cravata de la gât și să-și aranjeze puțin gulerul de la uniforma școlară care se cam șifonase sub paltonul gros de iarnă. Codițele blonde au rămas împletite și strânse frumos cu două funde mici albe care se potriveau cu gulerașul de la uniformă, se gândea copila. Dar bocancii o deranjau teribil. Nu știa cum să-i ascundă. Erau tare obosiți. A pășit în holul frumos luminat al operei, cu multă sfială. Nici nu îndrăznea să se uite în jur la ceilalți oameni care, poate, deja îi observaseră încălțările atât de nepotrivite pentru un spectacol elegant, la operă. Mulți dintre ei își schimbau pantofii într-un colț al

garderobei și pășeau elegant cu alți pantofi cu toc, de lac, pe covorul roșu de pluș. Steliana era o fetiță mică, slăbuță, blondă, cu doi ochi verzi foarte vii și luminoși. Dar aici, își pierduseră din strălucirea lor. Copilul era rușinat, nefericit într-un fel, cu toate că era și fericit că, în sfârșit, păsise în clădirea operei. Nu știa ce spectacol va fi. Spera să vadă *Tosca, Aida, Carmen* sau *Boema*… mă rog, își ocupa gândurile triste cu alte idei mai speciale. „Oare ce operă o să văd?", se întreba. Nu îndrăznea să-și întrebe tatăl. Și el părea oricum destul de trist și afectat de întreaga situație. Vedea că fetița lui se cam ascundea rușinată în spatele lui și nu înțelegea de ce? De fapt, ea se ascundea în spatele bocancilor lui mai arătoși ca să-i poată ascunde cât de cât pe ai ei…

Totul a fost mult mai bine când au luat loc în sala de spectacol. Scaunele îmbrăcate cu catifea roșie, locurile lor erau undeva la primul balcon, nu la parter și nici la lojă, dar erau minunate. Scaune ascunse între zeci de rânduri de alte scaune unde Steliana și-a putut ascunde, în sfârșit, discret, bocancii în care picioarele aproape ude de la zăpada de afară începeau să se încălzească puțin. Ridicarea cortinei a fost, însă, un moment impresionant pentru ea. Candelabrele și-au stins lumina, orchestra a început să acordeze instrumentele… a venit dirijorul și… Steliana a uitat cu desăvârșire întreaga tristețe și și-a luat poziția de spectator mulțumit, pregătit să asculte muzica ei preferată. Era, în sfârșit, la operă. De mult timp visase la acest moment. Dar nu tocmai în asemenea condiții. Asta îi reproșa în gând tatălui….

A fost însă o surpriză mare când pe scenă nu a ascultat niciuna dintre ariile știute și iubite de ea, pe care aproape că le fredona, le cânta cu atâta bucurie… O altă surpriză, că tot era ziua surprizelor. Pe scenă se desfășura un spectacol pe care Steliana l-a urmărit foarte atentă și concentrată, dar nu recunoștea nimic din ceea ce știa ea… *Fidelio*, singura operă a lui Beethoven era, totuși, pentru micuța copilă, destul de grea și vocea Eleonorei, și ariile ei nu se asemănau ce acelea ale lui Cio- Cio-San, ale Violetei, Carmen, Mimi… unde aproape că plângea când le asculta. *Fidelio* avea o muzică deosebită, nouă pentru ea, grea, impresionantă…

O operă în două acte. Pauza a fost iar o probă de curaj. Steliana a refuzat să iasă din rândurile cu scaunele acoperite cu pluș roșu, unde își putuse ascunde discret, bocancii. Se rușina pentru ținuta ei de școlar nepregătit să meargă la operă. Dar iubirea pentru muzica de operă a făcut-o să accepte să-și însoțească tatăl. Își dorise un alt spectacol, sperase să fie o altă operă, dar *Fidelio* a fost spectacolul pe care l-a văzut atunci, acolo, întâia și ultima oară în viața ei. Și asta nu a uitat niciodată. Dar nu a vrut cu niciun chip să-și însoțească tatăl, să meargă la bufet să bea ceva, să se plimbe pe minunatele culoare, prin sălile cu marmoră și candelabre grele, strălucitoare. A preferat să rămână cuminte pe locul ei de la balcon și să-și ridice ochii la tavanul sălii de spectacol, așa cum făcea de fiecare dată afară, când își ridica ochii la cer să vadă stelele. Era copleșită de întreaga atmosferă, de lumea aceea elegantă și veselă, de lojile care i se păreau aurite… Totul era ca în vis. Tatăl a venit cu o eugenie și ceva de băut și i le-a oferit discret. Dar ea a refuzat categoric. Nu era corect să facă așa ceva într-o sală de spectacol. Pauza a fost lungă sau așa i s-a părut ei. Abia a așteptat să reînceapă spectacolul și să mai asculte impresionată muzica. Partea a doua a fost și mai grea și-aproape că oboseala a cuprins-o dintr-o dată, dorind să ajungă cât mai repede acasă. A ieșit din sala de spectacol mai repede decât ar fi trebuit, strecurându-se printre spectatorii care se îndreptau veseli și cu pași liniștiți la ieșire. Dorea cu tot chipul să fie afară, singură în zăpada din fața clădirii Operei, să o calce cu bucurie cu bocancii ei de copil nepregătit să meargă la operă. Nu era o ținută de operă, își zicea, dar tatăl ei nu ținea cont de asemenea amănunte. Neimportante. Important este că au fost la operă și că au văzut un spectacol nemaipomenit. „Ți-a plăcut?", a venit întrebarea. „Da. Foarte mult. Nu am să uit niciodată…"

Desigur că nu a uitat niciodată. Nici chiar acum, aici, în fața vitrinei magazinului de pantofi, când, poate, pentru o clipă, a mai auzit glasul de soprană al Leonorei…

Mönchengladbach, Germania

„De azi a început o nouă viață. Un lockdown s-a instaurat peste tot, cu măsurile stricte ce se impun situației și care i-au mărginit libertatea mișcărilor. Dar s-a obișnuit să trăiască virtual. Să întrețină relații de prietenie cu prieteni virtuali. Să facă vizite virtuale. Călătorii virtuale în jurul globului alături de prieteni virtuali."

Proză scurtă

UMBRE ȘI MAREE

Rudy Roth

Exista un moment la marginea nopții când bărbatul, tocit și neras, ca o corabie cu catargele frânte, renunța brusc la a mai fi un amant dezlănțuit, pentru a deveni, cu ea cuibărită la pieptul lui, un sfânt protector. Ca și cum tristețea ei ar surprinde în *instantanee* de lumină *obscuritatea* trecutului său. O privește și-și aduce aminte de prima senzație pe care femeia asta, altfel, i-a creat-o. Avea un nimb ocrotitor, ca și cum toți licuricii lumii ar fi zburat în jurul ei. Zâmbește încet amintindu-și că, paradoxal, când a privit-o pentru prima dată, a simțit că în loc să se prezinte, mai bine ar fi sărutat-o.

Câteodată se pierdea în Ea. Ca un copil surprins de cine știe ce paznic, cu mai multe flori de magnolie în sân. Adevărul e că niciodată n-a înțeles de ce simte nevoia asta organică de a fura magnolii. Sau sărutările ei. „E o chestiune de magnetism, alchimică", îi șoptea ea, printre zâmbete. Probabil, dar oricum, pentru el, ea rămâne un soi de magnolie. Nu de alta dar a adus prematur primăvara în lumea lui în care totul gravita în jurul proiectării de șeminee pentru case imaginare.

Sete și *ploaie*. Până atunci doar nevoia de mare îi crease senzația aia de sete în suflet. Doar atingerea ușoară a valurilor și gustul apei sărate puteau să-i aducă, pentru câteva clipe, ce-i drept, liniștea. Apoi ea. Buzele ei. Aceeași sete care făcea marea să devină doar o amintire frumoasă dintr-un trecut obscur. A fost prima femeie cu care și-a înșelat marea. Marea lui, pierdută, născută și abandonată în leagănul ăla de mări orfane în care, într-o zi, după un răsărit plicticos, a găsit-o. Tot la mare s-a gândit și prima dată când ea și-a încolăcit brațele în jurul gâtului lui, pe nu știu ce pod uitat de lume. Ce-i drept, era intrigat de faptul că buzele ei aveau gustul ăla sărat al valurilor.

Da, probabil că ea nici măcar nu l-a căutat. A ieșit în lume să-l găsească, nu să-l caute. Probabil că și ea, în felul ei, a fost intrigată de modul pătrunzător în care a privit-o în seara aia. Tipul ăla cu ochi albaștri, care sfida lumea ei, proaspăt aranjată după o mutare lungă și dureroasă. O privea cu impertinența unui copil, dar cu siguranța unui bărbat.

Ce-i drept, a existat un moment în care amândoi au început să-și pună întrebări. Probabil că senzația de paradis nedefinit, fără urmă de urzică, începea să ducă totul către alte lumi. Aproape ireale. Onirice. „Ești tot ceea ce mi-am dorit", i-a șoptit într-o noapte. El a privit-o zâmbind, aproape malițios, aproape subtil. „Nu sunt, ce știi tu?"

N-a vrut-o atât de aproape. Nici ea pe el, ce-i drept. Dar, la urma urmei, viața ori cine știe ce divinitate locală a făcut ca și el, și ea să-și soarbă încet penitența printr-o fericire pe care o puseseră pe-un raft și-o lăsaseră acolo în voia prafului și a personajelor din cine știe ce cărți citite la miez de noapte. La urma urmei, nu putea fi altfel. Bărbatul ăsta căruia îi plăceau cioburile și nucile, și femeia asta, tristă și veselă totodată, altfel, mereu altfel, n-aveau cum să se

Rudy Roth, *Plâns îndoliat pentru trecut*, 2008

evite. Liniile bine *tușate* din palmele lor au făcut ca, la un *anumit* moment dat, printre vise și tăceri, să se găsească.

Ce-i drept, o enerva. Constant. Ca și cum, prin el, toată spița urmașilor lui Adam se decisese să-i rupă temporar aripile unei fericiri de care reușise să se agațe prin uitare. O făcea să uite, pentru ca apoi, să o aducă înapoi. O renăștea, pentru ca apoi să o forțeze prin gesturi și cuvinte să reintre în uterul matern, scrâșnind din dinți și mușcând din amintiri. Nu ale ei. Ale lui. Nu putea să nu se gândească atunci, la trecutul lui de *călător perpetuu* prin paturi și conturi bancare.

N-a știut de ce a apărut în viața ei. Pur și simplu i-a zărit mâna întinsă, mâna care avea să o scoată din mansarda ei de triști și lacrimi, de zâmbete și iubiri tăcute și, parcă, undeva, apuse. L-a dus acolo aproape din prima. De fapt, nici ea

nu a înțeles prea bine de ce, dar era prea pierdută în vertijul unui vis din care tot *aștepta* să se trezească.

De fapt, după un început furtunos și dureros de plăcut, tot aștepta schimbarea. Nu o oboseau nopțile de pasiune, de tandrețe, de sălbăticie în care-și dorea să ajungă la paroxism în brațele lui, ci, pur și simplu, așteptarea momentului în care el, așa cum apăruse, să dispară din viața ei. Ca într-un vis. Erau zile când se încăpățâna să creadă că e real. Încercase, ce-i drept, să-i cotrobăie prin lucruri, să vadă dacă altor femei le spusese același cuvinte pe care i le șoptise ei printre sărutări lungi sau rarefiate, pe maluri de mare sau pe ziduri, aflate întâmplător în drumul lor. Femeia asta care putea avea orice bărbat, care privea sfidător sau pierdut, în funcție de tactica abordată, devenise brusc nesigură. Pe ea, pe el, pe toată lumea. De fapt, nici măcar nu mai era sigură unde începe și unde se termină lumea ei. Sau a lui. A lor.

O privea ghemuită în brațele lui ca un copil ce se ascunde în brațele mamei, în timpul furtunii. O simțea respirând sacadat, aproape convulsiv, și o strângea atunci la piept și mai tare. Simțea nevoia să-i facă o fotografie. Probabil că ar fi fost perfectă pentru coperta unei cărți de povești. Adormită, aproape veselă, aproape pierdută în mrejele cine știe căror vise, pe care, culmea, nici măcar nu și le amintea dimineața. „Eu nu visez!", i-a spus într-o zi, ca și cum era un soi de *sacrilegiu* faptul că el amintise, într-o doară de vise.

O strângea la piept… din nou. Și zâmbea. În lumina obscură o vedea, la rându-i, zâmbind. Probabil că, într-un fel sau altul, era și ea la fel de fericită ca bărbatul care, din când în când o adormea în casa lui din centrul unui oraș de câmpie, dar deasupra căreia, dimineața, zburau *invariabil* pescărușii…

Palma de Mallorca, Spania

„Dar, la urma urmei,
viața ori cine știe ce
divinitate locală a făcut
ca și el, și ea
să-și soarbă încet penitența
printr-o fericire
pe care o puseseră
pe-un raft
și-o lăsaseră acolo
în voia prafului
și a personajelor
din cine știe ce cărți citite
la miez de noapte."

Proză scurtă

PETRECEREA FAMILIEI IONESCU

Claudiu Neacșu

Prozator

Silviu deschise cu voioșie ușa de la intrarea în casă. Pe pardesiul cu care era îmbrăcat ajunseseră câțiva stropi de apă căzuți din înaltul cerului.

Însă stropii de apă nu mai aveau nicio importanță în acest moment. Silviu zâmbea, pregătit pentru seara minunată care avea să urmeze. Trecu de pragul ușii și spuse tare:

– Am sosit! Unde sunteți? Credeam că voi auzi ceva mai multă gălăgie pe aici.

După numai câteva clipe, din sufragerie țâșni Tudor, un băiat cu vârsta de nouă ani, îmbrăcat cu un costum roșu de trening. Tudor se repezi spre brațele larg deschise ale tatălui său. Silviu își îmbrățișă cu căldură fiul, apoi îl apucă de umeri și îl împinse cu blândețe, dorind să îl îndepărteze doar foarte puțin, ca pentru a-l proteja de răceala pardesiului său.

Tudor întrebă cu glasul fremătând de nerăbdare:

– Tati, ce cadou mi-ai luat?

Silviu spuse:

– De ce te grăbești? Mai întâi vreau să îți urez mulți ani fericiți. Am lăsat în mașină cadoul. Nu ți-a spus mami că îți voi face o surpriză?

– Dar vreau acum surpriza!

– Nu, nu acum. Uită-te la tine cum ești îmbrăcat. Vor ajunge în curând musafirii. Vrei ca prietenii tăi să te găsească îmbrăcat în trening?

Tudor se bosumflă după ce auzi dojana destul de reținută a tatălui său, însă nu îndrăzni să mai spună nimic.

Din bucătărie se auzi vocea Mihaelei:

– Silviu, tu ești? Ai venit?

Silviu strigă:

– Da, am reușit să plec mai devreme de la serviciu. Ar trebui să ne grăbim. Mai e puțin și ajung musafirii. Iar fiul nostru nu e pregătit să îi întâmpine. Ai avut timp să-i pregătești costumul?

– Așteaptă puțin…

După aproape un sfert de minut, Mihaela, o femeie înaltă și slăbuță, purtând un șorț de culoare albă, ajunse în holul casei. Pe mâini avea urme de făină de grâu.

– Scuză-mă, spuse Mihaela. Tocmai pregăteam plăcintele și eram în fața cuptorului. Termin îndată, apoi calc costumul lui Tudor. Dar ce e cu pardesiul tău? Mi se pare că e ud.

– Nu e mare lucru, spuse Silviu. S-au adunat norii de ploaie, iar câțiva stropi au apucat să cadă pe mine.

– Vine ploaia? Asta înseamnă că trebuie să aducem înăuntru masa pe care am lăsat-o afară, în grădină.

– Mă ocup eu de asta. Musafirii vor avea destul loc în casă. În sufragerie încap două mese.

– Lasă-ți pardesiul în cuier. Îl duc eu în uscător, după ce termin cu plăcintele.

Un fulger brăzdă cerul. Aproape imediat urmă bubuitul înfiorător al tunetului, iar Mihaela tresări speriată.

Silviu spuse:

– Rămân îmbrăcat cu pardesiul, deocamdată. Ies chiar acum în grădină și aduc masa. Văd că deja a început să plouă binișor.

– Bine, spuse Mihaela. Eu revin în bucătărie. Iar tu, Tudor, treci acum în dormitorul tău! Așteaptă-mă acolo. Îți aduc îndată costumul și te pregătesc pentru petrecere.

– Dar, spuse Tudor, vreau să ies cu tati în grădină.

– Nu, spuse Mihaela. Tu nu vezi ce-i afară?

– Da, Tudor, spuse Silviu, mergi în dormitorul tău și ascult-o pe mami. Azi nu vreau să te mai văd îmbrăcat așa. Doar e ziua ta de naștere. Vreau ca în seara asta să fie cea mai frumoasă petrecere.

Tudor făcu stânga-împrejur și porni spre dormitorul său. Mihaela dădu să se întoarcă în bucătărie, când văzu că la cealaltă intrare în hol stătea Viorica, sora lui Tudor, o fetiță șatenă, cu un an mai mică decât fratele ei pentru care se organiza petrecerea.

Silviu renunță să iasă imediat din casă. Ceva din expresia chipului fiicei sale îi atrase atenția. O întrebă:

– Ce s-a întâmplat, Viorica? Ai terminat de făcut temele?

– Nu am terminat, spuse Viorica. În camera mea plouă.

– Ce spui? Cum adică plouă?

– Da, plouă. De ce nu mă crezi?

Mihaela zise către Silviu:

– Merg eu la ea în cameră, să văd ce s-a întâmplat. Tu rezolvă cu masa aia din grădină. Nu vreau să ți se ude și mai tare pardesiul.

– Mă întorc, spuse Silviu și ieși din casă.

Mihaela porni spre camera fiicei sale. Intră în cameră, urmărind indicațiile pe care Viorica i le dădea folosindu-se de ambele mâini.

– Acolo, zise Viorica, în colțul acela. E o gaură în tavan, prin care curge apa.

Mihaela se apropie de locul indicat și constată stupefiată că fiica ei avea dreptate. Gaura din tavan era mai degrabă o crăpătură din care se scurgea un firicel de apă, iar apa cădea pe un colț al covorului aflat chiar sub masa cu calculatorul.

– Uff…, pufni înciudată Mihaela. Tocmai acum și-a găsit… Stai aici. Merg în bucătărie, să aduc o căldărușă.

Mihaela traversă repede holul, trecând pe lângă Silviu, care se străduia să transporte în sufragerie masa aflată mai devreme în grădină.

Silviu se opri o clipă și o privi mirat pe soția sa. O întrebă:

– Ce s-a întâmplat?

– Nimic grav, zise Mihaela. Curge apă în camera Vioricăi.

Silviu renunță să mai care masa udă de la ploaia care pornise în forță. Se repezi spre camera Vioricăi. Mihaela intră în bucătărie, luă de acolo o căldare mică și veni în urma lui Silviu, care ajunsese în camera fiicei sale și privea contrariat la crăpătura din tavan.

– Ce aiureală!, zise Silviu. Nu știam că trebuia reparat ceva la acoperiș.

– Nici mie nu-mi place ce văd, spuse Mihaela, dar o să folosim soluția asta provizorie. De reparații ne ocupăm mai târziu. Pun găletușa aici, pe covor. Și gata, am rezolvat problema. Viorica, poți să vii la birou, să-ți termini temele. Mai e puțin și sosesc musafirii. Știi că trebuie să vii și tu la petrecere.

– Abia aștept, zise Viorica. Dar ce fac cu căldarea asta?

– O lași acolo, zise Mihaela. Te uiți din când în când la ea. Când vezi că e aproape plină, te rog să mă anunți, ca să vin să arunc apa din ea. Sper să se oprească ploaia asta…

– Se va opri, zise Silviu. Totul va fi bine. Acum hai să ne ocupăm de pregătirea petrecerii.

Mihaela își aminti de plăcintele pe care trebuia să le introducă în cuptor. Porni spre bucătărie, zicând:

– Trebuie să termin gătitul desertului. Ce repede trece timpul!

– De acord, zise Silviu. Timpul trece foarte repede, iar eu încă nu am rezolvat cu masa din camera oaspeților.

Mihaela intră în bucătărie. Abia apucă să pună mâinile pe tava plină cu plăcinte, când auzi strigătul lui Silviu. Un fior rece îi străbătu trupul firav, împreună cu presimțirea neplăcută că ceva rău se întâmplase iar. Silviu ajunsese în sufragerie, iar acolo fusese nevoit să abandoneze planul său de așezare a meselor.

Acum Silviu stătea în mijlocul sufrageriei, cu privirea ațintită spre tavan. Undeva lângă lustră era o gaură prin care se scurgea un firicel de apă provenită de la ploaia de afară.

Mihaela ajunse în sufragerie, cu chipul marcat de la sperietură. Văzu și ea stropii care cădeau exact în centrul sufrageriei. Spuse imediat:

– Altă gaură în acoperiș? Silviu, cred că avem o problemă mare.

– Ei…, zise Silviu. E o problemă, dar o putem rezolva. Însă nu pot acum să repar acoperișul. Ploaia încă nu s-a oprit, iar petrecerea trebuie să înceapă în curând. Mai avem o căldărușă prin casă?

– Da, din fericire mai avem una. E în bucătărie.

– Foarte bine. O folosim ca să rezolvăm problema. Așezăm mesele exact lângă căldărușă. Le explicăm invitaților că trebuie să evite zona asta de sub crăpătura din tavan.

Pe Mihaela nu prea o mulțumiră cuvintele lui Silviu. Însă reuși să se mai calmeze. Se întoarse în bucătărie, iar de acolo veni cu căldărușa rămasă încă nefolosită.

Se auzi soneria de la intrarea în casă. Silviu sări ca ars și spuse:

– Au început să vină!

Mihaela zise:

– Tu ocupă-te de problema cu apa. Merg eu să îi întâmpin pe invitați.

În pragul ușii de la intrare stătea Adrian, colegul de clasă al lui Tudor, ascuns sub o umbrelă de culoare galbenă. Mihaela îi zâmbi forțat și îl îndemnă:

– Intră, Adrian. Bine ai venit! Dă-mi voie să te ajut cu umbrela. O iau eu și o pun lângă cuier.

– Mulțumesc, spuse Adrian și merse ferm spre sufragerie, ținând în mâini un cadou ambalat în hârtie lucioasă.

Mihaela veni repede după Adrian și îi spuse:

– Te rog să aștepți puțin aici. Eu trebuie să pun plăcintele la cuptor, apoi să îl ajut pe Tudor să se îmbrace cu costumul nou. Îți va ține Silviu companie. Poți să lași pe canapea cadoul.

Silviu era ceva mai mulțumit acum. Reușise să așeze căldărușa între cele două mese, iar apa care curgea din tavan nu mai uda covorul.

Însă mulțumirea lui Silviu nu dură prea mult. Adrian, după ce puse pe canapea cadoul destinat colegului său de clasă, veni lângă Silviu, îl trase de mânecă și îi spuse, arătând cu degetul spre tavan:

– Uitați, acolo sus!

Silviu privi spre locul pe care i-l indica Adrian și înlemni.

– Nu se poate! Altă gaură în acoperiș! Mihaela, ești în bucătărie? Vino puțin, te rog!

Mihaela veni în grabă în sufragerie, căscând ochii la ceea ce Silviu îi arăta cu mâna dreaptă.

– Mai trebuie o căldărușă, spuse Silviu cu ciudă.

– Dar, spuse Mihaela, nu mai avem nicio căldărușă.

– Atunci, un castron, o oală, o farfurie…

– Toate sunt ocupate. Știi doar că am făcut mai multe feluri de mâncare. Plus prăjiturile. Plus plăcinta.

– Și ce facem? Vezi și tu cum se scurge firicelul acela de apă, direct pe covor.

– Chiar nu știu ce să facem. Ar trebui reparat acoperișul.

– Păi acum nu îl pot repara. Încă plouă cu găleata. Și trebuie să mai vină invitați. Petrecerea trebuie să înceapă în curând.

– Iar eu trebuie să mă întorc în bucătărie, să mă ocup cu pregătirea plăcintelor.

– Am o idee. Adrian a venit cu o umbrelă la el, nu-i așa?

– Da. E lângă cuier umbrela lui.

– Foarte bine. Mergi și adu-mi umbrela lui Adrian, te rog.

– Dar de ce să o aduc?

– Nu e timp acum de întrebări. Doar aduci umbrela.

Mihaela merse pe hol și aduse imediat umbrela de culoare galbenă. Silviu smulse umbrela din mâna Mihaelei, apoi i-o dădu lui Adrian, spunându-i:

– Adrian, uite, îți dau o misiune foarte importantă. Te rog să stai chiar aici, sub stropii care cad din tavan, dar cu umbrela deschisă deasupra ta. Nu e mare lucru. Tu nu te vei uda, ci numai umbrela. Dacă umbrela se udă prea tare, vin eu din când în când și o șterg cu un prosop, ca să nu cadă stropi pe costumul tău.

Adrian îl privi lung pe Silviu, însă nu obiectă nimic. În mintea lui de copil se înfiripă imediat ideea că propunerea tatălui lui Tudor ar putea însemna un fel de joc de familie, ceva ce nu mai jucase nimeni până atunci.

Mihaela dădu să spună ceva, însă Silviu i-o luă înainte:

– E foarte bine așa. Uite, Adrian a înțeles deja și nu e nicio problemă pentru el să stea în locul acesta, cu umbrela deasupra capului.

Mihaela îi spuse lui Adrian:

– Eu merg acum să îl anunț pe Tudor că a venit primul invitat. Te rog să aștepți puțin. Îi pregătesc cât mai repede costumul.

Mihaela ieși din sufragerie. Imediat se auzi iar soneria de la intrarea în casă. Silviu țâșni spre ușă, spunându-i Mihaelei:

– Merg eu să le deschid. Tu ocupă-te de Tudor.

În pragul ușii de la intrare, adăpostindu-se sub o umbrelă de culoare roșie și ținând în mâini un buchet de flori, stătea Rodica, o fetiță cu două luni mai mică decât Tudor. Silviu o îndemnă să intre imediat:

– Hai, vino pe hol, nu mai sta. Vezi doar ce tare plouă.

Rodica păși pe hol, apoi puse într-un colț umbrela deschisă, pentru a o lăsa la uscat.

– În sufragerie, spuse Silviu, este Adrian. Vine îndată și Tudor. Deocamdată voi sunteți primii colegi care au ajuns.

Silviu și Rodica intrară în sufragerie. Adrian spuse imediat după ce îl văzu pe Silviu:

– Eu am fost ascultător și am rămas aici. Însă tocmai am observat că din tavan curge altă apă, din alt loc…

Silviu își ridică privirea și, după o scurtă verificare a întregului tavan, ieși repede pe hol și reveni tot repede cu umbrela Rodicăi în mâini.

– Uite, spuse Silviu către Rodica, te rog să ții și tu umbrela deasupra capului, cum face Adrian. Vei sta chiar în locul acesta. Dar nu te miști de aici.

– Bine, spuse Rodica foarte mirată. Dar vreau să îi dau lui Tudor florile.

– I le dau eu. Ai încredere în mine.

În sufragerie ajunseră Mihaela și Tudor. Adrian și Rodica se întoarseră cu fața spre Tudor, dar nu îndrăzniră să își părăsească locurile. Îi spuseră sărbătoritului:

– La mulți ani, Tudor!

Mihaela, privind-o uluită pe Rodica, îl întrebă pe Silviu:

– Dar ce s-a întâmplat? Altă gaură în tavan?

– Da, scumpa mea, spuse Silviu. Acoperișul își face de cap.

Mihaela veni foarte aproape de soțul ei, șoptindu-i lângă ureche:

– Auzi, nu crezi că ar fi mai bine să anulăm petrecerea asta? Sau măcar să o amânăm. Ploaia nu se oprește, iar acoperișul e ca un ciur. Curge apă prin tavan. Și cine știe ce se mai poate întâmpla?

Silviu îi șopti Mihaelei:

– Și dacă va ploua și data următoare? De ce să amânăm petrecerea? Poate că ploaia se va opri curând. Iar copiii vezi că sunt foarte ascultători. Au umbrele, iar umbrelele îi protejează de stropii de apă. Dacă ei tot au venit până aici, ce rost are să-i trimitem acum acasă?

– Dar ce fel de petrecere e asta? Ne curge apa pe cap…

– Va trebui să ne obișnuim să… petrecem cu ploaia și cu apa lângă noi… Eu cred că va fi distractiv pentru copii să petreacă având umbrelele deasupra lor. Nu observi că deja pare că le place?

– Scuze, dar eu nu observ asta. Însă tocmai am văzut că a mai apărut o crăpătură prin tavan, prin care se scurge apă…

Silviu își ridică ochii, pregătindu-și în minte următoarea soluție. Viorica intră tocmai atunci în sufragerie, spunând:

– Mi-am terminat temele. Iar căldărușa aproape că s-a umplut cu apă.

– Rezolv eu, spuse Silviu. Merg chiar acum să arunc apa din căldărușă. Viorica, vino puțin aici, pe locul acesta. Și ține

umbrela asta. E umbrela mea, dar nu o folosesc acum. Stai cu umbrela deschisă, sub firul acesta de apă care se scurge din tavan. Da, da, exact cum fac Adrian și Rodica. Foarte bine! Te descurci excelent! Gata, am plecat să arunc apa din căldare.

Mihaela privi câteva clipe spre cei trei copii care stăteau sub umbrele, apoi îi spuse lui Tudor:

– Va trebui ca tu să îi îmbrățișezi pe invitați. Iar eu îți aduc cadourile. Vezi doar că invitații nu se pot mișca de pe locurile lor.

– Văd, spuse Tudor. Dar chiar era nevoie de asta?

– Așa a decis tatăl tău. Liniștește-te. Totul va fi bine!

Silviu se întoarse vesel din camera fiicei sale. Spuse:

– Am rezolvat cu căldărușa. Acum haideți să ne ocupăm de petrecere. Mihaela, tu poți să aduci aperitivele. Însă aș vrea ca tot tu să le oferi invitaților câte o porție. Îți dai seama că ei nu pot merge la masă.

Mihaela spuse:

– Mă ocup eu de asta.

– Mulțumesc! zise Silviu. Vezi că ne descurcăm? Ne vom distra ca niciodată. Totul va fi bine!

Tudor stătu câteva momente în cumpănă, apoi decise să se apropie de cei doi colegi de clasă și să îi îmbrățișeze.

Silviu spuse:

– Rezolv eu și cu muzica. Tudor, ai pregătit CD-ul pentru ziua ta?

– Da, spuse Tudor. E chiar pe combina muzicală.

– Perfect. Să înceapă petrecerea!

Silviu merse la combina muzicală, cu gândul de a apăsa pe butonul de pornire. O mare parte din entuziasmul său dispăru însă într-o clipită. Exact deasupra combinei muzicale se deschisese în tavan o altă crăpătură prin care câteva picături de apă începuseră să își facă loc.

Privirile disperate ale lui Silviu găsiră îndată un șervețel aflat pe una dintre mese. Șervețelul însă era prea mic pentru a face față fluxului de picături care cădeau din tavan.

– Mihaela! strigă Silviu. Vino repede aici!

Mihaela tocmai intra în sufragerie, ținând în mâini o tavă cu aperitivele destinate invitaților aflați sub umbrele.

– Ce s-a mai întâmplat, Silviu?

– Lasă pe masă tava aia și golește repede una dintre farfuriile cu aperitive. Și adu acum farfuria aici, pe combina muzicală.

– Aoleu! Altă crăpătură în tavan?

– Lasă văicăreala. Va trebui să învățăm să… petrecem cu apa deasupra capetelor noastre… Totul va fi bine!

Silviu, după ce așeză farfuria peste combina muzicală, îi zise Mihaelei:

– Farfuria asta se va umple repede. Mergi în camera mea și adu de acolo o umbrelă.

Mihaela alergă până în camera lui Silviu și se întoarse tot într-o goană, cu o umbrelă neagră în mână. Zise către Silviu:

– Este ultima umbrelă din casă.

– Nu contează, zise Silviu. O folosim pentru combina muzicală. Tudor, azi este ziua ta de naștere, așa că va trebui să faci ceva foarte important.

Silviu îi dădu lui Tudor umbrela pe care o adusese Mihaela și îi spuse:

– Te rog să stai exact lângă combina muzicală. Și ține umbrela deschisă, deasupra capului.

Tudor făcu exact ceea ce îi ceruse tatăl său. Silviu introduse CD-ul în combina muzicală, apoi apăsă butonul de redare a înregistrării. Sufrageria se umplu brusc cu acordurile muzicii ritmate și pe gustul invitaților.

– Să dansăm! zise Silviu. Veți ține minte pentru totdeauna petrecerea familiei Ionescu.

Rodica izbucni în râs, însă reveni repede la o expresie ceva mai gravă a chipului. Ea tocmai observase stânjeneala lui Tudor și înțelese că nu se cade să râdă de ceea ce se întâmplă la petrecerea aniversară a colegului ei de clasă. Decise că cel mai bine este să danseze, așa cum începuseră deja să facă Adrian și Viorica.

Silviu spuse mulțumit:

– Vedeți că se poate? Mâncare avem. Muzică avem. Ce ne mai trebuie?

Rodica spuse cu glas timid:

– Se scurge apa de pe umbrela mea… Deja mi-a udat umerii rochiei…

Silviu făcu un semn către Mihaela, care porni imediat spre bucătărie, știind ce trebuie să aducă de acolo.

– E în regulă, spuse Silviu către Rodica. Mihaela aduce acum un prosop uscat. Ștergem umbrela și gata, petrecerea merge mai departe. Familia Ionescu știe întotdeauna cum să se distreze.

Rodica reveni la o stare de spirit bună după ce văzu că pe rochia ei nu mai picura apă de pe umbrelă, mulțumită ajutorului venit de la Silviu.

Prosopul se afla acum la Silviu, care le zise participanților la petrecere:

– Dacă mai are nevoie cineva să îi șterg umbrela, să îmi spună.

Mihaela veni mai aproape de Silviu și îi zise încet:

– Ne distrăm, dar tocmai s-a mai deschis o crăpătură în tavan. Uite, chiar acolo, lângă cea sub care stă Adrian. Stropii de apă deja curg prin ea…

Silviu se strădui să își mențină pe buze zâmbetul de gazdă excelentă. O întrebă pe Mihaela:

– Nu mai avem nicio umbrelă în casă?

– Niciuna, zise Mihaela. Și, dacă aveam, chiar crezi că aș fi stat eu sub ea?

– Lasă că rezolv altfel. Merg chiar acum la vecinul nostru. Sigur are el câteva umbrele prin casă.

– Care vecin? Domnul Iordache?

– Da, domnul Iordache. Știi doar că el ne-a ajutat mereu. Este un om foarte amabil.

– Bine, mergi. Dar să te întorci foarte repede. Eu voi sta cu palmele chiar sub firicelul de apă care curge din tavan. Însă nu pot să rămân prea mult timp așa.

În clipa în care Silviu ajunse lângă ușa de la intrarea în casă, se auzi soneria. Silviu deschise ușa și răsuflă ușurat. În fața pragului ușii stătea Victor, un alt coleg de-al lui Tudor, zgribulit sub o umbrelă de culoare neagră, ținând sub braț un pachețel care nu putea fi altceva decât cadoul destinat prietenului său.

Silviu, cu un zâmbet larg, îl îndemnă pe Victor:

– Bine ai venit! Hai, intră repede în casă! Văd că plouă tot mai tare. Și nu închide umbrela. Mergem direct în sufragerie.

Victor nu reuși să înțeleagă graba cu care tatăl lui Tudor îl împingea în casă. Și, după ce ajunse în sufragerie, în timp ce privea năuc la colegii săi care stăteau cu umbrelele deschise deasupra capetelor, Silviu îl apucase ușor de umeri, dirijându-l delicat spre locul pe care se afla Mihaela cu palmele întinse și umede de la stropii care picurau din tavan. Mihaela se dădu într-o parte, făcându-i imediat loc lui Victor.

Silviu îi spuse noului invitat:

– Petrecerea de azi a familiei Ionescu este diferită de ceea ce-ai mai văzut. Dă-mi te rog mie cadoul pentru Tudor, iar eu i-l dau lui. Tu rămâi exact în acest loc. Și ține umbrela deschisă. Îți voi aduce o porție cu aperitiv. Și poți să dansezi, dacă vrei, dar tot pe această porțiune de covor. Nu cumva să închizi umbrela!

– Nu o închid, spuse Victor. Îmi place jocul acesta.

Din nou se auzi soneria de la intrarea în casă. Silviu îi făcu semn Mihaelei că poate să aducă din bucătărie ce mai trebuie adus, apoi se repezi spre ușă. Lângă pragul ușii se afla Doru, vecinul familiei Ionescu, adăpostit și el sub o umbrelă.

Silviu, după ce îi deschise lui Doru ușa, spuse:

– Domnul Iordache! Ce surpriză! Haideți, intrați în casă! Nu mai stați în ploaie!

– Mulțumesc, spuse Doru. Am venit doar să îi aduc un cadou lui Tudor. Îi dau cadoul, apoi plec. Nu mă simt bine să rămân la o petrecere de copii.

– Dar nu deranjați pe nimeni. Haideți, intrați! E posibil să avem nevoie de ajutorul dumneavoastră.

Doru nu putu să refuze invitația lui Silviu, mai ales că întotdeauna era bucuros să poată ajuta pe cineva aflat în nevoie. Intră pe hol și căută repede din priviri un colțișor în care să lase umbrela.

Silviu sesiză intenția vecinului său, așa că îi zise:

– Luați cu dumneavoastră umbrela. Și veniți cu mine în sufragerie. Acolo sunt copiii. Cadoul i-l puteți da lui Tudor.

– Asta voi face, spuse Doru. Dar de ce să iau umbrela cu mine?

– Veți vedea îndată.

Doru își satisfăcu foarte repede curiozitatea. Privi stupefiat la copiii care țopăiau pe loc sub umbrelele lor, pe ritmul care răsuna din difuzoarele combinei muzicale. Totuși, veni lângă Tudor și îi dădu cadoul împachetat și legat cu o fundă roșie, spunându-i:

– La mulți ani, Tudor!

– Mulțumesc, spuse Tudor zâmbind cam strâmb.

Doru ieși din sufragerie, apoi se apropie de Silviu, care venise după el. Îi spuse gazdei:

– Domnule Ionescu, eu chiar nu înțeleg ce se întâmplă aici.

– E simplu, zise Silviu. A venit ploaia, iar eu nu știam că acoperișul e chiar așa de defect. Invitații începuseră să vină, iar apa și-a găsit cale prin tot mai multe găuri în tavan. Ce puteam să fac?

Doru îl privi siderat pe Silviu și îi zise:

– Ce puteați să faceți?... Trebuia să le spuneți copiilor că petrecerea se amână. Trebuia să faceți rost repede de mai multe oale și căldări și să rezolvați provizoriu problema. Apoi, după ce ploaia înceta, trebuia să reparați acoperișul casei. Abia după aceea vă puteați gândi la organizarea unei petreceri.

Silviu se posomorî și îi spuse vecinului său:

– De sfaturi e sătulă toată lumea. Cum să amân aniversarea fiului meu? Astăzi este ziua lui de naștere. Astăzi, nu mâine, nu poimâine. Credeam că azi pot primi un ajutor de la dumneavoastră. Însă m-am înșelat. Oricum, vă mulțumesc pentru cadoul adus.

Doru decise să nu răspundă cu „A fost plăcerea mea!" și porni cu pași repezi spre locuința sa. După ce ajunse în casă, îi spuse soției sale:

– Te rog să nu mă întrebi de ce m-am întors așa de încruntat de la petrecerea familiei Ionescu. Până acum câteva minute eram convins că am un vecin zdravăn la cap. Însă tocmai am constatat că m-am înșelat. Oare cum e posibil să existe astfel de oameni?...

„Te rog să stai chiar aici,
sub stropii care cad
din tavan,
dar cu umbrela
deschisă deasupra ta.
Nu e mare lucru.
Tu nu te vei uda,
ci numai umbrela."

Proză scurtă

DECAR

Mircea Bodnariu

Prozator

Pasărea roșie

Astăzi, când eram în parc și stăteam pe o bancă, o pasăre roșie ca focul mi s-a așezat pe umăr. Eu sunt un om sobru care nu crede în povești și minuni, așa că nu am crezut că pasărea aceea era acolo. M-am ridicat și am pornit de-a lungul aleii. Pasărea nu numai că stătea în continuare pe umărul meu, dar, dacă n-aș fi un domn încruntat și nu mi-ar fi jenă să rostesc asemenea cuvinte, aș spune că gângurea dulce și mă privea galeș. Nu putea să mi se întâmple tocmai mie, un om respectabil, așa ceva. De aceea am încercat să gonesc pasărea, dar nu a fost posibil, își înfipsese bine ghearele în umărul meu.

Și acum ce mă fac, cum mă voi întoarce acasă? Ce va spune lumea? Iată-l pe domnul X, om așezat, tată de familie, vine acasă cu o pasăre roșie ca focul pe umăr. Dar soția, dar copiii? Ce-i cu tine, omule, ai înnebunit? Nu ți-e rușine să umbli așa? Tată, vrem și noi să avem păsări pe umeri, de unde ai luat-o?

Neavând ce face, pentru că pasărea nu se desprindea de mine, m-am întors acasă. Dar, curios lucru, nimeni nu părea să vadă pasărea cu toate că era atât de roșie și contrasta atât de puternic cu întunecimea ființei mele. Și nici măcar nu tăcea, ciripea într-una. Dar, să știți, chiar dacă n-o vedeți și n-o auziți, pasărea este acolo, pe umărul meu stâng, cu ghearele adânc înfipte în carnea mea, sfâșiindu-mă până în inimă.

O idee pierdută

Am pierdut o idee. Asta este foarte grav, și așa nu am prea multe. Dar motivul principal al supărării mele este că aceasta era cea mai dragă idee a mea, țineam atât de mult la ea încât eram gata să-mi dau viața ca s-o văd realizată. Și acum, uite, nu știu pe unde este. Regret enorm că s-a întâmplat așa, era o idee formidabilă, mă înflăcăra, îmi dădea curaj să trăiesc, viața mea avea un sens când o simțeam în buzunarul de la piept. Cum am putut să fiu atât de neglijent?

Stau la o răscruce de drumuri și nu știu în ce parte să o iau. Dacă aș fi avut ideea mea… Cu câtă nostalgie privesc în urmă la timpurile când ideea mea strălucea ca un far călăuzitor. Nu mă rușinam că am atât de puține idei, eram conștient că este mai bine să ai o idee grozavă decât o puzderie de idei neghioabe. Ideea mea, iubirea mea!

Îmi amintesc și acum clipa în care mi-a venit această idee. A fost ca o iluminare, am simțit că trăiesc Nirvana. Dintr-o dată m-am simțit alt om, am realizat că viața merită trăită, că sunt cineva. Un om care are o idee măreață este cineva.

Draga mea idee, cum ai putut să dispari? Fără tine sunt din nou un om oarecare, plictisit, anost, lipsit de speranță, un nimeni. Sunt la fel ca toți cei care trec pe lângă mine pe stradă, mulți, fiecare dintre ei cu capul colcăind de idei tâmpite, fără nicio valoare.

Așa nu se poate trăi. Dacă până mâine nu-mi găsesc ideea, mă spânzur. Ia stați așa. Nu cumva chiar asta era ideea? Da, asta era minunata idee care mă iluminase, mă făcuse să ating Nirvana: dacă nu ai nicio idee măreață, mai bine te spânzuri. Ce bine mă simt, într-adevăr, acum merită să trăiesc.

Drumul spre infinit

– Unde duce drumul acesta?

– Spre infinit, mi s-a răspuns.

M-am hotărât imediat s-o pornesc spre infinit. De mult timp doream să-l văd cu ochii mei, să-l ating, să-l pipăi, ca să-l înțeleg. Am mers cu sârg toată ziua în speranța că voi ajunge la infinit înainte să se întunece. Dar nu a fost așa. Când s-a întunecat de-a binelea de era să pierd drumul, m-am oprit din mers și m-am aciuit sub un copac. Am dormit foarte bine, întotdeauna dorm bine în mijlocul naturii, cred însă că mai ales bucuria de a vedea a doua zi infinitul mi-a îmbunătățit mult somnul. Cert este că dimineață m-am trezit foarte odihnit iar elanul de a porni spre infinit parcă crescuse.

Am mers cu mult spor până pe la amiază. Eram încântat de viteza cu care ajungeam de la o bornă kilometrică la alta. Mai oboseam, dar mă încurajam spunându-mi „în curând voi atinge infinitul". Văzând însă că merg și merg și infinitul nu se arată, am început să am dubii: nu cumva am greșit drumul? Noroc că am întâlnit pe cineva.

– Nu vă supărați, puteți să-mi spuneți dacă n-am luat-o greșit, drumul acesta duce la infinit?

– Nu, n-ați greșit, este drumul spre infinit.

– Și mai e mult de mers?

– Da, desigur.

– Câți kilometri?

– O infinitate.

Trebuia să-mi fi dat seama și singur, doar era drumul spre infinit. Asta nu m-a descurajat, ci m-a îndârjit. Mi-am adunat forțele, am hotărât să uit de oboseală și am pornit spre infinit fiind sigur că până la apus voi ajunge.

Nu am ajuns, nici în ziua aceea, nici multe zile după. De câte ori întrebam pe cineva câți kilometri mai am de parcurs până la infinit, primeam răspunsul pe care-l știam, o infinitate. Atunci de ce mai întrebam? Pentru că speram, pentru că nu credeam că este posibil să fi parcurs atât de mulți kilometri din drumul spre infinit și totuși distanța până la el să nu scadă. Dar mă și ambiționam, eu când îmi pun ceva în cap nu mă las, întotdeauna îmi ating ținta.

Astăzi sunt tot pe drum. Deși au trecut o infinitate de zile de când umblu, deși am parcurs deja o infinitate de kilometri, încă tot mai am de mers o infinitate până să ajung la infinit. Nu știu dacă voi ajunge vreodată la infinit, dar cel puțin cred că am înțeles ce este.

Lucruri fără niciun folos

Cu toții mă știți ca fiind marele producător și comerciant de lucruri care nu au niciun folos. Ceea ce nu știți este cum am ajuns să fabric și să vând lucruri fără folos. Și mai am ceva să vă spun, dar veți vedea la sfârșit.

S-a întâmplat să-mi scapere mintea și să fac o invenție. Eram mândru de ea, credeam că am inventat ceva de mare utilitate. Am alergat într-un suflet pe la marii fabricanți să văd care din ei mă va plăti mai bine pentru a le da dreptul să scoată pe piață produsul meu. Culmea a fost că niciunul nu a vrut să audă de așa ceva, toți mi-au spus că ceea ce inventasem eu era un lucru fără niciun folos.

Supărat, mi l-am fabricat singur și am încercat să-l vând făcându-i mare reclamă, insistând că este un lucru foarte util. Nimeni nu a vrut să-l cumpere. Dar iată că, într-o bună zi, mi-a venit acea idee genială care m-a propulsat în lumea marilor afaceri și a câștigurilor uriașe. Am schimbat reclama, am anunțat că vând un lucru care nu are niciun folos. Sincer, o făcusem în batjocură, mă săturasem de prostia asta, de eforturile mele inutile, eram sigur că anunțul meu va fi luat ca o glumă, așa cum atâtea circulă pe internet, și apoi totul va fi uitat. N-o să vă vină să credeți, nici mie nu mi-a venit, din acel moment au început să curgă cererile pentru a cumpăra produsul.

Văzând așa, am diversificat producția, am început să arunc pe piață tot felul de lucruri cărora nici cei mai răuvoitori nu le puteau găsi vreo utilitate, dar tocmai asta le făcea să fie mai cerute. Am deschis fabrici, uzine în toată lumea, produc acum o sumedenie de lucruri fără niciun folos, am invadat toate domeniile vieții publice, casnice, intime cu inutilitățile mele, am deschis lanțuri de supermarketinguri pe tot globul în care oamenii cumpără cu frenezie minunatele mele articole care, de fapt, nu folosesc nimănui, fiind cu totul nefolositoare.

Și acum, marea mărturisire. Am ajuns cel mai bogat și cel mai celebru om al planetei. Lumea crede că sunt și cel mai fericit, asta pentru că așa arăt în pozele care mă înfățișează mereu zâmbitor și triumfător. Nimeni nu se îndoiește de aceasta, doar cei foarte apropiați mie care, uneori, când mă aflu la adăpost de ochii publicului, mă aud suspinând din adâncul pieptului. Faptul că produc și comercializez lucruri fără niciun folos nu înseamnă oare că eu însumi sunt un om fără niciun folos?

Poarta eternității

De la un timp mă surprind dând târcoale pe la poarta eternității. Mă apropii încet, privesc, apoi îmi iau inima în dinți și bat scurt de câteva ori: cioc, cioc, cioc! Ar părea că sună a gol, dar nu țin cont de aceasta, deschid poarta, trec pe partea cealaltă, dincolo de prag și bat din nou: cioc, cioc, cioc! asta pentru că nu are importanță din ce parte intri în eternitate, ea fiind oricum eternă. Apoi mă rușinez de mine însumi și privesc speriat în jur: ce bine, nu m-a văzut nimeni! Căci dacă m-ar vedea cineva, m-ar întreba: ce rost are să bați la poarta eternității? Și ce i-aș putea răspunde?

Dacă aș fi poet

Dacă aș fi poet, nu mi-ar ajunge nimeni cu prăjina la nas și aș umbla țanțoș, ca și cum toată lumea ar fi sub umerii mei. Asta pentru că m-aș simți un fel de zeu. Dacă aș fi poet, nu m-aș teme de cuvinte, le-aș subjuga și le-aș împinge spre poezie așa cum mână ciobanii oile spre țarcuri. Dar ei nu știu să scoată nimic din behăitul lor, ei folosesc doar blana, laptele

și carnea oilor, pierzând materia cea mai importantă. Eu, ca poet, aș folosi tocmai behăitul lor – al cuvintelor – din care aș obține mari concerte, adevărate temple sonore ale tainelor lumii și ale iluziilor noastre eterne. Dacă aș fi poet, aș fi un fel de zeu…

Dar eu nu sunt poet, ci un biet cioban care nu știe să scoată nimic, nici măcar din behăitul oilor, ce să mai spun din al cuvintelor.

Turnul ambițiilor deșarte

– Mamă, tată, unde mergem?

– Vrem să-ți arătăm marele turn.

M-au luat fiecare de câte o mânuță și am pornit. Am zărit turnul din depărtare, era atât de înalt că nu-i puteam distinge vârful. Când am ajuns la baza lui, am văzut o intrare largă și primele trepte din cele pe care se putea urca în vârf.

– E un lucru mare să urci în turn, mi-au explicat părinții mei, cu cât ajungi mai sus, cu atât te privește lumea mai de jos.

Am înțeles scopul acelei plimbări, intenția lor de a mă vedea – când voi fi mare, desigur – urcând în turn și ajungând cât mai sus. De atunci, aceasta a devenit marea mea dorință. Am început să mă antrenez sistematic, tot mai mult și mai serios pe măsură ce creșteam. Nu m-a mai interesat nimic, nu am mai vrut să mă antrenez în nicio altă direcție, am sacrificat totul pentru antrenarea picioarelor la urcat trepte. Nu mi-a păsat că am rămas cu brațele slabe, cu limba peltică, cu ochii opaci, cu urechile înfundate, cu creierul pipernicit.

Cât am fost de fericit în ziua în care am început să urc! Mă antrenasem într-adevăr foarte bine, urcam cu ușurință, îi depășeam pe mulți, treceam pe lângă unii epuizați, incapabili să se mai miște. De la un timp n-am mai întâlnit pe nimeni și mă gândeam că eram omul care a ajuns cel mai sus. Mi-a apărut în față un anunț: nu treceți, pericol de prăbușire. Asta m-a înfuriat: cum putea cineva să pună stavilă ambițiilor mele nemăsurate? Așa că am continuat să urc chiar dacă simțeam treptele clătinându-se sub pașii mei. Apoi, s-a întâmplat așa: o treaptă a cedat și, în cădere, am antrenat toate celelalte trepte. Turnul s-a prăbușit cu mine și cu toți ambițioșii. Dărâmăturile mi-au strivit picioarele.

Acum nu mai am nicio ambiție. Și dacă aș avea, nu i-aș putea da curs, nu mi-am dezvoltat decât picioarele pe care, odată cu prăbușirea turnului, le-am pierdut. Dar ce rost are să ai ambiții când ele sunt deșarte?

Ziua de mâine

Toată viața mi-am dorit ca să ajung în ziua de mâine. Mereu întrebam „Când este mâine?" și de fiecare dată mi se răspundea „Mâine va fi în ziua care va urma după cea de azi." Dar a doua zi când exclamam fericit „Suntem în ziua de mâine!", mi se tăia avântul spunându-mi-se „Nu, suntem în ziua de azi."

Cu timpul nu am mai întrebat, simțeam că mă fac de râs și oricum știam răspunsul, puteam să mi-l dau și singur, mâine va fi în ziua care va urma după cea de azi. Așa că, toate zilele vieții mele s-au desfășurat după același tipic, de cum se însera începeam să fiu bucuros, eram atât de aproape de ziua de mâine. Dimineața mă trezeam fericit, credeam că am ajuns, în sfârșit, în ziua de mâine. Apoi venea deziluzia, mi se spunea, aflam, îmi dădeam seama că nu sunt în ziua de mâine, ci în cea de azi. Până spre amiază eram tare abătut, mă mai consolam cu prânzul, am fost totdeauna un mâncăcios, după-amiaza era ceva mai suportabilă, speranța se înfiripa în mine crescând încet-încet până să ajung la bucuria de seară. Și a doua zi, care tot nu era mâine, la fel.

Acum spuneți și voi, viață este asta? Cum să trăiești așa, mereu în ziua de azi, niciodată în cea de mâine? Cum să-ți faci planuri, visuri pentru viitor, când nu poți să ajungi nici măcar în ziua de mâine? Ca să nu mai spun că, în felul acesta, nu vom ajunge niciodată în acel viitor luminos și fericit al omenirii, cel care atât de mult ni se promite.

Noroc că în ziua de azi se mănâncă un prânz foarte bun. Cine știe ce fel de prânz se va mânca în ziua de mâine!

Minunea

Am vărsat apa din găleată, am ținut-o puțin cu gura în jos și chiar am scuturat-o ca să se scurgă și ultimii stropi, dar când am întors-o încă mai era apă în ea cam de două degete. Am vărsat-o din nou și fenomenul s-a repetat, ba chiar de data aceasta era ceva mai multă apă pe fundul găleții. Am făcut experimentul de mai multe ori schimbându-mi puțin locul pentru că observasem că poziția mea în curte influențează cantitatea de apă rămasă sau, mai bine zis, nou apărută. Deodată, după o nouă golire, găleata s-a umplut instantaneu. Aici este! Am strigat, am vărsat repede apa, am întors găleata și din nou s-a umplut instantaneu.

Apa era rece, curată și, cu siguranță, venea din cer, de la Dumnezeu, deci trebuia să fi fost apă sfințită. Mi-am băgat mâinile făcute căuș în apă ca să-mi torn apă pe mine, pe cap, pe gât, pe piept și, mai ales, să beau din acea limpezime răcoritoare. Dar mâinile mele murdare au tulburat apa și au înnegrit-o. Am vărsat-o imediat și am întors găleata. Nu s-a mai umplut.

Am înțeles cu durere că întinasem minunea și o minune întinată nu se mai repetă.

Promit că viitoarea minune mă va găsi cu mâinile curate.

Fericirea

A sunat soneria și m-am dus la ușă. Curierul mi-a înmânat pachetul. Sosise ceea ce așteptam de mult timp. M-am grăbit să deschid cutia. Fericirea s-a revărsat în toată casa. Am închis repede ferestrele, am încuiat ușa. Nu voiam să pierd niciun strop de fericire, nu aveam de gând s-o împart cu nimeni. Am hotărât să nu mai ies din casă, ce rost ar mai fi avut să pornesc în căutarea fericirii când o aveam la mine?

Au urmat câteva zile minunate. Pe oriunde mă învârteam prin apartament, dădeam numai de fericire. Chiar și aerul pe care-l respiram, apa pe care o beam și mâncarea pe care o mâncam conțineau doze mari de fericire.

Apoi ceva nu a mai mers bine, fericirea a început să nu îmi mai placă, prea mă loveam de ea la tot pasul. Dar mă făceam că nu s-a schimbat nimic, doar îmi dorisem atât de mult fericirea.

Mai apoi, peste încă câteva zile, am simțit un miros neplăcut. Am căutat peste tot sursa acelui miros, nu am găsit nimic. Am înțeles că fericirea începea să se altereze. Încă n-am făcut nimic, nu puteam concepe să fiu din nou un om nefericit.

Cu timpul mirosul s-a întețit până a devenit o duhoare insuportabilă. Atunci am deschis larg ferestrele, am descuiat ușa. Fericirea nu voia să iasă pe geam, se instalase bine la mine în casă, se lipise de pereți și de mobilă. Și nimeni nu venea acum, deși ușa era deschisă, ca să-mi ceară puțină fericire. Le-aș fi dat-o pe toată, dar cui i-ar fi trebuit o fericire împuțită?

Până la urmă am scăpat de ea. Nu vreau să-mi mai amintesc cât de greu mi-a fost și cât de mult m-a costat.

Cine va face ca mine, ca mine să pățească.

„Toate zilele vieții mele s-au desfășurat după același tipic, de cum se însera începeam să fiu bucuros, eram atât de aproape de ziua de mâine. Dimineața mă trezeam fericit, credeam că am ajuns, în sfârșit, în ziua de mâine. Apoi venea deziluzia, mi se spunea, aflam, îmi dădeam seama că nu sunt în ziua de mâine, ci în cea de azi.”

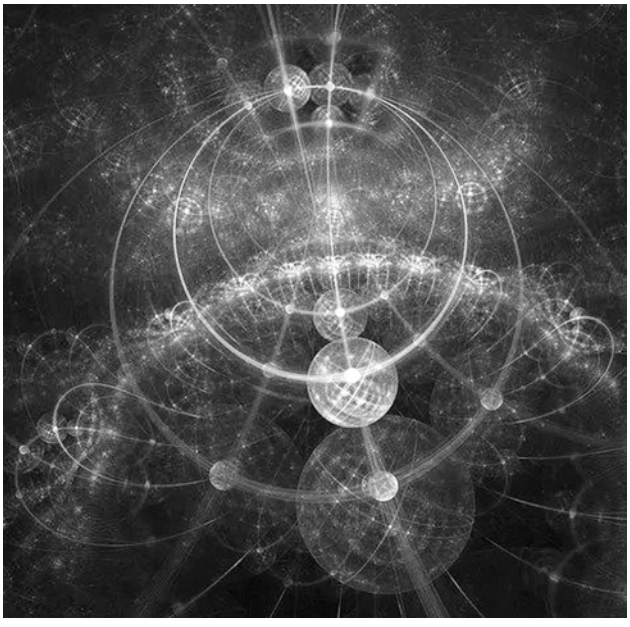

Proză scurtă

DALINCA

Gina Zaharia

Poetă, prozatoare
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

În vara aceea nu plouase aproape deloc. Toropeala îmi săgeta ființa sau poate altceva se cuibărea în suflet, un fel de șarpe care cunoștea gustul tăcerii.

De multe ori deschideam fereastra și serveam cafeaua acolo, în picioare. În curte era un salcâm cu crengile cocoșate. Îi învățasem fiecare nod, fiecare crestătură. Vorbeam cu el pe mutește, îi așteptam răspunsurile și le primeam printr-o adiere serafică, mereu alta și niciodată pregătită.

– Și tu ești singur, putem fi prieteni!, îi șopteam.

– Într-o zi îți voi dărui o coroniță din florile mele cele mai voluptuoase.

L-aș fi mângâiat cu iubire, dar îi trimiteam un surâs, și el stingher.

Apoi râdeam. Eram singură în camera cu mobilă de nuc în care se strângeau, la vorbă, ghimpii iubirii. Știa că nu e bine să te amesteci în destinul lor, dar odată prins în pădure, pe caniculă, înaintezi într-un verde intens care te ține captiv și devine un fel de clește prin care respiri fără să știi că plămânii tăi vor prefera doar acel aer și nimic mai mult. Pleci și te întorci de câte ori ți-e dor, ca o pasăre flămândă la o mână de boabe.

Pe Ștefan îl cunoscusem demult, printr-un prieten. Dacă ar fi să pictez o stare, aș colora niște aripi uriașe care să umple bolta cerească. Și o cană mai jos, în care se strâng picuri de tot felul. Altceva nu m-aș pricepe, dar dacă m-ar pune cineva să povestesc desenul meu, ar încăpea într-o carte. Așa că o las acolo, nescrisă, pe pervazul unde salcâmul îmi dăruiește, din când în când, petale albe.

***

Așa începea povestea Dalincăi. O tânără pentru care nasturii vieții își caută haina uitată pe cumpăna unei fântâni părăsite. Ce expresie!, veți zice. Atunci s-o urmăm spre satul de la poalele munților unde Stânca Ursilor se zărește de departe, ca un animal uriaș cu o labă ridicată deasupra brazilor. Pentru că o idee nu-i dădea pace. Era reporter și venise pentru un documentar despre extragerea zăcămintelor de petrol din zonă. Dar mai știa un lucru. Că aici, departe de oraș, se retrăsese și Ștefan. Și că, în urma unui accident, îi pierise vederea. Însă avea cele mai agere simțuri. Și prieteni avea. Optimismul făcea scut în jurul imaginilor care îi rămăseseră în minte de când lucra la redacția din București.

Trecuseră peste zece ani de când umbrele îi tot dansau în față, derutând-o. Colegul ei, abia ieșit din facultate, a început, încă de la sosire, să cutreiere zona, să cunoască oamenii și obiceiurile. Așa a aflat că urșii coborau des în sat, ori că țața Safta își făcuse pagină pe Facebook unde vindea dulcețuri, mai ales din fructe de pădure, zacuscă de ghebe și cozonaci, iar în ajunul sărbătorilor nu mai prididea să facă față comenzilor. Acest lucru îl amuza, dar îl și ambiționa să afle mai multe. Dar unde putea învăța mai bine dacă nu de la Ștefan, până nu demult reporter cu experiență și despre care auzise că soarta i-a așternut dezamăgiri cărora le tot dădea, în zadar, cu piciorul?!

Într-un fel s-a autoinvitat, împreună cu Dalinca, însoțiți de niște prieteni noi, vecini cu acesta. De la ei au aflat că

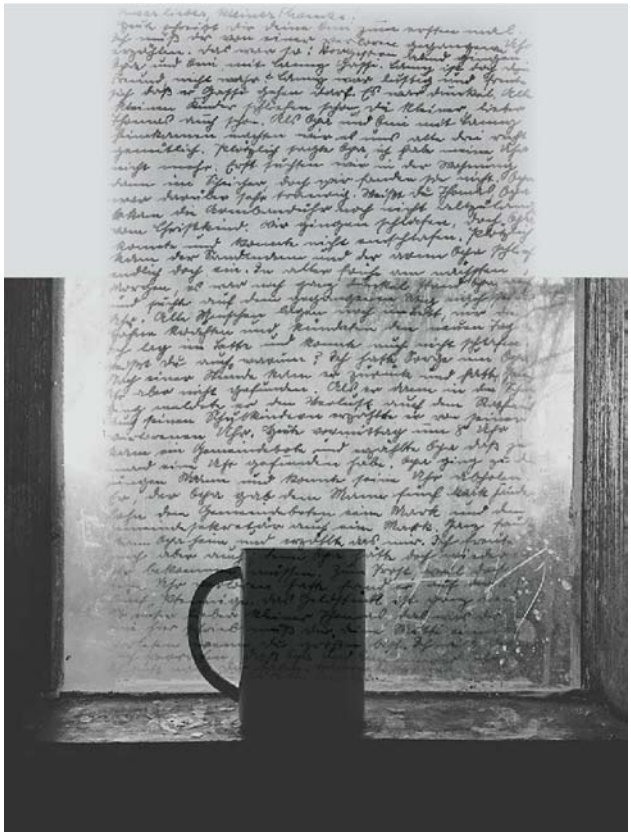

mama lui decedase în urmă cu câteva luni. Că soția îl părăsise imediat după accident și îl ajuta o mătușă. Copii nu aveau. Cu toate acestea, bărbatul avea harul de povestitor de parcă abia se întorsese din excursii exotice. Și te făcea să-l crezi că, așa cum glumea deseori, călătorise cât pentru toată viața.

Dalinca îl asculta cu atenție. Vorbea despre vacanța lui în America, despre viața printre zgârie-nori, despre cazinouri și excursii pe țărmul oceanului. Rar, cu căldură în glas, oprindu-se din când în când. Apoi a precizat că aceasta e cea mai dragă amintire a lui.

În numai o clipă, prin inima femeii au trecut toate acestea ca un fluture prins între petale de maci. Valurile oceanului de atunci îi spărgeau pieptul. Doamne, cât îl iubise! Acum era aici, lângă el, riscând să fie recunoscută ori îndepărtată pentru totdeauna.

Deodată, s-a făcut liniște.

Atunci, Dalinca a continuat ca și cum ar fi citit de undeva:

„Te-am iubit vreme îndelungată. Te-am cărat cu mine prin toate bucuriile și necazurile vieții. Erai ca un talisman fără de care m-aș fi pierdut. Când venea iarna, te făceam pom de zăpadă și deveneam pajul care te împodobea cu povești de iubire. Când era vară, mă topeam în sufletul tău. Iar când ai înotat cu mine în râul curajoșilor, te-ai aplecat să ridici piatra cu care am aruncat după anii care treceau în grabă. Era să cad în oglinda acelei zile, m-ai ridicat și m-ai așezat ca pe o regină în inima ta. De-ai ști câte perle am pus deoparte pentru aceste clipe?! Mereu m-am temut de ziua în care voi uita să mai număr. Trei, doi, unu... Încă mai păstrez albumul nostru. Îți amintești fotografia alb-negru, care pulsa în culori albastru-intens? Da. Suntem mare și cer. Eu marea, tu cerul. Poate de aceea, în fiecare dimineață perna mea are parfumul tău".

– Ce se întâmplă aici? Cine ești tu? Cunosc vocea aceasta. De unde ai scrisoarea asta? De unde?

– Am găsit-o pe pervazul ferestrei din camera de la stradă. Cine știe de când e acolo. O fi uitat mama ta să ți-o dea.

– De ce? De ce? Cât am așteptat-o!

Bărbatul își șterse ochii cu podul palmei, încercând să alunge întunericul.

Apoi se ridică și întinse brațele:

– Dalinca!

Tânăra se depărtă puțin și se sprijini de fotoliu.

– Ștefan, pot să beau apă din cana ta?

Bătea miezul nopții, alungând duhurile rele. Și singurătatea.

„De multe ori
deschideam fereastra
și serveam
cafeaua acolo,
în picioare.
În curte era un salcâm
cu crengile cocoșate.
Îi învățasem fiecare nod,
fiecare crestătură.
Vorbeam cu el
pe mutește,
îi așteptam răspunsurile
și le primeam
printr-o adiere serafică,
mereu alta
și niciodată pregătită."

Proză scurtă

TEST DE AFECTIVITATE [2020]

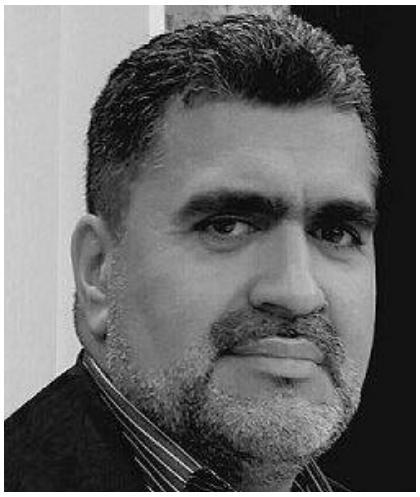

Radu Comșa

Prozator

„*Nu, nu sunt frumoasă! Nu sunt...*” Fraza se terminase într-un foșnet reținut, ca un oftat.

„Nu sunt frumoasă, auzi? Nu sunt frumoasă, nu-mi mai spune așa...”

Cuvintele tremurau ca flacăra unei lumânări într-o noapte de vară.

„Fac numai ce vreau eu, numai ce...”

Gâfâitul se accentuă în strigăt sugrumat.

„Ah, e bine, e bine... Vreau, vreau acum iubitule! Da, acum, te rog! Haide, acum!”

Și liniștea a căzut în eclipse moi, oarbe și neregulate, punctate cu șoapte guturale și cuvinte murmurate neinteligibil.

Sărut lung, ars, așa începuse. Dar asta venise mai târziu, mult mai târziu, după ce el pusese în paharul înalt băutura acaju închis, o băutură dură, fără nuanțe. Un pretext, în fond. Un pretext fără nuanțe. Ea băuse o înghițitură, se așezase pe marginea patului, întoarsă aproape cu spatele la el, cu ochii în fereastra care reflecta luminile din tavan. Rămăsese în picioare cu sticla îngustă în mână. Mirosul femeii urca lent spre el, natural și discret. Pusese atent sticla pe masă și făcuse un pas spre ea. Ea nu se mișcase și lui i se păruse ca își ținuse respirația. Își pusese palmele pe umerii femeii și le mișcă încet către mijlocul spatelui și apoi spre ceafă, îi cuprinsese gâtul într-o strânsoare scurtă, își desfăcuse și își lunecase palmele cu degetele întinse pe sub cămașa descheiată la doi nasturi peste pieptul care zvâcnea lent. Își trăsese mâinile în sus, fără a-și dezlipi palmele de pielea ei, își împreunase degetele sub bărbia feminină și fermă, apoi îi prinsese obrajii în palme, dându-i capul cu totul pe spate. Îi ținuse capul tras spre el, mult lăsat, cu părul căzut pe umeri și îi ascultase respirația șuierată. Abia într-un târziu se aplecase pe ea.

Și venise sărutul acela lung, ars. Ars ca vara care își făcea de cap pe dealurile înalte, prin pădurile cu frunze torsionate de căldură. Ceva neprogramat, dar anticipat de amândoi. Un sărut dăruit, puternic, un abandon neascuns. Ea se răsucise, i se strecurase pe sub mâini și își înfipsese unghiile în brațele lui nefiresc încordate. Își păstrase o palmă pe gâtul ei, cu cealaltă îi apucase încheietura și îi îndepărtase blând unghiile care apucaseră să lase urme palide pe antebrațul său. Pielea femeii sclipise creol în fulgerul alb al cămășii smulse, urmase un fulger violet care dezgolise sânii grei, cu areole intense și mameloane tari, ațâțător modelate de maternitate. Luminile galbene au căzut sparte pe podele, s-au scurs prin crăpături, s-au ascuns prin locuri invizibile. Paharul cel înalt s-a rostogolit și lichidul dinăuntru s-a întins pe parchetul negru într-o pată fulgurantă de sticlă fluidă. Cearșafurile s-au adunat ca dunele de nisip în furtună. Tăblia patului a gemut îndelung, adânc, repetat, ca un copac dezgolit în vântul ierni.

Întuneric. Luna arunca pete reci de lumină, puține, firav reflectate în jur. Totul părea sculptat în piatră. Pereții, mobilele joase și vechi, fereastra îngustă, femeia, cu silueta ei de statuie atent desenată, cu pulpe, șolduri, pântec și umeri de calcar auriu, cu sâni și gât de marmură, cu ochi de chihlimbar verde-albastru lucind. O statuie dăltuită precis în linii lungi, continuate în ele însele, ca un set inele ale lui Möbius înlănțuite, aranjate savant și ardent într-o femeie frumoasă ale cărei dorințe cu privire la ea însăși erau greu de ghicit. Își așezase obrazul pe umărul lui și lipit de șold îi simțea abdomenul ferm-delicat, fierbinte, încă palpitând. O iubise în acel moment.

„Ești nebun...”

Și când el nu răspunsese, ea repetase: *„Ești nebun!”*

Iar el fusese de acord cu ea, deși ar fi vrut să-i spună că existența lui accidentată îi dă dreptul de a fi așa cum este. Inclusiv dreptul de fi sfâșiat între opțiuni afective.

„Miros a tine”, mai spusese ea și el o iubise din nou, trăind sentimentul în felul său, interiorizat. Și vara răsucise frunzele încă o dată, iar dunele și copacii dezgoliți trecură din nou prin furtună, fremătând. Dincolo de dune și copaci, semnale din lumea cealaltă clipeau tăcut și repetat în ecrane multimedia.

Mai târziu, mult mai târziu, el se pregătise să plece. Descompusă de lumină, ea îi întindea ceasul aproape fără să îl privească. El îl luase, dar nu-l pusese pe mână. Voise să o întrebe ce va face în ziua care se năștea din noaptea muribundă, dar ea i-o luase înainte și dăduse răspuns întrebării nerostite. Răspunsul nu îl includea și pe el. Fusese gata să întrebe: *„Mâine?”*, dar înțelese că nu era vorba doar de acea zi. Zâmbise și nu mai spusese nimic. Își trecuse ceasul pe încheietura mâinii și mecanismul de închidere clinchetise sec.

Sigur pe el, își luase rămas-bun.
„La revedere, atunci.”

Sigur pe el și ușor ironic. Sigur și puțin trist. Ca un om în fața unei vitrine în care vede un obiect scump, dar pe care nu-l poate avea și de aceea, onest, fără resentiment, nici nu și-l dorește.

Plecase grăbit, fără să întoarcă capul și, doar mai târziu, mult mai târziu, se întrebase dacă ea rămăsese pe loc și privise în urma lui.

”O statuie dăltuită precis în linii lungi, continuate în ele însele, ca un set inele ale lui Möbius înlănțuite, aranjate savant și ardent într-o femeie frumoasă ale cărei dorințe cu privire la ea însăși erau greu de ghicit.”

Auguste Rodin, *Sărutul*, 1880–1882

Proză scurtă

MINGEA DE PING PONG

Cătălina Hașotti

Poetă, prozatoare

Valeria Scurtulescu este pe un pat de spital în care își petrece ultima zi din viață. Stolul de lumini al morții se apropie de ea. A plecat pe jos, să respire aerul rece de iarnă... Și acum vede că merge tot pe jos, dar prin praful de vară, pe o stradă plină de semnale care nu duc nicăieri sau duc oriunde. Gândurile parcă și le aude mai bine. Pe măsură ce merge, crește în urmă o siluetă ruptă din ea, strângându-se mai apoi. Nu îi pare rău că lucrurile se termină aici. Ultimele ei luni de viață căzuseră în noapte, iar mormântul simțea cum îi crește.

***

Se căsătorise la o vârstă la care fetele de pe vremea care urmase războiului erau de mult măritate și aveau și copii mărișori. Ea refuzase partida pe care i-o propuseseră părinții – un bărbat gras, burtos, mic de statură și cu respirație grea, dar cu o oarecare situație materială, pentru un bărbat sărac, subțirel, cu un aspect bolnăvicios, pe care l-a iubit. Stelian, soțul ei cel fragil, a muncit din greu ca să completeze cumva zestrea Valeriei pe care totuși părinții ei i-au dat-o după nuntă. Pe o parte din terenul pe care tatăl ei îl primise ca veteran de război, Stelian a clădit cu ajutorul colegilor de muncă, zidari ca și el, mai întâi o cameră, adică o bucătărie-dormitor, pentru ca să se poată muta în căsuța nouă, neterminată. S-au instalat acolo imediat după ce Valeria l-a născut pe George, primul lor copil. După câțiva ani Stelian a reușit să clădească și dormitorul. Nu mult după aceea se născu și Camelia, o fetiță frumoasă și sănătoasă, despre care o țigancă îi ghicise Valeriei că lângă ea își va petrece bătrânețea. Le mergea ceva mai bine, se construia mult în orașul lor de munte, iar soțul Valeriei, un zidar foarte priceput, lucra pe șantier de dimineață până seara, iar la sfârșit de săptămână muncea pe unde era chemat. Voia cu banii câștigați să termine beciul și să mai construiască încă două camere. Însă totul a rămas doar la stadiul de proiect. Munca istovitoare și, probabil, cele aproape două pachete de țigări „Mărășești", cele mai ieftine care se găseau pe atunci, fumate în fiecare zi, l-au îmbolnăvit de cancer la plămâni. Valeria văzuse că soțul ei se topea pe picioare și o durea sufletul când îl auzea tușind din ce în ce mai des și mai tare. Îi tot spunea să muncească mai puțin, să se îmbrace mai bine și să lase țigările. De fumat s-a lăsat numai atunci când doctorul i-a spus că starea lui de sănătate este foarte precară. Slăbise mult, nu mai avea putere să muncească și stătea numai în concedii medicale. S-a stins discret, pe un pat de spital, chiar în ajun de Crăciun.

George era destul de mare, dar Camelia nu a înțeles prea bine ce se întâmplase și a plâns când a văzut că Valeria a desfăcut în grabă bradul de Crăciun pe care îl împodobiseră cu o zi înainte. În locul bradului a fost pusă o masă lungă pe care mai apoi a fost așezat sicriul cu tatăl lor îmbrăcat frumos, în costum și cu cravată. Ce curios îi păru Cameliei să își vadă tatăl așa îmbrăcat, el, care umblase numai în salopetă. Se întreba de ce doarme așa mult, de ce nu vorbește cu ea și ce caută într-o cutie pe masă în loc să stea întins pe pat, cum făcuse aproape tot timpul în ultima vreme. În casă erau numai plânsete și un du-te vino, bărbați și femei care stăteau la coadă ca să plângă și să îl mângâie pe frunte pe tatăl ei. Se hotărî să stea și ea la coadă. Nimeni nu o băgă în seamă. Când ajunse la căpătâiul lui ceru un scăunel. George, care era prin preajmă, o întrebă:

– Ce vrei să faci cu el?

– Dă-mi-l! Vreau să mă urc pe el.

Se urcă și scoase din șorțulețul ei cu buzunar în față o bomboană cu miere. Se strădui să o îndese în gura încleștată a tatălui ei țeapăn.

–Ți-o fi foame. Ia, tăticule! Mănâncă!

Și continuă să-i țină bomboana între buze până când a fost luată în brațe de acolo.

La puțin timp după înmormântare, după ce Valeria și-a mai revenit din starea de oboseală și confuzie, începu să fie cuprinsă de griji, de revoltă că Stelian a lăsat-o singură și că viața pe care ea o crezuse frumoasă și împlinită alături de el se dusese. Era conștientă că trebuia să își găsească repede un loc muncă și de-asta Valeria se temea cel mai tare. Știa să croșeteze dar, mai ales, să împletească tare frumos pulovere, șosete, fulare, mănuși, căciuli, îmbinând culorile ca un pictor și având o rapiditate în mânuirea andrelelor care îi uimea pe mulți. Și avea din ce în ce tot mai multe comenzi. Se gândea că ar fi putut să trăiască din asta dar, în același timp, mai știa că nu ar fi fost de ajuns. Pe vremea copilăriei și a războiului avusese zile când mama, împreună cu ea și frații ei, mâncaseră doar un colț de pâine cu ceapă. Or ea își dorea pentru copiii ei ceva mai mult.

Se angajă în fabrica din oraș, după ce o vecină, cadru de partid comunist acolo, o recomandă, dar nu înainte de a-i cere să îi lucreze două seturi de pulovere, fulare, căciuli și mănuși pentru care nu plăti nici lâna, nici munca Valeriei. Dimineața, la ora șase, o ducea pe Camelia la cămin, apoi trudea opt ore în fabrică, după care venea acasă și se ocupa de gospodărie și mai ales de copii. Împletea în continuare pentru a avea bani în plus pe care să îi cheltuiască în concediu cu ei. Și se ambiționă ca în fiecare an să le plătească taberele și excursiile organizate de școală. Se dedicase cu totul copiilor și nici prin gând nu îi trecuse vreodată să se recăsătorească. Simțea că, spre deosebire de alte femei fără soți, copiii ei îi umpleau și îi înseninau în întregime viața.

Nu mică i-a fost bucuria când George deveni student. Ca să îl poată întreține în facultate, Valeria împleti de trei ori mai multe pulovere, fulare și căciuli, care pe atunci nu erau nici pe departe atât de frumoase pe cât le lucra ea. De multe ori stătea împletind până la două-trei dimineața, apoi se ducea să muncească în fabrică, dar avea impresia că nu obosește pentru că era mândră că poate să își ajute copilul student. La fel făcu și când Camelia merse la București pe perioada studenției. Nici nu concepuse să nu facă și ea o facultate.

George termină cu bine studiile și-apoi se și însură cu o fată care era dintr-un oraș destul de departe de al lui. Fiind soacră-mare, aranjă o nuntă frumoasă pentru nora și fiul ei. El primise deja repartiție guvernamentală în orașul natal, proaspeții căsătoriți locuind cu Valeria în casa cu două încăperi și cu veceul în curte. Era înghesuială, dar noroc că sora lui George era încă studentă și nu venea decât în vacanțe. Chiar în ultimul an de facultate, Camelia se mărită cu Radu, colegul ei. Nu au avut norocul lui George, ci au fost repartizați undeva, la țară, într-un sat foarte departe de părinții lor.

Câțiva ani buni George nu a avut copii. A vrut neapărat să refacă și să extindă casa părintească. Se cam deteriorase, pentru că mama lui nu mai avusese bani și pentru ea. Dar băiatul voia să se asigure că sumele investite de el sunt pentru locuința lui. Așa că au ajuns toți trei în fața notarului. Valeria și Camelia au declarat că ele renunță la casă. Notarul le spuse:

– Pe dumneata, ca soră care nu ai posibilități financiare să contribui la reabilitarea casei, te înțeleg. Dar nu o înțeleg pe mama voastră care vrea să renunțe la tot ce are. Apoi, adresându-se Valeriei:

– Doamnă, gândiți-vă bine înainte!

– M-am gândit, domnule notar, îmi cunosc bine copilul. Mi se pare chiar rușinos să nu îi acord încredere.

– Bine, bine, în băiat aveți încredere, dar gândiți-vă și la noră.

– Vai, domnule notar, nu am eu noră din alea!

George îi arătă mamei proiectul casei și îi indică pe desen camera care urma să fie a ei. Valeria se bucura că anii pensiei îi va petrece în camera proiectată și construită de fiul ei care era inginer constructor și pentru asta se simți tare mândră. Se gândi că nopțile întregi în care și-a rănit degetele și și-a stricat ochii nu au fost în zadar…

După câtva timp, se întâmplă că și George și sora lui au avut primul lor copil cam în aceeași perioadă. Fetița lui George se născu în februarie, iar băiatul Cameliei în aprilie. Timp de aproape trei luni, Valeria îngriji cu drag de nepoțica ei, dar și ca fiul și nora să aibă o mâncare caldă pusă pe masă. Făcea aproape toate treburile casei pentru că voia să îi vadă pe amândoi mulțumiți, pentru că așa considera ea că era firesc.

Dar după ce s-a născut și Alex, la botez Camelia îi spuse cât îi era greu, mai ales că soțul ei nu putea să o ajute prea mult din cauza serviciului solicitant pe care îl avea. Se simțea epuizată fiindcă bebelușul ei era foarte agitat mai ales noaptea. Avea nevoie de mama ei și atunci și în special după ce va începe serviciul. Nici nu se gândea să îl dea pe cel mic la o vârstă așa mică să fie îngrijit de alții în satul acela prăpădit, cu o singură grădiniță și mai prăpădită. Valeria zise da, însă apoi își aminti că și nora ei îi ceruse același lucru cu puțin timp înainte. Cele trei luni de concediu de maternitate erau pe sfârșite și nici ea nu voia să își plimbe fiica dimineața devreme și la o vârstă așa fragedă prin instituții școlare unde nici curățenie nu prea era și unde și copilul ei se putea îmbolnăvi de o mulțime de boli…

Valeria n-a reușit să închidă un ochi în acea noapte, tot gândindu-se cum să facă să fie mai bine. Spre dimineață se hotărî și le spuse decizia luată de ea:

– M-am hotărât să rămân aici, la Camelia. Ea are mai multă nevoie de mine. Copilul este cu probleme, are colici, este și mult prea mic, o chinuie rău pe Cami. Voi doi, pentru că

locuiți la oraș, sunt convinsă că veți găsi cea mai bună soluție, eventual o grădiniță ori un cămin mai bun, chiar dacă sunt mai departe de casă. Cu mașina voastră vă veți descurca, sper. Orașul este mare, nu se poate să nu existe așa ceva.

Nu se uită în ochii lui George dar, mai ales, ai norei, căreia i se spulbera visul ei de a duce o viață ușoară lângă o soacră bună și neobosită.

Alex, după ce mai crescu puțin, se dovedi a fi cel mai dulce nepot pentru Valeria. Creștea liniștit, sănătos și frumos. Camelia, fiind mai odihnită, nu mai era nici ea agitată. În plus, deși satul avea drumuri înfundate, era înconjurat de o natură pe care Valeria o iubea mult. Mai avea și case țărănești ce semănau cu cele din copilăria ei. Sătenii erau foarte respectuoși cu ea, o răsfățau chiar. După câțiva ani se născu și Alexia, un copil încă de mic bun și înțelegător, pe care Valeria o iubea parcă mai mult decât orice pe lume. Între ele două se legă o relație specială, puternică. Valeriei i se părea că acolo, în satul uitat de lume, dar cu o natură de basm, își trăia în sfârșit viața pe care și-o dorise de multă vreme.

Încă înainte ca Alexia să împlinească șase ani, iar Alex zece, Camelia și soțul ei se hotărâră să se mute la oraș. Se gândeau mai ales la copiii lor care ar fi putut să primească o educație mai bună în școli orășenești. Când găsiră o locuință pe gustul lor și pe măsura posibilităților, o anunțară și pe Valeria. Bineînțeles că ea era ușor dezamăgită, dar se strădui să nu le arate. La urma urmei era fericită că va sta acolo cu nepoții ei iubiți.

La oraș viața lor se schimbă, fiind mult mai trepidantă și mai agitată. Copiii se adaptară destul de repede, iar Camelia era mulțumită de noul ei loc de muncă și de școala celor mici. Și Valeria își impuse să încerce din răsputeri să se adapteze mai repede, dar îi era destul de greu. Important era să-și fi văzut nepoții fericiți, mai ales pe draga ei Alexia. Totuși, poate și din cauza climei, care nu era aici așa de blândă ca la țară, și din cauza vârstei, Valeria începu să aibă mici probleme de sănătate. Cel mai rău era că într-un timp relativ scurt își pierduse o bună parte din vedere. Nu mai vedea să spele bine vasele și din cauza asta ginerele ei, când observa farfurii pătate de mâncare uscată, se cam enerva. De-aici până la a avea partide de ceartă mai ales cu soția lui nu fu decât un pas. Și de cele mai multe ori mărul discordiei era soacra lui. Îi reproșa Cameliei că Valeria, pe lângă faptul că face treabă în doi peri, fură din spațiul atât de prețios al apartamentului lor mic, mai ales al camerei Alexiei. Camelia încercă în zadar să îi explice cum că Alexia era încă micuță și lucrul ăsta nu o deranja. Ca să îi dovedească soțului ei că așa este, o puse pe Alexia, într-una din certurile lor, să-i spună dacă o deranjează că bunica stă în aceeași cameră cu ea. Fetița, cu ochii în lacrimi, îi răspunse că nu.

Valeria suferea cumplit când vedea că certurile erau mai ales din cauza ei. De câteva ori a vrut să îi spună ginerelui ei că ea va pleca la celălalt copil, la George, că are unde să se ducă, dar simțea că dorul de Alexia o va mistui. Și totuși, după certuri din ce în ce mai dese, care au culminat cu reproșul făcut direct Valeriei că este o egoistă și le ia aerul din casa lor supraaglomerată, pe când la fiul ei stă o cameră goală care o așteaptă, Valeria îi spuse Cameliei să sune imediat la George acasă. Nu răspunse el, ci Tania, nora Valeriei. Când auzi ce îi cere soacra ei, femeia, extrem de nemulțumită, îi mărturisi că acea cameră ei credeau că nu va fi locuită și deci nu era mobilată, nu era zugrăvită și nici podea nu avea. Cami îi spuse că ar face bine să se gândească la toate acestea. A doua zi vorbi și cu fratele ei, care și el păru la fel de surprins și în plus îi reproșă că a folosit-o pe mama lor exact atât cât să îi crească mari pe Alex și Alexia. Camelia trânti receptorul telefonului cu fir, gâtuită de supărare și grijă. Ori va trebui să divorțeze de soțul cu care nu va mai avea trai din cauza mamei, dar se gândea la copiii ei și la un divorț care o îngrozea, ori va fi nevoită să îl preseze pe fratele ei să amenajeze camera. În fond, era camera mamei lor, pe care George promisese mai demult că i-o aranjează. Îi telefonă din nou ceva mai târziu și îi expuse cu calm motivele pentru care mama lor trebuia acceptată în casa fratelui. Până la urmă George cedă, spunându-i Cameliei că îi trebuie câteva săptămâni pentru lucrări și amenajări, după care poate să o aducă pe Valeria.

***

Trecuseră câteva luni de când Valeria era prizonieră în camera întunecoasă și înghețată. Sorina, nepoata care îi spusese nu doar o dată că nu o iubește, primise iar telefon de la Tania, mama ei. Aceasta i-a spus, ca de fiecare dată după ce pleca de acasă tatăl ei, să intre la bunica, să deșurubeze becul, să îi închidă gazul de la soba de teracotă care se strângea cu o cheie franceză și să o ia cu ea, împreună cu cheia de la cameră și becul, nu înainte de a o încuia pe bunica. Fata își asculta mama pe care o iubea și știa că are dreptate. Mai știa tot de la mama ei că Valeria a fost rea, fiindcă a ales să nu aibă grijă de ea, ci să îi crească pe verișorii ei pe care i-a iubit, dar care uite că acum au gonit-o.

Într-o duminică, după ce a fost mustruluită mai rău ca oricând de noră, inima ei era cât pe-aci să-i cedeze de supărare, dar chiar în acel moment se auzi soneria. Erau Camelia și Alexia care veniseră neanunțate. Tania schiță un zâmbet larg și le spuse că Valeria se simțea bine, dar că tocmai vorbeau ca de obicei despre ele și de-asta plângea, de dorul lor. Când o văzu pe Alexia, Valeriei i se lumină fața și chiar că începu să se simtă mai bine. I-a fost bine până ce Cami și Alexia

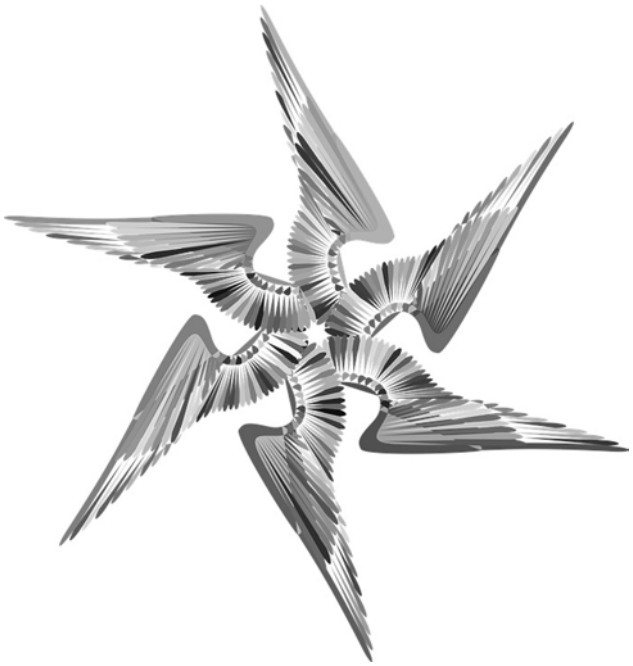

au plecat fără ea. Tare ar fi vrut să le spună tot răul pe care i-l făcea nora, dar orgoliul și dorința de a nu o pune iar pe Camelia într-o situație grea au făcut-o să nu sufle un cuvânt despre ce i se întâmpla. Doar când se însera, pentru Valeria era ceva mai bine. Cu puțin înainte de a ajunge acasă Tania și cu George, Sorina descuia camera bunicii, dădea drumul la gazele din sobă și îi reînfileta becul. Pentru ea era un fel de joc ce îi plăcea și, în plus, era mulțumită că asculta de mama ei. Înainte de culcare George venea să îi oprească focul din sobă, pentru că se gândea că mamei lui i-ar putea fi prea cald peste noapte, deși era o iarnă foarte geroasă.

***

În dimineața asta însorită și înghețată, Sorina nu ia seama să-i încuie ușa. Valeria pune pe ea un palton larg, găsit în cuierul din vestibul, încalță niște ghete de-ale fiului ei, iese din curte și coboară încet strada în pantă, plină de copii care se dau cu sania. Vrea poate să se plimbe și să se bucure de soare și de zăpadă. „Pârtieee!", strigă un copil care este în spatele ei, dar Valeria nu are timp ori nu vrea să se ferească. Sania vine cu viteză și o lovește din plin. Cade pe spate și se izbește puternic cu capul de zăpada întărită și cu gheață…

E încă tot pe patul de spital. Silueta ruptă din ea vorbește acum cu o pasăre micuță, cu penele de un albastru intens:

– Ce ai să-mi spui?

– Nu vezi ce albastră sunt? Am zburat până în albastrul cel mai albastru al cerului. De-acolo m-am ales cu culoarea asta. Îți place?

– O, da! Ești tare mândru îmbrăcată. Tu ești cu totul altceva. Mă tot întreb de ce voi, niște vietăți așa mici, puteți zbura atât de sus, pe când oamenii, mari iubitori ai zborului, vor și ei să zboare singuri, dar nu-și pot ține aripile întinse.

– Nu am de unde știi. Eu știu doar că noi n-am fost când Adam a mușcat din măr, îi răspunde pasărea luându-și apoi zborul ca o săgeată spre înaltul cerului.

Silueta străvezie se ia după micuța pasăre, tot spre înaltul cerului. Nu are greutate și plutește în aer, spre un anotimp poate mai puțin înghețat. Ziduri se prăbușesc în urma ei și tavanele cerului se deschid.

„Valeria Scurtulescu
este pe un pat
de spital
în care își petrece
ultima zi din viață.
Stolul de lumini al morții
se apropie de ea.
A plecat pe jos, să respire
aerul rece de iarnă… Și acum
vede că merge tot pe jos,
dar prin praful de vară,
pe o stradă plină de semnale
care nu duc nicăieri
sau duc oriunde.
Gândurile parcă
și le aude mai bine.
Pe măsură ce merge,
crește în urmă o siluetă
ruptă din ea,
strângându-se mai apoi."

Lumea copilăriei

„A FOST ODATĂ CA NICIODATĂ” ȘI NU ȘTIM DACĂ AR MAI FI

Lică Barbu

Prozator
Membru al Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România

„A fost odată ca niciodată…” Așa își începea poveștile, seară de seară, bunicul Povestaru. Povestea basme, știute de pe Internet sau citite din cărți, nepoțelului Darius înainte de culcare.

Asta până la patru ani și ceva, căci după aceea, Darius nu prea mai avea chef să-l asculte.

Se fâțâia în pat, se prefăcea că doarme ca să-l lase în pace cu poveștile lui sau vorbea fără rost ori de câte ori bunicul Povestaru intra în lumea poveștilor.

Până într-o seară când nu a mai răbdat și i-a spus bunicului:

– Bunicule! Alte povești nu mai știi? M-am plictisit cu astea vechi.

– Păi, așa sunt poveștile de când lumea, nu le-am inventat io, iar pe acelea noi nu prea cred că ai să le înțelegi.

– Ba daaa! Le înțeleg. Matale cred că nu le înțelegi.

Părinții lui Darius erau plecați la muncă în străinătate și aveau să se întoarcă acasă când Darius va merge la școală. Se gândeau să pună ceva bani deoparte pentru un apartament mai mare, sperând să se mute din garsoniera în care locuiau părinții lor care se ocupau de creșterea și educația lui Darius. Mai mult bunicul, căci bunica era tot timpul ocupată. Broda, gătea, făcea curățenie și cumpărături. Așa îi plăcea ei să facă, iar seara adormea de îndată. Cine să-i spună povești ăluia mic? Bunicul, nu?

Darius devenise un răsfățat. Părinții trimiteau bani acasă, dar și fel de fel de cadouri. Printre dulciuri și hăinuțe erau întotdeauna și jucării care de care mai complicate. De tabletă și telefon nu mai spun. Darius învățase repede cum se folosesc și îi dădea lecții bunicului. Era foarte isteț și reținea tot ce-l învăța bunicul. La nici cinci anișori, Darius știa să scrie și să citească. Mai greu, dar știa, iar bunicului i-a venit foarte ușor să-l învețe multe alte lucruri.

Așa că nu i s-a părut ciudat bunicului Povestaru răspunsul lui Darius despre povești mai noi. Și i-a venit o idee:

– Uite! În seara asta am să-ți spun povestea *Capra cu trei conturi*.

– Poate *Capra cu trei iezi*, vrei să spui. Mi-ai mai spus-o de vreo cinci ori.

– Nu exagera. Ți-am spus-o de trei ori, țin bine minte. Asta cu conturile e o poveste nouă și e pe tot Internetul.

– Și eu cum de nu am găsit-o?

– Pentru că nu știi parolele.

– Și tu le știi?

– Normal. *„povestideioncreanga”*, legat.

– Oau! Ce parolă strong! Așa, și cum e cu capra asta?

Darius fu prins în șireticlul bunicului și deveni foarte atent.

– Cică trăia odată la marginea unei foste păduri, ocrotită de tăietorii de lemne, într-o colibă cu două etaje, dependinţe şi o piscină, plus camere de supraveghere, o doamnă Capra, care avea trei conturi pe Internet. Unul pe YouTube, unul pe Facebook și unul pe Instagram.

– Adică, iedul mare, iedul mijlociu și iedul cel mic. Așa-i?

– Cam așa, dar nu așa. Toate conturile erau la fel de mari și doldora cu poze din vacanțele ei la Poiana Țapului, cu videoclipuri direct din țarcuri cu fițe, cu jocuri gen „Capra-n patru”, cu emoticoane care mai de care, vizionate de toată lumea, bașca rețetele vega cu frunze și iarbă distribuite live. Adunase madam Capra zeci de mii de like-uri. Și, într-o zi, cam pe la ora 11.00 a.m., doamna Capră se hotărî să plece la cumpărături, la Lăstarii Mall.

– Adică în pădure, să-și ia de-ale gurii.

– Mă rog, tot un fel de pădure în care te pierzi tu ca om, dar o capră. Putea să comande hrană și online, dar adora să facă shopping.

– Ce-i aia șoping? Un joc?

– Întreab-o pe buni’. Ea știe cel mai bine regulile acestui joc. Și nu mă mai întrerupe. Deci, numita Capra s-a urcat în

căruța ei 4x4, marcă ultimul behăit, moștenire de la răposatul țap și, după ce a setat GPS-ul pe smartphone direcția mall, porni în trombă pe autostradă.

– Să daunladezi în ochelari un gipies, bunicule, că nu-i găsești niciodată… Și iezilor sau conturilor cum le spui tu, nu le-a lăsat o poezie cu trei iezi cucuieți sau cu trei conturi cucuconturi?

– Ce poezie? Nicio poezie. De unde-ai mai scos-o și p-asta cu „cucuconturi"? Simplu. S-a delogat de pe net și-a plecat la mall. Auzi, cucuconturi?

– Da, așa spunea bunica. Că dacă nu sunteți atenți la bani, cucu conturi.

– O fi. Le știe ea mai bine pe toate. Că tot ai spus de conturi, capra mai avea un cont. La bancă.

– Și de ce îi spui „Capra cu trei conturi"? Sunt patru.

– Pentru că era un cont secret și nimeni nu știa de el. Cică! Doar verișoara ei, doamna Oaie, măritată cu cumătrul Virusache Lupu, care o făcea pe berbecul. Și cumătrul ăsta, prin Wi-Fi, i-a găsit conturile de pe net. Floare la ureche. Și eu le pot găsi.

– Nu prea te cred. Până deschizi calculatorul trece ziua. Noroc că vine bunica de la piață și-ți spune că dacă vrei să navighezi pe net, trebuie să bagi calculatorul în priză și să închizi aragazul, căci ibricul fierbe fără apă.

Bunicul a rămas cu povestea-n aer. O muscă îi dădea târcoale, iar de afară se auzea miorlăind un cotoi furios. Trist moment pentru bunicul Povestaru.

– Și de ce nu mă faci atent, nepoate?

– Nu am cum, pentru că mă faci să râd și-mi place.

Bunicul se prefăcu că n-auzit și continuă povestea.

– Cumătru' Virusache Lupu locuia într-o garsonieră împreună cu madam Oaie, vizavi de coliba cu două etaje…

– …dependințe și o piscină…

– Plus camere de supraveghere, așa, și fura prin Wi-Fi, Internet, de la madam Căproaica, fiindcă așa o numeau cei doi.

– Nu era parolat?

– Ba da, dar Virusache Lupu i-a dibuit parola din prima, căci era expert la d-astea. Parola era *„capracutreiiezi"* și el a găsit-o imediat.

– Dacă doamna Capră ar fi pus la parolă numărul de la garsoniera unde locuia nea Lupu, nu o mai găsea niciodată.

– S-o fi gândit ea, dar asta-i povestea, ce să-i faci? Așa, șiii… Unde am rămas?

– La ,,capra cu trei iezi".

– Așa, și doamna Capră, care avea trei conturi plus unul secret, s-a trezit că Google o avertiza pe telefon că toate conturile ei au fost accesate de la o sursă apropiată de casa ei. Nici n-a mai behăit ceva. A resetat parolele, în doi timpi și trei clickuri, le-a înlocuit cu *„capracutreiconturi"*, a schimbat username și și-a văzut de drum.

– Nu avea instalat antivirus?

– Avea, dar se cam tocise de atâta sheruit pe la prietenii din listă. Mister Virusache Lupu voia să intre în conturile

Căproaicei ca să-i afle datele personale din baza de date, pentru a le folosi la contul din bancă, căci doamna Capră avea baking pe net. Dacă reușea, îi lua toți banii.

– Ahaa! Ce tare!

– Și, iote că nu a reușit. Atunci, a aplicat planul B, adică, să forțeze intrarea la vila doamnei Capră și să scormonească prin casă, poate va găsi un indiciu ceva, pentru a intra în contul din bancă.

– Nu-i era teamă că era văzut pe camere?

– Din două fâsuri cu spray colorat a rezolvat problema, iar sistemul de alarmă era amintire după ce a scurtcircuitat un bec de afară. A intrat în casă lejer și civilizat, s-a șters pe preșul de la ușă, ca un domn Lup civilizat. Puțin cam nervos, dar s-a șters.

– Și ce-a făcut în casă?

– În casă nu a găsit ce voia. Doar o scufiță roșie pe care a luat-o cu el, gândindu-se să o folosească în altă poveste și, după ce a înfulecat câteva sarmale reci din frigider și a luat la pachet un leandru în ghiveci pentru doamna Oaie, cu gândul să o otrăvească, a plecat acasă. A doua zi, a fost săltat de Poliție pentru distrugerea premeditată a preșului de la ușă.

Brusc, bunicul Povestaru s-a oprit din povestit.

– Și?

– Și atât.

– Ce aiureală! Asta-i poveste, bunicule? E o poveste reală cum am văzut în filme rele. O poveste frumoasă are magie în ea.

– De unde atâta magie în lumea de azi? Așa sunt toate poveștile moderne, căci așa e în lumea de azi. Nu poți face un pas să nu dai peste un smartphone, peste Internet, peste jafuri, peste camere de supraveghere, ca să nu spun și de altele și mai și, de nepovestit.

– Știi ceva, bunicule? M-ai zăpăcit de tot. Mie nu-mi place ce mi-ai povestit. Nu mai vreau povești moderne. Poveștile astea noi nu mă lasă să dorm. Toată noaptea mă gândesc la lucruri rele. Și dacă adorm, am vise urâte.

– Și ce propui?

– Din această seară am să spun eu povești, povești adevărate cu chestii fermecate și care se termină frumos.

– De exemplu?

– De exemplu, povestea *Capra cu trei iezi*. O știi?

– Nu, răspunse bunicul zâmbind. Te ascult!

– Cică „era odată o capră care avea trei iezi. Iedul cel mare şi cu cel mijlociu dau prin băț de obraznici ce erau; iară cel mic era harnic şi cuminte. Vorba ceea: «Sunt cinci degete la o mână şi nu samănă toate unul cu altul».

Într-o zi, capra cheamă iezii de pe-afară şi le zice:

– Dragii mamei copilași! Eu mă duc în pădure ca să mai duc ceva de-a mâncării. Dar voi, încuieți ușa după mine, ascultați unul de altul, și să nu cumva să deschideți până ce nu-ți auzi glasul meu. Când voi veni eu, am să vă dau de ştire, ca să mă cunoaşteți, şi am să vă spun aşa:

Trei iezi cucuieți
Ușa mamei descuieți!
Că mama v-aduce vouă:
Frunze-n buze..."

Şi Darius povestea, povestea... Bunicul Povestaru îl asculta cu bucuria în suflet că a reuşit să-şi aducă nepotul pe drumul poveştilor nemuritoare.

Încet, încet s-a prefăcut că adoarme, căci aşa se face când un copil îţi deapănă poveşti ca un fir fermecat în vraja nemuritoare a lumii.

Prin genele întredeschise, bunicul Povestaru ne făcu cu ochiul.

Noapte bună, copii!

„De unde atâta magie în lumea de azi? Așa sunt toate poveștile moderne, căci așa e în lumea de azi. Nu poți face un pas să nu dai peste un smartphone, peste Internet, peste jafuri, peste camere de supraveghere, ca să nu spun și de altele și mai și, de nepovestit."

Lumea copilăriei

ÎN ȚINUTUL ALANDALA
Poezii în vremuri de norvid (2)

Lidia Batali

Poetă
Membră a Uniunii Scriitorilor
din România

Greierașul a tăcut

Am luat calul de căpăstru
Și prin lume am plecat
Și-am dat de Păcală-al nostru,
Cel de glume-ncondeiat.

Într-un sat, și mai departe,
Am dat chiar peste Tândală,
Căra ușa grea în spate
Căci murea de plictiseală.

Jos, în gârla săltăreață,
Nică-a Petrei se scălda
Și pe mal o cioară hoață
Hainele i le fura.

Seara nici nu se lăsase
Și pe Haplea l-am zărit,
Pantalonii și-i scurtase
Și părea întinerit.

Într-o casă, lângă moară,
O nevastă dispera:
– Drobul plodul mi-l omoară,
De pe sobă de-o cădea.

M-am plimbat printre cuvinte
Prin trei secole-n trecut;
Azi în lumea de termite,
Greierașul a tăcut!

Pastel

Am cules un pumn de stele
Și le-am atârnat la geam;
Două turturele
Picoteau în ram.

Un cățel lătra vioi
După un motan,
Soarele cădea-n butoi,
Ca un bolovan.

O lăcustă colora
Verde în poiană
Și un greieraș ofta:
– Ce mă fac la iarnă?

I-am răspuns să-l liniștesc:
– Îți va da vecina
Furnicuța, nu greșesc,
Și am stins lumina.

Ghimbir

Mi-a adus un musafir
O găleată cu ghimbir.
Nu știam la ce e bun
Și pe net ca un nebun
Am dat căutare-atunci
Și-am aflat că peste șunci
Ajută la fezandare.

Pe fotoliu, visătoare,
O duduie bea tequilla,
Navighează pe mozzila.

Cum de-o lună stă în casă,
Evident se plictisește;
Mouse-ul de zor apasă
Și despre ghimbir citește.

Numai ce aud: – Ghimbirul
Ce-l aduse musafirul,
Nu-i doar bun la fezandare
Pus în ceai, îi dă savoare.

Afară se înserează
Și duduia navighează.

Iar cum netul merge încă,
Un cățel alb și sârmos
Își înfige colții-n șuncă
Și o roade tacticos.

S-a-ntâmplat în Zanzibar

Am aflat dintr-un ziar,
Că departe-n Zanzibar,
Joi, din jungla-ntunecată,
O leoaică-nfometată
A ieșit la vânătoare.

Un măgar plin de candoare
Și puțin cam cherchelit,
În swahili i-a vorbit:
– Iha taglă vaca biere,
Cața rite l ducate,
Ugi ore bana fiere
Mango tene sâc nifate.

Pe mozzila-am navigat,
Vă traduc ce am aflat:
– Dacă zbier în junglă tare,
Animalele speriate
Vor fugi și de mâncare
Vei avea pe saturate.

– Batem laba; ce dezmăț!
Va fi dar, leoaica-i zice.
Pielea-am să ți-o pun în băț
De n-o fi așa, amice.

La răcoare

O cobră din Filipine
Și-un piton ieșit din post,
De trei ore și mai bine,
Căutau un adăpost.

Când zăriră o lumină,
Se-ndreptară amândoi
Într-acolo; casa plină
Fremăta de aricioi.

La portiță sâsâiră,
Băteau solzii sacadat,
Iar cu limba otrăviră
Habitatul minunat.

Le deschise șeful mare
Și le spuse mânios:
– Stați mai bine „la răcoare”
C-ați întors lumea pe dos!

Feedback

Un cocoș, pe gard în curte,
Feedback vrea de la găini:
Cer moțatele s-asculte
Doar manele din vecini?

Sau vor în concert pe Gimi
Hendrix live, de pe youtube,
Să-l audă toți vecinii
Musafiri noaptea prin club?

O găină îi răspunde,
(Veritabil pui de lele):
– Nu am fi așa rotunde
De n-am asculta manele.

Fără minte, bibilica
Adevăr profund grăiește:
– De n-am asculta nimica,
N-ar mai fi în baltă pește.

P. S.: Trageți voi, copii, morala,
La ce folosește școala?

Salată creață

Azi am fost la piață
Să cumpăr verdeață
Și-am dat de-o precupeață,
Cu fața lătăreață,
Strigând: – Salată creață!

Credeam că e isteață,
Dar, nu! era glumeață
Și-avea și strungăreață.

Și toți strigau în piață:
– Salată creață, creață!
Și toți dădeau povață:
– Rămâneți în coteață!

Și multă garagață
Ce mă băga în ceață.

Iar la tarabă-o țață
Și din născare, cață,
Vindea din plasă-o rață;

Un soț, la braț cu-o soață,
Îmi strănuta în față
Și-o fată mai fâșneață,
Având și strungăreață,
Râdea ca o paiață.

Și iar o precupeață
Striga: – Salată creață!
Rămâneți în coteață!

Disputa

Un mierloi avu-ntr-o vară
Cu Terchelu o dispută:
– Este gripa aviară
În zăvoi, cea mai temută?

Și fudul, Terchel grăiește:
– De testăm pădurea-ntreagă,
Vom afla cine slăbește
Și-are lipsă chiar o doagă.

Dar un graur fără stare
Pe Terchelu îl îndoaie:
– N-ai aflat c-acea testare
Este doar apă de ploaie?

Fără jenă

Ghiță porcul, Nespălatul,
Rumegă ce a aflat:
Că de mâine, în tot satul,
Se dă liber la spălat.

Și săpun din primărie
Va primi un bax chiar joi,
De va fi paranghelie,
Va-mbrăca și țoale noi.

Animalul se gândește:
,,N-agreez viața mondenă”
Și-n noroi se tăvălește,
Fără nici un pic de jenă.

Un pahar de bragă

Un cocoș de munte
Începu să cânte
Când o vulpe slabă

Mestecând rubarbă,
(Plantă laxativă,
Ca alternativă)
Șchiopătând de-o labă,
Cu glas dulce-ntreabă:

– Cocoșele dragă,
Un pahar de bragă,
Oare nu poftești,
Să te răcorești?

Cocoșul răspunde:
– Văd haite flămânde
De câini alergând,
Pământul mâncând,
Oare ce-or fi vrând?
Coană vulpe, dragă,
Parcă-aș bea o bragă.

Vulpea foc se-aprinde,
Căci se dumirește,
Haita, cum o prinde,
O și tăbăcește.

Provocări

O maimuță încrezută
Și la toate pricepută,
În IT licențiată,
– La Oxford, bursă cu plată –
Se trezi-n junglă cum zbiară
Că orice record doboară!

– Facebook dacă-mi fac îndată,
Îmi dă like întreaga gloată.
Și-ncepu ca să ofteze
Când vru doar să se logheze;
Că parola era slabă:
„Cinci degete-s la o labă”,
Și din nou, literă mare,
,,Cinci degete-o labă are”

Iar pe facebook, ce gargară!
„Stau în casă”, toți postau,
Dar se știe că afară,
La shoping se îmbulzeau.
Și mai nou, în carantină,
Zi de zi o provocare:
Cine are pielea fină,
Să se vadă-ntr-o postare!

Iar Mandachi își vindea
Metrul lui de-autostradă
Și-o mireasă licita,
Neaoșă și cu broboadă.

Și o alta mai trăsnită,
Ce s-alegi în izolare:
O baborniță-nstăritâ,
Sau o junâ răpitoare?

Tot glisând prin provocări,
O întreabă ce gândește
Însuși facebook-ul deodată;
Din vreo patru încercări,
Pe profil, înfumurată,
Maimuța scrie: Ghicește!

Ursa Mare

Într-o vară o albină,
Lucrătoare în stupină,
Aduse pe aripioare
Praf stelar din Ursa Mare.

Trântorii strânși în prisacă,
Se-ntrebară-acuma dacă
Albinuța visătoare
Va mai face miere, oare?

Dar o viespe mai școlită,
Galbenă și cătrănită,
Le propuse: –'ntr-o căldare,
Faceți miere fiecare.
– După cum tot neamul știe,
Spuse-un trântor cu mânie,
Nouă munca nu ne place,
Doar albina miere face!

Căci plesnind de aroganță,
Trântorii visau vacanță.

Și-atunci viespea, în tăcere,
Puse lacătul la miere.

Calul și șacalul

La căsuța unui cal,
Poposi pe ne-așteptate
Din pădure un șacal,
La un ceas târziu, în noapte.
Și-l rugă să-l găzduiască
Doar un timp, să se-odihnească
Și-o pleca de unde vine;

După-o lună și mai bine
Îl rugă calul, în fine,
Pe șacal acum să plece
Și-i dădu politicos
Un șerbet cu apă rece
Și o turtă cu măsline.

Dar șacalul mânios
Îi răspunse cu emfază:
– Voi pleca de Bobotează,
Sau poate la Sfântu-Așteaptă
De-ai avut mintea necoaptă!

Morala: Nu rămâne-o faptă bună
Fără plată, nici o lună!

Sfadă în ogradă

Doi cocoși se iau la luptă,
Se împing, se întârâtă,
Vor să afle cine-n curte
Va avea dreptul să cânte.

Vin suratele-n ogradă,
Vin grămadă,
Luptă crâncenă să vadă.

Iar o rață, lipa, lipa,
Măcăne de te-amețește;
– Mac, mac, mac, nu văd nimica!
Lupta-n curte se-ntețește.

Și un pui cu puf gălbui,
Rătăcit sub un gutui,
Plânge, piu, piu, piu,
– Cin' se luptă, că nu știu?

Bibilica, mititica,
Strigă: – Mă apucă frica!
Pulsu-i sare peste sută
Și o cioară îi descântă.

Un curcan care privește
Siderat la-ncăierare,
Dintr-o dată se trezește
Pipota că-l doare tare.

O găină grăsulie,
Cocoțată pe-o ulucă,
Galerie nu mai știe
Cui să facă, e năucă!

Iar o gâscă sâsâită,
De la baltă-acum sosită,
Dă din aripi prin grămadă
Tărăboiul să îl vadă.

Și când inamicii, iată,
Au pornit a șaptea rundă,
O acvilă-nfometată,
Curmă lupta-ntr-o secundă.

Criza mondială

O vulpiță conțopistă,
De trei zile debutantă,
Fără nici un sfanț în geantă,
Se holba într-o revistă
La reclame-atrăgătoare,
Numai pentru domnișoare:

Ruj Lancome, ruj Collistar,
Să arăți precum un star.

Și parfum Millefiori,
Să te scuture fiorii.

Fond de ten de la Sephora,
Să nu știi nici cât e ora.

Și cercei marca Cellini
Cum nu au văzut vecinii,
Cercei mari precum o roată
(Mă voi mărita vreodată?)

De la Teilor, verighetă.
(Nu am bani, voi face chetă)

În reclame adâncită,
Ea uită că-i logodită
Cu-un vulpoi fără parale,
Mai precis, un coate goale.

Și vulpoiul indignat
O întreabă: – N-ai aflat?
Este criză mondială,
Iar la Mall, nici pomeneală!

Un curcubeu pe geam

Demult, demult, tare demult,
Se întâmplă ca pe pământ
Natura lecții să ne dea,
Distrusă fiind de poluare.

Și cât vedeai cu ochii-n zare,
Planeta-ntreagă se-negrea,
Un nor de smoc se înălța
Dar omenirii nu-i păsa.

Locuitorii pe pământ,
Din mască își făcură scut.

Însă era de preferat
Să stai în casă-n izolare
Și pământenii au sperat
Că au găsit o rezolvare.

Dar nimeni nu s-ar fi gândit
Câte schimbări apar
În traiul lor neprețuit,
De care nu aveau habar.

Cu brațele spre zarea-albastră,
Salcâmul iată,-i plin de floare
Și-o porumbiță la fereastră
Face din zi o sărbătoare.

Un prunc, de mamă răsfățat,
În pat întruna gângurește,
Iar timpul pare că în loc a stat,
Și-un dor de viață înverzește.

Pe geam o fată desenează
Un curcubeu cu tâlc, firește,
Doi tineri în amurg dansează
Și iar pământul se-nvârtește!

Lumea copilăriei

INTERVIUL CELOR ZECE ÎNTREBĂRI
Lică Barbu în dialog cu Doinița Mihaela Stanciu

bibliotecar la Biblioteca Județeană „Panait Istrati" Brăila

*În cadrul proiectului **„Zâmbetul unește"** pe care îl coordonez, proiect inițiat în mai 2018 de **Asociația Culturală Leviathan** în colaborare cu **Biblioteca Județeană „Panait Istrati" Brăila, Secția de Împrumut pentru Copii. Ludotecă**, există activitatea **„Interviul celor zece întrebări"**, prin care îi provoc pe copii la un fel de interviu punându-le zece întrebări mai altfel. Întrebările sunt diferite, de la copil la copil, iar în conținutul lor sunt gânduri despre iubire, natură, prietenie și libertate.*

*Copiilor de la **Grupul artistic „Nino Nino"** le place această joacă, iar răspunsurile inocente sunt surprinzătoare. Unele sunt adevărate perle literare pe care le promovăm în publicații online și în videoclipuri editate pe această temă.*

*Și ce m-am gândit? Ia să o provoc la un interviu și pe doamna **Doinița Mihaela Stanciu, bibliotecar la Secția de Împrumut pentru Copii. Ludotecă din cadrul Bibliotecii Județene „Panait Istrati" Brăila**, că tot ne este gazdă la toate întâlnirile acestui proiect și aproape că nu a fost activitate să nu fie lângă noi cu îmbrățișări de gânduri și cu foarte multă implicare în jocurile copiilor de la grupul **„Nino Nino"**.*

Numai că cele zece întrebări vor avea o cu totul altă nuanță, în ideea de a o cunoaște mai bine, dar și în ideea de a o promova pentru meritul deosebit în activitatea de bibliotecar și, mai ales, pentru munca neobosită în educația copiilor.

„Cine ești tu?"**, este întrebarea comună pe care o adresez copiilor la fiecare interviu. Așa că nici doamna bibliotecar nu va scăpa de această primă întrebare. **(L. B.)

Lică Barbu: *Cine sunteți dumneavoastră, doamnă Doinița Mihaela Stanciu?*

Doinița Mihaela Stanciu: Mai simplu spus, sunt un suflet de copil într-un corp de adult. Asta sunt eu, pe de o parte!

Pe de altă parte, sunt bibliotecar la Secția Împrumut pentru copii. Ludotecă a Bibliotecii Județene „Panait Istrati" Brăila, mamă și soție.

L. B.: *Într-adevăr, mă bucură răspunsul dumneavoastră, cu toate că-l știam de când am început activitatea cu grupul **„Nino Nino"** și, evident, v-am remarcat prin neobosita muncă cu copiii. Uneori, nici nu făceam diferența dintre copii și dumneavoastră. Totuși, vreau să știu mai multe despre omul-bibliotecar și, inevitabil, vine a doua întrebare: De ce bibliotecar și de ce la o secție de împrumut pentru copii?*

D. M. S.: De mică, am crescut în lumea poveștilor, am învățat puterea cuvintelor. Mi-am dorit să le pot împărtăși și altora iubirea pentru lectură și am ales modalitatea cea mai frumoasă de a face acest lucru, devenind bibliotecar.

Dacă bunicul îmi spunea povești hazlii, bunica îmi spunea povești moralizatoare. De ziua mea primeam cadou cărți, așa că am descoperit lumea lor, ele devenindu-mi bune prietene. Mai târziu, la finalul liceului, am optat pentru studierea biblioteconomiei, cu atât mai mult cu cât în anul 1995 această specializare a fost reintrodusă în cadrul învățământului universitar brașovean. În copilărie îmi doream să devin cadru didactic, învățător sau educator. După finalizarea studiilor am fost, timp de un an, profesor suplinitor de limba franceză la o școală din județul Brăila, o perioadă tare dragă mie. Din luna martie a anului 2000 am început să lucrez la Biblioteca Județeană ,,Panait Istrati" Brăila, după o perioadă de șase luni petrecută ca bibliotecar școlar la Școala Gimnazială nr. 28.

De 8 ani însă, visul meu de a lucra cu cei mici s-a realizat, deoarece în prezent sunt bibliotecar în cadrul Secției Împrumut carte copii. Ludotecă, unde susțin numeroase activități destinate acestei categorii de vârstă.

L. B.: *Ca bibliotecar într-o secție de împrumut pentru copii, aș spune că v-ați completat visul în totalitate și îndrăznesc să subliniez că sunteți mai mult decât un cadru didactic, învățător sau educator, pentru că, aici, copiii învață ce nu li se predă la școală. Aici e un univers întreg unde copiii învață lucruri noi prin joacă educativă, prin cântece și povești. Stârnindu-le curiozitatea spre cunoaștere, în această lume a cărților, copiii vin cu drag la bibliotecă. Asta mă determină să vă adresez o a treia întrebare: Câți cititori-copii vă calcă pragul și care este frecvența lor la împrumutat cărți?*

D. M. S.: Din păcate, astăzi asistăm la o competiție între descoperirea lui Gutenberg și noua invenție, Internetul. Copiii accesează cu mare bucurie tableta și computerul, refuzând cartea, adică lectura, spre disperarea părinților și a cadrelor didactice.

Lectura a fost pusă la colț și a devenit o Cenușăreasă a activităților recreative pe motiv că e „depășită" și nu aduce cine știe ce „beneficii".

Acest lucru s-a resimțit și în frecvența împrumuturilor de carte, fiind în scădere. Dintre cititorii-copii care frecventează biblioteca, mare parte consideră lectura o pasiune, un mod de a te instrui, restul – un mod de petrecere a timpului liber sau o obligație.

L. B.: *Periodic, le întreb pe fetițele de la* ***„Nino Nino"*** *ce cărți au mai citit, care e ultima carte pe care au citit-o și am observat că citesc, dar nu toate, și asta le pune în dificultate pe celelalte, pentru că rămân în urmă cu unele cunoștințe despre natură, societate, ușurință în exprimare, limbaj coerent și aceste carențe le obligă să citească și ele, să nu fie mai prejos. Totodată, am observat că citesc multe cărți cu povestiri mai aproape de realitatea de azi. Cele cu zmei și Feți-Frumoși li se par banale. Apropo! A patra întrebare: Care sunt cărțile preferate de copii, atunci când împrumută?*

D. M. S.: Așa este. Copiii din zilele noastre nu citesc orice. Copiii nu se mai simt atrași de poveștile clasice care apăreau în listele de lectură de-a lungul timpului, *La Medeleni, Cireșarii, Aventurile lui Tom Sawyer* sau poveștile lui Ispirescu. Sunt doar câteva dintre cărțile copilăriei noastre, dar nu mai sunt și cărțile copilăriei copiilor noștri. Ei preferă cărți cu ilustrații, dinamice, ușor de citit, scrise din perspectiva lor cu personaje care folosesc gadgeturi, care merg la mall sau care prezintă viața de la școală cu toate aventurile și provocările.

Astfel de cărți sunt: *Jurnalul uni puști*, *Însemnările unei puștoaice*, *Pisicile războinice*, seria *Harry Potter*, *Aventurile lui Habarnam, Minunea***.**

Sunt savurate cărțile lui Roald Dahl, fiind printre cei mai recomandați autori. *Matilda*, *Charlie și fabrica de ciocolată* sunt la mare căutare.

Și autorii români contemporani sunt pe val: Alec Blenche, Ioana Chicet-Macoveiciuc, Alex Donovici, Cristina Andone sunt doar câțiva din preferații micuților brăileni.

L. B.: *Exact! Asta am observat la toți copiii din societatea de azi. Viteza de informare prin care trecem toți, nu numai copiii, ne obligă la adaptare, la cunoaștere. Recunosc, de multe ori învăț de la copii lucruri noi și cu toate acestea inițiez în cadrul proiectului activități despre istorie, despre natură, despre orașul lor provocându-i la desen și creații literare. Sunt un fel de proiecte într-un proiect pe care le reiau periodic cu copiii. Și pentru că am spus cuvântul „proiect", iată și a cincea întrebare: Proiectele pe care le desfășurați cu copiii sunt inițiate de dumneavoastră sau vin ca propuneri de la un nivel administrativ superior?*

D. M. S.: Publicul-țintă al Secției de Împrumut este reprezentat de copiii preșcolari și școlari mici, clasele 0–IV, pentru care încerc să concep, să organizez și să ofer servicii adecvate.

Proiectele cultural-educative se înscriu în două categorii inițiate și coordonate de mine și desfășurate în baza unor protocoale de colaborare cu instituțiile de învățământ (școli și grădinițe) din Brăila sau prin parteneriate cu biblioteci publice din România.

L. B.: *Iertați-mă că vă completez, poate modestia vă determină să nu spuneți tot, dar simt nevoia să subliniez că nu e lună în care să nu văd la secția pe care o conduceți, două-trei proiecte noi, diferite, mereu altele, afișate atât în spațiul bibliotecii, cât și în spațiul virtual, pe pagina de Facebook. Asta înseamnă implicare cu multă muncă și responsabilitate. Nu pun accent pe cantitate și de aceea se naște a șasea întrebare: Cum sunt primite aceste proiecte cu copiii și cât de mult se implică părinții în cadrul acestora?*

D. M. S.: Proiectele inițiate au ca principal obiectiv apropierea copiilor de lumea fascinantă a cărților. Activitățile sunt diverse și implică momente de competivitate, de argumentare

a celor mai bune alegeri, de implicare cetățenească. Colaborarea cu comunitatea este importantă pe tot parcursul acestor proiecte. Copiii răspund pozitiv și cu entuziasm la toate inițiativele, fie că e vorba de preșcolari, școlari mai mici sau mai mari. Impactul acestor proiecte se regăsește și în numărul mare de participanți raportat în evaluarile fiecărui proiect. Părinții sunt cei care încurajează și sprijină participarea lor la acțiunile noastre. Mulți dintre ei devin pe parcurs voluntari ai bibliotecii și păstrează legătura pentru mulți ani.

L. B.: *Vă spun sincer că în prima zi, atunci când am început cu copiii proiectul „Zâmbetul unește", stăteam și mă întrebam ce înseamnă Ludotecă? M-am informat și am aflat. Așa se explică multele jocuri și jucării care se află în spațiul bibliotecii. Și atunci, vine firesc a șaptea întrebare: Ludoteca. Cum funcționează și care-i sunt activitățile?*

D. M. S.: *Ludoteca* este o *bibliotecă* de jocuri – un spațiu deschis, accesibil, dotat cu tot ce poate însemna joc și un loc unde copilul devine eroul principal al activităților. Ludoteca este zona de joacă și de relaxare, unde copiii pot da frâu liber imaginației și pot interacționa cu ceilalți.

Rolul Ludotecii este să-i apropie pe micuți de carte, să le trezească interesul pentru ea și dorința de a reveni în acest spațiu mirific unde îi așteaptă comori.

Ludoteca bibliotecii brăilene e privită ca un atelier al fanteziei. Pe lângă jocuri și jucării, oaspeții noștri pot poposi în țara basmelor.

L. B.: *Minunat! Absolut minunat! Majoritatea întâlnirilor pe care le am cu grupul **„Nino Nino"** se desfășoară în mijlocul acestor jucării. Nu vă mai spun câtă răbdare, ingredientul principal în munca cu copiii, trebuie să am cu ei până demarăm o activitate planificată. Uneori, sunt tentat și intru în joc odată cu ei. Nu mă pot abține. Și, astfel, vine bucuria înconjurată de zâmbete și chiote copilărești. Legat de acest aspect se conturează a opta întrebare: În tot ce întreprindeți, având în vedere rezultatele de succes, zâmbetul este cel care vă animă?*

D. M. S.: Lucrul cu copiii este unul special. Mă încarc din energia transmisă de ei, îi întâmpin și îi răsplătesc cu zâmbete. Împrumut din voioșia cu care vor să descopere cărțile și activitățile propuse și mă simt deja o persoana capabilă să transmită încredere, optimism celor din jur... cu zâmbetul firesc al omului care trăiește printre cărți.

În această perioadă tristă, doar zâmbetul poate să aducă o rază de lumină și speranță în sufletele noastre. Zâmbetul cald și sincer al unui copil vine și înlătură mâzga grijilor cotidiene. El este pentru mine colacul de salvare la finalul unei zile istovitoare, este imboldul magic care te face să o iei de la capăt cu mai multă energie și entuziasm.

Datorez zâmbetului de copil toate realizările mele, pentru că el face Pământul să se învârtească și lumea să progreseze.

Știu că atâta timp cât copiii vor zâmbi, minunile nu vor înceta.

L. B.: *Același lucru îl pot afirma și eu. Copiii sunt moștenitorii societății noastre și avem datoria să le predăm ștafeta cu dragoste pentru carte, pentru cunoaștere, pentru prietenie, pentru iubire de oameni și natură. Sunt mulți de „pentru", iar aici copiii au prioritate la educație. Necondiționat. Societatea de azi trebuie să înțeleagă asta. În acest sens, munca cu copiii nu trebuie să se oprească, nu trebuie să ne afișăm obosiți în acest demers și de aceea vă adresez a noua întrebare: Ce proiecte aveți în viitor, privind activitățile cu copiii și pentru munca din bibliotecă?*

D. M. S.: Nu bănuiam nicicum, în urmă cu ceva timp, că activitatea intensă, cursul firesc al Ludotecii cu care ne-am obișnuit de ani buni încoace va fi întrerupt brusc de o criză fără precedent în istoria recentă a omenirii.

Ceea ce a urmat a însemnat o adevărată provocare, să transferăm activitățile în mediul online și să menținem legătura cu dragii noștri cititori.

Dar nimic nu se compară cu bucuria și mulțumirea micuților noștri, cu voioșia lor atunci când se află în vizită la Ludotecă.

Cu toate acestea, am propus și voi propune celor mai mici cititori o serie de activități menite să stârnească imaginația și creativitatea.

La acest moment sunt în plină desfășurare trei mari proiecte: ***„Prietenie pe o sfoară”, „Orașul meu, orașul tău”, „Scrisori către Moș Crăciun”***.

L. B.: *Felicitări pentru tot ceea ce întreprindeți! Aportul dumneavoastră la aceste proiecte este cunoscut de majoritatea brăilenilor și poate că prin acest interviu vă vor cunoaște nu numai brăilenii, ci și o lume întreagă pentru că meritați. Acest interviu nu este întâmplător și am căutat să-l conturez într-un format mai original. Parcă îmi pare rău că am propus la început un interviu cu zece întrebări. Voiam să vă pun mult mai multe întrebări. Înțelegerea e înțelegere și iată și a zecea întrebare: Ce îndemn ați da copiilor privind cititul cărților?*

D. M. S.: Rolul definitoriu al unui bibliotecar este acela de a recomanda cartea și de a promova lectura. Cartea este liantul dintre bibliotecar și public, mijlocul prin care îi educăm pe copii și le deschidem orizontul. Cartea este prietenul care unește adulții și copiii, dar și oamenii mari pot fi cuceriți de magia cuvintelor. Promovarea cărții și a lecturii reprezintă una dintre activitățile principale pe care se bazează o bibliotecă publică. În vremurile informatizate din prezent, important este să găsim mijlocul de a menține cartea în centrul atenției celor mici. Pentru a putea crește frumos, copiii au nevoie de modele, iar lectura este mijlocul prin care ei le pot cunoaște. De aceea, în activitățile realizate am pornit permanent de la premisa că indiferent de tipul evenimentului, cartea trebuie să joace un rol important.

Vă mulțumesc pentru invitația la acest interviu, educativ aș spune, și doresc să-l închei interviu cu două citate celebre:

„Dacă vreți să creșteți copii inteligenți, citiți-le povești. Dacă vreți să creșteți copii și mai inteligenți, citiți-le și mai multe povești!” – **Albert Einstein**.

„Eu mi-am imaginat întotdeauna Paradisul sub forma unei biblioteci, alte persoane consideră că ar fi o grădină, alții și-l pot închipui ca un palat, eu l-am imaginat întotdeauna ca o bibliotecă și aici mă aflam eu...” – **Jorge Luis Borges**.

20 noiembrie 2020

„Datorez zâmbetului de copil toate realizările mele, pentru că el face Pământul să se învârtească și lumea să progreseze.”

Lică Barbu și Grupul artistic „Nino Nino” la Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila, Secția de Împrumut pentru Copii. Ludotecă, 2019

Lumea copilăriei

MONUMENTUL ARHITECTONIC „SFÂNTUL SPIRIDON” DIN ULIȚA HAGIOAIEI, IAȘI

Alexandru Mereuță

Elev
Colegiul Național „Costache Negruzzi”, Iași

*Premiul I la Concursul județean „Historia Urbana” pentru elevi de gimnaziu și liceu, ediția a doua, iunie 2020, secțiunea „Monumente de poveste”. Proiect realizat de **Alexandru Mereuță**, clasa a VII-a, Colegiul Național „Costache Negruzzi” din Iași. Profesor coordonator: Gicuța Elena Agheorghiesei.*

*Concursul a fost organizat de **Asociația Culturală „Semper Artes”**.*

O călătorie palpitantă

Vă invit „să călătoriți” alături de mine și să ne reîntoarcem imaginar în anul 1747, pe Ulița Hagioaiei pentru a descoperi o pagină din istoria orașului nostru, Iași.

Înainte de a începe călătoria, aș dori să spun câteva cuvinte despre această străduță, pentru a înțelege mai bine zona în care vom ajunge.

Ne aflăm pe Ulița Nouă menționată în documente pentru prima dată la 15 august 1634, care, începând cu 20 martie 1665, își schimbă numele în Podul Hagioaiei, nume primit de la soția unui bărbat cu apelativul de Hagi. „Este interesant că ulița nu s-a numit după soț («Ulița Hagiului», «Podul Hagiului») ci după soție. Aceasta indică o lungă perioadă în care văduva «Hagiului» a fost o prezență semnificativă în mahalaua Târgului Nou.” (Sorin Iftimi).

Ulița Hagioaiei, care se întindea de la Mănăstirea Golia până la Fundație, era o importantă arteră comercială, fiind pavată cu scânduri de lemn sprijinite pe bârne, pe ea aflându-se ateliere ale olarilor. Deși era un pic cam insalubră, avea un potențial economic enorm, lucru care a determinat apariția comercianților dar și a meseriașilor evrei. Ulița s-a dezvoltat de-a lungul timpului, ajungând astăzi Bulevardul Independenței.

Acum, că știm câte ceva despre acest loc, putem începe povestirea!

Istoric

Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, Ștefan Bosie, un mic boier care trecuse prin multe de-a lungul vieții sale, decide să pună bazele unei biserici.

Printre întemeietori se mai numără și hatmanul Vasile Ruset, alături de ne-

Fotografie din 1920

gustorul Anastasie Lipscanu, cei doi oferind donații generoase.

Încă de la început s-a luat în calcul construirea unei bolnițe, a unui spital, în jurul viitoarei mănăstiri, dovadă fiind faptul că s-a ales hramul unui Sfânt ocrotitor. Alegerea Sfântului Spiridon nu a fost întâmplătoare, întemeietorii deținând o icoană făcătoare de minuni a acestui Sfânt, care era și patronul spiritual al Ghiculeștilor, domnitori în acea perioadă: Grigore al II-lea Ghica (patru domnii: 5 octombrie 1726–16 aprilie 1733; 27 noiembrie 1735–13 septembrie 1739; 24 octombrie 1739–10 septembrie 1741; mai 1747–aprilie 1748); Matei Ghica, fiu al lui Grigore al II-lea Ghica (iunie 1753–februarie 1756); Scarlat Ghica, fiu al lui Grigore al II-lea Ghica (martie 1757–august 1758); Grigore al III-lea Ghica, nepot de frate al lui Grigore al II-lea Ghica (două domnii: martie 1764–ianuarie 1767; februarie 1775–1 octombrie 1777).

Ca la orice mănăstire, un zid de piatră înconjura întreg ansamblul, delimitat în timp, pe o rază de cca. 400 de metri, de trei piețe: „medeanul de la Sfântul Spiridon", micuța piață din partea de SV a zidului și piața de la Cabinetul de Istorie Naturală.

Biserica „Sfântul Spiridon"

Construită în perioada 1747–1752, Biserica „Sfântul Spiridon" este un monument istoric cu o compoziție asemănătoare bisericii de la Mănăstirea Frumoasa, aici resimțindu-se influențe din stilul neogotic, dar și influențe rusești. Biserica „Sfântul Spiridon" este considerată un etalon al arhitecturii clasiciste din Moldova. Deși a fost grav afectată de cutremurul din 1802, biserica a fost reconsolidată în 1804, rezistând până în zilele noastre. De asemenea, ea a fost prima biserică electrificată din Iași, în anul 1912.

Biserica „Sfântul Spiridon" – interior

În interior, pe cupola naosului, este zugrăvit chipul Domnului Iisus, iar pe altar, imaginea Sfintei Treimi.

Obiecte de cult din metale prețioase, veșminte arhierești și cărți de cult ferecate în argint aurit și cu reprezentative scene biblice executate în email au fost donate Bisericii „Sf. Spiridon" de către personalități care au trecut pragul acestui sfânt lăcaș.

Mormântul lui Grigore al III-lea Ghica

Grigore al III-lea Ghica a fost un adevărat martir, opunându-se cedării Bucovinei către austrieci, deși Poarta fusese de acord, lucru care îi va aduce sfârșitul. În anul 1777 Grigore

Mănăstirea și spitalul Sf. Spiridon, desen de I. Rey, în *Album de douze vues de la ville de Jassy*, 1845

al III-lea Ghica a fost decapitat, trupul rămânându-i aici și capul fiindu-i dus la Constantinopol.

Turnul clopotniță

Ca un străjer al mănăstirii, turnul clopotniță servește ansamblul cu măiestrie încă din 1757, deși a fost construit în mai multe etape și stiluri. Cel mai vechi este parterul bolții de intrare din piatră nefasonată, la care s-au adăugat în 1765 două cișmele gemene. Acestea au formă și ornamentație barocă de origine otomană, cu inscripții în turcă, greacă și română, care atestă că domnitorul Grigore Ghica al III-lea a adus apă în oraș prin olane de lut ars din zona Grădinii Botanice.

În partea de jos a turnului se află un gang, care este și principala cale de acces în curtea ansamblului.

Primul etaj este format din tainiță, camera în care tezaurul mănăstirii era depozitat în cazul unui pericol iminent, cum ar fi un război. Acesta mai adăpostește și mecanismul celui mai vechi ceas public din Iași.

Al doilea etaj este reprezentat de camera clopotelor, care anunță schimbarea orei, iar al treilea este podul.

Acoperișul a avut mai multe forme până să ajungă la cea de astăzi, culionul (coșulețul de nuiele pe care îl purta pe cap Sfântul Spiridon).

Toate cele trei încăperi sunt unite de niște scări circulare metalice, care amintesc de secolele trecute și de măreția acestora.

A fost chiar primul monument renovat de domnul Principatelor Unite, Alexandru Ioan Cuza, în anul 1862.

Cișmelele

În secolul al XVIII-lea, apa potabilă era greu de procurat, fiind adusă de la izvoarele de pe dealurile înconjurătoare, cu ajutorul carelor, în butoaie numite ciubere.

Hotel „Cerbul" din Slănic-Moldova, înainte de 1916

În anul 1765 s-au construit, de-o parte și de alta a turnului, două cișmele, apa fiind adusă prin olane de lut ars din izvoarele situate în incinta actualei Grădini Botanice.

Inscripțiile de pe cele două cișmele menționează, în trei limbi (română, greacă și osmană), anul construcției și numele domnitorului (Grigore al III-lea Ghica).

Pe fronton găsim stema Moldovei flancată de doi lei rampanți (simbolul familiei Ghica).

„Sub domnia lui Ghica bey, fiu al lui Alexandru binefăcător, care a stăpânit cu dreptate, a izvorât în Moldova această apă ce curge limpede și curată." – Întru alu doilea anu alu Domnii Sale; leat: 1765 iulie 20.

„Acei cărora le este sete se mulțumesc văzând această cișmea cu două țevi, din care curge apa ca și din cei doi ochi ai unui iubit și vor pomeni că Grigore bey a făcut fericit orașul Iași aducându-i această apă dulce ca mierea, 1765."

Spiridonia – cetatea doftoricească

Ctitoria lui Bosie capătă dreptul de stavropighie – biserică de sine stătătoare supusă Patriarhiei din Constantinopol – datorită daniilor făcute de numeroase familii, așezământul fiind numit într-un cuvânt „Spiridonia". Spitalul a fost înființat în cadrul mănăstirii la 1 ianuarie 1757 de domnitorul Constantin Racoviță (31 august 1749–3 iulie 1753 și 29 februarie 1756–14 martie 1757) și mitropolitul Iacob Putneanul (1750–1760). Avea personal cu înaltă pregătire profesională: doctori, gerahi (chirurgi), spițeri (farmaciști) și trei mari domenii medicale: de curarisire (de vindecare), de alienați și de boli lipicioase (contagioase), având 280 de paturi.

Aici se înființează prima societate științifică medicală din România și au loc foarte multe premiere medicale.

Pe lângă cele vreo 10 biserici, câteva schituri și paraclise, avea în grijă ospicii, aziluri, orfelinate, școli medicale și 13 sau 16 spitale (la Iași, Botoșani, Galați, Focșani, Hârlău, Tg. Ocna, Bârlad, Roman, Tg. Neamț).

Numele unora dintre darnicii binefăcători erau înscrise pe plăcile zidului înconjurător, iar strănepoții și conducătorii vechilor școli le ofereau astfel copiilor și elevilor exemple de dărnicie demne de urmat. Astfel, în zilele de sărbătoare, după-amiaza, curtea acestora se umplea de elevi și eleve care intrau în pavilioane cu pachete în brațe și se opreau la paturile indicate de surorile saloanelor, pentru a le oferi celor săraci sau uitați de rude.

Slănic-Moldova de odinioară

Construirea acestei stațiuni balneare, după model european, se datorează descoperirii unor izvoare cu proprietăți tămăduitoare, în anul 1801, pe o parte a terenurilor deținute de Eforia Spitalelor „Sfântul Spiridon".

Slănicul a atras o mulțime de oameni, vara toți ieșenii dându-și întâlnire în acest loc pentru tratamente sau vilegiatură (concediu). Însuși Carol I a vizitat stațiunea în 1891 și a rămas impresionat de cele văzute. Ion Creangă, Alexandru Vlăhuță au vizitat și ei locul, iar George Enescu a susținut, la vârsta de 8 ani, primul său concert la vioară aici.

În anul 1948, la fel ca majoritatea bunurilor, stațiunea balneară nu a mai aparținut de spital.

Bibliografie:

Sorin Iftimi, *Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieșene: monumente, ctitori, mentalități*, Iași, Editura Doxologia, 2014.

Laurențiu Rădvan, *Orașe vechi, orașe noi în spațiul românesc: societate, economie și civilizație urbană în prag de modernitate (sec. XVI–jumătatea sec. XIX)*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza", 2014.

Corneliu Stoica, *Slănic-Moldova de odinioară în cărți poștale ilustrate (1899–1939)*, ediție bilingvă română-engleză, Iași, Editura Magic Print, 2014.

http://curierul-iasi.ro/iasul-istoric-cetatea-doftoriceasca-de-la-sfantul-spiridon

„Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, Ștefan Bosie, un mic boier care trecuse prin multe de-a lungul vieții sale, decide să pună bazele unei biserici: «Sfântul Spiridon», în jurul mănăstirii construindu-se un spital."

Filosofie politică

MASELE CA ACTOR SOCIAL

Nicolae Lotreanu

Doctor în filosofie, politolog

Revoluția industrială este unanim considerată ca unul dintre vectorii modernității. Printre multiplele sale efecte se numără și concentrarea unui număr mare de oameni în unități de producție mari, ale căror concepere și organizare implică relații de muncă funcționale determinate de un scop unic. A apărut astfel muncitorul, „primul om liber" cum îl numea Marx, adică primul om care decidea liber să-și vândă forța de muncă în schimbul unui câștig care îi asigura reproducerea vieții sale și a familiei, fără a mai fi preocupat de a-și produce singur mijloacele traiului. O asemenea condiție implica și o mare disponibilitate pentru integrare într-un alt fel de sistem decât cel al civilizației rurale atât de rezistente la orice fel de schimbare venită din afară.

Muncitorul avea să producă astfel nu numai obiecte standardizate, ci și un individ în serie: muncitorul este același peste tot, calitățile sale individuale sunt valorizate strict în scopul producției, individul este cu atât mai important cu cât productivitatea lui este mai mare, dar majoritatea se topește într-o masă, într-o clasă, într-un grup cu un mare grad de coeziune.

Deși munca nu a apărut o dată cu muncitorul, acesta îi poartă numele, el reprezentând în mentalitatea modernă prototipul acestei activități umane, vitale din punct de vedere social. Individul muncitor se topește astfel în această activitate generică, el existând, înainte de toate, ca o clasă de oameni. Extras din această clasă el își pierde identitatea, devine lumpen-proletar sau dobândește o personalitate anarhică. Solidaritatea cu cei care aparțin clasei sale este pentru muncitor o necesitate elementară. El devine astfel o masă – un grup uman cu totul necunoscut, ca amploare, structurare și disciplină, în evoluția societăților umane, a cărei forță de influențare socială va crește până când industrialismul își va fi consumat ultimele resurse.

Paradoxal, muncitorul ideal avea să fie conturat pregnant de orânduirea socialistă, cea care i-a clamat emanciparea. „Stahanovistul" este muncitorul „perfect", modelul său se apropie de mașinalitatea organică, dar el nu poate fi decât o excepție. Deși primește toate onorurile, este trimis în toate organismele reprezentative ale regimului, el rămâne unic.

Majoritatea semenilor săi au fost înseriați într-o masă: o mulțime umană structurată funcțional, cu capacități aproape organice, de sine stătătoare, iar el însuși avea să fie folosit pentru a dezvolta forța de atracție a imaginii muncitorimii, mândria de a face parte din rândurile acestei clase. Pe scena socială și politic a fost trimis un nou actor a cărui prezență, chiar dacă nu continuă, avea să ocupe prim-planul unui secol – secolul XX.

Acest secol a devenit secolul maselor, nu numai simbolic, ci și ca o realitate violentă. Procesul de politizare a acestor mase s-a instalat astfel ca un fenomen inevitabil. Nici o forță politică nu mai putea face abstracție de acest actor, impus mai întâi de extremismul politic de stânga și apoi de cel de dreapta, într-o competiție care avea să devină una dintre cele mai distructive din istoria umanității. Să nu uităm însă că, într-o societate bazată pe competiție, totul se politizează până la urmă.

Acesta a fost dintotdeauna prețul progresului. Mare (pentru unii prea mare), dacă avem în vedere efectele imediate sau pe termen mediu, mic, sau acceptabil, dacă ne gândim că o asemenea perioadă nu este eternă, iar rezultatele obținute fac ca evoluția omenirii să nu se întrerupă.

Dar nu putem ignora, de asemenea, că, o lungă perioadă de vreme – și acum încă în bună măsură –, individul și umanitatea au fost puse între paranteze de un lanț complicat de interpuneri ale unor structuri sociale, devenite entități active și chiar dominante în anumite momente: producția de masă, consumul

de masă, războiul de mase, mijloace de comunicare în masă, iată tot atâtea sintagme care denumesc obiecte sociale cu o influență deosebit de puternică, chiar violentă, în această epocă pe care ne place să o denumim modernă.

Masa a devenit astfel, pentru cei cu imaginație mai bogată, un adevărat Moloh, un monstru care își devorează fiii, topindu-i într-o entitate fără conștiință proprie, la discreția unor influențe întâmplătoare sau rău intenționate.

S-a insistat mult asupra maselor ca fenomen social modern, asupra psihologiei maselor și asupra influenței lor în istorie – în cea recentă, dar și, prin extrapolare, în întreaga istorie a omului.

Marxismul a impus chiar o temă de dezbatere, preluată prin automatisme dobândite și acum, privind „rolul maselor și al personalității în istorie". Aceasta este însă o temă viciată de viziunea simplist-voluntaristă asupra istoriei, pe care o vehiculează acest curent.

Raportul real este cel dintre elite și populații în cadrul unui popor sau, chiar mai larg, în istoria umanității. Adică raportul între personalitățile creatoare de valori pentru comunități sau umanitate în ansamblul său și înseși aceste comunități, care le acceptă și le aleg ca ideal de referință iar, în plan politic, chiar le proclamă.

Nu este aici locul pentru a trata mai pe larg acest subiect, dar este important de menționat că adeseori elitele sunt mistificate, mai ales cele politice, iar adevăratele personalități creatoare de valori, așa cum le-am numit mai sus, sunt substituite de impostori, mediocri sau chiar șarlatani de mai mică sau mai mare anvergură.

Apariția maselor ca actor social a echivalat cu trecerea indivizilor și a umanității într-un plan secund, ba chiar substituirea acestora prin acea entitate lipsită de suflet și conștiință și care poate fi îndreptată spre oriunde, numită masă. Transformarea acesteia în principal actor social, într-un agent determinant al acțiunii politice, a constituit secretul formațiunilor politice de tip extremist și al reușitei comunismului și fascismului.

În sistemele totalitare moderne, masele sunt subiectul politicii, de aceea aceste sisteme pot fi considerate „democrații de masă" atunci când accentele autocratice nu devin simptomatice. Într-un anumit sens, deci, regimurile sateliților captați în orbita comunismului de către URSS o dată cu încheierea celui de-al Doilea Război Mondial s-au numit aproape „corect" democrații populare, numai că acest caracter popular a devenit abstract datorită faptului că procesele sociale de masificare au atins praguri apocaliptice.

S-a vorbit mult despre exploatarea economică a maselor și despre nevoia ca acestea „să-și ia destinul în propriile mâini", să se emancipeze și să cucerească puterea pentru a instaura o societate echitabilă pentru toți, de fapt pentru cei mulți. În acest fel, cei puțini puteau supraviețui numai dacă se supuneau necondiționat dictatului masei; oricărei minorități îi era recunoscută formal existența, dar i se interzicea exact ceea ce îi conferea identitate, adică individualitatea.

În același timp, cei mulți deveneau din ce în ce mai... puțini, prin chiar logica totalitară și represivă a sistemului, în așa fel încât majoritatea însăși avea să devină o ficțiune. A fost vorba deci despre o exploatare politică fără limite cu o forță distructivă în plan spiritual ale cărei efecte sunt încă, din păcate, ignorate.

„Masificarea este caracteristică tuturor societăților moderne. Numai că regimurile comuniste și fasciste au exploatat însă nelimitat, din punct de vedere politic, acest proces. Apariția maselor a fost posibilă prin apariția relațiilor de producție capitaliste și au existat și mai există în aceste societăți tendințe ideologice care nu cunosc limite în exploatarea acestui proces pe toate planurile. De aceea unii autori merg până la a afirma că «socialistă sau nu, Puterea trebuie, în mod necesar, să lupte împotriva autorității capitaliste și să sustragă substanța acumulată de capitaliști; ea urmează prin aceasta calea sa proprie»". [1]

Regimurile totalitare își aproprie însă puterea în mod absolut. De aceea „statul își dorește ardent să-și atașeze imediat clasele muncitoare". Istoria însăși, susține Bertrand de Jouvenel, „este, în mod esențial, o competiție de voințe autoritare, care își dispută prin toate mijloacele materialul comun alt tuturor edificiilor lor: forțele de muncă umane". Pe această bază, „societatea egalitară creată de un stat despotic este mai mult sau mai puțin avantajoasă pentru masele exploatate decât Societatea Patronală". Dar același stat, care se întrece în a „proclama cele mai populare principii, pretinde cetățenilor săi un randament productiv care îi fac să-l regrete pe cel mai dur dintre antreprenorii privați". [2]

Sistemul comunist din România este, și din acest punct de vedere, exemplar, întrucât, spre crepuscul, nu numai că pretindea un randament productiv imposibil de atins, dar impunea privațiuni, inclusiv alimentare, fără precedent.

„Pacificarea" regimurilor politice, adică estomparea conflictelor de clasă prin consumarea regimurilor totalitare extremiste și prin creșterea relativă și generalizată a bunăstării în societățile occidentale a dus la absorbirea maselor și mai ales a potențialităților de violență socială ale acestora prin forme complexe de consum. Creșterea bunăstării a relansat

[1] **Bertrand de Jouvenel**, *Du pouvoir. Histoire naturelle de sa croissance*, Paris, Hachette, 1972, p. 207.

[2] *Ibidem*, p. 213.

pieţele interne şi deci a stimulat creşterea economică şi, pe această bază, consumul de masă s-a dezvoltat constant. Cum se exprima Marcuse, lanţurile, considerate de Marx ca singurul lucru pe care clasa muncitoare l-ar avea de pierdut, au devenit de aur şi, prin urmare, greu de abandonat.

În acelaşi timp apariţia mijloacelor de comunicare în masă – mai ales a celor audiovizuale – şi dezvoltarea continuă a dus la creşterea exponenţială a consumului de mesaj total benign din punct de vedere politic. Mesajul a devenit astfel, cum se exprima McLuhan, un masaj liniştitor şi integrator, înlănţuind masele în complicate reţele aurite şi cu o puternică forţă inerţială.

S-a produs însă şi un efect pervers: condiţionarea de masă a mesajelor în aşa fel încât rata de audienţă s-a impus ca un criteriu determinant al „calităţii" emisiunilor de radio şi televiziune, iar cea de popularitate a devenit criteriul de grupare a personalităţilor reprezentative pentru o ţară sau alta. Un sportiv cu o popularitate foarte mare a devenit, astfel, mai important decât un savant sau un artist de geniu sau cel puţin egal cu acesta.

Relaţia comercială – esenţială pentru o societate de tip capitalist – a ajuns să fie, de asemenea, esenţială chiar şi pentru modelul ideal de societate pe care îl difuzează mass-media.

Avem de a face cu o degradare a activităţilor sociale, prin acest dobândit caracter de masă? Sau cadenţa evoluţiei acestora a obţinut un ritm normal, adică antrenând în mod semnificativ, şi din punct de vedere cantitativ, populaţiile? Întrebări la care nu se poate răspunde acum, fiind încă devreme pentru a percepe toate efectele importante ale acestei schimbări aduse de modernitate. Se poate observa însă cu uşurinţă sărăcirea mesajelor şi presiunea stereotipului în comunicarea de masă, ca şi ridicarea unor valori perisabile la acelaşi rang cu cele perene.

Noul actor social are o pondere covârşitoare pe scena socială, în aşa fel încât sunt foarte puţini care îi mai pun la îndoială dominaţia. Observăm însă tendinţe noi în evoluţia societăţilor dezvoltate. Societăţile capitaliste au evoluat, incredibil pentru mulţi, după cel de-al Doilea Război Mondial sub presiunea unor factori multipli.

Marea criză din anii treizeci, care a produs o adevărată catastrofă nu numai în domeniul economic, a constituit factorul de început al acestor importante schimbări atât în plan economic, cât şi în raporturile dintre economic şi politic şi chiar în natura puterii, dar mai ales în distribuţia ei. *New Deal*-ul, preluat şi de europeni, s-a dovedit a fi răspunsul adecvat, iar după încheierea războiului, care în bună măsură a fost efectul marii crize, societăţile occidentale au preluat de la URSS planificarea şi, culmea ironiei, au aplicat-o mult mai corect şi mult mai eficient, evitând excesele voluntariste ale regimului comunist.

S-a produs astfel, în aceste ţări, o adevărată revoluţie socială – determinată şi de nevoia de apărare în faţa expansiunii ideologice a comunismului pe fondul războiului rece. Mişcările sociale din 1968 aveau să accelereze reformele în aşa fel încât în momentul în care ţările foste comuniste s-au hotărât să devină capitaliste ele aveau de ales între două programe: unul doctrinar cu o încărcătură ideologică prevalentă şi care se raporta la o imagine vetustă asupra capitalismului şi unul pragmatic care şi-a ales ca reper un nou capitalism, cel real, care nu mai avea aproape nimic comun cu capitalismul timpuriu (sau sălbatic, cum a mai fost numit de adversari).

„Capitalismul postbelic a fost [...] un sistem într-atât de reformat încât a devenit de nerecunoscut sau, după cum susţinea premierul britanic [conservator, *n.n.*] Harold Macmillan, ajunsese o versiune *nouă* a vechiului sistem. Ceea ce s-a întâmplat, de fapt, a fost mai degrabă îndepărtarea sistemului de la anumite *erori* evitabile din perioada interbelică şi aducerea lui la starea *normală* de asigurare a unui înalt nivel de angajare a forţei de muncă şi a unei deloc neglijabile rate a creşterii. În esenţă, a fost un fel de mariaj între liberalismul economic şi democraţia socială (sau, aşa cum susţin americanii, la politica roosveltiană a *New Deal*), împrumutând masiv din politica URSS, pionieră în materie de planificare economică." [3]

Dacă menţionăm şi explozia în mentalul colectiv al societăţilor occidentale a drepturilor omului, produsă evident de ideile afirmate cu vigoare de mişcările sociale din anii 1968–69, atunci avem o imagine mai cuprinzătoare a distanţei care separă capitalismul timpuriu de neocapitalismul actual. Care mai conservă doar foarte puţine mega-aglomerări industriale şi cunoaşte o dinamică extraordinară a diferenţierii economiilor, în aşa fel încât baza economică a dominaţiei *maselor* se subţiază continuu.

Deocamdată însă ponderea lor este încă foarte importantă şi s-a instaurat în forme persistente, constituind, până la urmă, una dintre condiţiile stabilităţii sociale. Criteriul cantitativ a făcut posibilă actuala ascensiune a măsurării în ştiinţele sociale şi rareori o organizaţie serioasă îşi mai permite să ignore asemenea surse de cunoaştere. Pentru că în orientarea activităţilor este nevoie mereu de repere.

Această nevoie s-a dezvoltat într-atât încât s-ar putea spune că aceste repere – ele însele – au început să devină

[3] **Eric Hobsbawm**, *Secolul extremelor,* traducere de Anca Irina Ionescu, Bucureşti, Lider, 1994, p. 316.

adevărați vectori de influențare socială. Fenomenul are echivalent și în structurarea socială, masificarea producând organizații de masă, cu o largă cuprindere și o tot atât de largă influență și impunând deziderate comportamentale uniformizante.

„În zilele noastre, tirania marilor organizații de tip mecanicist, guvernate de sus de către oameni cărora le pasă prea puțin de viața celor pe care-i domină, suprimă individualitatea și libertatea de gândire și îi obligă pe oameni tot mai mult să se conformeze unui model uniform." [4]

Indiferent de domeniul în care se manifestă, politic sau sindical, asemenea organizații au un principiu guvernant comun: reprezentativitatea cantitativă. Cu cât cineva reprezintă un comportament cu o pondere majoritară în respectiva organizație, cu atât șansele sale de promovare cresc iar menținerea sa în poziții influente este de durată. Reproducerea acestei stări aduce mediocrizare.

Mijloacele prin care se constată acest fenomen – cele statistice – sunt, în bună măsură, și cele care îl mențin. Puterea masei se impune prin ponderi și statistici care influențează decizii, iar aceste statistici, la rându-le, întreține puterea masei prin chiar acest potențial de influențare.

Dincolo de imaginea dominantă asupra maselor – aceea de colos cu forță de izbire socială imposibil de ignorat – ele au o influență constantă și poate mult mai importantă ca actor social tăcut. Influența acestui actor se exprimă prin rating-uri, prin sondaje sau prin discursuri politice, care, fie de stânga ori de dreapta, îi implică prezența atunci când nu îl invocă direct.

Opinia publică, fenomen care nu este, până la urmă, decât o rezultantă statistică, reprezintă unul dintre centrele de putere cele mai influente din societățile moderne. Identificată de unii cu a patra putere în stat – presa – care supraviețuiește numai în măsura în care este mijlocitorul manifestării sau informării opiniei publice, aceasta este, pe de o parte mai mult decât presa, iar pe de alta, mai puțin.

Mai mult, pentru că posibilitățile de „exprimare" ale opiniei publice nu sunt epuizate de presă. Și alte organizații sau instituții o invocă, iar, prin intermediul sondajelor de opinie, această ființă a masificării moderne – opinia publică – a dobândit o existență de sine stătătoare, care se extinde în întreaga viață socială și are o actualitate variabilă în funcție de evoluția ciclurilor electorale dintr-un regim sau altul.

Mai puțin, pentru că presa – de fapt, mass-media în care se integrează – nu exprimă numai „opinia publică". La rigoare, presa intermediază sau „traduce" mesaje publice, dar acest fapt nu acoperă întreg domeniul său. Modul specific de exprimare al opiniei publice sunt sondajele sociologice. Pe lângă faptul că sondajul constituie un exemplu de instrument științific, la origine, devenit, prin marketing, un produs comercial extrem de competitiv, acesta este totodată ambivalent, adică, așa cum scrie un autor francez, este o „lupă care eclerează sau orbește". [5]

Sondajele sunt, așa cum se exprimă plastic același autor, o adevărată fabrică de opinie. Măsurând curentele de opinie influente, ele le mențin și le reproduc în același timp.

Chiar dacă nu sunt falsificate, lucru la care politicienii recurg adesea, sondajele falsifică faptele sociale, scurtcircuitând procesul de formare a opiniilor ca reflectare a realității și oferind alte surse și, prin acestea, alte motivații, pentru diferitele alegeri la care oamenii recurg. Astfel, un votant potențial care în mod obișnuit ar vota cu partidul care îl reprezintă cel mai bine, ajunge să aleagă lista partidului „celui mai puternic" sau pe cel preferat de cei mai mulți din propria generație, profesiune etc. Ba chiar nici nu aude bine despre un partid care nu intră pe piața sondajelor, dar care ar putea fi mult mai apropiat de interesele sau aspirațiile sale.

Sondajele au căpătat prin uz o realitate proprie și au devenit o condiție obligatorie în cunoașterea stării opiniei publice. Statistica socială s-a înrădăcinat astfel atât de puternic în realitățile politice din Europa, via Statele Unite ale Ameri-

[4] **Bertrand Russel**, *Idealurile politice. Puterea*, București, Editura Antaios, 2002, p. 17.

[5] **Blondiaux Loïc**, *La fabrique de l'opinion. Une histoire sociale des sondages*, Paris, Seuil, 1998, p. 113.

cii, încât nici rateurile sondajelor și nici criticile academice nu reușesc să slăbească această nouă plantă politică pe vrejurile căreia se poate urca oricine până la castelul puterii. În jurul acestor fabrici de opinie au apărut fabricile de „administrații politice", agenții de campanii electorale disputate tot mai mult pe piața politică, de partide politice sau de grupuri de interese puternice.

Topirea puterii în magma condiției de masă a dus la apariția unor centre de putere noi în medii surprinzătoare, favorizate de gradul de cunoaștere și de capacitatea de valorificare a acestei condiții care se concentrează într-un loc sau altul.

Agențiile de promovare politică sunt un astfel de centru de putere produs de masificare, la fel ca marile institute de sondaje. Interesant este însă că, deși sunt efectul masificării și susțin acest proces dezvoltându-i forța de inerție, acestea însă promovează o personalizare accentuată a candidaților pe care îi fabrică și îi susțin. Imaginea, care este principalul instrument de acțiune, este cu atât mai atractivă cu cât este mai personală, cu cât individualizează mai bine un candidat. Probabil că avem de a face cu un efect pervers al reacției de masă.

O condiție umană uniformizatoare produce o puternică aspirație spre individualizare și personalizare, iar dacă această aspirație nu are nici o șansă în planul vieții personale este căutat, prin compensație, în cel al vieții relaționale.

Cauza principală pare să fie un fapt social pe care nu toată lumea îl observă cu ușurință: puterea vizibilă strălucește, atrage ca un magnet, mai ales opinii mai slabe, dar nu numai pe acestea, la fel cum un bec aprins în întuneric atrage muștele.

Pentru un cetățean obișnuit, votul este ca un fel de loz pe care nu-l reține pentru sine, ci îl aruncă într-o urnă. Ce șanse sunt ca opțiunea lui să fie câștigătoare? Sondajele îi luminează zona unde se adună cele mai multe lozuri. Chiar dacă are convingeri puternice, chiar dacă opțiunile lui sunt ferme, va rezista bietul cetățean ispitei de a fi împreună cu câștigătorii?

Aceeași cauză produce un paradox interesant: la început o nouă putere se urcă pe dorința de nou, pe curiozitatea novicelui, a nonconformistului, a nemulțumitului sau doritorului de schimbare, pentru ca spre sfârșitul sorocului să fie susținută de inerție, de automatisme care se insinuează rapid și se epuizează lent.

Un alt efect social al masificării, mai vechi și mai puțin spectaculos, dar cu consecințe extraordinare este sindicalizarea. De la sindicatele muncitorești până la sindicatele crimei (care își au origini chiar mai vechi), constituind ceea ce acum se numește crima organizată, toate mediile sociale au fost cucerite sau cel puțin influențate sensibil de acest fenomen.

Între aceste sindicate, uneori diferențele s-au estompat. În istoria sindicală a SUA, și nu numai, organizările sindicale muncitorești s-au întâlnit uneori până la identificare cu organizații de tip mafiot ori cu alte organizații criminale. Ceea ce nu înseamnă că sindicatele muncitorești ar avea caracter criminal, dar nu este de ignorat faptul că, în esență, avem de a face cu același tip de organizare. Diferența o fac scopurile acestor organizații, valorile politice și morale promovate de sindicatele lucrătorilor.

Dacă sindicatele muncitorești au fost asimilate treptat de societate, devenind organizații foarte bine integrate, astăzi cu legături și influențe multiple în plan politic general și al politicilor publice, cu ramificații importante în chiar partidele politice sunt astăzi pe deplin licite și cu influențe predominant benefice, chiar dacă într-un sindicat sau altul unele grupuri pot produce încă devieri antisociale, mai ales într-un mediu democratic insuficient maturizat, cele de natură criminală, antisociale prin chiar esența lor, cunosc perioade de expansiune mai ales în perioade tranzitorii, când funcționalitatea instituțiilor sociale este fragmentată de schimbări.

Acestea au creat o adevărată societate paralelă – fenomen alarmant în multe țări din America Latină, unde, de pildă, răpirile au devenit un fapt banal – cu multiple influențe asupra tinerelor generații și chiar asupra naturii unor instituții sociale sau derulării proceselor electorale.

Apariția sindicatelor muncitorești a creat un centru de putere care, dezvoltându-se prin mijloace politice mai mult sau mai puțin ortodoxe, a culminat cu „instaurarea puterii clasei muncitoare" într-o parte însemnată a lumii. În același timp, de la aceeași sursă, aveau să pornească acele forțe politice care aveau să incendieze lumea într-un război de masă și să aducă distrugeri de neînchipuit.

Chiar dacă acest regim avea să fie înfrânt cu eforturi supraomenești, iar fratele geamăn a eșuat, după mai mult de o jumătate de secol, rămâne experiența masificării dusă la extrem, cu consecințe în timp incalculabile și, din păcate, încă aproape de loc studiate.

De la simple asociații cu scopul de a apăra muncitorii de arbitrariul patronatului, sindicatele au evoluat foarte mult. Din cadrul sau cu sprijinul lor, prin mariajul cu idei extremist-revoluționare promovate de diferite grupuri militante, aveau să apară organizații politice de un gen special, cu o organizare aproape militară, uneori chiar mai severă, alteori cu trupe de șoc paramilitare la ambele extreme ale politicii, ca în Republica de la Weimar.

Cele orientate spre stânga politică au devenit adevărate agenții de spionaj ale primei puteri proletare din istoria

umanității, iar altele, cele de dreapta, au susținut regimurile fasciste.

Un asemenea tip de organizare, rigurozitatea cu care individul este supus organizației, topit în structurile acesteia și sacrificat oricând pentru supraviețuirea ei sau pentru atingerea scopurilor sale, a creat o adevărată forță de șoc cu o cuprindere de masă foarte largă și atât de coezivă încât cel mai adesea era exprimată printr-un pumn uriaș care spulberă cu ușurință lumea veche reprezentată caricatural.

În asemenea reprezentări naive dar cu o mare forță sugestivă, chiar și un obiect cosmic putea fi doborât de pumnul omniprezent al clasei muncitoare.

Ambele extreme politice aveau să se întâlnească cu crima și să o transforme în necesitate de stat. O idee fondatoare, o organizație severă, cu o disciplină riguroasă și o supunere necondiționată din partea membrilor, un șef incontestabil – pot constitui o adevărată societate alternativă care tinde să-și impună propriul model societății umane în ansamblul ei și să se substituie acesteia, impunând valorile sale ca valori universale și uniformizând comportamentele individuale prin crearea unei forțe de cenzură mai eficientă decât Inchiziția, în care fiecare individ este antrenat în controlul celorlalți prin chiar sacrificiul și renunțările sale.

Paradoxal însă această depersonalizare totală produce unul dintre cele mai interesante efecte perverse – așa-zisul cult al personalității sau al conducătorului. Despre cultul personalității s-a vorbit referitor la partidele comuniste, iar cel al conducătorului (cu corespondențe lingvistice diferite: *führer, caudillo* etc) a fost pus în legătură cu partidele și regimurile fasciste.

Regimul comunist din România avea să demonstreze însă că acestea sunt, în esență, identice chiar dacă unul este caracteristic comunismului iar celălalt fascismului.

Interesant este însă paradoxul în sine. O depersonalizare dusă la extrem de procesele de masificare, dispariția aproape totală a identității individuale în favoarea celei colectiviste ajunge mai întotdeauna să proclame și într-un fel să sanctifice, chiar dacă într-o manieră laică, supremația personală aproape absolută a individului aflat în vârful piramidei. De fapt suma indivizilor care compun organizația se topesc în individul de la vârf, care devine modelul și oglinda tuturor. Ei există ca indivizi numai în măsura în care ei se identifică cu/și trăiesc prin individul suprem.

Unii dintre istoricii mișcării muncitorești cred că fenomenul a apărut la întâlnirea „celei mai dezvoltate teorii sociale" reprezentată de opera lui Marx, cu organizațiile lucrătorilor, mai degrabă asocieri cu caracter foarte practic, chiar domestic, decât organizări de anvergură hotărâte să schimbe lumea. Distanța dintre scopurile acestora și nivelul de educație al membrilor, pe de o parte și înălțimea teoretică a învățătorilor providențiali ar fi produs acest „cult al personalității".

În fond, este vorba despre cultul șefului, al persoanei investite cu răspunderea absolută privind supraviețuirea unui grup creat tocmai cu acest scop al supraviețuirii. Un asemenea tip de răspundere implică, prin el însuși, ascultarea absolută din partea celorlalți și inviolabilitatea șefului atât timp cât era capabil să-și păstreze puterea și să îndeplinească scopul pentru care a fost investit. Răspunderea lui absolută însemna însă, în ultimă instanță, sacrificarea sa în situația în care s-ar fi dovedit incapabil să realizeze acest deziderat sau dacă un altul s-ar fi arătat mai apt sau mai puternic pentru a o face.

Numai că noile mijloace de persuasiune și de organizare pe care le-au inventat societățile moderne au făcut ca acest sacrificiu, real în grupurile umane originare, să devină ipotetic în organizațiile piramidale de acum, iar conducători conjuncturali cu o personalitate caricaturală să fie proclamați și instituiți prin impostură sau complezență ca adevărate genii naționale sau chiar ale umanității. Adică simularea unei realități asimilate prin experiențe sectare se suprapune peste chiar această realitate, dramatică prin sursele sale, dar normalizată prin evoluție. Cazul lui Ceaușescu este deja notoriu.

„Secolul XX a devenit secolul maselor, nu numai simbolic, ci și ca o realitate violentă. Procesul de politizare a acestor mase s-a instalat astfel ca un fenomen inevitabil. Nici o forță politică nu mai putea face abstracție de acest actor, impus mai întâi de extremismul politic de stânga și apoi de cel de dreapta, într-o competiție care avea să devină una dintre cele mai distructive din istoria umanității."

Silogismele culturii

DESPRE OBIECTIVELE POLITICILOR CULTURALE (1)

Cornelia Costin

Poetă, doctor în filosofie

Cultura umană conține o serie de embleme spirituale, *„formulae mentis”* care sintetizează ceea ce este relevant pentru diferitele forme de organizare socială pe care omenirea le-a cunoscut. Epoca modernă a impus chiar un criteriu de ordonare a acestor formule, acela al raționalității sociale sau, altfel spus, al măsurii în care ele sunt mai mult sau mai puțin conforme cu ceea ce se numește în mod curent **rațiune** în societățile moderne. Astfel, conținutul empiric, factual, caracterul analitic, argumentarea și verificarea afirmațiilor, îndepărtarea prejudecăților din argumentare, alungarea afectivului și adoptarea logicii în gândire și acțiune au devenit criterii esențiale pentru judecarea evoluției omenirii pe scara mereu îmbogățită a rațiunii.

În societatea modernă, „rațiunea umană tinde pentru prima dată în istoria omenirii să se concretizeze în rațiune a întregii societăți, în stat politic, devenind astfel rațiune societală sau raționalitate socială. Concretizarea socială a rațiunii umane este însă un proces contradictoriu, în care sociologul român D. Drăghicescu vedea «tragedia» sau «impasul» societății moderne: o societate lăsată pe seama hazardului și a inocenței, dar în care trăiesc oameni raționali care au simțul anticipării și al previziunii”. [1] Problema care se pune este, deci, dacă lumea modernă poate depăși condiția sa tragică prin raționalitate socială, adică tocmai prin elementul cel mai semnificativ care a dus la conștientizarea tragismului condiției și existenței umane.

O întreagă pleiadă de filosofi, sociologi, oameni de știință au răspuns afirmativ la această problemă, propunând o serie de idei și teorii reformatoare. Dar toate aceste idei nu pot îndeplini nimic în afara forței practice a oamenilor. Practica socială, însă, se opune și ea cerințelor rațiunii, presupunând, în plus, nu numai cunoașterea principiilor raționale, ci și a formelor sociale în care aceste principii au apărut (au fost descoperite) în istoria societății. Astfel că lumea modernă este teribil de contorsionată nu numai de antinomia credinței și a rațiunii, dar și de înseși antinomiile rațiunii. Omul modern este sfâșiat nu numai de chinuitoarea alternativă credință sau rațiune, dar și de imposibilitatea rațiunii de a răspunde tuturor întrebărilor sale, de imposibilitatea rezultatelor rațiunii de a reabilita sau de a exclude nevoia de credință sau ideea de Dumnezeu. Se impune deci recunoașterea a „ceva de nepătruns pentru noi, a manifestărilor celei mai adânci rațiuni și ale celei mai luminoase frumuseți, ce sunt accesibile rațiunii noastre numai în formele lor cele mai primitive”, ca „adevărată religiozitate” care însoțește în permanență gândirea umană.

De altfel, cum susține Einstein, știința și religia nu se exclud. Dacă definim știința ca „strădania seculară de a aduna laolaltă cu ajutorul gândirii sistematice fenomenele perceptibile ale acestei lumi într-o corelație cât mai deplină”, ne dăm seama că nu pare să intre în contradicție cu aspirațiile omului care lasă impresia că este religios. În concepția lui Einstein, de altfel, omul religios este acela care „s-a eliberat cât mai mult cu putință de cătușele dorințelor sale egoiste și este preocupat de gânduri, sentimente și aspirații la care aderă grație valorilor suprapersonale – indiferent dacă se face sau nu o încercare de a uni acest conținut suprapersonal cu o Ființă divină”. O persoană religioasă este credincioasă în sensul că nu se îndoiește de semnificația și măreția acestor obiective și scopuri suprapersonale care nici nu se cer și nici nu pot fi fundamentate rațional. Ele există la fel de necesar și de firesc ca el însuși. Și în acest sens, religia este „strădania de veacuri a omenirii de a deveni clar și deplin conștientă de aceste valori și scopuri și de a întări și lărgi în mod constant efectele lor”. Înțelese ast-

fel, știința și religia nu pot fi în conflict. Pentru că știința stabilește **doar** *ce este,* **nu** *ce trebuie să fie,* iar religia are de-a face cu evaluări ale gândirii și acțiunii umane. Ea nu poate vorbi cu temei despre fapte și relații dintre fapte. Și insistențele reprezentanților religiei asupra adevărului absolut al tuturor enunțurilor cuprinse în Biblie înseamnă intruziunea în sfera științei și duce la conflict, cum tot la conflict duce încercarea reprezentanților științei de a formula judecăți fundamentale referitoare la valori și scopuri pe baza metodei științifice, opunându-se în acest fel religiei. Toate aceste intruziuni ale uneia în domeniul celeilalte au dus la erori fatale de excludere reciprocă. Or, credința profundă a omului de știință că regularitățile valabile pentru lumea existenței sunt raționale, adică accesibile rațiunii, l-a făcut pe Einstein să afirme că „știința fără religie este șchioapă, religia fără știință este oarbă".

Sigur că această „religiozitate cosmică" rezultantă a „religiei morale" sau acea religiozitate specifică cercetătorului științific, semnificând leitmotivul vieții și străduinței lui de a se ridica deasupra dominației dorințelor egoiste poate fi o oportunitate de eliberare. [2] Dar câți dintre oameni pot ajunge la ea? Și cum s-ar putea altfel ajunge la ea decât prin cunoaștere, educație și culturalizare? Și chiar dacă ceea ce este valoros în treburile omenești este nu statul, ci individul creator și sensibil, personalitatea – singura care „creează nobilul și sublimul în timp ce turma rămâne ca atare obtuză în gândire și simțire" [3] – ținta supremă a teoreticianului este dezvăluirea și contemplarea ordinei raționale a universului. Pentru că mai presus de toate se impune datoria „de a ne îngriji de ceea ce este etern și mai înalt în tot ce avem, de acel ceva care dă sens vieții și pe care vrem să-l transmitem copiilor noștri mai pur și mai bogat decât l-am preluat de la înaintași". [4]

Dar antinomiile rațiunii, provenite din raționalitatea socială, instituționalizată sau nu, sunt deosebit de derutante pentru policromia schimbărilor sociale. Și dacă se urmărește ca eficiența să fie subordonată valorilor rațiunii, se cere găsirea unor forme adecvate de socializare a acestor valori.

Rațiunea umană a cunoscut de altfel, pe parcursul evoluției sociale, forme care i-au permis să se instituționalizeze ca o structură normativă și valorică esențială în reglarea și conducerea societății. Sigur că e zadarnic să rostești judecăți într-o vreme când acțiunea e cea care contează. Și la o întrebare de genul: „Cum să salvăm societatea și achizițiile ei spirituale ai căror moștenitori suntem?", putem răspunde doar gândindu-ne la acea „artă politică" despre care vorbea Platon (în *Omul politic*) – „care comandă tuturor celorlalte; care poartă grija legilor și a tuturor treburilor ce țin de polis (cetate, stat), care le țese la un loc pe toate cu cea mai mare corectitudine". [5]

Totuși, de la cunoașterea „a ceea ce este" nu există nici un drum sigur spre „ceea ce trebuie să fie". Poți avea cele mai complexe cunoștințe despre ceea ce este și totuși să nu poți deduce care este ținta aspirațiilor umane. Omul politic însă, cel care își asumă responsabilitatea slujirii „artei politice" trebuie să fie și un vizionar și să-și propună anumite obiective de îndeplinit. De aceea orice politică, deci și cea referitoare la domeniul culturii, patronată de raționalitatea socială ca strategie normativă a dezvoltării, *implică obiective* mai mult sau mai puțin clare. Și aceste obiective nu pot fi „plăcerea" și „fericirea" (sau altfel spus calitatea vieții) luate ca scopuri în sine („idealul turmei de porci") [6] și nici măcar idealurile generatoare de curajul de a înfrunta greutățile vieții, adică binele, frumosul, adevărul. Acestea sunt mult prea generale și chiar dacă în ultimă instanță devin emblematice, scopurile politicii culturale se concretizează undeva mai aproape de trebuințele și năzuințele omului. A discuta despre judecățile de valoare fundamentale este, de cele mai multe, ori o îndeletnicire sterilă. Formularea unor scopuri și valori implică însă argumentarea rațională cu privire la *mijloacele* cu ajutorul cărora ele se pot atinge.

Majoritatea oamenilor sunt de acord că există două scopuri importante pentru om:

– prima condiție indispensabilă a unei existențe mulțumitoare pentru om, chiar dacă nu este suficientă prin ea însăși, este necesitatea producerii acelor bunuri instrumentale menite să servească la menținerea vieții și a sănătății fizice și intelectuale a tuturor ființelor umane cu minimum de muncă

Monumentul funerar al lui Galileo Galilei, 1737, marmură,
Basilica di Santa Croce, Florența.
Bustul lui Galilei, operă anterioară a sculptorului
Giovanni Battista (Giambattista) Foggini (1652–1725).

posibil. Deci satisfacerea nevoilor fizice sau primare. Această condiție însă reclamă cunoașterea legilor naturii și a legilor proceselor sociale, deci știință. Iar progresul științei presupune posibilitatea comunicării neîngrădite a tuturor rezultatelor și exprimărilor, produse ale libertății de exprimare și instruire pe toate tărâmurile muncii intelectuale. O anume „libertate exterioară" garantată prin lege și asigurată de anumite condiții sociale care să permită exprimarea opiniilor și aserțiunilor referitoare la chestiuni generale și particulare ale cunoașterii și să nu comporte pericole sau dezavantaje serioase pentru cei care le exprimă.

– a doua condiție pentru ca oamenii să poată fi mulțumiți este posibilitatea lor de a-și dezvolta capacitățile intelectuale și artistice în cât mai deplină conformitate cu caracteristicile și aptitudinile lor personale. Și această condiție reclamă așa numita „libertate interioară", libertatea spiritului, independența gândirii de cătușele prejudecăților autoritare și sociale și de obișnuința și rutina necritice în general. Și o astfel de libertate poate fi favorizată prin încurajarea gândirii independente. Pentru că „numai prin cultivarea constantă și conștientă a libertății exterioare și a celei interioare se asigură posibilitatea dezvoltării și perfecționării spirituale și, astfel, a îmbunătățirii vieții exterioare și interioare a omului." [7]

Obiectivele concrete de la care se pornește într-o politică culturală națională (ca răspuns la întrebarea „de ce este necesară?") pot fi foarte multe. Ele se pot grupa însă în câteva direcții importante:

– protejarea patrimoniului, a moștenirii culturale naționale;

– asigurarea unei legislații care privește sectorul cultural;

– susținerea creației și producției culturale;

– dialogul cultural internațional.

Orice politică culturală se orientează în funcție de aceste direcții, care cuprind o mulțime de subdiviziuni, insistând mai mult asupra uneia sau alteia.

În cercetarea empirică întreprinsă în perioada 1992–1994 am încercat surprinderea priorităților atât înainte de 1989, cât și în perioada de după 1990, sperând să înțelegem mai bine poate în ce constă „progresul" când în discuție sunt politicile culturale.

Referințe:

[1] **I. Ungureanu**, *Rațiunea umană și raționalitatea socială*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1990, p. 6.
[2] **Albert Einstein**, *Cum văd eu lumea*, București, Humanitas, 1992, pp. 252–270.
[3] *Ibidem*, p. 238.
[4] *Ibidem*, p. 243.
[5] **Platon**, *Opere*, vol. 6, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1989, p. 464.
[6] **Albert Einstein**, *Op.cit.*, p. 237.
[7] *Ibidem*, p. 268.

„Cultura umană conține o serie de embleme spirituale, «formulae mentis» care sintetizează ceea ce este relevant pentru diferitele forme de organizare socială pe care omenirea le-a cunoscut. Epoca modernă a impus chiar un criteriu de ordonare a acestor formule, acela al raționalității sociale."

Literatură economică

SCOPUL ȘI OBIECTIVUL PROIECTULUI DE DEZVOLTARE RURALĂ

Marius-Cosmin Vasile

Doctorand A.S.E., Facultatea de Economie Agroalimentară și a Mediului, București
Consilier 1A la A.F.I.R. (Agenția pentru Finanțarea Investițiilor Rurale, Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale)

1. Introducere

Trebuie să amintesc că procesul de fundamentare și elaborare a unui proiect de dezvoltare are un puternic accent creativ, considerat de specialiști a fi o realizare creativ-spirituală, concepută pe baza datelor și informațiilor furnizate de organizație, care va fi, de fapt, viitor beneficiar al investiției solicitate, cuprinse în studiile de fezabilitate și proiectul în sine. În etapa de elaborare, un rol important îl are consultantul sau echipa de realizare conceptuală, care se va afla în comunicare directă cu managerul sau decidenții desemnați de acesta, spre a identifica necesitățile stringente ale unității agro-economice, resursele umane și materiale alocate ca propunere, modalități de acoperire a cheltuielilor aferente proiectului, date și informații necesare din interiorul și exteriorul organizației, în vederea elaborării proiectului și apoi a obținerii aprobării finanțării (ex: *aprobarea deciziei de finanțare/contractul,* dată de experții AFIR pe baza proiectului primit).

1.1 Definirea proiectului (Aspecte teoretice generale)

Pentru a discuta despre scopul și obiectivele proiectelor de dezvoltare rurală, ar trebui să aduc câteva aspecte elocvente cu privire la noțiunea de proiect, ca definiție generală și apoi ca enunțare pe latura economică.

În acest sens, voi aduce câteva lămuriri cu privire la semnificația și definiția cuvântului „proiect".

În *Dicționarul Explicativ al Limbii Române (DEX'98)* **„proiectul"** este definit ca: plan sau intenție de a întreprinde ceva, de a organiza, de a face un lucru; lucrare tehnică întocmită pe baza unei teme date, care cuprinde calculele tehnico-economice, desenele, instrucțiunile etc., necesare executării unei construcții, unei mașini etc.

Spre completare, voi aduce din literatura de specialitate internațională câteva opinii referitoare la definirea proiectului, astfel:

– în Dicționarul Oxford este definit ca: *„acțiune individuală sau colectivă, care este atent planificată și construită pentru atingerea unui obiectiv specific"*;

– în Dicționarul Larousse este definit ca *„ceea ce intenționăm să facem"*;

– Organisation for Co-Operation and Development (O.E.C.D/Organizația Economică pentru Cooperare și Dezvoltare) definește proiectul ca pe *„un set de acțiuni integrate, menite să atingă un obiectiv prestabilit, într-o perioadă de timp determinată și urmând un plan de acțiune stabilit"*.

Proiectarea, analizată în general, este o realizare spirituală și creativă, ca pregătire pentru un obiect ce urmează să fie dezvoltat ulterior. Proiectarea, în general, este considerată o activitate cheie în arhitectură, arhitectură peisagistică, urban design, design, inginerie, economie, unele zone ale artelor vizuale și joacă un rol în multe aspecte ale gândirii și acțiunii umane, unde creativitatea și planificarea sunt strâns legate între ele. Proiectarea, ca rezultat al unui proces de proiectare, poate rămâne o idee pur mentală. De regulă, însă, termenul de design este înțeles ca o reprezentare și prezentare sub formă de texte, desene, grafică, modele și calcule. Aceste reprezentări sunt mijloace de ilustrare, verificare și comunicare cu alte persoane. Pe baza calității și funcționalității acestora, și eventualele erori ale unui proiect pot fi revizuite, discutate și eventual îmbunătățite.

1.2. Scopul proiectului de dezvoltare rurală

Scopul proiectului se va axa întotdeauna pe un rezultat favorabil la ceea ce se așteaptă de la implementarea lui practică, la utilitatea și rezultatul investiției derulate, conform solicitărilor din studiul de fezabilitate (ex: *parametri conform proiectului aprobat, vizând caracteristicile tehnice ale achizițiilor solicitate*).

Proiectul este o realizare unică de creație complexă care are scop și obiectiv clar definite, care va avea limitări în ce privește: cost, calitate, timp și care necesită structuri organizatorice și metode specifice. Scopul unui proiect de dezvoltare rurală definește:

– Ceea ce se urmărește a se realiza în final. Exemplu: consolidarea și modernizarea unității agro-economice (ferma, cooperativa agricolă, firma agroalimentară etc.) cu utilaje și mijloace tehnice performante;

– Dotarea IT și digitală a organizației/secțiunilor pretabile acestei cerințe cu introducerea automatizării parțiale a proceselor de producție.

1.3. Principale etape definitorii

Trebuie să amintesc cititorului că, în general, un proiect propus spre finanțare prin programele europene, parcurge un ciclu alcătuit din șase etape, după cum urmează: programare, identificare, formulare, finanțare, implementare și evaluare.

a. Programarea, considerată prima fază a ciclului de proiect, constă în definirea și stabilirea cadrului general de cooperare al Uniunii Europene cu o anumită țară sau regiune geografică;

b. Identificarea constă în selectarea acelor tipuri de programe și proiecte care, în baza documentelor strategice definite anterior, vor fi detaliate și aprofundate;

c. Formularea proiectelor are în vedere analiza aspectelor relevante ale ideii de proiect, în concordanță cu obiectivele și strategia Uniunii Europene și ale caracteristicilor locale și opiniilor principalilor factori implicați, inclusiv promotorul de proiect (organizație publică, privată, autorități, asociații etc.);

d. Etapa de finanțare presupune înaintarea cererii de finanțare și a documentelor suport (plan de afaceri, studiu de fezabilitate, proiect tehnic, avize, acorduri, etc.), elaborate într-o forma standardizată pentru fiecare tip de program sau proiect;

e. Implementarea proiectului constă în utilizarea resurselor materiale și umane alocate conform planului de implementare, în scopul atingerii obiectivelor propuse.

Etapele sunt general valabile pentru toate finanțările de proiecte de la Uniunea Europeană, indiferent de măsura sau axa apartenentă.

2. Definirea proiectului pe latura economică

Un proiect este o activitate de creație unică, constând dintr-un set de activități coordonate, controlate, cu date de început, terminare și desfășurate ținând cont de cerințele referitoare la timp, resurse (de exemplu: finanțare sau costuri, producție, condiții de muncă, utilizarea de resurse materiale, financiare și umane) și calitate pentru atingerea unui obiectiv. Proiectul este definit de triada: timp, cost, domeniul de aplicare [1]:

Cuvântul „proiect" derivă din latinescul *proiectum*, neutru *proiectus*, „aruncat înainte", participiu trecut, *proicere*, „aruncate înainte" (a se vedea *proiectil*). Pentru proiecte, „înainte" înseamnă o dimensiune temporală (a se vedea, de asemenea, *programarea*). Cuvântul german vine în secolul al XVII-lea, în sensul de *„proiect de construcție"* [2].

Pentru derularea proiectelor mari, de obicei se formează echipe de proiect care sunt responsabile de controlul sarcinilor. Pentru a-și proiecta eficient gestionarea proiectelor, companiile de consultanță și universitățile oferă cursuri speciale, iar producătorii de software oferă instrumente.

Multe lecții de management de proiect recomandă ca obiectivele unui proiect să fie formulate în avans conform regulilor SMART (SMART = Specific, Măsurabil, Acceptat, Realist, Programat). Cu toate acestea, pentru proiectele de cercetare, acest lucru se aplică numai într-o măsură limitată.

Obiectivul proiectului determină abordarea strategică. Aceasta este baza proceselor/activităților necesare și a structurii de bază utile, care determină gestionarea resurselor.

Timpul, costul, calitatea și performanțele sunt constrângeri pentru un proiect.

„Proiect caracterizat în esență de unicitate, dar și de constanța condițiilor în întregime, cum ar fi: obiective, timp, surse

financiare, personal și alte limitări; diferențierea față de alte proiecte; organizație specifică proiectului." (DIN 69901 al Institutului German de Standardizare e. V.)

Un proiect este o sarcină limitată temporal, relativ inovatoare și riscantă, cu o complexitate considerabilă care necesită, de obicei, managementul separat al proiectului din cauza dificultății și importanței sale. Primul *termen:* Sarcină limitată în timp, relativ inovatoare și riscantă cu o complexitate considerabilă, care necesită, de obicei, managementul separat al proiectului datorită dificultății și importanței sale [1] [3]. Obiectivul general este definit de ceea ce ne propunem ca generalitate, anume consolidarea și dezvoltarea exploatației agricole. Obiectivele specifice au în vedere asigurarea îndeplinirii factorului general prepozabil, anume asigurarea suportului financiar pentru achiziția mijloacelor tehnice performante pentru dezvoltarea și consolidarea fermei agricole vegetale.

Atât obiectivele principale, cât și cele secundare trebuie operaționalizate, aplicarea suplimentară a formulei **S.M.A.R.T.** (specific, măsurabil, de atins, realist și în timp definit) fiind cea mai cunoscută.

În afară de obiectivele principale și secundare, bunele practici menționează și posibilitatea evidențierii non-obiectivelor. Deși pentru unii pare neobișnuită formularea, de multe ori este utilă exprimarea a ceea ce nu ne propunem să facem, cu scopul de a ne delimita în mod clar de ceea ce ar putea fi interpretabil în aria de cuprindere, dar nu este de fapt. Exemplu: *operarea, mentenanța* etc.

2.1. Caracteristicile proiectului

Un proiect deține următoarele caracteristici:

- unic
- limitat în timp
- are un scop definit
- are un client
- de obicei se realizează în echipe și este coordonat de un manager de proiect;

Analizate fiecare în parte dintre caracteristici, observăm că fiecare își are rolul în exprimarea însușirilor definite prin proiect, astfel:

Unicitatea. Proiectele, spre deosebire de sarcini sau procese recurente, sunt efectuate o singură dată.

Limită de timp. Un proiect are întotdeauna un timp de început și sfârșit definit.

Scopul definit. Baza proiectului este un obiectiv bine definit și enunțat încă de la început. Rezultatul dorit este definit și fixat la începutul proiectului.

Client. Proiectele nu se elaborează întâmplător, ci sunt solicitate ca necesitate investițională de un client. Clientul nu trebuie să fie neapărat un client extern, ci poate proveni și de la propria companie (client intern). Când reprezintă interesele unității economice și are poziție de decident în solicitarea elaborării proiectului, se poate afirma că acesta va ocupa poziția beneficiarului de proiect sau îl reprezintă pe acesta.

2.2. Definirea generală a echipei de proiect

În practică, prin activitatea conceptuală prestată, de multe ori, un proiect nu necesită ca el să fie elaborat de o echipă. Dacă va fi necesară o echipă înseamnă că avem de elaborat un proiect complex și e normal ca această activitate conceptuală să necesite aportul mai multor specialiști și experți. Echipele sunt formate în majoritate din experți din diferite specialități, conform domeniului vizat în construcția proiectului. Membrii echipei de proiect provin de obicei din departamente diferite și în procesul de lucru creativ se acumulează cunoștințe din diferite domenii și astfel este posibil transferul de cunoștințe. Acest lucru facilitează rezolvarea problemelor complexe și face posibile chiar o serie de inovații. Prin obiectivele clar definite, precum și timpii de început și de sfârșit, riscul poate fi studiat și gestionat mai bine.

3. Referință generală privind scopul definit al proiectului

Baza proiectului este un obiectiv bine definit și enunțat încă de la început. Rezultatul dorit este definit și fixat la începutul proiectului.

Inițiativele și scopul proiectelor de dezvoltare rurală din diferite regiuni ale țării sunt capabile să ofere beneficiarilor interesați modalități de utilizare eficientă a potențialului zonal endogen, a necesităților stringente locale, dar și dezvoltarea inițiativei locale din spațiul rural spre a dezvolta noi forme de cooperare prin atragerea fondurilor europene alocate dezvoltării comunităților rurale, prin proiectele de dezvoltare regională/rurală.

Consecințele acestei activități sunt benefice:

a. Pentru a putea stimula și implementa proiecte în sectorul de stat și privat, pe lângă proiecte de îmbunătățire a infrastructurii în mediul rural, serviciile de consultanță pentru populația rurală interesată în atragerea fondurilor europene trebuie îmbunătățite în mod semnificativ în ceea ce privește tipul și domeniul de aplicare. De altfel, firmele de consultanță în raport cu proiectele prestate pentru fermieri și antreprenori locali iau un anumit procent din valoarea

contractului (decizia de finanțare A.F.I.R), dar nu oferă rezolvarea sigură și beneficiarul poate ieși în pierdere. Există și situații când consultantul solicită o sumă mai mare pentru elaborarea proiectului de dezvoltare (studiul de fezabilitate, plan de afaceri, aprobări și avize etc.), dar A.F.I.R nu poate da pentru consultanță o sumă mai mare decât este prevăzut în contractul de finanțare a investiției.

b. Fazele de inițiere ale proiectului și dezvoltarea inițiativelor conceptuale cu abordarea necesităților stringente ale organizației, apoi contactul intens între organizație și finanțatorul investiției (bancă, agenție de finanțare, corporație financiar bancară etc.).

Toată această perioadă se poate defini și materializa în perioade de la câteva luni, la maxim 2 ani, dar numai dacă există interes din partea organizației cu specialiști competenți, cu multă voință și fermitate într-o rezolvare pozitivă.

c. Încurajarea potențialului de muncă existent prin extinderea activităților meșteșugărești tradiționale din mediul rural (ex: confecționarea de costume naționale, a iilor, a coșurilor, meselor, scaunelor din răchită în stil rustic, picturilor rustic-tradiționale etc.), inițiative dar și găsirea surselor de finanțare pretabile la astfel de activități rural tradiționale, propuneri și încurajări prin implicarea autorităților rurale (primării, consilii județene etc.).

4. Concluzie

În ultimii ani Uniunea Europeană a avansat o serie de programe de finanțare pentru îmbunătățirea nivelului de trai și cultură din spațiul rural; se poate observa o preocupare intensă față de problematica spațiului rural, mai ales începând din anii '80. Spațiile rurale sunt legate de o serie de valori inseparabile ce țin de: oferirea unui mediu sănătos, păstrarea nealterată a tradițiilor populare, cultură și activități meșteșugărești, apartenența la valorile tradiționale cu mâncare sănătoasă, oferirea unui spațiu important vital pentru producerea alimentelor de bază și a celor necesare industriei alimentare, asigurând securitatea alimentară a unui popor. Tocmai acestui scop i-au fost dedicate mai multe programe U.E. de finanțare a constituirii, dezvoltării și consolidării fermelor ca unități agro-economice performante și a unităților agroalimentare de procesare și valorificare a producției agricole, inclusiv zootehnice. De altfel, proiectele de dezvoltare rurală au un principal scop: dezvoltarea și consolidarea agriculturii, a spațiului rural și ridicarea nivelului de trai și educație ale comunităților exurbane.

„Charta europeană a spațiilor rurale" dă următoarea definiție: spațiul rural înseamnă un teren continental sau litoral, care conține satele și micile orașe, în care marea parte a terenurilor sunt utilizate pentru:

a. Agricultură cu ramurile: silvicultură, pomicultură, viticultură, legumicultură, horticultură, zootehnie, acvacultură și pescuit;

b. Activități locale prin valorificarea potențialului local, exemplu: agroturism, servicii oferite de pensiunile din mediul rural și alte entități meșteșugărești, produse de artizanat și pictură rustic-tradițională.

c. Funcția de odihnă și agrement cu caracter neurban sau de ocrotire a naturii;

d. Activități meșteșugărești tradiționale (ex: meșteșuguri pe bază de răchită, salcie, alun, lemn de nuc și trandafir, ca de exemplu: coșuri, scaune, mese în stil rustic, instrumente muzicale etc.), olărit, cusături tradiționale rural-zonale, costume naționale, iie, cojoace.

Scopul proiectelor de dezvoltare rurală definește prin conținut și ceea ce își propune:

– apropierea ca nivel de trai, educație, acces la cuceririle tehnice și informatice cu nivelul țărilor avansate din Uniunea Europeană, la al cărui spațiu aparținem ca țară;

– punerea în valoare a posibilității locale de valorificare a terenurilor agricole, forestiere, a produselor agricole și tradițional-rustice;

– crearea de unități economice de prelucrare și procesare agroalimentară;

– tehnologizare și performanță în agricultură și în industria alimentară, apoi apropierea, ca facilități, a comunităților rurale de cele urbane (facilități educaționale, nivel de trai, canalizări, aducțiuni apă potabilă, digitalizarea instituțiilor locale, locuri de muncă etc., *n.n.*).

Bibliografie selectivă:

[1] *Magical Triangle in Project* (timp, cost, domeniu de aplicare), conform Thor Möller, Florian Dörrenberg, *Project Management*, Oldenbourg Verlag, 2003, p. 22.

[2] *Dicționar etimologic* (după Pfeifer-Deutschland), în italiană, franceză și engleză se folosește din secolul al XV-lea.

[3] *Gabler Wirtschaftslexikon*, Berlin, Splinger Gabler, 2008.

„Procesul de fundamentare și elaborare a unui proiect de dezvoltare are un puternic accent creativ, considerat de specialiști a fi o realizare creativ-spirituală."

EDITURA LEVIATHAN, 2021

Deși ne aflăm încă sub tirania pandemiei, începutul anului 2021 a însemnat pentru echipa Leviathan debutul **Editurii Leviathan**, parte integrantă a **Asociației Culturale Leviathan**. Am înființat editura, în primul rând, pentru că mulți dintre colaboratorii portalului **Leviathan** și ai **Revistei Culturale Leviathan** și-au exprimat dorința de a publica proza, poezia, studiile, cronicile etc. care au apărut pe acest portal (**https://leviathan.ro/**) sau pe care le-au scris pentru a le așeza cândva într-un volum. Apoi oferim șansa de a publica tuturor acelora din țară și din diaspora care vor considera că serviciile Editurii Leviathan corespund exigențelor lor și, nu în ultimul rând, o oportunitate în plus pentru toată lumea care dorește să scoată o carte în condiții grafice deosebite, o carte care beneficiază de corectură, redactare după norme academice, în formate diverse, coperte sugerate de editură sau propuse chiar de autor, cu ISBN și descrierea CIP a Bibliotecii Naționale, pentru a putea intra în circuitul bibliotecilor, dar și în librăria clasică sau virtuală. Cărțile apărute la **Editura Leviathan** vor beneficia de promovare pe portalul special al editurii (**https://editura.leviathan.ro,** în construcție), pe pagina de Facebook a editurii, pe **portalul leviathan.ro**, dar și pe paginile noastre de Facebook și din alte rețele.

Facem anunțul odată cu apariția primului volum ***De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri***, semnat de **Radu Comșa**, o suită de proze scurte, unele apărute la rubrica **„Foto-Grafii la persoana întâi”**, pe portalul Leviathan.

În prefața cărții, ***Fotografii din cuvinte***, criticul literar **Costin Tuchilă** definește proza acestui scriitor care, încă de la acest volum de debut, se dovedește a fi *„o voce originală în peisajul literar de astăzi”*. Criticul scoate în evidență câteva dintre trăsăturile specifice prozei acestui autor, trăsături care îi conferă nota de autenticitate: *„Autorul lui Petre P. (cel care și-a lăsat barbă și care poate fi chiar scriitorul!) are o frază fluentă, precisă, cu o anume ritmicitate (vizibilă și din separarea paragrafelor cu rând alb), în tonalități când calme, când grave, niciodată bruște, fiindcă firul epic se află la el într-un perfect echilibru. Limbajul interior potențează de cele mai multe ori acest ritm. Personajele, mai ales cele feminine, au grație, ca niște tablouri impresioniste și, deși autorul nu detaliază abundent, ele sunt perfect conturate, ca niște lebede pe lacul aparent liniștit al vieții.*

«Istoria autobiografică» transfigurată narativ se dezvăluie ca un fir al vieții construit din metafore, sinestezii și vise. Au aceste fotografii din cuvinte un relief special la nivel senzorial: imagini vizuale, auditive, olfactive necomune, un «foșnet» al frazei conduse cu multă îndemânare, o trecere prin simțuri dar și o succintă meditație asupra existenței, al cărei final declină în tăcere […].”

Radu Comșa, *De ce și-a lăsat Petre P. barbă și alte povestiri*, prefață de Costin Tuchilă, 130 p., ISBN 978-606-95136-0-6. Preț: 12 lei. Cartea poate fi comandată la adresele indicate mai jos.

Cea de a doua carte, ***Decupaje,*** care va apărea curând, este semnată de **Cornelia Bartels**, scriitoare stabilită de peste patru decenii în Germania. *„Cartea poartă numele rubricii cu care a debutat la Leviathan: «Decupaje». Pentru că aici a reînceput să scrie, cartea este publicată la Editura Leviathan. […] Emoționantă întâlnire a Corneliei Bartels cu ea însăși, cu tinerețea și experiențele ei literare, frânte într-o zi doar pentru faptul că a îndrăznit să plece! Din colțul ei de Germanie, a început să depene amintiri, a reînceput să lucreze cu aceeași bucurie, fiindcă această lume a cuvântului scris este fascinație, este aventura minții, este viață, este emoție!”* (**Pușa Roth**, ***Postfață***).

Cea de a treia carte aflată în fază finală de lucru, ***„Nino Nino” și poveștile copilăriei,*** este o culegere de texte și desene ale copiilor din grupul artistic **„Nino Nino”** din Brăila, din cadrul proiectului **„Zâmbetul unește”** al **Asociației Culturale Leviathan, realizat împreună cu Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila, Secția de Împrumut pentru copii. Ludotecă.** Grupul este coordonat de prozatorul **Lică Barbu**, membru al Asociației Culturale Leviathan.

*„Indiferent cine am fi, ce misiune am avea în această lume, există momente în care ne întoarcem spre și în copilărie, voluntar sau inspirați chiar de cei mici. **«Zâmbetul unește»** a creat un grup de copii dornici să demonstreze că a fi copil înseamnă să te bucuri, căci bucuria face lumea mai frumoasă. **«Nino Nino»**, grupul copiilor din Brăila coordonat de prozatorul Lică Barbu și «adoptat» de **Biblioteca județeană «Panait Istrati»** a apărut firesc, a atras copii de vârste diferite, dar ce contează această diferență atunci când copilăria unește? Copiii au creat momente frumoase, au inventat jocuri, iar pandemia dar și bucuria apariției unei cărți i-au pus la treabă: la scris și desenat. Și cartea a început să prindă contur. Astăzi, când scriu aceste rânduri, creațiile copiilor de la **«Nino Nino»** sunt așezate în pagină și le-am citit cu emoție, fiindcă «m-am pierdut» în lumea lor, în fabuloasa lume a copilăriei […].”* (**Pușa Roth,** ***Postfață***).

Toți cei care doresc să colaboreze cu Editura Leviathan sau să cumpere cărțile noastre ne pot contacta pe adresele de mail: leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com, cu mențiunea pentru Editura Leviathan.

EDITURA LEVIATHAN

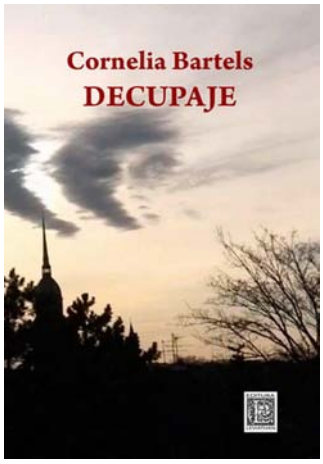

Cărți în lucru:
Un visător rătăcit în viitor de Pompilius Micu; *Frânturi de viață* de Dori Lederer; *Rețete de supraviețuire între solstiții* de Camelia Cristescu; *În pustietatea cuvintelor* de Nicolae Lotreanu; *Aventurile lui Licuță dincolo de Capătul Lumii* de Lică Barbu; *Femeia și copacul* de Pușa Roth; *Emberdale stories* de Rudy Roth.

Asociația Culturală Leviathan

LEVIATHAN

Prețul unui exemplar: 25 lei; 10 euro; 11 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Abonamente:
Anul 2021: 4 numere – 100 lei; 40 euro; 44 dolari USA (tarifele includ taxele poștale).

Cititorii care doresc să-și facă abonamente ne vor scrie pe una dintre adresele: leviathan.romania@yahoo.com; costintuchila@gmail.com; pusa.roth@yahoo.com urmând să primească datele necesare de la editorul revistei, Asociația Culturală Leviathan.

Materialele pentru publicare pot fi trimise pe aceleași adrese. Alte detalii: https://leviathan.ro/

LEVIATHAN

Revistă culturală